V. I. LENJIN

DVIJE TAKTIKE

★ dvije taktike socijaldemokratije u demokratskoj revoluciji

★ sitnoburžoaski i proleterski socijalizam

›SVJETLOST‹ SARAJEVO

ἔθος • BIBLIOTEKA Etos

IZBOR IZ DJELA KLASIKA MARKSIZMA

(Treća serija, knjiga 5)

V. I. LENJIN

DVIJE TAKTIKE

»SVJETLOST«, OOUR IZDAVAČKA DJELATNOST, SARAJEVO
1976.

Prevod
dr ZVONKO TKALEC

Izbor
dr FRANC CENGLE i dr ARIF TANOVIĆ

ČITAOCU

Lenjinovi radovi, koji su ušli u ovaj izbor, nastali su 1905. godine, u toku prve ruske revolucije. Ta revolucija bila je, Lenjinovim riječima, buržoaskodemokratska po sadržini, a proleterska po sredstvima borbe. Suprotstavivši se menjševičkim tezama o reakcionarnosti seljaštva i raskrinkavajući kontrarevolucionarnu bit ruske buržoazije, Lenjin je dokazao da je zapravo proletarijat — za razliku od liberalne buržoazije — istinski borac za demokratiju i socijalizam, zajedno sa revolucionarnim seljaštvom.

Nakon kongresa Socijaldemokratske radničke partije Rusije, održanog u Londonu, i ženevske konferencije menjševika, 1905, Lenjin smatra da je najaktuelniji posao revolucionarne demokratije brižljivo izučavanje tada donesenih taktičkih rezolucija i naglašava da je stalno provjeravanje taktike nužno kako s gledišta principa marksizma tako i s gledišta pouka same revolucije. Pod taktikom partije Lenjin razumije njeno političko držanje ili karakter, pravac i metode njene političke aktivnosti. Držeći se tog načela, on boljševičko shvatanje uloge revolucionarne partije oštro suprotstavlja menjševičkom oportunizmu, po kome partija proletarijata ne treba da učestvuje u ustanku protiv carskog samodržavlja. Suprotno toj menjševičkoj taktici, Leprotstavlja menjševičkom oportunizmu, po kome partija — i u demokratskoj i u socijalističkoj revoluciji, te zahtijeva da njene parole idu »uvijek ispred revolucionarne inicijative mase, služeći joj kao svjetionik, pokazujući naš demokratski i socijalistički ideal u svoj njegovoj veličini i u svoj njegovoj ljepoti, pokazujući najbliži, najdirektniji put potpunoj, bezuvjetnoj, odlučnoj pobjedi«.

Dokazavši da je menjševička taktika kapitulirala pred stihijnošću, Lenjin napominje da je takika istinski revolucionarne proleterske partije u tome da se ona stavi na čelo čitavog naroda i naročito seljaštva, svih trudbenika i eksploatisanih — za potpunu slobdu, dosljedni demokratski prevrat, republiku i socijalizam. Upravo takva mora biti na djelu politika revolucionarnog proletarijata, takva je klasna parola koja mora prožimati i određivati rješenje svakog taktičkog pitanja, svaki praktički korak radničke partije za vrijeme revolucije.

Lenjin, takođe, ističe da na osnovi novih političkih događaja treba što češće provjeravati donesene taktičke odluke, a da revolucionarna epoha daje ivzanredno bogat politički materijal za takvo provjeravanje. Ali, on istovremeno dodaje da partija proletarijata — da bi vodila dosljednu i principijelnu borbu — ne može određivati svoju taktiku od slučaja do slučaja. Ona mora, upozorava Lenjin, u svojim taktičkim odlukama spajati vjernost principima marksizma sa tačnim ocjenjivanjem zadataka revolucionarne klase.

V. I. Lenjin

DVIJE TAKTIKE

DVIJE TAKTIKE

Od samog početka masovnog radničkog pokreta u Rusiji, tj. već otprilike deset godina, među socijaldemokratima postoje duboka neslaganja u pitanjima taktike. Kao što je poznato, upravo neslaganja te vrste izazvala su u drugoj polovini devedesetih godina struju ekonomizma, koja je dovela do rascjepa na oportunističko (rabočedelsko) i revolucionarno (staroiskrovsko) krilo partije.[1] Ali ruski socijaldemokratski oportunizam razlikovao se od zapadnoevropskog specifičnim osobinama. On je izvanredno reljefno održavao gledište ili, rekao bih, odsustvo svakog samostalnog gledišta kod inteligentskog krila partije, koje se zanosilo pomodnim riječima bernštajnovstva i neposrednim rezultatima i formama čisto radničkog pokreta. Taj zanos doveo je do sveopćeg izdajstva legalnih marksista, koji su presaldumili u liberalizam, i do stvaranja čuvene teorije »taktike-procesa« kod socijaldemokrata, koja je našim oportunistima donijela naziv priprepaša. Oni su se bespomoćno pleli na repu događaja, padali iz jedne krajnosti u drugu, slabili u svim slučajevima razmah djelatnosti revolucionarnog proletarijata i vjeru u njegove snage, pri čemu se sve ovo najviše i najčešće prikrivalo pozivanjem na samodjelatnost proletarijata. To je neobično, ali je činjenica. Niko nije rezonovao toliko mnogo o samodjelatnosti radnika i niko nije toliko sužavao, nije smanjivao, nije degradirao svojom propagandom tu samodjelatnost kao rabočedjelci. »Manje pričajte o ,povišenju ak-

---

[1] »*Ekonomizam*« — oportunistička struja u ruskoj socijaldemokratiji na kraju XIX i početkom XX vijeka. Njegova politička suština svodila se na program: »Radnicima — ekonomska, liberalima — politička borba«. Glavni teoretski oslonac »ekonomizma« bio je tzv. »legalni marksizam« ili »struvizam«.

Organi »ekonomista« bili su »Rabočaja mysl« i »Rabočeje delo«. *Prev.*

tivnosti radničke mase'« govorili su svjesni, napredni radnici svojim revnosnim ali-nepametnim savjetnicima. »Kod nas ima aktivnosti kudikamo više nego što vi mislite, i mi umijemo da otvorenom, uličnom borbom podupiremo čak i zahtjeve koji ne obećavaju nikakve 'opipljive rezultate'! I nije vaša stvar da ,povisujete' našu aktivnost, jer i vama samima najčešće nedostaje baš aktivnosti. Manje se klanjajte pred spontanošću i više mislite o povišenju svoje atkivnosti, gospodo!« Eto kako se mora okarakterisati odnos revolucionarnih radnika prema oportunističkim inteligentima (»šta da se radi?, str. 55).[2]

Dva koraka nazad koja je nova »Iskra« učinila ka »Rabočemu delu«, vaskrsli su taj odnos. Sa strane »Iskre« opet je potekla propaganda prirepaštva, koja se maskira istim ogavnim zakletvama: o gospode, vjerujem i ispovijedam samodjelatnost proletarijata. Uime samodjelatnosti proletarijata Akselrod i Martinov, Martov i Liber (bundovac) branili su na kongresu pravo profesora i gimnazista da se učlanjuju u partiju ne ulazeći ni u kakve organizacije. Uime samodjelatnosti proletarijata izmišljala se teorija »organizacije-procesa« koja je opravdavala dezorganizaciju i slavila inteligentski anarhizam. Uime samodjelatnosti proletarijata iznalazila se ne manje čuvena teorija »višeg tipa demonstracija« u obliku *sporazuma* kroz trostruke izbore prosijane radničke delegacije *sa zemcima* o mirnom manifestovanju bez izazivanja paničnog straha. Uime samodjelatnosti proletarijata izvrtala se i banalizovala, degradirala i zapetljavala ideja oružanog ustanka.

Na ovom posljednjem pitanju, zbog njegove ogromne praktične važnosti, namjeravamo zadržati pažnju čitaoca. Razvitak radničkog pokreta jetko se podsmjehnuo mudracima nove »Iskre«. Nije još stiglo da se po Rusiji rasprostrani njeno prvo pismo, u kome se uime »procesa planskog razvitka klasne samosvijesti i samodjelatnosti proletarijata« preporučivala, kao viši tip demonstracija, »dostava izjave radnikâ delegatima zemstva poštom u kuću i njeno razbacivanje u velikom broju primjeraka po sali zemske

---

[2] Vidi V. I. Lenjin: »Šta da se radi?« (III c. »Politička razgolićavanja i vaspitavanje revolucionarne aktivnosti«). *Prev.*

skupštine«; — nije još imalo kad da dođe do Rusije njeno drugo pismo, u kome se pravilo već sasvim nečuveno otkriće da je u sadašnjem »istorijskom momentu politička scena ispunjena (!) sporom između organizovane buržoazije i birokratije« i da je »objektivni smisao svakog (čujte, čujte!) revolucionarnog pokreta u donjim slojevima jedan (!), a svodi se na podupiranje parola one od dviju (!!) snaga koja je zainteresovana za razbijanje datog režima« (to se demokratska inteligencija proglašava za »snagu«); — svjesni radnici još nisu stigli da pročitaju predivna pisma i da ih dobro ismiju kad su događaji stvarne borbe proletarijata odmah izbacili na đubrište svu tu političku starudiju novoiskrovskih publicista. Proletarijat je pokazao da ima treća (u stvari, razumije se, ne treća, nego druga po redu i prva po borbenoj sposobnosti) snaga koja je ne samo zainteresovana za razbijanje nego i *spremna da pristupi pravom razbijanju samodržavlja.* Počevši od 9. januara, radnički pokret *izrasta* pred našim očima u narodni ustanak.

Pogledajmo kako su ocjenjivali taj prelaz na ustanak socijaldemokrati koji su unaprijed razmišljali o njemu kao o pitanju taktike — i kako su počeli da rješavaju to pitanje u praksi sami radnici.

Evo šta se govorilo prije tri godine o ustanku kao paroli koja određuje naše najbliže praktične zadatke: »Zamislimo narodni ustanak. Danas će, vjerovatno, svi priznati da mi moramo misliti o njemu i spremati se za nj. Ali kako da se spremamo? Neće valjda Centralni komitet odrediti agente u svim mjestima za pripremanje ustanka! Kad bismo i imali Centralni komitet, on tim određivanjem ne bi apsolutno ništa postigao u današnjim ruskim uslovima. Naprotiv, mreža agenata, koja bi se sama od sebe formirala na radu oko organizovanja i rasturanja općeg lista, ne bi smjela »sjedjeti i čekati« parolu za ustanak, nego bi radila baš onaj redovni posao koji bi joj garantovao najveću vjerovatnost uspjeha u slučaju ustanka. Baš takav posao učvršćivao bi veze s najširim masama radnika i sa svim slojevima koji su nezadovoljni samodržavljem, što je tako važno za ustanak. Baš na takvom poslu izgrađivala bi se sposob-

nost tačnog procjenjivanja opće političke situacije i, prema tome, sposobnost izbora povoljnog momenta za ustanak. Baš takav posao navikavao bi *sve* mjesne organizacije da istovremeno reaguju na jedna i ista politička pitanja, slučajeve i događaje koji živo interesuju svu Rusiju, da odgovaraju na te »događaje« što energičnije, što jednoobraznije i cjelishodnije — tä ustanak i jeste, u suštini, najenergičniji, najjednoobrazniji i najcjelishodniji »odgovor« cijelog naroda vladi. Baš takav posao, naposljetku, navikavao bi sve revolucionarne organizacije u svim krajevima Rusije da održavaju najčvršće i u isto vrijeme najkonspirativnije veze, koje stvaraju *faktičko* jedinstvo partije — a bez takvih veza nemoguće je kolektivno pretresti plan ustanka i preduzeti one nužne pripremne mjere uoči ustanka koje moraju ostati u najvećoj tajnosti.

Jednom riječi, »plan općeruskog političkog lista« ne samo što nije plod kabinetskog rada lica zaraženih doktrinarstvom i literaturštinom (kao što se to učinilo ljudima koji nisu dovoljno ušli u nj), nego, naprotiv, on je najpraktičniji plan *da se sa svih strana i odmah počne s pripremanjem za ustanak, ne zaboravljajući u isto vrijeme ni za trenutak svoj svakodnevni, prijeko potrebni rad.*« (»Šta da se radi?«).[3]

Završne riječi koje smo podcrtali daju jasan odgovor na pitanje kako su pripremanje ustanka zamišljali revolucionarni socijaldemokrati. Ali, ma kako da je jasan taj odgovor, stara prirepaška taktika nije mogla da se ne ispolji i u toj tačci. Martinov je sasvim nedavno objavio brošuru »Dvije diktature«, koju je nova »Iskra« naročito preporučila (br. 84). Autor je iz najdublje dubine svog rabočedelskog srca revoltiran time što je Lenjin mogao da govori o »pripremanju, *određivanju* i sprovođenju oružanog svenarodnog ustanka«. Grozni Martinov siječe neprijatelja: »Međunarodna socijaldemokratija je na osnovi istorijskog iskustva i naučne analize dinamike društvenih snaga uvijek smatrala da samo dvorski prevrati i pronunsijamenti mogu biti unaprijed *određeni* i uspješno sprovedeni po unaprijed priprem-

---

[3] Isto.

ljenom planu, i to upravo zato što oni nisu narodne revolucije, tj. prevrati u društvenim odnosima, nego samo pregrupisavanja u vladajućoj kliki. Socijaldemokratija je uvijek i svuda priznavala da narodna revolucija ne može biti unaprijed *određena*, da se ona ne priprema vještački, nego se vrši sama.«

Možda će čitalac, pročitavši ovu tiradu, kazati da Martinov, očigledno, »*nije*« ozbiljan protivnik i da je smiješno njega uzimati ozbiljno. Mi bismo se sasvim složili s takvim čitaocem. Mi bismo takvom čitaocu čak rekli da na zemlji nema gore muke nego uzimati ozbiljno sve teorije i sva rezonovanja naših novoiskrovaca. Nesreća je u tome što te gluposti figuriraju i u uvodnicima »Iskre« (br. 62). Još je veća nesreća u tome što u partiji ima ljudi, i ne malo, koji sebi pune glave tim glupostima. I zato se mora govoriti o neozbiljnim stvarima, kao što se mora govoriti o »teoriji« Roze Luksemburg,[4] koja je otkrila »organizaciju-proces«. Mora se objašnjavati Martinovu da ne treba miješati ustanak s narodnom revolucijom. Mora se tumačiti da su dubokomislena pozivanja na prevrat u društvenim odnosima pri rješavanju praktičnog pitanja o načinima svrgavanja ruskog samodržavlja dostojni samo Kife Mokijevića.[5] Taj prevrat je počeo u Rusiji već sa padom kmetstva, i upravo zaosta-

---

[4] *Luksemburg, Roza* (1870—1919) — učesnica njemačkog, poljskog i ruskog radničkog pokreta, autor niza radova o ekonomskim i drugim pitanjima. 1904. godine je u organizacionim pitanjima zastupala menjševičku tačku gledišta, ali se uskoro odvojila od njih i na Londonskom kongresu RSDRP 1907. godine išla zajedno s boljševičkom partijom. U prvom svjetskom ratu zauzimala je internacionalistički stav i ušla u Savez »Spartak«. U zatvoru je pod pseudonimom Junius napisala brošuru »Kriza socijaldemokratije«, gdje je ukazala na raspad II internacionale i neophodnost organiziranja III internacionale. Poslije novembarske revolucije od 1918. godine u Njemačkoj, razvila je široku komunističku aktivnost; ali je uskoro (15. januara 1919) bila zajedno sa K. Lipknehtom ubijena od strane njemačkih oficira. Njene revolucionarne zasluge, i pored svih grešaka u teoretskim i taktičkim pitanjima (»luksemburgijanstvo«), ogromne su. *Prev.*

[5] *Kifa Mokijevič* — jedan od junaka Gogoljevog romana »Mrtve duše«, veliki »filozof«, koji razbija glavu nad pitanjima kao što su: Zašto se slon ne bi mogao izleći iz jajeta, i slično. *Prev.*

janje naše političke nadgradnje za izvršenim prevratom u društvenim odnosima čini slom nadgradnje neizbježnim, pri čemu taj slom apsolutno može da nastupi odmah, *od jednog udarca,* jer je »narodna revolucija« u Rusiji već zadala carizmu stotinu udaraca, a da li će ga dotući sto i prvi ili sto i deseti udarac — to je neizvjesno. Samo oportunistički inteligenti, koji svoje filistarstvo prevaljuju na proletere, mogu u vrijeme kad se praktično pretresaju načini zadavanja jednog od udaraca iz druge stotine pokazivati svoja gimnazijska znanja o »prevratu u društvenim odnosima«. Samo oportunisti nove »Iskre« mogu hitserično vikati o užasnom »jakobinskom« planu u kome je težište, kao što smo vidjeli, u svestranoj masovnoj agitaciji pomoću političkog lista!

Narodna revolucija ne može biti unaprijed određena to je tačno. Za poznavanje te istine svakako treba pohvaliti Martinova i autora uvodnika u br. 62. »Iskre« (»pa i o kakvom pripremanju ustanka može uopće biti govora kod naše partije?« — pitao je tamo, ratujući protiv »utopista«, vjeran Martinovljev saborac ili učenik). Ali odrediti ustanak, ako smo ga stvarno pripremali i ako je narodni ustanak moguć zbog *nastalih* prevrata u društvenim odnosima, stvar je potpuno ostvarljiva. Gledaćemo da to objasnimo novoiskrovcima na prostom primjeru. Može li se odrediti radnički pokret? Ne, ne može, jer se on slaže iz hiljade pojedinih akata koje rađa prevrat u društvenim odnosima. Može li se odrediti štrajk? Može, iako — zamislite, druže Martinove, *iako* je svaki štrajk rezultat prevrata u društvenim odnosima. Kada postaje moguće odrediti štrajk? Onda kada organizacija ili kružok koji ga određuje ima uticaja kod *mase* odnosnih radnika i umije da pravilno ocijeni momenat rastućeg nezadovoljstva i razdraženosti u radničkoj masi. Jeste li sad shvatili u čemu je stvar, druže Martinove i druže »uvodničaru« br. 62. »Iskre«? Ako ste shvatili, onda se sad potrudite da uporedite ustanak s narodnom revolucijom. »Narodna revolucija ne može da bude unaprijed određena.« Ustanak može da bude određen kad oni koji ga određuju imaju uticaja kod mase i umiju da pravilno ocijene momenat.

Srećom, samodjelatnost naprednih radnika daleko je ispred prirepaške filozofije nove »Iskre«. Dok ova cijedi iz

sebe teorije koje dokazuju da ustanak ne mogu odrediti oni koji su se za nj pripremali organizirajući avangardu revolucionarne klase, događaji pokazuju da ustanak mogu određivati i bivaju prinuđeni da određuju ljudi koji se nisu pripremali.

Evo letka koji nam je poslao jedan petrogradski drug. Letak su složili, štampali i rasturili u više od 10.000 primjeraka sami radnici koji su 10. januara zaposjeli u Petrogradu jednu legalnu štampariju.

»Proletri svih zemalja, ujedinite se!

Građani!

Juče ste vidjeli zvjerstva samodržavne vlade! Vidjeli ste krv koja je potekla ulicama! Vidjeli ste stotine ubijenih boraca za radničku stvar, vidjeli ste smrt, čuli ste jauke ranjenih žena i nejake djece! Krv i mozak radnika poprskali su kaldrmu koju su gradile njihove ruke. Ko je uperio trupe, puške i kuršume u radničke grudi? — car, veliki knezovi, ministri, generali i dvorska žgadija.

Oni su ubice! Smrt njima! Na oružje, drugovi, osvajajte arsenale, skladišta oružja i trgovine oružja. Razvaljujte, drugovi, tamnice, oslobađajte borce za slobodu. Razbijajte žandarmske i policijske uprave i sve državne ustanove. Svrgnimo carsku vladu, postavimo svoju. ***Živjela revolucija,*** živjela ustavotvorna skupština narodnih predstavnika! — Socijaldemokratska radnička partija Rusije.«

Poziv na ustanak ove šačice inicijativnih naprednih radnika nije imao uspjeha. Nas ne bi začudilo niti obeshrabrilo nekoliko neuspjelih poziva na ustanak ili neuspjelih »određivanja« ustanka. Ostavićemo novoj »Iskri« da tim povodom nadugačko priča o potrebi »prevrata u društvenim odnosima« i da s visoka osuđuje »utopizam« radnika koji su uzviknuli: »postavimo svoju vladu!« Samo beznadežni pedanti ili smetenjaci mogu da vide težište takvog pozivanja u tom pokliču. Nama je važno da istaknemo i podvučemo ovo pažnje dostojno, smjelo praktičko pristupanje rješenju zadataka koji sad stoji neposredno pred nama.

Poziv petrogradskih radnika nije se ostvario niti se mogao ostvariti onako brzo kako su oni htjeli. Taj poziv će biti ponovljen još nekoliko puta, i pokušaji ustanka mogu još

nekoliko puta dovesti do neuspjeha. Ali gigantski značaj ima već sama činjenica da radnici sami postavljaju taj zadatak. Tekovinu radničkog pokreta, koji je došao do saznanja praktičke potrebe tog zadatka i približio mogućnost da se on postavi neposredno na dnevni red pri svakom nemiru u narodu, tu tekovinu ništa ne može da oduzme proletarijatu.

Socijaldemokrati su isticali parolu pripremanja ustanka još prije tri godine na osnovi općih razmišljanja. Samodjelatnost proletarijata došla je do iste parole pod utjecajem neposrednih lekcija građanskog rata. Postoji samodjelatnost i samodjelatnost. Postoji samodjelatnost proletarijata revolucionarno inicijativnog i samodjelatnost proletarijata nerazvijenog i za ruku vođenog, postoji samodjelatnost svjesno socijaldemokratska i samodjelatnost zubatovska. I postoje socijaldemokrati koji čak u sadašnjem momentu s dubokim poštovanjem posmatraju upravo taj drugi oblik samodjelatnosti, koji misle da mogu izbjeći direktan odgovor na aktuelna pitanja ponavljajući bezbroj puta riječ »klasni«. Uzmite br. 84. »Iskre«. »Zašto — s pobjedonosnim izrazom lica napada na nas njen »uvodničar«, — zašto nije uska organizacija profesionalnih revolucionara pokrenula lavinu (9. januar), nego ju je pokrenuo Zbor radnika? *Zato što je taj zbor bio stvarno* (čujte!) *široka organizacija, osnovana na samodjelatnosti radničkih masa.«* Kad autor te klasične fraze ne bi bio poklonik Martinova, on bi možda shvatio da je Zbor bio od koristi pokretu revolucionarnog proletarijata upravo tada i utoliko kada je i ukoliko od zubatovske samodjelatnosti prešao na socijaldemokratsku samodjelatnost (poslije čega je odmah i prestao da postoji kao legalan Zbor).

Kad novoiskrovci i novorabočedjelci ne bi bili prirepaši, oni bi vidjeli da je upravo deveti januar opravdao predskazivanje onih koji su govorili: »na kraju krajeva legalizacija radničkog pokreta donijeće korist baš nama, a nipošto Zubatovima (»Šta da se radi?«[6]). Upravo deveti januar je još i još jedanput pokazao svu važnost tako formuliranog

---

[6] Vidi V. I. Lenin: »Šta da se radi?« (IV c. Organizacija radnika i organizacija revolucionara). *Prev.*

zadatka: »spremati žeteoce koji će znati da kose današnji kukolj« (tj. da parališu današnje demorališuće djejstvo zubatovštine) »*i da žanju sutrašnju pšenicu*« (tj. da revolucionarno rukovode pokretom koji je učinio korak naprijed uz pomoć legalizacije). A Ivanuške[7] nove »Iskre« pozivaju se na bogatu žetvu pšenice da bi umanjili značaj čvrste organizacije revolucionarnih kosaca!

Bilo bi zločinački — nastavlja isti novoiskrovski uvodničar — »napadati pozadinu revolucije«. Šta u stvari znači ta fraza, bog bi ga znao. O tome u kakvoj je ona vezi sa općom oportunističkom fizionomijom »Iskre«, porazgovaraćemo se, vjerovatno, drugi put posebno. Sad je dovoljno istaknuti da je stvarni politički smisao te fraze jedan, naime: autor puzi pred pozadinom revolucije, prezrivo prćeći nos povodom »uske« i »jakobinske« avangarde revolucije.

Taktika prirepaštva i taktika revolucionarne socijaldemokratije pokazuju se u svoj svojoj suprotnosti utoliko više ukoliko više nova »Iskra« revnuje u Martinovljevom duhu. Mi smo već u br. 1 »Vperjoda« ukazivali na to da se ustanak mora nadovezati na jedan od stihijskih pokreta. Prema tome, mi nimalo ne zaboravljamo važnost »obezbjeđenja pozadine«, da upotrijebimo vojni izraz. Mi smo u br. 4 govorili o pravilnoj taktici drugova iz Petrogradskog komiteta koji su od samog početka usmjeravali sve napore na podržavanje i razvijanje revolucionarnih elemenata stihije pri suzdržljivom, nepovjerljivom odnosu prema zaostaloj, zubatovskoj pozadini te stihije. Sad ćemo završiti savjetom, koji ćemo još mnogo puta morati davati novoiskrovcima: ne snižavajte zadatke avangarde revolucije, ne zaboravljajte našu dužnost da podržimo tu avangardu našom *organizovanom* samodjelatnošću. Govorite manje općih fraza o razvijanju samodjelatnosti radnika — radnici ispoljavaju masu revolucionarne samodjelatnosti koju vi ne opažate! — više pazite na to da ne demorališete nerazvijene radnike svojim sopstvenim prirepaštvom.

»Vperjod«, br. 6.
14 (1) februar 1905.

---

[7] *Ivanuške* — isto što i budale. *Prev.*

REVOLUCIONARNA DEMOKRATSKA DIKTATURA PROLETARIJATA I SELJAŠTVA

Pitanje učešća socijaldemokratije u privremenoj revolucionarnoj vladi učinio je aktuelnim ne toliko tok događaja koliko teoretska rasuđivanja socijaldemokrata jednoga pravca. U dva feljtona (br. 13. i 14) analizirali smo rasuđivanja Martinova, koji je prvi pokrenuo to pitanje. Pokazuje se, međutim, da je interesovanje za to pitanje tako veliko a nesporazumi koje pomenuta rasuđivanja izazivaju (vidi naročito br. 93. »Iskre«) tako ogromni da je neophodno potrebno još jedanput se zaustaviti na tom pitanju. Ma kako socijaldemokrati ocjenjivali vjerovatnost toga da ćemo u bliskoj budućnosti morati ne samo teoretski rješavati to pitanje, jasnoća najbližih ciljeva je u svakom slučaju partiji prijeko potrebna. Bez jasnog odgovora na to pitanje već sad nije moguća dosljedna, od kolebanja ili nedorečenosti slobodna, propaganda i agitacija.

Pokušajmo rekonstruirati suštinu spornog pitanja. Ako hoćemo ne samo ustupke od samodržavlja, nego njegovo stvarno svrgnuće, moramo nastojati da postignemo zamjenu carske vlade privremenom revolucionarnom vladom koja bi, s jedne strane, sazvala ustavotvornu skupštinu na osnovi stvarno općeg, neposrednog i jednakog biračkog prava s tajnim glasanjem i koja bi, s druge strane, bila u stanju da faktički sprovede potpunu slobodu za vrijeme izbora. Pita se, da li je socijaldemokratskoj radničkoj partiji dopušteno da učestvuje u takvoj privremenoj revolucionarnoj vladi? To pitanje su prvi postavili predstavnici oportunističkog krila naše partije, upravo Martinov, još prije 9. januara, pri čemu su on i odmah poslije njega i »Iskra« riješili

to pitanje negativno. Martinov se trudio da dovede do apsurda poglede revolucionarnih socijaldemokrata, *plašeći* ih time da ćemo u slučaju uspješnog rada na organizaciji revolucije, u slučaju rukovođenja oružanim narodnim ustankom od strane naše partije, *morati* da učestvujemo u privremenoj revolucionarnoj vladi. A takvo učešće jeste nedopušteno »zahvatanje vlasti«, jeste za klasnu socijaldemokratsku partiju nedopušteni, »vulgarni žoresizam«.

Zaustavimo se na rasuđivanjima pristalica tog pogleda. Nalazeći se u privremenoj vladi, vele nam, socijaldemokratija će držati u rukama vlast; a socijaldemokratija, kao partija proletarijata, ne može držati u rukama vlast a da ne pokuša ostvariti naš maksimalni program, tj. da ne pokuša ostvariti socijalistički prevrat. A u takvom poduhvatu ona će danas neizbježno pretrpjeti poraz i samo će se obrukati, samo će ići naruku reakciji. Zato, vele, učešće socijaldemokratije u privremenoj vladi nije dopušteno.

Ovo rasuđivanje je osnovano na brkanju demokratskog i socijalističkog prevrata — borbe za republiku (uključujući tu i cio naš minimalni program) i borbe za socijalizam. Kad bi pokušavala da odmah postavi kao svoj cilj socijalistički prevrat, socijaldemokratija bi stvarno sebe samo obrukala. Upravo protiv takvih mutnih i nejasnih ideja naših »socijalista revolucionara« uvijek je i ratovala socijaldemokratija. Upravo zato je ona uvijek insistirala na buržoaskom karakteru revolucije koja predstoji Rusiji, upravo zato je strogo zahtijevala odvajanje demokratskog minimalnog programa od socijalističkog maksimalnog programa. Sve ovo mogu da zaborave za vrijeme prevrata pojedini socijaldemokrati koji su skloni da kapituliraju pred stihijnošću, ali ne može da zaboravi partija kao cjelina. Pristalice ovog pogrešnog mišljenja klanjaju se pred stihijnošću, misleći da će tok stvari natjerati socijaldemokratiju, u takvoj situaciji, da se protiv svoje volje lati ostvarivanja socijalističkog prevrata. Kad bi to bilo tako, onda, jasno, naš program ne bi bio tačan, onda on ne bi odgovarao »toku stvari«: ljudi koji saginju glavu pred stihijnošću baš se i boje toga, boje se za tačnost našeg programa. Ali njihova bojazan (čije smo psihološko objašnjenje nastojali skicirati u našim feljtonima) potpuno je neosnovana. Naš program je tačan. Upravo tok stvari

neminovno će ga potvrditi, i što dalje, to neminovnije. Upravo tok stvari »nametnuće« nam bezuslovnu potrebu očajne borbe za republiku, upravo on će baš na tu stranu praktično usmjeriti naše snage, snage politički aktivnog proletarijata. Upravo tok stvari nametnuće nam neizbježno pri demokratskom prevratu takvu masu saveznika iz redova sitne buržoazije i seljaštva, čije realne potrebe zahtijevaju baš sprovođenje minimalnog programa, da su strahovanja od suviše brzog prelaza na maksimalni program direktno smiješna.

Ali, s druge strane, upravo ti saveznici iz redova sitnoburžoaske demokratije izazivaju nova strahovanja kod socijaldemokrata izvjesnog pravca, naime strahovanja što se tiče »vulgarnog žoresizma«. Učestvovati u vladi zajedno s buržoaskom demokratijom zabranjeno je rezolucijom Amsterdamskog kongresa,[1] to je žoresizam, tj. nesvjesna izdaja interesa proletarijata, pretvaranje proletarijata u prirepak buržoazije, kvarenje proletarijata blistavilom prividne vlasti, koja je u stvari apsolutno nedostiživa u buržoaskom društvu.

Ovo rasuđivanje nije manje pogrešno. Ono pokazuje da su njegovi autori naučili napamet lijepe rezolucije, ali nisu razumjeli njihovo značenje; — nabubali su nekoliko antižoresističkih riječi, ali nisu o njima razmislili i zato ih primjenjuju sasvim u nevrijeme; — usvojili su slovo, ali ne duh posljednjih lekcija međunarodne revolucionarne socijaldemokratije. Ko hoće da ocijeni žoresizam sa dijalektičko-materijalističkog gledišta, taj mora strogo odijeliti subjektivne motive i objektivne istorijske uslove. Subjektivno, Žores je htio da spasava republiku, ulazeći radi toga u savez s buržoaskom demokratijom. Objektivni uslovi tog »eksperimenta« sastojali su se u tome da je republika u Francuskoj već bila činjenica i da njoj nije prijetila nikakva ozbiljna opasnost; — da je radnička klasa imala punu mogućnost razvijanja samostalne klasne političke organizacije i da se

---

[1] *Odluke Amsterdamskog kongresa* — ima se u vidu rezolucija o »Međunarodnim pravilima socijalističke taktike« koja je donesena na Amsterdamskom kongresu II internacionale u avgustu 1904. godine. *Prev.*

nedovoljno koristila tom mogućnošću pod utjecajem, djelimično, baš obilja lažno blistavih parlamentarnih vježbi svojih lidera — da je faktički pred radničku klasu istorija već objektivno postavljala zadatke socijalističke revolucije, od koje su proletarijat *odmamljivali* Milerani obećanjem sićušnih socijalnih reformi.

Sad uzmite Rusiju. Subjektivno, takvi revolucionarni socijaldemokrati kao što su vperjodovci ili Parvus hoće da osiguraju pobjedu republici, ulazeći radi toga u savez s revolucionarnom buržoaskom demokratijom. Objektivni uslovi se razlikuju od francuskih kao nebo od zemlje. Objektivno, istorijski tok stvari stavio je sad ruski proletarijat baš pred zadatak demokratskog buržoaskog prevrata (čiji cio sadržaj označavamo kratkoće radi riječju republika); pred tim zadatkom stoji cio narod, tj. cijela masa sitne buržoazije i seljaštva; bez tog prevrata ne može se zamisliti koliko-toliko širok razvitak samostalne klasne organizacije radi socijalističkog prevrata.

Zamislite konkretno svu razliku objektivnih uslova i recite: šta treba misliti o ljudima koji zaboravljaju tu razliku zanoseći se sličnošću nekih riječi, sličnošću nekih slova, jednakošću subjektivne motivacije?

Zato što se Žores u Francuskoj klanjao buržoaskoj socijalnoj reformi, s nepravom se prikrivajući subjektivnim ciljem borbe za republiku, zato mi, ruski socijaldemokrati, treba da se odreknemo ozbiljne borbe za republiku! Na to, upravo na to, svodi se premudrost novoiskrovaca.

U stvari, zar nije jasno da je borba za republiku što se tiče proletarijata nezamišljiva bez njegova saveza sa sitnoburžoaskom masom naroda? Zar nije jasno da bez revolucionarne diktature proletarijata i seljaštva nema ni traga nadi u uspjeh te borbe? Jedan od glavnih nedostataka analiziranog pogleda sastoji se u njegovoj beživotnosti, šablonizmu, u tome što se gube iz vida uslovi revolucionarnog vremena. Boriti se za republiku i u isto vrijeme odricati se revolucionarne demokratske diktature — to je isto kao kad bi Ojama odlučio da se bori s Kuropatkinom kod Mug-

đena, unaprijed se odrekavši misli da uđe u Mugden.[2] Ako mi, revolucionarni narod, tj. proletarijat i seljaštvo, hoćemo »zajednički tući« samodržavlje, moramo ga takođe zajednički dotući, zajednički ga ubiti, zajednički odbiti neizbježne pokušaje njegove restauracije! (Ističemo još jedanput, da bismo izbjegli eventualne nesporazume, da pod republikom razumijemo ne samo i čak ne toliko oblik vladavine koliko cio kompleks demokratskih preobražaja iz našeg minimalnog programa.) Potrebno je doista đačko shvatanje istorije da bismo mogli zamisliti stvar bez »skokova«, u obliku nekakve spore i ravnomjerno uzlazeće prave linije: najprije je tobože red na liberalnoj krupnoj buržoaziji — sitni ustupci samodržavlja, zatim na revolucionarnoj sitnoj buržoaziji — demokratska republika, najzad na proletarijatu — socijalistički prevrat. Ova slika je tačna uopće uzevši, tačna »na dugi rok« kako kažu Francuzi, na nekakvom vjekovnom rastojanju (npr. za Francusku od 1789—1905. g.) ali praviti po toj slici plan sopstvene djelatnosti u revolucionarnoj epohi može samo virtuoz filistarstva. Ako rusko samodržavlje ne bude čak ni sad moglo da se izvuče kusim ustavom, ako ono ne bude samo uzdrmano nego i stvarno *svrgnuto*, onda će, očigledno, biti potrebno gigantsko naprezanje revolucionarne energije svih naprednih klasa da se odbrani ta tekovina. A ovo »odbrani« i nije ništa drugo do revolucionarna diktatura proletarijata i seljaštva! Što više budemo izvojevali sada, što energičnije budemo branili izvojevano, to manje će kasnije moći da otme neizbježna buduća reakcija, to kraći će biti ovi intervali reakcije, to lakši će biti zadatak za proleterske borce koji idu za nama.

A tu se sad pojavljuju ljudi koji žele unaprijed, prije borbe, da kao aršinom odmjere »po Ilovajskomu« sasvim skroman komadić budućih tekovina — koji su prije pada samodržavlja, čak i prije 9. januara bili namislili da straše

[2] *Ojama, Ivao* (1841—1916) — japanski feldmaršal, glavnokomandujući armijama u Mandžuriji u rusko-japanskom ratu.

Kuropatkin, A. N. (1848—1925) — general, učesnik mnogobrojnih pohoda i ekspedicija; u rusko-japanskom ratu glavnokomandujući ruske vojske; poslije niza poraza bio smijenjen i postavljen za komandanta jedne od armija. *Prev.*

radničku klasu Rusije strašilom užasne revolucionarne demokratske diktature! I ti aršinari pretenduju na ime revolucionarnih socijaldemokrata...

Učestvovati u privremenoj vladi zajedno s buržoaskom revolucionarnom demokratijom — plaču oni — pa to znači osveštavati buržoasko uređenje, osveštavati održavanje zatvora i policije, nezaposlenosti i bijede, vlasništva i prostitucije. Ovo je argument dostojan ili anarhistâ, ili narodnjakâ. Socijaldemokratija ne okreće leđa borbi za političku slobodu zbog toga što je to buržoaska politička sloboda. Socijaldemokratija gleda na »osveštavanje« buržoaskog uređenja sa istorijskog gledišta. Kad su Fojerbaha upitali da li on osveštava materijalizam Bihnera, Fogta i Molešota, on je odgovorio: ja osveštavam materijalizam u njegovom odnosu prema prošlosti, ali ne u njegovom odnosu prema budućnosti.[3] Ovako isto i socijaldemokratija osveštava buržoasko uređenje. Ona se nikad nije bojala i nikad se neće pobojati da kaže da osveštava republikansko-demokratsko buržoasko uređenje u poređenju sa apsolutističko-kmetskim buržoaskim uređenjem. Ali ona »osveštava« buržoasku republiku samo kao posljednju formu klasne vladavine, osveštava je kao najzgodniju arenu za borbu proletarijata sa buržoazijom, osveštava je ne zbog njenih zatvora i policije, vlasništva i prostitucije, nego zbog široke i slobodne borbe protiv tih simpatičnih ustanova.

---

[3] *Fojerbah, Ludvig* (1804—1872) — njemački filozof, izvršio veliki utjecaj na razvitak filozofskog materijalizma. F. Engels u svojoj brošuri »Ludvig Fojerbah i kraj njemačke klasične filozofije« ukazuje na ogromni značaj Fojerbaha za formiranje materijalističkih shvatanja Marksa i Engelsa, ali takođe ukazuje i na nedostatke Fojerbahovog materijalizma. Fojerbah je izvršio značajan utjecaj i na rusku naprednu društvenopolitičku misao (na Hercena, Bjelinskog, Černiševskog).

Bihner, L. (1824—1899) — njemački prirodnjak i filozof; predstavnik tzv. »vulgarnog materijalizma«.

Fogt (Vogt) *Karl* (1817—1895) — istaknuti njemački prirodnjak, sljedbenik Darvina, predstavnik tzv. »vulgarnog materijalizma«.

Molešot, Jakov (1822—1893) — istaknuti njemački fiziolog, predstavnik tzv. »vulgarnog materijalizma«. *Prev.*

Dabome, daleko smo od pomisli da tvrdimo da naše učešće u revolucionarnoj privremenoj vladi ne povlači za sobom nikakvih opasnosti po socijaldemokratiju. Nema i ne može biti takve forme borbe, takve političke situacije koja ne bi povlačila za sobom opasnosti. Ako nema revolucionarnog klasnog instinkta, ako nema cjelovitog pogleda na svijet koji stoji na nivou nauke, ako nema (neka drugovi novoiskrovci ne uzmu za zlo) mozga u glavi, onda je opasno i učešće u štrajkovima — može dovesti do ekonomizma, i učešće u parlamentarnoj borbi — može se završiti parlamentarnim kretenizmom,[4] i podrška zemske liberalne demokratije — može dovesti do »plana zemske kampanje«. Onda je čak opasno čitati Žoresova i Olarova[5] izvanredno korisna djela o istoriji Francuske revolucije — može dovesti do Martinovljeve brošure o dvjema diktaturama.

Razumije se, kad bi socijaldemokratija ma i za trenutak zaboravila klasnu individualnost proletarijata nasuprot sitnoj buržoaziji, kad bi ona u nevrijeme sklopila za nas nepovoljan savez sa ovom ili onom inteligentskom sitnoburžoaskom partijom koja ne zaslužuje povjerenje, kad bi socijaldemokratija ma i za trenutak izgubila iz vida svoje samostalne ciljeve i potrebu (u svim mogućim političkim situacijama i konstelacijama, pri svim mogućim političkim zaokretima i preokretima) da stavlja na prvo mjesto razvijanje klasne samosvijesti proletarijata i njegove samostalne političke organizacije — tada bi učešće u privremenoj revolucionarnoj vladi bilo krajnje opasno. Ali pod tim uslovom, ponavljamo, jednako je opasan svaki politički korak. Koliko je neosnovano vezivanje tih mogućih opasnosti za sadašnje postavljanje najbližih zadataka revolucionarne socijaldemokratije, svakome će pokazati najjednostavnija obavještenja. Nećemo govoriti o sebi, nećemo reprodukovati

---

[4] *»Parlamentarnim kretenizmom«* Lenjin je nazivao vjerovanje oportunista da je parlamentarni sistem vladavine svemoguć, a parlamentarna borba jedina i u svim uslovima glavna forma političke borbe. *Prev.*

[5] *Olar* (Aulard), *F.* (1849—1928) — francuski istoričar, radikal, jedan od velikih poznavalaca istorije velike francuske revolucije, o kojoj je napisao i poznatu knjigu »Histoire politique de la Révolution Française«. *Prev.*

mnogobrojne izjave, upozorenja, ukazivanja na pitanje koje smo pretresali u listu »Vperjod« — pozvaćemo se na Parvusa. Izjašnjavajući se za učešće socijaldemokratije u privremenoj revolucionarnoj vladi, on sa svom energijom podvlači uslove koje nikad ne smijemo da zaboravimo: zajedno tući, odvojeno maršovati, ne miješati organizacije, paziti na saveznika kao na neprijatelja itd. Na toj strani stvari, koja je već istaknuta u feljtonu, nećemo se zadržavati podrobnije.

Da, stvarna politička opasnost za socijaldemokratiju ne krije se danas ondje gdje je traže novoiskrovci. Nas ne treba da plaši misao o revolucionarnoj demokratskoj diktaturi proletarijata i seljaštva, nego onaj duh prirepaštva i beživotnosti koji demoralizatorski djeluje na partiju proletarijata, izražavajući se u svakojakim teorijama organizacije-procesa, naoružanja-procesa itd. Uzmite, na primjer, najnoviji pokušaj »Iskre« da napravi razliku između privremene revolucionarne vlade i revolucionarne demokratske diktature proletarijata i seljaštva. Zar to nije primjer beživotne skolastike? Ljudi koji izmišljaju takve razlike sposobni su da nižu lijepe riječi, ali su sasvim nesposobni da misle. Odnos među pomenutim pojmovima u stvarnosti je otprilike onakav kao što je odnos između pravne forme i klasne sadržine. Ko kaže: »privremena revolucionarna vlada«, taj podvlači državnopravnu stranu stvari, porijeklo vlade ne iz zakona, nego iz revolucije, privremeni karakter vlade vezane budućom ustavotvornom skupštinom. Ali ma kakva bila forma, ma kakvo bilo porijeklo, ma kakvi bili uslovi, u svakom slučaju je jasno da privremena revolucionarna vlada ne može da se ne oslanja na određene klase. Dovoljno je sjetiti se ove azbučne stvari da bi se vidjelo da privremena revolucionarna vlada ne može biti ništa drugo do revolucionarna diktatura proletarijata i seljaštva. Prema tome, razlika koju pravi »Iskra« samo vuče partiju nazad, k jalovim sporovima oko riječi, od zadatka konkretne analize klasnih interesa u ruskoj revoluciji.

Ili uzmite drugo rasuđivanje »Iskre«. Povodom poklića: živjela revolucionarna privremena vlada! ona s uzdignutim kažiprstom napominje »spoj riječi: »živjela« i »vlada« skr-

navi usta«. Zar to nije šuplja fraza? Oni govore o svrgnuću samodržavlja i u isto vrijeme se boje da ne oskrnave sebe pozdravljanjem revolucionarne vlade! Čudno je, bogami, što se ne boje skrnavljenja od pozdravljanja republike: republika nužno pretpostavlja vladu, i nijedan socijaldemokrat nije nikada sumnjao u to da pretpostavlja upravo buržoasku vladu. A kakva je razlika između pozdravljanja privremene revolucionarne vlade i pozdravljanja demokratske republike? Zar socijaldemokratija, politička rukovoditeljica najrevolucionarnije klase, treba da liči na anemičnu i histeričnu staru frajlu koja afektirano insistira na potrebi smokvinog lista: pozdravljati ono što podrazumijeva buržoaskodemokratsku vladu — to se može, ali direktno pozdravljati privremenu revolucionarnodemokratsku vladu — to se ne može.

Jedna slika: petrogradski radnički ustanak je pobijedio. Samodržavlje je svrgnuto. Proglašena je privremena revolucionarna vlada. Naoružani radnici likuju uz pokliče: živjela privremena revolucionarna vlada! Po strani stoje novoiskrovci i, dižući svoje nevine oči k nebu, busajući se u svoja moralno osjetljiva srca, govore: hvala ti, gospode, što nismo slični onim carinicima, što nismo oskrnavili svoja usta takvim spojevima riječi...

Ne, i hiljadu puta ne, drugovi! Ne plašite se da ćete oskrnaviti sebe najenergičnijim, ni od čega ne prezajućim učešćem zajedno sa revolucionarnom buržoaskom demokratijom u republikanskom prevratu. Ne preuveličavajte opasnosti toga učešća, s kojima potpuno može izaći na kraj naš organizovani proletarijat. Mjeseci revolucionarne diktature proletarijata i seljaštva učiniće više nego desetine godina mirne, otupljujuće atmosfere političke stagnacije. Ako je ruska radnička klasa poslije 9. januara umjela da u uslovima političkog ropstva mobiliše više od milion proletera za kolektivnu, čvrstu i dosljednu akciju, onda ćemo u uslovima revolucionarnodemokratske diktature mobilisati desetine miliona gradske i seoske sirotinje, mi ćemo iz ruske političke revolucije učiniti prolog evropskog socijalističkog prevrata.

»Vperjod« br. 14, 12. april (30. mart) 1905.

V. I. Lenjin

DVIJE TAKTIKE SOCIJALDEMOKRATIJE U DEMOKRATSKOJ REVOLUCIJI

nam cetar. Zar to nije pusta fraza? Oni govore o svrgnuću samodržavlja i u isto vrijeme se boje da ne oskrnave sebe pozdravljanjem revolucionarne vlade! Čudno je, bogami, što se ne boje skrnavljenja od pozdravljanja republike: republika nužno pretpostavlja vladu, i nijedan socijaldemokrat nije nikada sumnjao u to da pretpostavlja upravo buržoasku vladu. A kakva je razlika između pozdravljanja privremene revolucionarne vlade i pozdravljanja demokratske republike? Zar socijaldemokratija, politička rukovoditeljica za revolucionarnije klase, treba da liči na anemičnu i histeričnu staru djevu koja sitničavo insistira na potrebi formalnog lista: pozdravljati ono što podrazumijeva buržoaskodemokratsku vladu — to se može, ali direktno pozdravljati privremenu revolucionarnodemokratsku vladu — to se ne može.

Jedna slika pretpostavke: narodni ustanak je pobijedio. Samodržavlje je svrgnuto. Proglašena je privremena revolucionarna vlada. [illegible] privremenu revolucionarnu vladu! ... novoiskrovci, dižući svoje oči ka nebu, prisajući se u svoja moralno osjetljiva srca, govore: hvala ti, gospode, što nismo slični onim carinicima, što nismo oskrnavili svoja usta takvim spojevima riječi...

Ne, i hiljadu puta ne, drugovi! Ne plašite se da ćete oskrnaviti sebe najenergičnijim, ni od čega ne prezajućim učešćem zajedno sa revolucionarnom buržoaskom demokratijom u republikanskom prevratu. Ne preuveličavajte opasnosti toga učešća, s kojima potpuno može izaći na kraj naš organizovani proletarijat. Mjeseci revolucionarne diktature proletarijata i seljaštva učiniće više nego desetine godina mirne, otupljujuće atmosfere političke stagnacije. Ako je ruska radnička klasa poslije 9. januara umjela da u uslovima političkog ropstva mobiliše više od milion proletera za kolektivnu, čvrstu i dosljednu akciju, onda ćemo u uslovima revolucionarnodemokratske diktature mobilisati desetine miliona gradske i seoske sirotinje, pa ćemo je ruskom političkom revolucijom učiniti prolog evropskog socijalističkog prevrata.

»Vperjod« br. 14, 12. aprila
(30. marta) 1905.

PREDGOVOR

U revolucionarnom momentu vrlo je teško stizati događaje, koji daju nevjerovatno mnogo novog materijala za ocjenu taktičkih parola revolucionarnih partija. Ova brošura pisana je prije odeskih događaja.[1] Mi smo već istakli u »Proletariju« (br. 9, »Revolucija uči«) da su ti događaji natjerali čak i one socijaldemokrate koji su stvorili teoriju ustanka-procesa i negirali propagiranje privremene revolucionarne vlade da pređu ili počnu prelaziti faktički na stranu svojih oponenata. Revolucija uči, nesumnjivo, s takvom brzinom i s takvom temeljitošću koje izgledaju nevjerovatne u mirnim periodima političkog razvitka. I ona uči, što je naročito važno, ne samo rukovodioce — nego i mase.

Nema nikakve sumnje da će revolucija naučiti radničke mase u Rusiji socijaldemokratizmu. Revolucija će potvrditi na djelu program i taktiku socijaldemokratije, pokazavši pravu prirodu raznih društvenih klasa, pokazavši buržoaski karakter naše demokratije i prave težnje seljaštva, koje je revolucionarno u buržoaskodemokratskom smislu, ali koje u sebi nosi ne ideju »socijalizacije« nego novu klasnu borbu između seljačke buržoazije i seoskog proletarijata. Stare iluzije starog narodnjaštva, koje tako očigledno izbijaju, na primjer, u nacrtu programa »partije socijalista-revolucionara« i u pitanju o razvitku kapitalizma u Rusiji, i u pitanju o demokratizmu našeg »društva« i u pitanju o značenju potpune pobjede seljačkog ustanka, sve će te iluzije revolucija nemilosrdno i definitivno raspršiti. Ona će dati prvi put pravo političko krštenje raznim klasama. Te klase će izići

[1] Misli se na ustanak oklopnjače »Knez Potemkin«. (Piščeva napomena u izdanju 1907. godine. *Prev.*)

iz revolucije s određenom političkom fizionomijom, pokazavši sebe ne samo u programima i taktičkim parolama svojih ideologa nego i u otvorenoj političkoj akciji masa.

Nesumnjivo je da će revolucija naučiti nas, naučiti narodne mase. Ali za političku partiju koja se bori pitanje se sad sastoji u tome da li ćemo mi znati naučiti nečemu revoluciju? da li ćemo znati da se koristimo pravilnošću našeg socijaldemokratskog učenja, našom povezanošću s jedinom dokraja revolucionarnom klasom, proletarijatom, da bismo udarili revoluciji proleterski pečat, da bismo doveli revoluciju do prave odlučne pobjede na djelu, a ne na riječima, da bismo paralizirali nepostojanost, polovičnost i izdajstvo demokratske buržoazije?

Tome cilju moramo usmjeriti sve svoje napore. A postizanje tog cilja zavisi, s jedne strane, od pravilnosti naše ocjene političke situacije, od pravilnosti naših taktičkih parola, a, s druge strane, od podržavanja tih parola realnom borbenom snagom radničkih masa. Učvršćivanju i proširivanju veza s masom usmjeren je cio običan, redovan, tekući rad svih organizacija i grupa naše partije, rad propagandni, agitacioni i organizacioni. Taj rad je uvijek neophodan, a u revolucionarnom momentu on se manje no ikad može smatrati dovoljnim. U takvom momentu radnička klasa instinktivno teži k otvorenoj revolucionarnoj akciji, i mi moramo znati pravilno postaviti zadatke te akcije, da bismo zatim što šire rasprostranili poznavanje tih zadataka i njihovo razumijevanje. Ne treba zaboravljati da se iza uobičajenog pesimizma u pogledu naše povezanosti s masom kriju sad naročito često buržoaske ideje o ulozi proletarijata u revoluciji. Nema sumnje, mi moramo još mnogo i mnogo raditi na odgajanju i organiziranju radničke klase, ali cio je problem sad u tome gdje treba da bude glavno političko težište tog odgajanja i tog organiziranja. Da li u strukovnim savezima i legalnim udruženjima, ili u oružanom ustanku, u stvaranju revolucionarne vojske i revolucionarne vlade? I na prvom i na drugom radnička klasa se odgaja i organizira. I prvo i drugo je, naravno, neophodno. Međutim, cio se problem sada, u ovoj revoluciji, svodi na to gdje će biti težište odgajanja i organiziranja radničke klase, u prvom ili drugom?

Ishod revolucije zavisi od toga da li će radnička klasa odigrati ulogu pomagača buržoazije, moćnog po snazi svoje navale na samodržavlje, ali nemoćnog politički, ili ulogu rukovodioca narodne revolucije. Svjesni predstavnici buržoazije osjećaju to vrlo dobro. Zato »Osvoboždenie« i hvali akimovštinu, »ekonomizam« u socijaldemokratiji, koji *sad* ističe na prvi plan strukovne saveze i legalna udruženja. Zato gosp. Struve i pozdravlja (br. 72. »Osvoboždenija«) principijelne tendencije akimovštine u novoiskrovstvu. Zato se on i okomljuje na mrsku revolucionarnu uskost odluka III kongresa Socijaldemokratske radničke partije Rusije.

Pravilne taktičke parole socijaldemokratije imaju sad naročito važno značenje za rukovođenje masama. Ništa nije opasnije od umanjivanja značenja principijelno dosljednih taktičkih parola u revolucionarno vrijeme. Na primjer, »Iskra« u br. 104. faktički prelazi na stranu svojih oponenata u socijaldemokratiji, ali u isto vrijeme s omalovažavanjem govori o značenju parola i taktičkih odluka koje idu ispred života, koje pokazuju put kojim ide pokret s nizom neuspjeha, pogrešaka itd. Naprotiv, izrada pravilnih taktičkih odluka ima ogromno značenje za partiju koja hoće da u duhu dosljednih principa marksizma rukovodi proletarijatom, a ne da se samo vuče na repu događaja. U rezolucijama III kongresa Socijaldemokratske radničke partije Rusije i konferencije dijela partije koji se otcijepio[2] imamo najpreciznije, najpromozganije, najpotpunije izraze taktičkih gledišta, i to ne slučajno iznijetih od strane pojedinih publicista, nego primljenih od strane odgovornih predstavnika socijaldemokratskog proletarijata. Naša partija stoji ispred svih ostalih, imajući precizan i od svih primljen program. Ona mora dati primjer ostalim partijama i u stvari strogog odnosa prema svojim taktičkim rezolucijama, nasuprot oportunizmu demokratske buržoazije »Osvoboždenija» i revolucionarnoj frazi

[2] Na III kongresu SDRPR (London, maja 1905) učestvovali su samo boljševici. Na »konferenciji« (Ženeva, isto tada) — samo menjševici, koji se u ovoj brošuri često nazivaju »novoiskrovcima«, jer su oni nastavljajući da izdaju »Iskru«, rekli na usta tadašnjeg svog istomišljenika Trockog da između stare i nove »Iskre« leži provalija. (Piščeva napomena u izdanju 1907. godine. *Prev.)*

socijalista-revolucionara, kojima je tek za vrijeme revolucije palo na pamet da istupe s »nacrtom« programa i da se prvi put pozabave pitanjem da li se pred njihovim očima vrši buržoaska revolucija.

Eto zašto mi smatramo da je najaktuelniji posao revolucionarne socijaldemokratije brižljivo izučavanje taktičkih rezolucija III kongresa Socijaldemokratske radničke partije Rusije i konferencije, utvrđivanje skretanja u njima od principa marksizma, postizanje razumijevanja konkretnih zadataka socijaldemokratskog proletarijata u demokratskoj revoluciji. Tom radu je i posvećena ova brošura. Provjeravanje naše taktike s gledišta principâ marksizma i poukâ revolucije neophodno je i za onog ko hoće da realno priprema jedinstvo taktike kao bazu budućeg potpunog ujedinjenja čitave Socijaldemokratske radničke partije Rusije, a ne da se ograničava samo na savjete.

Juli 1905.

N. Lenjin

1. AKTUELNO POLITIČKO PITANJE

U revolucionarnom momentu koji sad proživljujemo na dnevnom redu nalazi se pitanje sazivanja svenarodne ustavotvorne skupštine. Kako da se riješi to pitanje — mišljenja su podijeljena. Ocrtavaju se tri politička pravca. Carska vlada priznaje da je sazivanje narodnih predstavnika potrebno, ali ni u kom slučaju ne želi da dopusti da njihova skupština bude svenarodna i ustavotvorna. Ona, ako se može vjerovati novinskim vijestima o radu Buliginove komisije, kao da pristaje na savjetodavnu skupštinu, izabranu bez slobode agitacije i na osnovu uskocenzusnog ili uskostaleškog izbornog sistema. Revolucionarni proletarijat, ukoliko njime rukovodi socijaldemokratija, zahtijeva potpuno prelaženje vlasti na ustavotvornu skupštinu, tražeći u tom cilju ne samo opće pravo glasa i ne samo punu slobodu agitacije nego, osim toga, i neodložno zbacivanje carske vlade i njeno zamjenjivanje privremenom revolucionarnom vladom. Najzad, liberalna buržoazija, koja izražava svoje želje na usta vođa takozvane »konstitucionalno-demokratske partije«, ne zahtijeva zbacivanje carske vlade, ne ističe parolu privremene vlade, ne insistira na realnim garancijama toga da izbori budu potpuno slobodni i ispravni, kako bi predstavnička skupština mogla postati stvarno svenarodna i stvarno ustavotvorna. U stvari, liberalna buržoazija, koja je jedini ozbiljni socijalni oslonac pravca »osvoboždenaca«, nastoji da ostvari što mirniju pogodbu između cara i revolucionarnog naroda, i uz to pogodbu pri kojoj bi najviše vlasti dopalo njoj, buržoaziji, najmanje — revolucionarnom narodu, proletarijatu i seljaštvu.

To je politička situacija u ovom momentu. To su tri glavna politička pravca, koji odgovaraju trima glavnim socijalnim snagama savremene Rusije. O tome kako »osvoboždenci« prikrivaju pseudodemokratskim frazama svoju polovičnu, tj. govoreći otvorenije i jednostavnije, izdajničku prema revoluciji politiku, mi smo već više puta govorili u »Proletari-

ju« (br. 3, 4, 5). Da vidimo sad kako ocjenjuju socijaldemokrati zadatke momenta. Izvrstan materijal u tom pogledu predstavljaju dvije rezolucije, koje su tu skoro donijete na III kongresu SDRPR i na »konferenciji« dijela partije koji se otcijepio. Pitanje o tome koja od tih rezolucija pravilnije ocjenjuje politički moment i pravilnije određuje taktiku revolucionarnog proletarijata — ima ogromno značenje, i svaki socijaldemokrat koji hoće da svjesno izvrši svoje dužnosti propagandista, agitatora i organizatora mora vrlo pažljivo prostudirati to pitanje, ostavivši potpuno po strani sve što se ne tiče suštine stvari.

Pod taktikom partije razumijeva se njeno političko držanje, ili karakter, pravac, metodi njene političke aktivnosti. Taktičke rezolucije donosi partijski kongres da bi tačno odredio političko držanje partije kao cjeline prema novim zadacima ili s obzirom na novu političku situaciju. Takvu novu situaciju stvorila je već započeta u Rusiji revolucija, tj. potpuno, odlučno i otvoreno razilaženje ogromne većine naroda s carskom vladom. Novo pitanje sastoji se u ovome: koji su praktični metodi sazivanja stvarno svenarodne i stvarno ustavotvorne skupštine (teoretski je pitanje takve skupštine još davno i prije svih drugih partija socijaldemokratija riješila oficijelno, u svom partijskom programu). Kad se narod razišao s vladom, i masa shvatila potrebu stvaranja novog poretka, partija koja je sebi postavila cilj obaranje vlade mora pošto-poto razmisliti o tome kakvom će vladom zamijeniti staru vladu, vladu koju obara. Iskrsava *novo* pitanje, pitanje privremene revolucionarne vlade. Da bi dala potpun odgovor na to pitanje, partija svjesnog proletarijata treba da razjasni, prvo, *značenje* privremene revolucionarne vlade u ovoj revoluciji i u čitavoj borbi proletarijata uopće; drugo, svoj *odnos* prema privremenoj revolucionarnoj vladi; treće, precizne uslove *učešća* socijaldemokratije u toj vladi; četvrto, uslove pritiska na tu vladu *odozdo*, tj. ako u njoj ne bude zastupana socijaldemokratija. Tek kad sva ta pitanja budu razjašnjena, političko držanje partije u ovom pogledu biće principijelno, jasno i čvrsto.

Da vidimo kako ta pitanja rješava rezolucija III kongresa SDRPR. Evo njenog potpunog teksta:

»Rezolucija o privremenoj revolucionarnoj vladi.

Uzimajući u obzir:

1) da i neposredni interesi proletarijata i interesi njegove borbe za krajnje ciljeve socijalizma traže što potpuniju političku slobodu i, prema tome, zamjenu apsolutističkog oblika vladavine demokratskom republikom;

2) da je ostvarenje demokratske republike u Rusiji moguće samo kao rezultat pobjedonosnog narodnog ustanka, čiji će organ biti privremena revolucionarna vlada, koja jedino može da osigura potpunu slobodu predizborne agitacije i da sazove, na osnovi općeg, jednakog i neposrednog izbornog prava s tajnim glasanjem, ustavotvornu skupštinu koja stvarno izražava volju naroda;

3) da taj demokratski prevrat u Rusiji, pri danom društvenom i ekonomskom njenom sistemu, neće oslabiti nego pojačati vladavinu buržoazije, koja će neminovno pokušati u izvjesnom momentu, ne prezajući ni od čega, da otme ruskom proletarijatu što veći dio tekovina revolucionarnog perioda, —

III kongres SDRPR odlučuje:

a) neophodno je širiti u radničkoj klasi konkretnu predodžbu o najvjerovatnijem toku revolucije i o neophodnosti, u izvjesnom momentu te revolucije, pojavljivanja privremene revolucionarne vlade, od koje će proletarijat zatražiti ostvarenje svih neposrednih političkih i ekonomskih zahtjeva našeg programa (minimalni program);

b) u zavisnosti od odnosa snaga i drugih faktora, koji se ne mogu unaprijed tačno odrediti, dopušteno je učešće u privremenoj revolucionarnoj vladi punomoćnicima naše partije, u cilju nemilosrdne borbe protiv svih kontrarevolucionarnih pokušaja i obrane samostalnih interesa radničke klase;

c) nužan uvjet takvog učešća je stroga kontrola partije nad njenim punomoćnicima i stalno čuvanje nezavisnosti socijaldemokratije, koja se bori za potpun socijalistički prevrat i utoliko je nepomirljiv neprijatelj svih buržoaskih partija;

d) nezavisno od toga da li će biti moguće učešće socijaldemokratije u privremenoj revolucionarnoj vladi, treba propagirati u najširim slojevima proletarijata ideju o potrebi stalnog pritiska na privremenu vladu od strane naoružanog

i od socijaldemokratije rukovođenog proletarijata u cilju odbrane, učvršćenja i proširenja tekovina revolucije.«

2. ŠTA NAM DAJE REZOLUCIJA III KONGRESA SDRPR O PRIVREMENOJ REVOLUCIONARNOJ VLADI?

Rezolucija III kongresa SDRPR, kao što se vidi iz njenog naslova, posvećena je potpuno i isključivo pitanju privremene revolucionarne vlade. To znači da učešće socijaldemokratije u privremenoj revolucionarnoj vladi ulazi ovamo kao dio pitanja. S druge strane, riječ je samo o privremenoj revolucionarnoj vladi, ni o čemu drugom; dakle, ovamo apsolutno ne ulazi pitanje recimo »osvajanja vlasti« uopće itd. Da li je pravilno postupio kongres kad je eliminirao ovo pitanje i slična pitanja? Nesumnjivo jest, jer ta pitanja politička situacija Rusije nikako ne postavlja na dnevni red. Naprotiv, cio narod postavio je na dnevni red obaranje samodržavlja i sazivanje ustavotvorne skupštine. Kongresi partije treba da postavljaju na rješavanje ne pitanja kojih se dotakao, u pravi ili nepravi čas, ovaj ili onaj publicist, nego pitanja koja imaju ozbiljno političko značenje zbog uslovâ danog momenta i uslijed objektivnog toka društvenog razvitka.

Kakvo značenje u sadašnjoj revoluciji i u općoj borbi proletarijata ima privremena revolucionarna vlada? Rezolucija kongresa objašnjava to, ukazujući odmah u početku na potrebu »što potpunije političke slobode« i s gledišta neposrednih interesa proletarijata i s gledišta »krajnjih ciljeva socijalizma«. A potpuna politička sloboda traži da se carsko samodržavlje zamijeni demokratskom republikom, kao što je već istakao naš partijski program. Podvlačenje parole demokratske republike u rezoluciji kongresa potrebno je logički i principijelno, jer proletarijat, kao avangardni borac za demokratiju, bori se baš za potpunu slobodu; osim toga, to je podvlačenje utoliko svrsishodnije u danom momentu što kod nas baš sad istupaju pod zastavom »demokratizma« monarhisti, naime: takozvana konstitucionalno-»demokratska« ili »osvoboždenska« partija. Za stvaranje republike apsolutno je potrebna skupština narodnih predstavnika, i to svakako svenarodna (na osnovi općeg, jednakog i neposrednog izbornog prava s tajnim glasanjem) i ustavotvorna. To i ističe rezolucija kongresa dalje. Ali ona se ne ograničava

na to. Da bi se stvorio nov poredak »koji stvarno izražava volju naroda«, nije dovoljno predstavničku skupštinu nazvati ustavotvornom. Potrebno je da ta skupština ima vlast i snagu da »stvara«. Uzimajući to u obzir, rezolucija kongresa ne ograničava se na formalnu parolu »ustavotvorne skupštine«, nego dodaje materijalne uslove pod kojima je jedino i moguće pravo ispunjavanje zadataka od strane te skupštine. Takvo isticanje uslova pod kojima na riječima ustavotvorna skupština može postati ustavotvorna na djelu, prijeko je potrebno, jer liberalna buržoazija, u licu konstitucionalno-monarhističke partije, svjesno izvrće, kao što smo mi već više puta isticali, parolu svenarodne ustavotvorne skupštine, svodeći je na praznu frazu.

Rezolucija kongresa veli da osigurati potpunu slobodu predizborne agitacije i sazvati skupštinu koja stvarno izražava volju naroda može *jedino* privremena revolucionarna vlada, i to takva koja bi bila organ pobjedonosnog narodnog ustanka. Da li je tačna ta postavka? Ko bi naumio da je ospori, morao bi tvrditi da carska vlada može da ne pruža ruku reakciji, da ona može biti neutralna pri izborima, da se ona može brinuti o stvarnom izrazu narodne volje. Takva tvrđenja toliko su apsurdna da ih otvoreno niko neće zastupati, ali ih krišom pronose, pod liberalnom zastavom, baš naši osvoboždenci. Ustavotvornu skupštinu neko mora sazvati; slobodu i pravilnost izbora neko mora osigurati; snagu i vlast toj skupštini mora u potpunosti uručiti: samo revolucionarna vlada koja je organ ustanka može potpuno iskreno htjeti to i biti u stanju da učini sve za ostvarenje toga. Carska vlada neizbježno će raditi protiv toga. Liberalna vlada, koja se pogađa s carem i koja se ne oslanja potpuno na narodni ustanak, ne može to ni iskreno htjeti ni to ostvariti, čak i kad bi najiskrenije željela. Rezolucija kongresa daje, dakle, jedino pravilnu i potpuno dosljednu demokratsku parolu.

Ali ocjena značenja privremene revolucionarne vlade bila bi nepotpuna i netačna kad bismo izgubili iz vida klasni karakter demokratskog prevrata. Zato rezolucija dodaje da će prevrat pojačati vladavinu buržoazije. To je neizbježno u danom, tj. kapitalističkom, društveno-ekonomskom sistemu. A rezultat jačanja vladavine buržoazije nad politički koliko-toliko slobodnim proletarijatom neizbježno mora biti ogor-

čena borba među njima za vlast, moraju biti očajni pokušaji buržoazije da »otme proletarijatu tekovine revolucionarnog perioda«. Boreći se za demokratiju ispred svih i na čelu svih, proletarijat zato ni za trenutak ne smije zaboravljati na nove protivrječnosti koje se kriju u krilu buržoaske demokratije i na novu borbu.

Na taj način, značenje privremene revolucionarne vlade ocijenjeno je u razmotrenom dijelu rezolucije potpuno: i što se tiče odnosa te vlade prema borbi za slobodu i za republiku, i što se tiče njenog odnosa prema ustavotvornoj skupštini i što se tiče njenog odnosa prema demokratskom prevratu, koji čisti teren za novu klasnu borbu.

Dalje se pita: kakav treba da bude stav proletarijata uopće prema privremenoj revolucionarnoj vladi? Rezolucija kongresa odgovara na to prije svega direktnim savjetovanjem partiji da širi u radničkoj klasi uvjerenje u potrebu privremene revolucionarne vlade. Radnička klasa treba da shvati tu potrebu. Dok »demokratska« buržoazija ostavlja u sjeni pitanje zbacivanja carske vlade, mi ga moramo stavljati na prvo mjesto i insistirati na potrebi privremene revolucionarne vlade. I ne samo to: mi moramo istaći akcioni program te vlade koji odgovara objektivnim uslovima danog istorijskog momenta i zadacima proleterske demokratije. Taj program jest *cio* minimalni program naše partije, program neposrednih političkih i ekonomskih preobražaja, potpuno ostvarljivih, s jedne strane, na bazi danih društveno-ekonomskih odnosa, i nužnih, s druge strane, za dalji korak naprijed, za ostvarenje socijalizma.

Na taj način, rezolucija potpuno objašnjava karakter i cilj privremene revolucionarne vlade. Po svom porijeklu i osnovnom karakteru, ta vlada treba da bude organ narodnog ustanka. Po svojoj formalnoj namjeni, ona treba da bude oruđe sazivanja svenarodne ustavotvorne skupštine. Po sadržaju svoje djelatnosti, ona treba da ostvari minimalni program proleterske demokratije, kao jedini program koji može osigurati interese naroda koji je ustao protiv samodržavlja.

Može neko prigovoriti da privremena vlada, budući privremena, ne može provoditi pozitivan program koji još nije odobrio čitav narod. Takav prigovor bio bi samo sofizam reakcionarâ i »samodržavljaša«. Ne provoditi nikakav pozitivni program znači trpjeti postojanje feudalnog poretka

skroz trulog samodržavlja. Trpjeti taj poredak mogla bi samo vlada izdajnika stvari revolucije, a ne vlada koja je organ narodnog ustanka. Bila bi ironija kad bi neko predložio da se treba odreći faktičkog ostvarenja slobode zbora dok tu slobodu ne prizna ustavotvorna skupština — pod izgovorom da ustavotvorna skupština može i da ne prizna slobodu zbora! Isto takvu ironiju predstavlja prigovor protiv neposrednog ostvarenja minimalnog programa od strane privremene revolucionarne vlade.

Napomenimo, naposljetku, da rezolucija, postavljajući kao zadatak privremene revolucionarne vlade ostvarenje minimalnog programa, samim tim uklanja apsurdne poluanarhističke misli o neposrednom ostvarenju maksimalnog programa, o osvajanju vlasti radi socijalističkog prevrata. Stepen ekonomskog razvitka Rusije (objektivni uvjet) i stepen svjesnosti i organiziranosti širokih masa proletarijata (subjektivni uvjet, nerazdvojno povezan s objektivnim) čine neposredno potpuno oslobođenje radničke klase nemogućim. Samo totalne neznalice mogu ignorirati buržoaski karakter demokratskog prevrata koji se sad vrši; — samo najnaivniji optimisti mogu zaboravljati na to kako masa radnika još malo zna o ciljevima socijalizma i metodima njegovog ostvarivanja. A mi smo svi uvjereni da oslobođenje radnika može biti djelo jedino samih radnika; bez svjesnosti i organiziranosti masa, bez njihovog pripremanja i odgajanja putem otvorene klasne borbe protiv čitave buržoazije, o socijalističkoj revoluciji ne može biti ni riječi. I odgovarajući na anarhističke prigovore da mi tobože odgađamo socijalistički prevrat, mi ćemo reći: mi ga ne odgađamo, nego činimo prvi korak k njemu na jedino mogući način, jedino pravim putem, naime putem demokratske republike. Ko hoće da ide socijalizmu drugim putem, mimo političkog demokratizma, taj neminovno dolazi do apsurdnih i reakcionarnih, kako u ekonomskom, tako i u političkom smislu, zaključaka. Ako nas ovaj ili onaj radnik u odgovarajućem momentu upita: zašto da ne ostvarimo maksimalni program, mi ćemo mu odgovoriti time što ćemo mu ukazati na to koliko su još tuđe socijalizmu demokratski nastrojene mase naroda, koliko su još nerazvijene klasne protivrječnosti, koliko su još neorganizirani proleteri. Organizirajte stotine hiljada radnika po cijeloj Rusiji, proširite simpatije za svoj program među

milionima! Pokušajte da to uradite, ne ograničavajući se na zvučne ali šuplje anarhističke fraze — i vidjećete odmah da ostvarivanje te organizacije, da širenje tog socijalističkog prosvjećivanja zavisi od što potpunijeg ostvarenja demokratskih preobražaja.

Pođimo dalje. Kad je objašnjeno značenje privremene revolucionarne vlade i odnos proletarijata prema njoj, iskrsava slijedeće pitanje: da li je dopušteno, i pod kojim uvjetima, naše učešće u njoj (akcija odozgo)? Kakva treba da bude naša akcija odozdo? Rezolucija daje precizne odgovore na oba ova pitanja. Ona odlučno izjavljuje da je u principu učešće socijaldemokratije u privremenoj revolucionarnoj vladi (u epohi demokratskog prevrata, u epohi borbe za republiku) *dopušteno*. Tom izjavom mi se definitivno odvajamo i od anarhista, koji na to pitanje odgovaraju principijelno u negativnom smislu, i od prirepaša socijaldemokratije (tipa Martinova i novoiskrovaca), *koji su* nas *plašili* perspektivom takve situacije u kojoj bi to učešće moglo ispasti za nas nužno. Tom izjavom je III kongres SDRPR definitivno odbacio misao nove »Iskre« da je tobože učešće socijaldemokrata u privremenoj revolucionarnoj vladi jedna vrsta mileranizma, da je to, kao sankcioniranje buržoaskog poretka, principijelno nedopušteno itd.

Ali pitanje principijelne dopuštenosti, samo se po sebi razumije, ne rješava još pitanje praktične svrsishodnosti. Pod kojim uvjetima je taj novi oblik borbe, borbe »odozgo«, koji je odobrio kongres partije, svrsishodan? Samo se po sebi razumije da je sad nemoguće govoriti o konkretnim uvjetima, kao što su odnos snaga itd., i rezolucija se, prirodno, odriče prethodnog određivanja tih uvjeta. Nijedan pametan čovjek neće uzeti da išta unaprijed govori o pitanju koje nas u ovom momentu interesira. Može se i mora odrediti karakter i cilj našeg učešća. Rezolucija to i čini, ističući dva cilja učešća: 1) nemilosrdnu borbu protiv kontrarevolucionarnih pokušaja i 2) odbranu samostalnih interesa radničke klase. U momentu kad liberalni buržuji počinju da revnosno pričaju o psihologiji reakcije (vidi vrlo poučno »Otvoreno pismo« g. Struvea u br. 71. »Osvoboždenija«), nastojeći da zaplaše revolucionarni narod i da ga potaknu na popustljivost prema samodržavlju — u takvom momentu je naročito umjesno da partija proletarijata podsjeti na zadatak pravog rata pro-

tiv kontrarevolucije. Velika pitanja političke slobode i klasne borbe rješava, u krajnjoj liniji, samo sila, i mi se moramo brinuti o pripremanju, organiziranju te sile i o aktivnoj, ne samo defanzivnoj nego i ofanzivnoj, upotrebi njenoj. Duga epoha političke reakcije, koja vlada u Evropi gotovo neprekidno od Pariske komune, odveć nas je srodila s mišlju o akciji samo »odozdo«, odveć nas je navikla da gledamo samo defanzivnu borbu. Mi smo sad stupili, nesumnjivo, u novu epohu; počeo je period političkih potresa i revolucija. U takvom periodu kakav proživljuje Rusija nije dopušteno ograničavati se na staru šablonu. Treba propagirati ideju akcije odozgo, treba se pripremati za najenergičnije, ofanzivne akcije, treba proučavati uslove i oblike takvih akcija. Od tih uslova rezolucija kongresa postavlja na prvi plan dva: jedan se tiče formalne strane učešća socijaldemokratije u privremenoj revolucionarnoj vladi (stroga kontrola partije nad njenim punomoćnicima), drugi — samog karaktera tog učešća (ni za trenutak ne gubiti iz vida cilj potpunog socijalističkog prevrata).

Razjasnivši, na taj način, sa svih strana politiku partije pri akciji »odozgo« — pri tom novom, dosad gotovo neviđenom metodu borbe — rezolucija predviđa i slučaj kad ne bismo mogli djelovati odozgo. Djelovati odozdo na privremenu revolucionarnu vladu mi moramo u svakom slučaju. Za takav pritisak odozdo proletarijat mora biti naoružan — jer u revolucionarnom momentu dolazi vrlo brzo do otvorenog građanskog rata — i rukovođen od socijaldemokratije. Cilj tog oružanog pritiska je »čuvanje, učvršćenje i proširenje tekovina revolucije«, tj. onih tekovina koje se, s gledišta interesâ proletarijata, moraju sastojati u ostvarenju cijelog našeg minimalnog programa.

Time ćemo završiti kratku analizu rezolucije III kongresa o privremenoj revolucionarnoj vladi. Kao što čitalac vidi, ta rezolucija razjašnjava i značenje novog pitanja, i odnos partije proletarijata prema njemu, i politiku partije kako u privremenoj revolucionarnoj vladi, tako i izvan nje.

Da pogledamo sad odgovarajuću rezoluciju »konferencije«.

3. ŠTO JE »ODLUČNA POBJEDA REVOLUCIJE NAD CARIZMOM«?

Rezolucija »konferencije« posvećena je pitanju »*osvajanja vlasti i učešća u privremenoj vladi*«.[3] Već u tom postavljanju pitanja krije se, kao što smo isticali, zbrka. S jedne strane, pitanje se postavlja usko: samo o našem učešću u privremenoj vladi, a ne uopće o zadacima partije u odnosu prema privremenoj revolucionarnoj vladi. S druge strane, miješaju se dva sasvim različita pitanja: o našem učešću u jednom od stadija *demokratskog* prevrata i o *socijalističkom* prevratu. Jer »osvajanje vlasti« od strane socijaldemokratije i jeste socijalistički prevrat, i ništa drugo ne može biti, ako te riječi upotrebljavamo u njihovom pravom i običnom značenju. A ako ih shvaćamo u smislu osvajanja vlasti ne za socijalistički, nego za demokratski prevrat, kakvog onda smisla ima govoriti ne samo o učešću u privremenoj revolucionarnoj vladi nego i o »osvajanju vlasti« *uopće?* Očigledno, naši »konferenti« ni sami nisu dobro znali o čemu zapravo treba da govore: o demokratskom ili socijalističkom prevratu. Ko je pratio literaturu tog pitanja, taj zna da je temelj toj zbrci udario drug Martinov u svojim čuvenim »Dvjema diktaturama«: novoiskrovci se nerado sjećaju toga kako je pitanje postavljeno (još prije 9. januara) u tom uzorno prirepaškom djelu, ali njegov idejni utjecaj na konferenciju — nesumnjiv je.

No ostavimo na stranu naslov rezolucije. Njen sadržaj pokazuje nam pogreške koje su kudikamo dublje i ozbiljnije. Evo njenog prvog dijela:

»Odlučna pobjeda revolucije nad carizmom može biti obilježena ili stvaranjem privremene vlade koja je proizišla iz pobjedonosnog narodnog ustanka ili revolucionarnom inicijativom ovog ili onog predstavničkog tijela koje donosi odluku pod neposrednim revolucionarnim pritiskom naroda, da se organizira svenarodna ustavotvorna skupština.«

Dakle, vele nam da odlučna pobjeda revolucije nad carizmom može biti i pobjedonosni ustanak i ... odluka predstav-

---

[3] Potpun tekst te rezolucije čitalac može rekonstruirati iz citata na str. 400, 403. 407, 431. i 433. ove brošure. (Piščeva napomena u izdanju 1907. godine. Vidi ovu knjigu, str. 63, 68, 73, 104, 107. *Prev.)*

ničkog tijela da se organizira ustavotvorna skupština! Šta je to? kako to? Odlučna pobjeda može biti obilježena »odlukom« da se organizira ustavotvorna skupština?? I takva »pobjeda« stavlja se u isti red sa stvaranjem privremene vlade »koja je proizišla iz pobjedonosnog narodnog ustanka«!! Konferencija nije opazila da *pobjedonosni* narodni ustanak i *stvaranje* privremene vlade znači pobjedu revolucije *na djelu*, a »odluka« da se organizira ustavotvorna skupština znači pobjedu revolucije samo *na riječima*.

Konferencija menjševika-novoiskrovaca pala je u istu pogrešku u koju stalno padaju liberali, osvoboždenci. Osvoboždenci fraziraju o »ustavotvornoj« skupštini, stidljivo zatvarajući oči pred tim da sila i vlast ostaju u rukama cara, zaboravljajući da za »tvorenje« treba imati *snagu* tvoriti. Konferencija je tako isto zaboravila da je od »odluke« kojih bilo predstavnika do ostvarenja te odluke još daleko. Konferencija je tako isto zaboravila da će, dok vlast ostaje u rukama cara, sve odluke kojih bilo predstavnika ostati isto prazno i jadno brbljanje kao što su bile »odluke« čuvenog u istoriji njemačke revolucije od 1848. godine Frankfurtskog parlamenta. Predstavnik revolucionarnog proletarijata, Marks, u svojim »Novim rajnskim novinama« zato je i šibao nemilosrdnim sarkazmom frankfurtske liberalne »osvoboždence« što su govorili lijepe riječi, donosili svakojake demokratske »odluke«, »stvarali« svakojake slobode, a na djelu su ostavljali vlast u rukama kralja, nisu organizirali oružanu borbu protiv vojne sile koja se nalazila u kraljevim rukama. I dok su frankfurtski osvoboždenci brbljali — kralj je uvrebao zgodu, pojačao svoje vojne snage, i kontrarevolucija, oslanjajući se na realnu snagu, do nogu je potukla demokrate sa svim njihovim divnim »odlukama«.

Konferencija je s odlučnom pobjedom izjednačila ono čemu upravo nedostaje odlučan uvjet za pobjedu. Kako su mogli socijaldemokrati, koji priznaju republikanski program naše partije, pasti u tu pogrešku? Da bismo razumjeli tu neobičnu pojavu, moramo se obratiti rezoluciji III kongresa o dijelu partije koji se otcijepio.[4] U toj rezoluciji ukazuje se

[4] Navodimo potpun tekst te rezolucije: »Kongres konstatira da se u SDRPR od vremena njene borbe protiv ekonomizma održavaju sve do danas, u različitoj mjeri i u različitim pogledima,

na održavanje u našoj partiji raznih »ekonomizmu srodnih« struja. Naši konferenti (oni, zacijelo, nisu uzalud pod idejnim rukovodstvom Martinova) rasuđuju o revoluciji potpuno u istom duhu kao što su ekonomisti rasuđivali o političkoj borbi ili 8-satnom radnom danu. Ekonomisti su odmah bili lansirali »teoriju stadijâ«: 1) borba za prava; 2) politička agitacija; 3) politička borba — ili 1) 10-satni radni dan; 2) 9-satni; 3) 8-satni. Kakve je rezultate davala ta »taktika-proces«, svima je dovoljno poznato. Sad nam predlažu da i revoluciju unaprijed lijepo razdijelimo na stadije: 1) car saziva predstavničko tijelo; 2) to predstavničko tijelo »donosi odluku«, pod pritiskom »naroda«, da se organizira ustavotvorna skupština; 3) ...o trećem stadiju menjševici se još nisu sporazumjeli; oni su zaboravili da revolucionarni pritisak naroda nailazi na kontrarevolucionarni pritisak carizma i da zato ili »odluka« ostaje neostvarena, ili stvar opet rješava pobjeda ili poraz narodnog ustanka. Rezolucija konferencije potpuno naliči na ovo rasuđivanje ekonomista: odlučna pobjeda radnika može biti obilježena ili revolucionarnim ostvarenjem 8-satnog radnog dana ili poklanjanjem desetsatnog

---

njemu srodne nijanse, koje karakterizira opća tendencija: umanjivati značenje elemenata svjesnosti u proleterskoj borbi, podvrgavajući ih elementima spontanosti. Predstavnici tih nijansa u organizacionom pitanju zastupaju u teoriji princip organizacije-procesa, koji ne odgovara planski oformljenom radu partije, u praksi provode u masi slučajeva sistem izbjegavanja partijske discipline, a u drugim slučajevima, propovijedajući među najmanje svjesnim dijelom partije široku primjenu, koja ne vodi računa o objektivnim uslovima ruske stvarnosti, izbornog načela, pokušavaju da podriju danas jedino moguće temelje partijske veze. U taktičkim pitanjima oni pokazuju tendenciju sužavanja razmaha partijskog rada, izjašnjavajući se protiv strogo nezavisne partijske taktike u odnosu prema liberalnoburžoaskim partijama, protiv mogućnosti i poželjnosti da naša partija uzme na sebe organizatorsku ulogu u narodnom ustanku, protiv učešća partije pod bilo kojim uvjetima u privremenoj demokratskorevolucionarnoj vladi.

Kongres poziva sve članove partije da svuda vode energičnu idejnu borbu protiv takvih djelomičnih skretanja od principa revolucionarne socijaldemokratije, a u isto vrijeme nalazi da je učešće u partijskim organizacijama osoba koje se u ovoj ili onoj mjeri priključuju takvim shvaćanjima dopušteno samo pod tim neizostavnim uvjetom da se one, priznajući partijske kongrese i partijski statut, potpuno podvrgavaju partijskoj disciplini.« (Piščeva napomena u izdanju 1907. godine. *Prev.)*

radnog dana i »odlukom« da se pređe na devetsatni ... U dlaku isto.

Možda će nam neko odgovoriti da pisci rezolucije nisu imali namjeru da *izjednačuju* pobjedu ustanka s »odlukom« predstavničkog tijela koje je sazvao car, da su oni htjeli samo da predvide taktiku partije za jedan i drugi slučaj. Mi ćemo odvratiti na to: 1) tekst rezolucije direktno i nedvosmisleno naziva »odlučnom pobjedom revolucije nad carizmom« *odluku* predstavničkog tijela. Možda je to rezultat aljkave redakcije, možda se ona može ispraviti na osnovu zapisnikâ, ali dok ona nije ispravljena, smisao te redakcije može biti samo jedan, a taj je smisao potpuno *osvoboždenski*. 2) »Osvoboždenski« tok misli, u koji su pali pisci rezolucije, još se mnogo reljefnije ističe u drugim literarnim radovima novoiskrovaca. Na primjer, u organu Tifliskog komiteta »Socijaldemokrat« (na gruzinskom jeziku; hvaljen od »Iskre« u br. 100), u članku »Zemski sabor i naša taktika«, ide se čak dotle da se kaže da »taktika« »koja uzima kao centar naše akcije Zemski sabor« (o sazivanju kojeg, dodaćemo sa svoje strane, još ništa tačno ne znamo!) *»nama više konvenira«* nego »taktika« oružanog ustanka i stvaranja privremene revolucionarne vlade. Mi ćemo se niže još vratiti na taj članak. 3) Ne može se imati ništa protiv prethodnog pretresanja taktike partije i za slučaj pobjede revolucije i za slučaj njenog poraza, i za slučaj ako ustanak uspije i za slučaj ako ustanak ne bude mogao da se razbukti u ozbiljnu snagu. Moguće je da će carskoj vladi poći za rukom da sazove predstavničku skupštinu radi pogodbe s liberalnom buržoazijom — rezolucija III kongresa, predviđajući to, govori otvoreno o »licemjernoj politici«, o »pseudodemokratizmu«, o »karikaturnim oblicima narodnog predstavništva tipa takozvanog Zemskog sabora«.[5] Ali stvar i jeste u tome što se o tome ne govori u rezoluciji o privremenoj revolucionarnoj vladi, jer to s privremenom revolucionarnom vladom nema veze. Ovaj slučaj potiskuje problem ustanka i stvaranja privremene revolu-

[5] Evo teksta te rezolucije o odnosu prema taktici vlade uoči prevrata.

»Uzimajući u obzir da u cilju samoodržanja vlada u sadašnjem revolucionarnom periodu, pojačavajući uobičajene represije koje su uperene poglavito protiv svjesnih elemenata proletarijata, u isto vrijeme: 1) pokušava da putem ustupaka i obe-

cionarne vlade, modificira taj problem itd. Sad se ne radi o tome da su moguće svakojake kombinacije, da je moguća i pobjeda i poraz, i direktni putevi i zaobilazni putevi — radi se o tome da socijaldemokrat ne smije unositi zbrku u predodžbu radnika o stvarno revolucionarnom putu, ne smije osvoboždenski nazivati odlučnom pobjedom ono čemu nedostaje *osnovni* uvjet pobjede. Moguće je da ni osamsatni radni dan nećemo dobiti odmah, nego tek dugim zaobilaznim putem, ali šta ćete reći o čovjeku koji pobjedom radnika naziva takvu nemoć, takvu slabost proletarijata uslijed kojih on *neće moći* da spriječi odugovlačenja, odgađanja, cjenkanje, izdaju i reakciju? Moguće je da će se ruska revolucija svršiti »ustavnim pobačajem«, kako je jedanput rekao »Vperjod«,[6] ali zar to može opravdati socijaldemokrata koji bi uoči odlučne borbe počeo da naziva taj pobačaj »odlučnom pobjedom nad carizmom«? Moguće je, u najgorem slučaju da mi ne samo što nećemo osvojiti republiku nego će i ustav biti fiktivan, »šipovski«,[7] ali zar bi to bilo izvinjenje za socijaldemokrata koji zataškava našu republikansku parolu?

Naravno do njenog zataškavanja novoiskrovci još nisu došli. Ali koliko je daleko od njih odletio revolucionarni duh,

---

ćanja reformi politički korumpira radničku klasu i odvuče je na taj način od revolucionarne borbe; 2) u istom cilju zaodijeva svoju licemjernu politiku ustupaka u pseudodemokratske oblike, počinjući pozivanjem radnika da biraju svoje predstavnike u komisije i savjetovanja i završavajući stvaranjem karikaturnih oblika narodnog predstavništva tipa takozvanog Zemskog sabora; 3) organizira takozvane crne stotine i mobilizira protiv revolucije uopće sve reakcionarne, nesvjesne ili zaslijepljene rasnom i vjerskom mržnjom elemente naroda, —

III kongres SDRPR poziva sve partijske organizacije da:

a) raskrinkavajući reakcionarne ciljeve vladinih ustupaka, podvlače u propagandi i agitaciji njihov iznuđeni karakter — s jedne strane, i bezuvjetnu nemogućnost davanja od strane samodržavlja reformi koje mogu zadovoljiti proletarijat — s druge;

b) koristeći se predizbornom agitacijom, razjašnjavaju radnicima pravi smisao takvih vladinih mjera i dokazuju potrebu da proletarijat revolucionarnim putem sazove ustavotvornu skupštinu na osnovi općeg, jednakog i neposrednog izbornog prava s tajnim glasanjem;

c) vrše organizovanje proletarijata za neodložno ostvarenje revolucionarnim putem 8-satnog radnog dana i drugih zahtjeva radničke klase koji stoje na dnevnom redu;

koliko im je beživotno rezonerstvo zaklonilo borbene zadatke momenta, vidi se naročito jasno iz toga što su oni u svojoj rezoluciji *zaboravili* da spomenu baš republiku! To je nevjerovatno, ali je fakat. Sve parole socijaldemokratije potvrđene su, ponovljene, razjašnjene, detaljizirane u raznim rezolucijama konferencije, nije zaboravljen čak ni izbor starosta i delegata po preduzećima od strane radnika — jedino se nije našla zgodna prilika da se u rezoluciji o privremenoj revolucionarnoj vladi spomene republika. Govoriti o »pobjedi« narodnog ustanka, o stvaranju privremene vlade i ne istaći odnos tih »koraka« i činâ prema izvojevanju republike — znači pisati rezoluciju ne za rukovođenje borbom proletarijata, nego za kaskanje na repu proleterskog pokreta.

Da rezimiramo: prvi dio rezolucije: 1) apsolutno nije objasnio značaj privremene revolucionarne vlade s gledišta borbe za republiku i osiguranja stvarno svenarodne i stvarno ustavotvorne skupštine; 2) unio je direktnu zbrku u demokratsku svijest proletarijata, izjednačavajući s odlučnom pobjedom revolucije nad carizmom takvo stanje stvari kome baš nedostaje osnovni uvjet za pravu pobjedu.

4. LIKVIDACIJA MONARHIJSKOG UREĐENJA I REPUBLIKA

Pređimo na slijedeći dio rezolucije:

»...I u jednom i u drugom slučaju takva će pobjeda poslužiti kao početak nove faze revolucionarne epohe.

---

d) organiziraju oružani otpor protiv akcija crnih stotina i uopće svih reakcionarnih elemenata kojima rukovodi vlada.) (Piščeva napomena u izdanju 1907. godine. *Prev.)*

[6] Ženevski list »Vperjod« počeo je izlaziti u januaru 1905. kao organ boljševičkog dijela partije. Od januara do maja izašlo je 18 brojeva. Od maja je počeo umjesto »Vperjoda« izlaziti »Proletarij« kao centralni organ SDRPR, na osnovu odluke III kongresa SDRPR (taj kongres održan je maja mjeseca u Londonu; menjševici nisu došli; oni su organizirali svoju »konferenciju« u Ženevi). (Piščeva napomena u izdanju 1907. godine. *Prev.)*

[7] Lenjin misli na »ustavnu« platformu jednog od vođa zemsko-liberalnog pokreta devedesetih i devetstotih godina, D. N. Šipova. Platforma se svodila na održanje režima carskog samodržavlja, malčice ograničenog ustavom »darovanim od cara«. *Prev.*

Zadatak koji objektivni uslovi društvenog razvitka stihijski postavljaju toj novoj fazi je definitivna likvidacija cjelokupnog staleškomonarhijskog režima u procesu uzajamne borbe između elemenata politički oslobođenog buržoaskog društva za ostvarenje njihovih socijalnih interesa i za neposredno posjedovanje vlasti.

Zato bi i privremena vlada koja bi uzela na sebe ostvarenje zadatka te, po svom istorijskom karakteru, buržoaske revolucije, morala, regulirajući uzajamnu borbu između suprotnih klasa nacije koja se oslobađa, ne samo kretati naprijed revolucionarni razvitak nego i boriti se protiv onih njegovih faktora koji ugrožavaju temelje kapitalističkog sistema.«

Zadržimo se na ovom dijelu, koji predstavlja samostalan odjeljak rezolucije. Osnovna misao ovdje ispisanih rasuđivanja poklapa se s mišlju koja je izložena u 3. tački kongresne rezolucije. Ali pri poređenju obiju rezolucija u tom njihovom dijelu pada odmah u oči slijedeća osnovna razlika među njima. Rezolucija kongresa, karakterizirajući u dvije riječi društveno-ekonomsku osnovu revolucije, prenosi svu pažnju na oštro određenu klasnu borbu oko određenih tekovina, i na prvi plan ističe borbene zadatke proletarijata. Rezolucija konferencije, opisujući nadugačko, maglovito i zbrkano društveno-ekonomsku osnovu revolucije, vrlo nejasno govori o borbi za određene tekovine i apsolutno ostavlja u sjeni borbene zadatke proletarijata. Rezolucija konferencije govori o likvidaciji starog poretka u procesu uzajamne borbe između elemenata društva. Rezolucija kongresa govori da mi, partija proletarijata, moramo izvršiti tu likvidaciju, da je prava likvidacija samo stvaranje demokratske republike, da tu republiku moramo osvojiti, da ćemo se boriti za nju i za potpunu slobodu ne samo protiv samodržavlja nego i protiv buržoazije kad ona bude pokušala (a ona će svakako pokušati) da nam otme naše tekovine. Rezolucija kongresa poziva u borbu određenu klasu za tačno određen neposredni cilj. Rezolucija konferencije rezonira o uzajamnoj borbi raznih snaga. Jedna rezolucija izražava psihologiju aktivne borbe, druga — pasivnog promatranja; jedna je prožeta pozivanjem na živu aktivnost, druga — mrtvim rezonerstvom. Obje rezolucije kažu da je sadašnji prevrat za nas samo prvi korak, iza kojeg će doći drugi, ali iz toga jedna rezolucija izvodi zaklju-

čak da treba utoliko brže preći taj prvi korak, utoliko ga brže likvidirati, izvojevati republiku, nemilosrdno zgaziti kontrarevoluciju i stvoriti teren za drugi korak. A druga rezolucija, tako reći, gubi se u razvučenim opisima tog prvog koraka i (oprostite za vulgaran izraz) siše misli koje o njemu ima. Rezolucija kongresa uzima stare i vječito nove misli marksizma (o buržoaskom karakteru demokratskog prevrata) kao predgovor ili prvu premisu za zaključke o naprednim zadacima napredne klase koja se bori i za demokratski i za socijalistički prevrat. Rezolucija konferencije ostaje samo na predgovoru, žvačući ga i mudrujući u vezi s njim.

Ta razlika baš i jeste ona razlika koja odavno dijeli ruske marksiste na dva krila: rezonersko i borbeno krilo u prošlim vremenima legalnog marksizma, ekonomističko i političko u epohi masovnog pokreta koji počinje. Iz tačne premise marksizma o dubokim ekonomskim korijenima klasne borbe uopće i političke borbe napose ekonomisti su izvlačili originalni zaključak: da se treba okrenuti leđima političkoj borbi i zadržavati njen razvitak, sužavati njen razmah, snižavati njene zadatke. Političari, naprotiv, izvodili su iz tih istih premisa drugi zaključak, naime: ukoliko su sad korijeni naše borbe dublji, utoliko mi moramo šire, smjelije, odlučnije i inicijativnije voditi tu borbu. U drugoj situaciji, u izmijenjenom obliku, pred nama je i sad isti spor. Iz premisa da demokratski prevrat još nikako nije socijalistički, da on ne »interesira« nikako samo neimućne, da njegovi duboki korijeni leže u neizbježnim nuždama i potrebama *čitavog* buržoaskog društva u cjelini — iz tih premisa mi izvodimo zaključak da napredna klasa mora utoliko smjelije postavljati svoje demokratske zadatke, utoliko oštrije iskazivati ih do kraja, isticati neposrednu parolu republike, propagirati ideju o potrebi privremene revolucionarne vlade, potrebi nemilosrdnog satiranja kontrarevolucije. A naši oponenti, novoiskrovci, iz tih istih premisa izvode zaključak da ne treba iskazivati do kraja demokratske zaključke, da je moguće među praktičnim parolama i ne isticati republiku, da je dopušteno ne propagirati ideju o potrebi privremene revolucionarne vlade, da se odlučnom pobjedom može nazvati i odluka o sazivanju ustavotvorne skupštine, da je zadatak borbe protiv kontrarevolucije moguće ne isticati kao naš aktivni zadatak,

nego ga potopiti u maglovitom (i nepravilno formuliranom, kao što ćemo odmah vidjeti) pozivanju na »proces uzajamne borbe«. To nije jezik političara, to je jezik nekakvih arhivara!

I ukoliko pažljivije razmotrite pojedine formulacije novoiskrovske rezolucije, utoliko će se reljefnije ocrtati pred vama spomenute njene osnovne osobenosti. Govore nam, npr., o »procesu uzajamne borbe između elemenata politički oslobođenog buržoaskog društva«. Imajući na umu temu o kojoj je rezolucija pisana (privremena revolucionarna vlada), pitamo u čudu: kad se već govori o procesu uzajamne borbe, kako se mogu prešutjeti elementi koji politički *porobljavaju* buržoasko društvo? Misle li konferenti da su takvi elementi iščezli čim su oni pretpostavili da će revolucija pobijediti? Takva misao bila bi apsurd uopće, i najveća politička naivnost, politička kratkovidnost napose. Poslije pobjede revolucije nad kontrarevolucijom kontrarevolucija neće iščeznuti, nego će, naprotiv, neizbježno početi novu, još ogorčeniju borbu. Posvećujući svoju rezoluciju analizi zadataka koji nastaju s pobjedom revolucije, mi moramo pokloniti ogromnu pažnju zadacima odbijanja kontrarevolucionarne navale (kao što je to i urađeno u rezoluciji kongresa) a ne utapati te prve, najpreče, aktuelne političke zadatke borbene partije u općim rezoniranjima o tome šta će biti *poslije* sadašnje revolucionarne epohe, šta će biti onda kad već bude postojalo »politički *oslobođeno* društvo«. Kao što su ekonomisti pozivanjima na opće istine o potčinjenosti politike ekonomici prikrivali svoje neshvaćanje aktuelnih političkih zadataka, tako novoiskrovci svojim pozivanjima na opće istine o borbi unutar politički *oslobođenog* društva prikrivaju svoje neshvaćanje aktuelnih revolucionarnih zadataka političkog *oslobođenja* tog društva.

Uzmite izraz: »definitivna likvidacija čitavog staleškomonarhijskog režima.« Na ruskom jeziku se definitivna likvidacija monarhijskog uređenja zove stvaranje demokratske republike. Ali našem dobrom Martinovu i njegovim poklonicima taj izraz izgleda odveć jednostavan i jasan. Oni hoće pošto-poto da »prodube« i da kažu »pametnije«. Dobivaju se smiješna upinjanja da se bude dubokomislen, s jedne strane. A s druge strane, umjesto parole dobiva se opis, umjesto bodrog pozivanja da se ide naprijed dobiva se neki melankolični pogled unazad. Pred nama kao da nisu živi ljudi, koji

eto sad odmah, smjesta hoće da se bore za republiku, nego nekakve odrvenjele mumije koje sub specie aeternitatis[8] razmatraju pitanje s gledišta plusquamperfectuma.[9]

Pođimo dalje: »... privremena vlada... uzela bi na sebe ostvarivanje zadataka te... buržoaske revolucije...« Eto tu se odmah pokazalo da su naši konferenti predvidjeli konkretno pitanje koje je iskrslo pred političkim rukovodiocima proletarijata. Konkretno pitanje privremene revolucionarne vlade iščezlo je s njihovog vidnog polja pred pitanjem o budućem nizu vlada koje će ostvariti zadatke buržoaske revolucije uopće. Ako hoćete da razmatrate pitanje »istorijski«, onda će vam primjer ma koje evropske zemlje pokazati da je baš niz vlada, i to nikako ne »privremenih«, ostvarivao istorijske zadatke buržoaske revolucije, da su čak i vlade koje su pobjeđivale revoluciju bile ipak prinuđene da ostvare istorijske zadatke te pobijeđene revolucije. Ali ono o čemu vi govorite ne zove se uopće »privremenom revolucionarnom vladom«: »privremenom revolucionarnom vladom« zove se vlada revolucionarnog perioda koja neposredno smjenjuje oborenu vladu i koja se oslanja na narodni ustanak, a ne na neke predstavničke ustanove koje su proizišle iz naroda. Privremena revolucionarna vlada je organ borbe za neposrednu pobjedu revolucije, za neposredno odbijanje kontrarevolucionarnih pokušaja, a nikako ne organ ostvarivanja istorijskih zadataka buržoaske revolucije uopće. Prepustimo, gospodo, budućim istoričarima u budućoj »Ruskoj Starini« da određuju koje smo zadatke buržoaske revolucije ostvarili mi i vi ili ova ili ona vlada — tu stvar stići se da urade i za 30 godina, a nama sad treba dati parole i praktična uputstva za borbu za republiku i za najenergičnije učešće proletarijata u toj borbi.

Iz navedenih razloga ne zadovoljavaju ni posljednja mjesta ispisanog dijela rezolucije. Veoma je nesretan ili, u najmanju ruku, nespretan izraz da bi privremena vlada morala »regulirati« uzajamnu borbu između suprotnih klasa: marksisti ne bi trebalo da upotrebljavaju takvu liberalno-osvobodjensku formulaciju, na osnovu koje bi se moglo misliti da su tobože moguće vlade koje služe ne kao organ klasne borbe, nego kao njen »regulator«... Vlada bi morala »ne samo

---

[8] — s gledišta vječnosti. *Prev.*
[9] — davnoprošlog. *Prev.*

kretati naprijed revolucionarni razvitak nego i boriti se protiv onih njegovih faktora koji ugrožavaju temelje kapitalističkog sistema«. Taj »faktor« je upravo proletarijat, u čije ime govori rezolucija! Umjesto isticanja toga kako baš proletarijat mora u danom momentu »kretati naprijed revolucionarni razvitak» (kretati ga dalje no što bi htjela da ide konstitucionalistička buržoazija), umjesto savjeta da se na jedan određeni način pripremamo za borbu protiv buržoazije kad se ona okrene protiv tekovina revolucije — umjesto toga servira nam se opći opis procesa, opis koji ništa ne govori o konkretnim zadacima *naše* djelatnosti. Način na koji novoiskrovci izlažu svoje misli podsjeća nas na Marksovu ocjenu (u njegovim čuvenim »tezama« o Fojerbahu) starog, ideji dijalektike tuđeg, materijalizma. Filozofi su samo *tumačili* svijet na razne načine — rekao je Marks — a stvar je u tome da se taj svijet *izmijeni*. Tako i novoiskrovci mogu za nevolju opisivati i objašnjavati proces borbe koji se vrši pred njihovim očima, ali apsolutno ne mogu dati pravilnu parolu u toj borbi. Usrdno marširajući, ali rđavo rukovodeći, oni srozavaju materijalističko shvaćanje istorije svojim ignoriranjem aktivne, rukovodeće i usmjeravajuće uloge koju u istoriji mogu i moraju igrati partije koje su shvatile materijalne uvjete prevrata i koje su stale na čelo naprednih klasa.

5. KAKO TREBA »KRETATI REVOLUCIJU NAPRIJED«?

Navodimo dalji odjeljak rezolucije:

»U takvim uvjetima, socijaldemokratija mora nastojati da sačuva u toku čitave revolucije poziciju koja će joj najbolje osigurati mogućnost da kreće revoluciju naprijed, neće joj vezati ruke u borbi s nedosljednom i egoističkom politikom buržoaskih partija i sačuvaće je od rasplinjavanja u buržoaskoj demokratiji.

Zato socijaldemokratija ne smije postavljati sebi cilj uzimanje u svoje ruke ili podjelu vlasti u privremenoj vladi, nego mora ostati partija krajnje revolucionarne opozicije.«

Savjet da se zauzme pozicija koja najbolje osigurava mogućnost kretanja revolucije naprijed — veoma, veoma nam se sviđa. Željeli bismo samo da je pored toga dobrog savjeta dana i direktna uputa na koji način baš sad, u danoj poli-

tičkoj situaciji, u vrijeme priča, pretpostavki, razgovora i projekata o sazivanju narodnih predstavnika, socijaldemokratija treba da kreće revoluciju naprijed. Može li sad kretati revoluciju naprijed onaj ko ne shvaća opasnost od osvoboždenske teorije »sporazuma« naroda s carem, ko naziva pobjedom već samu »odluku« o sazivanju ustavotvorne skupštine, ko ne postavlja kao zadatak aktivnu propagandu ideje o potrebi privremene revolucionarne vlade? Ko ostavlja u sjeni parolu demokratske republike? Takvi ljudi u stvari *kreću revoluciju nazad,* jer su u *praktičnopolitičkom* pogledu ostali na nivou *osvoboždenske* pozicije. Koja je korist od toga što oni priznaju program koji zahtijeva zamjenu samodržavlja republikom, kad u taktičkoj rezoluciji, koja formulira prave i prve zadatke partije u revolucionarnom momentu, parole borbe za republiku nema? Baš osvoboždenska pozicija, pozicija konstitucionalističke buržoazije, karakterizira se sad faktički time što se u odluci o sazivanju svenarodne ustavotvorne skupštine vidi odlučna pobjeda, a o privremenoj revolucionarnoj vladi i o republici mudro šuti! Da bismo revoluciju kretali *naprijed,* tj. preko one granice do koje je kreće monarhistička buržoazija, treba da aktivno ističemo, podvlačimo, stavljamo na prvi plan parole *koje isključuju* »nedosljednost« buržoaske demokratije. Takve su parole u ovom momentu *samo dvije:* 1) privremena revolucionarna vlada i 2) republika, jer je parolu svenarodne ustavotvorne skupštine *prihvatila* monarhistička buržoazija (vidi program »Saveza oslobođenja«), i prihvatila baš u interesu eskamotiranja revolucije, u interesu nedopuštanja potpune pobjede revolucije, u interesu trgovačke pogodbe između krupne buržoazije i carizma. A mi vidimo da je konferencija od te dvije parole, koje jedino mogu kretati revoluciju naprijed, parolu republike sasvim zaboravila, a parolu privremene revolucionarne vlade direktno izjednačila s osvoboždenskom parolom svenarodne ustavotvorne skupštine, nazvavši »odlučnom pobjedom revolucije« i jedno i drugo!!

Da, to je nesumnjiva činjenica, koja će poslužiti, uvjereni smo, kao putokaz budućem istoričaru socijaldemokratije Rusije. Konferencija socijaldemokrata u maju 1905. usvaja rezoluciju koja govori lijepe riječi o potrebi kretanja demokratske revolucije naprijed, a koja je na djelu kreće nazad,

koja na djelu ne ide dalje od demokratskih parola monarhističke buržoazije.

Novoiskrovci vole da nam predbacuju da mi ignoriramo opasnost rasplinjavanja proletarijata u buržoaskoj demokratiji. Mi bismo voljeli da vidimo toga ko će uzeti da to predbacivanje dokaže na temelju teksta rezolucija koje je usvojio III kongres SDRPR. Našim oponentima odgovorićemo: socijaldemokratija, koja radi na tlu buržoaskog društva, ne može učestvovati u politici ako ne ide čas u jednom čas u drugom specijalnom slučaju *naporedo* s buržoaskom demokratijom. Razlika je pri tome između nas i vas što mi idemo naporedo s revolucionarnom i republikanskom buržoazijom ne stapajući se s njom, a vi idete naporedo s *liberalnom i monarhističkom buržoazijom,* također ne stapajući se s njom. *Eto kako stvar stoji.*

Vaše taktičke parole, date u ime konferencije, *poklapaju* se s parolama »konstitucionalnodemokratske« partije, tj. *partije monarhističke buržoazije,* pri čemu vi niste opazili, niste shvatili to poklapanje, i našli ste se na taj način faktički *na repu osvoboždenaca.*

Naše taktičke parole, date u ime III kongresa SDRPR, poklapaju se s parolama demokratskorevolucionarne i republikanske buržoazije. Ta buržoazija i sitna buržoazija još se nisu oformile u krupnu narodnu partiju u Rusiji.[10] Ali u to da postoje njeni elementi može sumnjati samo onaj ko nema ni pojma o onom što se sad događa u Rusiji. Mi imamo namjeru da rukovodimo (u slučaju uspješnog toka velike ruske revolucije) ne samo proletarijatom, koji je organizirala socijaldemokratska partija, nego i tom sitnom buržoazijom, koja može da ide naporedo s nama.

Konferencija sa svojom rezolucijom nesvjesno *spušta* na nivo liberalne i monarhističke buržoazije. Kongres partije svojom rezolucijom svjesno *diže* na svoj nivo elemente revolucionarne demokratije koji su sposobni za borbu, a ne za mešetarenje.

Takvih elemenata ima najviše među seljaštvom. Kad di-

---

[10] »Socijalisti-revolucionari« prije su teroristička intelektualska grupa nego zametak takve partije, mada se objektivno značenje djelatnosti te grupe svodi baš na ostvarivanje zadataka revolucionarne i republikanske buržoazije.

jelimo krupne društvene grupe prema njihovim političkim tendencijama, mi možemo, a da ne pogriješimo mnogo, identificirati revolucionarnu i republikansku demokratiju s masom seljaštva — razumije se, u onom istom smislu, s onim istim ogradama i prećutnim pretpostavkama s kojima možemo identificirati radničku klasu sa socijaldemokratijom. Drugim riječima, mi možemo formulirati naše zaključke i ovako: konferencija se svojim *općenacionalnim*[11] političkim parolama u revolucionarnom momentu nesvjesno *spušta na nivo mase spahija*. Kongres partije svojim općenacionalnim političkim parolama *diže na revolucionarni nivo seljačku masu*. Onoga ko bi nas zbog toga zaključka optužio da volimo paradokse pozvaćemo da pobije ovu tezu: ako ne budemo imali snage da revoluciju dovedemo do kraja, ako se revolucija *svrši* osvoboždenski »odlučnom pobjedom« u obliku jedne predstavničke skupštine sazvane od cara, koja bi se samo u ironiji mogla nazvati ustavotvornom — onda će to biti revolucija s prevladavanjem *spahijskog i krupnoburžoaskog* elementa. Obrnuto, ako nam je suđeno da proživimo stvarno veliku revoluciju, ako istorija ovog puta ne dopusti »pobačaj«, ako budemo mogli dovesti revoluciju do kraja, do odlučne pobjede ne u osvoboždenskom i ne u novoiskrovskom smislu riječi — onda će to biti revolucija s prevladavanjem seljačkog i proleterskog elementa.

Možda će neki u tome što mi dopuštamo pomisao na takvo prevladavanje vidjeti napuštanje uvjerenosti u buržoaski karakter predstojeće revolucije? To je vrlo moguće kad imamo u vidu kako »Iskra« zloupotrebljava taj pojam. Zato neće biti na odmet zadržati se na tom pitanju.

6. ODAKLE PRIJETI PROLETARIJATU OPASNOST DA SE NAĐE VEZANIH RUKU U BORBI S NEDOSLJEDNOM BURŽOAZIJOM?

Marksisti su apsolutno uvjereni u buržoaski karakter ruske revolucije. Šta to znači? To znači da demokratski preobražaji u političkom uređenju i socijalno-ekonomski preobražaji, koji su postali za Rusiju prijeka potreba — sami po

[11] Mi ne govorimo o specijalnim seljačkim parolama, kojima su posvećene posebne rezolucije.

sebi ne samo što ne znače podrivanje kapitalizma, podrivanje vladavine buržoazije, nego će oni, naprotiv, prvi put valjano očistiti teren za široki i brzi, evropski, a ne azijski, razvitak kapitalizma, oni će prvi put učiniti mogućim vladavinu buržoazije kao klase. Socijalisti-revolucionari ne mogu shvatiti tu ideju, jer oni ne znaju azbuku zakonâ razvitka robne i kapitalističke proizvodnje, oni ne vide da čak potpun uspjeh seljačkog ustanka, čak nova raspodjela cjelokupne zemlje u interesu seljaštva i prema njegovim željama (»crna podjela« ili nešto nalik na nju) niukoliko neće uništiti kapitalizam, nego će, naprotiv, dati impuls njegovom razvitku i ubrzaće klasnu diferencijaciju samog seljaštva. Neshvaćanje te istine čini od socijalista-revolucionara nesvjesne ideologe sitne buržoazije. Insistiranje na toj istini ima za socijaldemokratiju ne samo ogromno teoretsko nego i ogromno praktičnopolitičko značenje, jer iz nje proizlazi obaveznost potpune klasne samostalnosti partije proletarijata u sadašnjem »općedemokratskom« pokretu.

Ali iz toga nikako ne proizlazi da *demokratski* prevrat (buržoaski po svojem društveno-ekonomskom sadržaju) nije od *ogromne* važnosti za proletarijat. Iz toga nikako ne proizlazi da se demokratski prevrat ne može izvršiti i u obliku koji je koristan poglavito za krupnog kapitalista, finansijskog magnata, »prosvijećenog« spahiju, i u obliku koji je koristan za seljaka i za radnika.

Novoiskrovci potpuno nepravilno shvaćaju smisao i značenje kategorije: buržoaska revolucija. Iz njihovih rezoniranja neprestano izbija misao da je buržoaska revolucija revolucija koja može dati samo ono što je korisno buržoaziji. Međutim ništa nije pogrešnije od te misli. Buržoaska revolucija je takva revolucija koja ne prelazi okvire buržoaskog, tj. kapitalističkog društveno-ekonomskog sistema. Buržoaska revolucija izražava potrebe razvitka kapitalizma, i ne samo što ne uništava njegove temelje nego ih, naprotiv, proširuje i produbljuje. Zato ta revolucija izražava interese ne samo radničke klase nego i cijele buržoazije. Kako je vladavina buržoazije nad radničkom klasom u kapitalizmu neizbježna, može se s punim pravom reći da buržoaska revolucija izražava interese ne toliko proletarijata, koliko buržoazije. Ali

je potpuno apsurdna misao da buržoaska revolucija ne izražava uopće interese proletarijata. Ta apsurdna misao svodi se ili na staru narodnjačku teoriju da buržoaska revolucija protivrječi interesima proletarijata, da nam zato buržoaska politička sloboda nije potrebna. Ili se ta misao svodi na anarhizam, koji negira svako učešće proletarijata u buržoaskoj politici, u buržoaskoj revoluciji, u buržoaskom parlamentarizmu. Teoretski ta misao predstavlja zaboravljanje elementarnih postavki marksizma o neizbježnosti razvitka kapitalizma na bazi robne proizvodnje. Marksizam uči da društvo koje se bazira na robnoj proizvodnji, koje vrši razmjenu s civiliziranim kapitalističkim nacijama, na izvjesnom stupnju razvitka neizbježno stupa i samo na put kapitalizma. Marksizam je definitivno raskinuo s fantaziranjima narodnjakâ i anarhistâ da na primjer Rusija može mimoići kapitalistički razvitak, iskočiti iz kapitalizma ili ga preskočiti nekim drugim putem osim putem klasne borbe na bazi i u granicama tog istog kapitalizma.

Sve te postavke marksizma do detalja su dokazane i prežvakane, kako uopće, tako i specijalno što se tiče Rusije. A iz tih postavki proizlazi da tražiti spas radničke klase ma u čemu osim u daljem razvitku kapitalizma jeste *reakcionarna* misao. U zemljama kao što je Rusija radnička klasa pati ne toliko od kapitalizma koliko od nedovoljnog razvitka kapitalizma. Zato je radnička klasa *bezuvjetno zainteresirana* u najširem, najslobodnijem, najbržem razvitku kapitalizma. Radničkoj klasi je bezuvjetno *korisno* uklanjanje svih ostataka prošlosti koji ometaju širok; slobodan i brz razvitak kapitalizma. Buržoaska revolucija baš je takav prevrat koji najodlučnije briše ostatke prošlosti, ostatke feudalizma (u te ostatke spada ne samo samodržavlje nego i monarhija), koji najpotpunije osigurava najširi, najslobodniji i najbrži razvitak kapitalizma.

Zato je *buržoaska* revolucija *u najvećem stepenu korisna proletarijatu*. Buržoaska revolucija je *bezuvjetno* potrebna u interesu proletarijata. Ukoliko potpunija i odlučnija, ukoliko dosljednija bude buržoaska revolucija, utoliko će sigurnija biti borba proletarijata protiv buržoazije za socijalizam. Samo ljudima koji ne znaju azbuku naučnog socijalizma taj

zaključak može izgledati nov ili čudan, paradoksalan. A iz tog zaključka, između ostalog, proizlazi i postavka da je *u izvjesnom smislu* buržoaska revolucija *korisnija* proletarijatu nego buržoaziji. Evo u kom smislu je ta postavka nesumnjiva: buržoaziji je korisno da se oslanja na izvjesne ostatke prošlosti protiv proletarijata, na primjer na monarhiju, na stajaću vojsku itd. Buržoaziji je korisno da buržoaska revolucija ne zbriše odveć odlučno sve ostatke prošlosti, nego da ostavi neke od njih, tj. da ta revolucija ne bude potpuno dosljedna, da ne dođe do kraja, da ne bude odlučna i nemilosrdna. Tu misao socijaldemokrati često izražavaju nešto drukčije kad kažu da buržoazija izdaje samu sebe, da buržoazija izdaje stvar slobode, da je buržoazija nesposobna za dosljedni demokratizam. Buržoaziji je korisnije da se potrebni preobražaji u buržoaskodemokratskom pravcu izvrše laganije, postepenije, opreznije, neodlučnije, putem reforma, a ne putem revolucije; da ti preobražaji budu što oprezniji prema »uvaženim« institucijama feudalizma (kao što je monarhija); da ti preobražaji što manje razvijaju revolucionarnu aktivnost, inicijativu i energiju prostog naroda, tj. seljaštva i naročito radnika, jer će u protivnom slučaju radnicima biti utoliko lakše, kako vele Francuzi, »prebaciti pušku s jednog ramena na drugo«, tj. uperiti protiv same buržoazije ono oružje kojim ih bude snabdjela buržoaska revolucija, onu slobodu koju ona bude dala, one demokratske institucije koje budu ponikle na tlu očišćenom od feudalizma.

Obrnuto, radničkoj klasi je korisnije da se potrebni preobražaji u buržoaskodemokratskom pravcu izvrše ne putem reforama nego revolucionarnim putem, jer je put reforama put otezanja, odugovlačenja, mučno sporog odumiranja trulećih dijelova narodnog organizma. Od truljenja njihovog pati prije svega i najviše proletarijat i seljaštvo. Revolucionarni put je put brze, najmanje bolne operacije što se tiče proletarijata, put direktnog uklanjanja trulećih dijelova, put najmanje popustljivosti i opreznosti što se tiče monarhije i njoj odgovarajućih mrskih i gnusnih, trulih institucija koje kuže zrak truljenjem.

Eto zašto naša buržoaskoliberalna štampa ne samo iz cenzurnih razloga, ne samo straha radi judejskoga lije suze zbog mogućnosti revolucionarnog puta, boji se revolucije,

plaši cara revolucijom, brine se o tome kako da se izbjegne revolucija, servilno se klanja radi bijednih reforama kao osnove reformatorskog puta. Na tom gledištu stoje ne samo »Russkie Vedomosti«, »Syn Otečestva«, »Naša Žiznj«, »Naši Dni«, nego i ilegalno, slobodno »Osvoboždenie«. Sam položaj buržoazije kao klase u kapitalističkom društvu neizbježno rađa njenu nedosljednost u demokratskom prevratu. Sam položaj proletarijata kao klase goni ga da bude dosljedan demokrat. Buržoazija se osvrće nazad, bojeći se demokratskog napretka koji prijeti jačanjem proletarijata. Proletarijat nema šta da izgubi osim okova, a dobiće pomoću demokratizma cio svijet. Zato, ukoliko je buržoaska revolucija dosljednija u svojim demokratskim preobražajima, utoliko se ona manje ograničava na ono što je korisno isključivo za buržoaziju. Ukoliko je buržoaska revolucija dosljednija, utoliko ona više osigurava interese proletarijata i seljaštva u demokratskom prevratu.

Marksizam uči proletera ne da se kloni buržoaske revolucije, ne da ne učestvuje u njoj, ne da prepušta rukovođenje u njoj buržoaziji, nego, naprotiv, da najenergičnije učestvuje, da se najodlučnije bori za dosljedni proleterski demokratizam, za dovođenje revolucije do kraja. Mi ne možemo da iskočimo iz buržoaskodemokratskih okvira ruske revolucije, ali mi možemo u ogromnim razmjerima da proširimo te okvire, mi možemo i moramo u granicama tih okvira da se borimo za interese proletarijata, za njegove neposredne potrebe i za uslove pripremanja njegovih snaga za buduću potpunu pobjedu. Ima buržoaske demokratije i buržoaske demokratije. I zemac-monarhist, pristalica gornjeg doma, »koji traži« opće izborno pravo, a tajno, krišom, sklapa s carizmom pogodbu o krnjem ustavu — buržoaski je demokrat. I seljak koji s oružjem u ruci ide protiv spahija i činovnika, koji »naivno republikanski« predlaže »da se otjera car«,[12] također je buržoaski demokrat. Buržoaska demokratija može biti onakva kao što je u Njemačkoj i onakva kao što je u Engleskoj; onakva kao što je u Austriji i onakva kao što je u Americi ili Švicarskoj. Lijep bi bio onaj marksist kome

[12] Vidi »Osvoboždenie« br. 71, str. 337, primj. 2.

bi u epohi demokratskog prevrata promakla ta razlika između stupnjeva demokratizma i između različitog karaktera ovog ili onog oblika njegovog i koji bi se ograničavao na »mudrovanje« o tome da je to ipak »buržoaska revolucija«, da su to plodovi »buržoaske revolucije«.

A baš takvi mudraci koji se hvale svojom kratkovidnošću jesu naši novoiskrovci. Oni se baš ograničavaju na rezoniranja o buržoaskom karakteru revolucije ondje i onda gdje treba znati napraviti razliku između republikanski revolucionarne i monarhistički liberalne buržoaske demokratije, da i ne govorimo o razlici između nedosljednog buržoaskog i dosljednog proleterskog demokratizma. Oni se zadovoljavaju — kao da su i stvarno postali »ljudi u futroli« — melankoličnim razgovorom o »procesu uzajamne borbe suprotnih klasa« (kad se radi o tome da se dâ *demokratsko rukovodstvo* u sadašnjoj revoluciji, da se podvuku *napredne demokratske* parole za razliku od izdajničkih parola g. Struvea i K°, da se otvoreno i oštro istaknu neposredni zadaci stvarno revolucionarne borbe proletarijata i seljaštva za razliku od liberalnog mešetarenja spahija i fabrikanata. U tome je sad suština pitanja, koja je vama, gospodo, promakla: u tome da li će se naša revolucija završiti stvarnom grandioznom pobjedom ili samo bijednom pogodbom, da li će ona doći do revolucionarne demokratske diktature proletarijata i seljaštva ili će »sustati« na liberalno-šipovskom ustavu!

Na prvi pogled može izgledati da mi, postavljajući to pitanje, skrećemo sasvim u stranu od naše teme. Ali tako može izgledati samo na prvi pogled. U stvari, baš u tom pitanju leži korijen onog principijelnog razmimoilaženja koje se potpuno ocrtalo već sad između socijaldemokratske taktike III kongresa Socijaldemokratske radničke partije Rusije i taktike koja je utvrđena na konferenciji novoiskrovaca. Ovi posljednji učinili su već sad ne dva, nego tri koraka nazad, oživjevši pogreške ekonomizma pri rješavanju kudikamo složenijih, važnijih i za radničku partiju prečih pitanja njene taktike u momentu revolucije. Eto zašto se na analizi postavljenog pitanja moramo zadržati i posvetiti joj punu pažnju.

U dijelu novoiskrovske rezolucije koji sam ispisao ukazuje se na opasnost da socijaldemokratija veže sebi ruke u borbi protiv nedosljedne politike buržoazije, da se ona ras-

pline u buržoaskoj demokratiji. Misao o toj opasnosti provlači se kao crvena nit kroz svu specifično novoiskrovsku literaturu, ta misao je prava srž čitavog principijelnog stava u našem partijskom rascjepu (otkad su elementi praznih svađa u tom rascjepu potpuno otišli u pozadinu pred elementima zaokreta k ekonomizmu). I mi bez ikakvog okolišenja priznajemo da ta opasnost stvarno postoji, da je baš sad, u jeku ruske revolucije, ta opasnost postala naročito ozbiljna. Na nas sve, teoretičare ili — za sebe bih ja prije kazao — publiciste socijaldemokratije, pada neodložan i izvanredno odgovoran zadatak da ispitamo *s koje strane* prijeti u stvari ta opasnost. Jer izvor našeg neslaganja sastoji se ne u sporu o tome da li takva opasnost postoji, nego u sporu o tome rađa li nju takozvano prirepaštvo »manjine« ili takozvani revolucionarizam »većine«.

Da bismo otklonili kriva tumačenja i nesporazume, napomenućemo, prije svega, da opasnost o kojoj govorimo leži ne u subjektivnoj, nego u objektivnoj strani stvari, ne u formalnoj poziciji koju će socijaldemokratija zauzeti u borbi, nego u materijalnom ishodu čitave sadašnje revolucionarne borbe. Nije pitanje u tome da li će ove ili one socijaldemokratske grupe htjeti da se rasplinu u buržoaskoj demokratiji, da li su one svjesne toga da se rasplinjavaju — o tome nema ni govora. Za takvu želju mi nikog od socijaldemokrata ne sumnjičimo, i ovdje se uopće ne radi o želji. Nije pitanje ni u tome da li će ove ili one socijaldemokratske grupe sačuvati svoju formalnu samostalnost, individualnost, nezavisnost od buržoaske demokratije u toku čitave revolucije. One mogu ne samo proglasiti tu »samostalnost« nego je i sačuvati formalno, a ipak *može ispasti tako* da njihove ruke u borbi s nedosljednošću buržoazije budu vezane. Definitivan politički rezultat revolucije može ispasti takav da će, i pored formalne »samostalnosti«, i pored potpune organizacione, partijske individualnosti socijaldemokratije, ova faktički ispasti nesamostalna, ispasti nesposobna da na tok događaja udari pečat svoje proleterske samostalnosti, ispasti toliko slaba da će, uopće uzevši, u krajnjoj liniji, u konačnom rezultatu, njeno »rasplinjavanje« u buržoaskoj demokratiji ipak biti istorijska činjenica.

Eto u čemu se sastoji stvarna opasnost. A sad da vidimo otkud ona prijeti: od skretanja socijaldemokratije udesno u licu nove »Iskre«, kako mi mislimo, ili od njenog skretanja ulijevo u licu »većine«, »Vperjoda« itd., kako misle novoiskrovci.

Rješenje tog pitanja, kao što smo istakli, određuje objektivno spajanje raznih društvenih snaga. Karakter tih snaga određen je teoretski marksističkom analizom ruske stvarnosti, a sad ga praktično određuje otvoreno istupanje grupa i klasa u toku revolucije. I eto, čitava teoretska analiza, koju su marksisti izvršili davno prije epohe koju proživljujemo, i sva praktična zapažanja o razvitku revolucionarnih događaja pokazuju nam da je moguć, s gledišta objektivnih uslova, dvojak tok i ishod revolucije u Rusiji. Preobražaj ekonomskog i političkog sistema Rusije u buržoaskodemokratskom pravcu neizbježan je i neotklonjiv. Nema te sile na svijetu koja bi mogla spriječiti taj preobražaj. Ali iz spajanja postojećih snaga koje vrše taj preobražaj može se dobiti dvojak rezultat ili dvojak oblik tog preobražaja. Jedno od dvoga: 1) ili će se stvar svršiti »odlučnom pobjedom revolucije nad carizmom« ili 2) za odlučnu pobjedu neće biti dovoljno snaga, i stvar će se svršiti pogodbom između carizma i »najnedosljednijih« i »najegoističnijih« elemenata buržoazije. Sva beskrajna raznolikost detalja i kombinacija, koje niko ne može predvidjeti, svodi se, uopće uzevši, baš na jedan ili drugi od tih dvaju ishoda.

Da razmotrimo sad te ishode, prvo, s gledišta njihovog socijalnog značenja i, drugo, s gledišta položaja socijaldemokratije (njenog »rasplinjavanja« ili »vezanosti njenih ruku«) pri jednom i drugom ishodu.

Šta je »odlučna pobjeda revolucije nad carizmom«? Vidjeli smo već da novoiskrovci ne razumiju taj izraz, kojim se služe, čak ni u njegovom neposrednom političkom značenju. Još manje se primjećuje kod njih razumijevanje klasnog sadržaja tog pojma. Mi marksisti nikako ne smijemo dopustiti da nas zavaravaju *riječi:* »revolucija« ili »velika ruska revolucija«, kao što one sad zavaravaju mnoge revolucionarne demokrate (tipa Gapona). Nama mora biti potpuno jasno koje realne društvene snage stoje nasuprot »carizmu« (on je pot-

puno realna i svima potpuno razumljiva snaga) i mogu održati »odlučnu pobjedu« nad njim. Takva snaga ne može biti krupna buržoazija, spahije, tvorničari, »društvo« koje ide za osvoboždencima. Mi vidimo da oni čak i ne žele odlučnu pobjedu. Mi znamo da su oni nesposobni, po svom klasnom položaju, za odlučnu borbu s carizmom: privatno vlasništvo, kapital, zemlja predstavlja odveć teške negve na nogama da bi se moglo ići u odlučnu borbu. Njima je odveć potreban carizam sa svojim policijsko-birokratskim i vojnim snagama protiv proletarijata i seljaštva da bi mogli težiti za uništenjem carizma. Ne, snaga koja je kadra održati »odlučnu pobjedu nad carizmom« može biti samo *narod,* tj. proletarijat i seljaštvo, ako uzimamo osnovne, krupne snage, podijelivši seosku i gradsku sitnu buržoaziju (također »narod«) između prvog i drugog. »Odlučna pobjeda revolucije nad carizmom« jeste *revolucionarnodemokratska diktatura proletarijata i seljaštva.* Od toga zaključka, koji je »Vperjod« davno istakao, naši novoiskrovci nikud neće moći da umaknu. Niko drugi ne može održati odlučnu pobjedu nad carizmom.

I takva pobjeda biće baš diktatura, tj. ona će se neizbježno morati oslanjati na vojnu snagu, na naoružane mase, na ustanak, a ne na ove ili one »legalnim«, »mirnim putem« stvorene institucije. To može biti samo diktatura, zato što će ostvarenje preobražajâ neodložno i apsolutno potrebnih proletarijatu i seljaštvu izazvati ogorčen otpor i spahija, i krupnih buržuja, i carizma. Bez diktature slomiti taj otpor, odbiti kontrarevolucionarne pokušaje — nije moguće. Ali to će biti, razumije se, ne socijalistička, nego demokratska diktatura. Ona neće moći da dirne (bez čitavog niza prelaznih stupnjeva revolucionarnog razvitka) u temelje kapitalizma. Ona će moći, u najboljem slučaju, da donese radikalnu novu raspodjelu zemljišnog vlasništva u korist seljaštva, da provede dosljedan i pun demokratizam, uključujući tu i republiku, da iščupa iz korijena sve azijatske, ropske crte ne samo iz seljačkog nego i iz tvorničkog života, da udari temelje ozbiljnom poboljšanju položaja radnika u povišenju njihovog životnog standarda, najzad, last but not least[13] — da prenese

[13] — posljednje, ali ne i najvažnije. *Prev.*

revolucionarni požar u Evropu. Takva pobjeda niukoliko još neće učiniti od naše buržoaske revolucije socijalističku revoluciju; demokratski prevrat neće neposredno preći okvire buržoaskih društveno-ekonomskih odnosa; ali ipak će takva pobjeda imati ogromno značenje za budući razvitak i Rusije i cijelog svijeta. Ništa neće toliko uzdići revolucionarnu energiju svjetskog proletarijata, ništa neće toliko skratiti put koji vodi do njegove potpune pobjede, kao ta odlučna pobjeda započete revolucije u Rusiji.

Koliko je takva pobjeda vjerovatna, to je drugo pitanje. Mi nimalo ne naginjemo nepromišljenom optimizmu u tom pogledu, mi nimalo ne zaboravljamo koliko je taj zadatak strašno težak, ali, idući u borbu, mi moramo željeti pobjedu i znati pokazati pravi put k njoj. Tendencije koje mogu dovesti do te pobjede neosporno postoje. Istina, naš, socijaldemokratski utjecaj na masu proletarijata još je vrlo, vrlo nedovoljan, revolucionarno utjecanje na masu seljaštva sasvim je neznatno; razbacanost, nerazvijenost, neprosvijećenost proletarijata i naročito seljaštva još su strašno velike. Ali revolucija brzo zbija i brzo prosvjećuje. Svaki korak u njenom razvitku budi masu i privlači je neodoljivom snagom baš na stranu revolucionarnog programa, kao jedinog koji izražava dosljedno i potpuno njene prave, životne interese.

Zakon mehanike glasi: akcija je jednaka reakciji. I u istoriji rušilačka snaga revolucije u velikom stepenu zavisi od toga koliko je bilo jako i koliko je trajalo gušenje težnje za slobodom, koliko je duboka protivrječnost između pretpotopne »nadgradnje« i živih snaga sadašnje epohe. I međunarodna politička situacija razvija se u mnogim pravcima povoljno da ne može biti povoljnije za rusku revoluciju. Ustanak radnika i seljaka već je počeo, on je rascjepkan, spontan, slab, ali on neosporno i bezuvjetno dokazuje da postoje snage koje su sposobne za odlučnu borbu i koje idu k odlučnoj pobjedi.

Ako ne bude tih snaga dovoljno — onda će carizmu poći za rukom da napravi pogodbu, koju već i spremaju s dva kraja i gospoda Buligini i gospoda Struvei. Onda će se stvar svršiti krnjim ustavom ili čak — u najgorem slučaju — parodijom ustava. I to će biti »buržoaska revolucija«, ali samo

mrtvorođenče, nedonošče, nakaza. Socijaldemokratija ne stvara sebi iluzije, ona zna izdajničku prirodu buržoazije, ona neće klonuti duhom i neće napustiti svoj uporni, strpljivi, dosljedni rad na klasnom odgajanju proletarijata čak ni u najprozaičnijim danima buržoaskoustavnog »šipovskog« blaženstva. Takav ishod bio bi više ili manje nalik na ishod gotovo svih demokratskih revolucija u Evropi u toku XIX vijeka, i naš partijski razvitak pošao bi tada mučnim, teškim, dugim, ali poznatim i utabanim putem.

Pita se sad: u kom će od ta dva moguća ishoda socijaldemokratija ispasti faktički vezanih ruku protiv nedosljedne i egoistične buržoazije? Ispasti faktički »rasplinuta« ili gotovo rasplinuta u buržoaskoj demokratiji?

Dovoljno je jasno postaviti to pitanje, pa da se, bez ikakve teškoće, odgovori na nj.

Ako buržoaziji pođe za rukom da osujeti rusku revoluciju putem pogodbe s carizmom — tada će ruke socijaldemokratije faktički ispasti baš vezane protiv nedosljedne buržoazije — tada će socijaldemokratija ispasti »rasplinuta« u buržoaskoj demokratiji u tom smislu što proletarijatu neće poći za rukom da udari svoj jasan pečat na revoluciju, neće mu poći za rukom da se proleterski ili, kao što je nekad rekao Marks, »plebejski« obračuna s carizmom.

Ako revolucija postigne odlučnu pobjedu — onda ćemo se mi obračunati s carizmom jakobinski ili, ako hoćete, plebejski. »Sav francuski teror — pisao je Marks u čuvenim »Novim rajnskim novinama« 1848 — nije bio ništa drugo do plebejski način obračunavanja s neprijateljima buržoazije, s apsolutizmom, feudalizmom i malograđanštinom« (vidi Marx' Nachlass, Meringovo izdanje, sv. III, str. 211). Da li su ikad o značenju tih Marksovih riječi mislili oni ljudi koji ruske socijaldemokratske radnike plaše baukom »jakobinizma« u epohi demokratske revolucije?

Žirondisti savremene ruske socijaldemokratije, novoiskrovci, ne stapaju se s osvoboždencima, ali se nalaze faktički, uslijed karaktera svojih parola, na njihovom repu. A osvoboždenci, tj. predstavnici liberalne buržoazije, hoće da se obračunaju sa samodržavljem blago, reformatorski — popustljivo, ne čineći ništa nažao aristokratiji, plemstvu, dvoru — oprezno, bez ikakvog loma — ljubazno i učtivo, gospod-

ski, u bijelim rukavicama (kao što su one koje je stavio, uzevši ih s ruku jednog bašibozuka, g. Petrunkevič na prijemu »predstavnika naroda« (?) kod Nikolaja Krvavog, vidi »Proletarij« br. 5).

Jakobinci savremene socijaldemokratije — boljševici, vperjodovci, kongresisti ili proletarci, ne znam već kako da kažem — hoće da uzdignu svojim parolama revolucionarnu i republikansku sitnu buržoaziju i naročito seljaštvo na nivo dosljednog demokratizma proletarijata, koji čuva svoju potpunu klasnu individualnost. Oni hoće da se narod, tj. proletarijat i seljaštvo, obračuna s monarhijom i aristokratijom »plebejski«, nemilosrdno uništavajući neprijatelje slobode, gušeći silom njihov otpor, ne praveći nikakvih ustupaka prokletom nasljeđu feudalizma, azijatstva, izrugivanja s čovjekom.

To ne znači, naravno, da mi hoćemo pošto-poto da oponašamo jakobince iz 1793. godine, da uzimamo njihove poglede, program, parole, metode akcije. Nikako. Mi imamo ne stari, nego novi program — minimalni program Socijaldemokratske radničke partije Rusije. Mi imamo novu parolu: revolucionarna demokratska diktatura proletarijata i seljaštva. Mi ćemo imati, ako doživimo pravu pobjedu revolucije, i nove metode akcije koji odgovaraju karakteru i ciljevima partije radničke klase koja se bori za potpun socijalistički prevrat. Mi hoćemo samo da svojim poređenjem objasnimo da se predstavnici napredne klase XX vijeka, proletarijata, tj. socijaldemokrati, dijele na ista dva krila (oportunističko i revolucionarno) na koja su se dijelili i predstavnici napredne klase XVIII vijeka, buržoazije, tj. žirondisti i jakobinci.

Samo u slučaju potpune pobjede demokratske revolucije proletarijatu neće biti vezane ruke u borbi protiv nedosljedne buržoazije, samo u tom slučaju on se neće »rasplinuti« u buržoaskoj demokratiji, nego će udariti čitavoj revoluciji svoj proleterski ili, tačnije, proletersko-seljački pečat.

Jednom riječju: da ne bi ispao vezanih ruku u borbi s nedosljednom buržoaskom demokratijom, proletarijat mora biti dovoljno svjestan i jak da uzdigne do revolucionarne svijesti seljaštvo, da rukovodi njegovom navalom, da na taj način samostalno provede dosljedno proleterski demokratizam.

Eto kako stoji pitanje opasnosti ostajanja vezanih ruku u borbi protiv nedosljedne buržoazije koje su novoiskrovci tako nesretno riješili. Buržoazija će uvijek biti nedosljedna. Ništa nije naivnije i jalovije od pokušaja da se odrede uvjeti ili tačke[14] pod kojima bi se buržoaska demokratija mogla smatrati za nelicemjernog prijatelja naroda. Dosljedan borac za demokratizam može biti samo proletarijat. Pobjedonosan borac za demokratizam on može biti samo pod uvjetom ako se njegovoj revolucionarnoj borbi pridruži masa seljaštva. Ako proletarijat ne bude za ovo imao dovoljno snage — buržoazija će se naći na čelu demokratske revolucije i daće joj nedosljedan i egoističan karakter. Jedino sredstvo da se to spriječi jeste revolucionarnodemokratska diktatura proletarijata i seljaštva.

Tako dolazimo do nesumnjivog zaključka: da baš novoiskrovska taktika, po svom objektivnom značenju, *ide naruku buržoaskoj demokratiji*. Propovijedanje organizacione rasplinutosti, koja ide do plebiscitâ, do principa sporazuma, do odvojenosti partijske literature od partije — snižavanje zadataka oružanog ustanka — miješanje općenarodnih političkih parola revolucionarnog proletarijata i monarhističke buržoazije — izvrtanje uvjeta »odlučne pobjede revolucije nad carizmom« — sve to uzeto zajedno daje baš onu politiku prirepaštva u revolucionarnom momentu koja dezorijentira proletarijat, dezorganizira ga i unosi zbrku u njegovu svijest, snižava taktiku socijaldemokratije umjesto da pokazuje jedini put k pobjedi i da priključuje paroli proletarijata sve revolucionarne i republikanske elemente naroda.

Da bismo potvrdili taj zaključak do kojeg smo došli na temelju analize rezolucije, priđimo istom pitanju s drugih strana. Pogledajmo, prvo, kako ilustrira novoiskrovsku taktiku naivni i otvoreni menjševik u gruzinskom »Socijal-Demokratu«. Pogledajmo, drugo, tko se faktički koristi, u danoj političkoj situaciji, parolama nove »Iskre«.

---

[14] Kao što je pokušao da učini Starover u svojoj rezoluciji, koju je ukinuo III kongres, i kao što pokušava konferencija u isto tako neuspjeloj rezoluciji.

7. TAKTIKA »ODSTRANJIVANJA KONZERVATIVACA OD VLADE«

Gore spomenuti članak u organu menjševičkog tifliskog »komiteta« (»Social-Demokrat« br. 1) nosi naslov »Zemski sabor i naša taktika«. Pisac članka nije još potpuno zaboravio naš program, on ističe parolu republike, ali rezonira o taktici ovako:

»Za postizanje tog cilja (republike) mogu se pokazati dva puta: ili se uopće ne osvrtati na Zemski sabor koji saziva vlada i s oružjem u ruci potući vladu, sastaviti revolucionarnu vladu i sazvati ustavotvornu skupštinu. Ili — proglasiti Zemski sabor za centar naše akcije, utječući s oružjem u ruci na njegov sastav, na njegov rad, i silom ga natjerati da se proglasi ustavotvornom skupštinom, ili putem njega sazvati ustavotvornu skupštinu. Te dvije taktike se vrlo oštro razlikuju jedna od druge. Da vidimo koja je od njih korisnija za nas.«

Eto kako ruski novoiskrovci izlažu ideje otjelovljene kasnije u rezoluciji koju smo analizirali. To je pisano, uzmite u obzir, prije Cušime, kad se Buliginov »projekt« apsolutno nije pokazivao na svjetlost dana. I sami liberali su gubili strpljenje i izražavali svoje nevjerovanje na stranama legalne štampe, a socijaldemokrat-novoiskrovac ispao je da više vjeruje nego liberali. On govori da se Zemski sabor »saziva«, i toliko vjeruje caru da predlaže da se taj Zemski sabor koji još ne postoji (a može biti »Državna duma« ili »savjetodavni sabor«?) uzme za centar naše akcije. Pošto je otvoreniji i više pravolinijski nego pisci rezolucije koja je usvojena na konferenciji, naš Tiflisac ne izjednačava obje »taktike« (koje on izlaže s neuporedivom naivnošću), nego veli da je druga »korisnija«. Čujte:

»Prva taktika. Kao što znate, predstojeća revolucija je buržoaska revolucija, tj. ona je upravljena takvoj promjeni sadašnjeg sistema u kojoj je zainteresiran ne samo proletarijat nego u kojoj je zainteresirano i čitavo buržoasko društvo. U opoziciji prema vladi stoje sve klase, čak i sami kapitalisti. Proletarijat koji se bori i buržoazija koja se bori idu u izvjesnom smislu zajedno i zajedno napadaju na samodržavlje s raznih strana. Vlada je ovdje potpuno sama i nema nikakvih simpatija društva. Zato ju je vrlo lako uništiti. Cio proleta-

rijat Rusije nije još toliko svjestan i organiziran da bi mogao sam izvršiti revoluciju. Jer kad bi on to mogao učiniti, on bi izvršio ne buržoasku nego proletersku (socijalističku) revoluciju. Dakle, u našem je interesu da vlada ostane bez saveznika, da ne bude kadra da razjedini opoziciju, da ne pridruži sebi buržoaziju i ne ostavi proletarijat izoliranim...«

Dakle, u interesu je proletarijata da carska vlada ne bude kadra da razjedini buržoaziju i proletarijat! Da gruzinski organ omaškom ne nosi ime »Social-Demokrat« umjesto da nosi ime »Osvoboždenie«. I pogledajte tu nenadmašivu filozofiju demokratske revolucije! Zar ovdje ne vidimo očigledno kako je jadni Tiflisac potpuno dezorijentiran rezonersko-prirepaškim tumačenjem pojma: »buržoaska revolucija«? On pretresa pitanje moguće izoliranosti proletarijata u demokratskom prevratu i *zaboravlja*... zaboravlja na sitnicu... na seljaštvo! Od mogućih saveznika proletarijata on zna zemce-spahije i na njima zaustavlja svoj pogled, a ne zna seljake. I to na Kavkazu! E pa zar nismo imali pravo kad smo rekli da se nova »Iskra« svojim rezoniranjima spušta do monarhističke buržoazije mjesto da uzdiže k sebi kao saveznika revolucionarno seljaštvo?

»...U protivnom slučaju poraz proletarijata i pobjeda vlade neizbježni su. A samodržavlje baš i ide za tim. Ono će, nema sumnje, u svom Zemskom saboru privući na svoju stranu predstavnike plemstva, zemstva, gradova, univerziteta i tome sličnih buržoaskih institucija. Ono će se pobrinuti da ih odobrovolji sitnim ustupcima i da ih tako izmiri sa sobom. Pojačano na taj način, ono će usmjeriti sve svoje udarce na radni narod koji je ostao sam. Naša je dužnost da spriječimo takav nesretni ishod. A može li se to učiniti prvim putem? Uzmimo da nismo obratili nikakvu pažnju na Zemski sabor, nego smo sami počeli da se pripremamo za ustanak i jednog lijepog dana izišli naoružani na ulicu da se borimo. I gle, pred nama je ne jedan, nego dva neprijatelja: vlada i Zemski sabor. Za to vrijeme dok smo se mi pripremali oni su imali kad da se dogovore, da sklope sporazum, da izrade koristan za njih ustav i podijelili su vlast među sobom. To je taktika direktno korisna za vladu, i mi se te taktike moramo najenergičnije odreći...«

Ovo je otvoreno! Treba se odlučno odreći »taktike« pripremanja ustanka, jer će »za to vrijeme« vlada sklopiti pogodbu s buržoazijom! Može li se u staroj literaturi najžešćeg

»ekonomizma« naći nešto što je makar i nalik na ovakvo sramoćenje revolucionarne socijaldemokratije? Ustanci i pobune radnika i seljaka koji izbijaju čas ovdje, čas ondje — jesu činjenica. Zemski sabor je — Buliginovo obećanje. A »Social-Demokrat« iz grada Tiflisa rješava: odreći se taktike pripremanja ustanka i čekati »centar utjecanja« — Zemski sabor...

»...Druga taktika, naprotiv, sastoji se u tome da se Zemski sabor stavi pod našu kontrolu, da mu se ne da mogućnost da radi po svojoj volji i da sklopi sporazum s vladom.[15]
Mi podržavamo Zemski sabor utoliko ukoliko se on bori protiv samodržavlja, i borimo se protiv njega u onim slučajevima kad se on miri sa samodržavljem. Energičnom intervencijom i snagom mi razjedinjavamo poslanike,[16] radikale pridružujemo sebi, konzervativce odstranjujemo od vlade i na taj način cio Zemski sabor stavljamo na revolucionarni put. Zahvaljujući takvoj taktici vlada će biti stalno sama, opozicija jaka, i time će se olakšati uspostavljanje demokratskog uređenja.«

Da, da! Neka sad govore da mi preuveličavamo zaokret novoiskrovaca k najvulgarnijoj kopiji ekonomizma. To je već nešto direktno nalik na čuveni prašak protiv muha; uhvatiš muhu, pospeš je — i ona crkne. Razjediniti *snagom* poslanike Zemskog sabora, »odstraniti konzervativce od vlade« — i *cio* će Zemski sabor stupiti na *revolucionarni put*... Bez ikakvog »jakobinskog« oružanog ustanka, nego sasvim lijepo, plemenito, gotovo parlmentarno, »utječući« na *članove Zemskog sabora.*

Sirota Rusija! Za nju su govorili da ona uvijek nosi staromodne šešire koje je Evropa odbacila. Parlamenta još nemamo, još ga čak ni Buligin nije obećao, a parlamentarnog kretenizma — koliko hoćete.

»...Kako treba da se izvrši ta intervencija? Prije svega, mi ćemo zatražiti da Zemski sabor bude sazvan putem općeg, jednakog, neposrednog izbornog prava s tajnim glasanjem.

---

[15] A koje je to sredstvo za lišavanje zemaca njihove volje? Da nije naročit lakmusov papir?

[16] O sveti ugodnici! eto »produbljene« taktike! Za borbu na ulici nemamo snage, a »razjediniti poslanike« možemo »snagom«. Čujte, druže iz Tiflisa, može se lagati, ali treba ipak znati mjeru...

Istovremeno s objavljivanjem[17] takvih izbora treba da bude ozakonjena[18] puna sloboda predizborne agitacije, tj. sloboda zbora, govora, štampe, neprikosnovenost birača i biranih i puštanje na slobodu svih političkih krivaca. Sami izbori treba da budu raspisani sa što kasnijim rokom, da bismo imali dovoljno vremena da obavijestimo i pripremimo narod. I kako je izrada propisa o sazivanju sabora povjerena komisiji ministra unutrašnjih poslova Buligina, mi treba da utječemo i na tu komisiju i na njene članove.[19] Ako Buliginova komisija odbije da udovolji našim zahtjevima[20] i pravo biranja poslanika dâ jedino imućnima, onda treba da se umiješamo u te izbore i revolucionarnim putem natjeramo birače da izaberu napredne kandidate i da u Zemskom saboru zatražimo ustavotvornu skupštinu. Najzad, svim mogućim mjerama: demonstracijama, štrajkovima i, ako bude potrebno, ustankom treba da natjeramo Zemski sabor da sazove ustavotvornu skupštinu ili da sebe proglasi za nju. Branilac ustavotvorne skupštine treba da bude naoružani proletarijat, i oboje će zajedno[21] poći ka demokratskoj republici.
To je socijaldemokratska taktika, i samo će nam ona osigurati pobjedu.«

Neka čitalac ne misli da je sva ova nevjerovatna glupost naprosto proba pera nekog neodgovornog i neutjecajnog novoiskrovca. Ne, to se govori u organu *čitavog* komiteta novoiskrovaca, tifliskog. I ne samo to. Tu glupost *je direktno odobrila »Iskra«*, u čijem stotom broju čitamo o tom »Social-Demokratu«:

»Živo i talentirano je uređen prvi broj. Opaža se iskusna, vješta ruka redaktora-pisca... Može se sa sigurnošću reći da će list sjajno izvršiti zadatak koji je sebi postavio.«

Da! Ako se taj zadatak sastoji u tome da se svima jasno pokaže potpuno idejno raspadanje novoiskrovaca, on je iz-

---

17 U »Iskri«?

18 Od Nikolaja?

19 Eto šta znači taktika: »odstranjivati konzervativce od vlade«!

20 To ne može biti pri tako pravilnoj i dubokomislenoj taktici s naše strane!

21 I naoružani proletarijat i »odstranjeni od vlade« konzervativci?

vršen zaista »sjajno«. »Življe, talentiranije i vještije« ne bi mogao niko izraziti srozavanje novoiskrovaca na liberalno-buržoaski oportunizam.

8. OSVOBOŽDENSTVO I NOVOISKROVSTVO

Pređimo sad na drugu očiglednu potvrdu političkog značenja novoiskrovaca.

U izvanrednom, odličnom, vrlo poučnom članku »Kako naći sebe« (br. 71. »Osvoboždenija«) g. Struve ratuje protiv »programskog revolucionarstva« naših ekstremnih partija. Mnome lično g. Struve je naročito nezadovoljan.[22] Što se mene tiče, ja sam savršeno zadovoljan g. Struveom: boljeg saveznika u borbi protiv uskrsavajućeg ekonomizma novoiskrovaca i protiv potpune besprincipijelnosti »socijalista-revolucionara« ne bih mogao ni željeti. Na koji su način g. Struve i »Osvoboždenie« praktično dokazali svu reakcio-

[22] »U poređenju s revolucionarnošću gospode Lenjina i drugova, revolucionarnost zapadnoevropske socijaldemokratije Bebela i čak Kautskog jeste oportunizam, ali temelje i te, već ublažene, revolucionarnosti istorija je podlokala i razlokala.« Vrlo bijesan napad. Samo g. Struve se vara kad misli da se na mene, kao da sam mrtav, može sve trpati. Dovoljno je da g, Struveu bacim rukavicu, koju on nikad neće moći da prihvati. Gdje i kad sam ja nazivao »revolucionarstvo Bebela i Kautskog« oportunizmom? Gdje i kad sam ja pretendirao na stvaranje nekog posebnog pravca u međunarodnoj socijaldemokratiji, koji *ne bi bio istovjetan* s pravcem Bebela i Kautskog? Gdje i kad su izbijala neslaganja između mene, s jedne strane, Bebela i Kautskog, s druge — neslaganja koja se po ozbiljnosti koliko-toliko približavaju neslaganjima između Bebela i Kautskog, na primjer u agrarnom pitanju u Breslavi? Neka g. Struve pokuša da odgovori na ta tri pitanja.

A čitaocima ćemo reći: Liberalna buržoazija se *uvijek* i *svuda* služi metodom: uvjeravati svoje istomišljenike u danoj zemlji da su socijaldemokrati te zemlje najluđi, a njihovi drugovi u susjednoj državi »pametna djeca«. Njemačka buržoazija je *stotinama puta* isticala kao primjer Bebelima i Kautskima francuske socijaliste kao »pametnu djecu«. Francuska buržoazija je tu nedavno isticala kao primjer francuskim socijalistima »pametno dijete« Bebela. Stari je to trik, g. Struve! Na tu udicu uhvatićete samo djecu i neznalice. Potpuna solidarnost međunarodne revolucionarne socijaldemokratije u svim krupnim pitanjima programa i taktike — neosporna je činjenica.

narnost »korektura« marksizma učinjenih u nacrtu programa socijalista-revolucionara, o tome ćemo govoriti drugi put. Kako mi je g. Struve svaki put kad je *principijelno* odobravao novoiskrovcima služio vjerno, pošteno i istinski, o tome smo govorili već više puta[23] i reći ćemo sad još jedanput.

U članku g. Struvea ima čitav niz vrlo interesantnih izjava, koje ovdje možemo dotaći samo uzgred. On se sprema da »stvori rusku demokratiju oslanjajući se ne na borbu, nego na saradnju klasa«, pri čemu će »socijalno privilegirana inteligencija« (nešto poput »kulturnog plemstva«, pred kojim se g. Struve klanja s gracioznošću pravog svjetskog... lakeja) unijeti »važnost svog socijalnog položaja« (važnost kese) u tu »neklasnu« partiju. G. Struve izražava želju da omladinu upoznaje s bezvrijednošću »radikalne šablone o tome da se buržoazija prepala i prodala proletarijat i stvar slobode« (od svega srca pozdravljamo tu želju. Ništa neće toliko potvrditi tu marksističku »šablonu« kao rat g. Struvea protiv nje. Molimo vas, g. Struve, ne odlažite na dugo vrijeme svoj divni plan!).

Za našu temu važno je da istaknemo protiv kojih *praktičnih* parola vojuje danas taj predstavnik ruske buržoazije, koji je politički tako osjetljiv i koji tako reagira na najmanju promjenu vremena. Prvo, protiv parole republikanstva. G. Struve je čvrsto uvjeren da je ta parola »nerazumljiva i tuđa narodnoj masi« (on zaboravlja da doda: razumljiva, ali nekorisna buržoaziji!). Htjeli bismo da vidimo kakav bi odgovor dobio g. Struve od radnika u našim kružocima i na

---

[23] Podsjetićemo čitaoca da je članak »Šta da se radi?« (br. 52 »Iskre«) »Osvoboždenie« dočekalo s bubnjevima i talambasima kao »značajan zaokret« k popustljivosti prema oportunistima. Principijelne tendencije novoiskovstva »Osvoboždenie« je specijalno odobravalo u bilješci o rascjepu među ruskim socijaldemokratima. Povodom brošure Trockog »Naši politički zadaci« »Osvoboždenie« je ukazivalo na sličnost tog pisca s onim što su nekad pisali i govorili rabočedjelci Kričevski, Martinov, Akimov (vidi letak »Uslužni liberal«, izdanje »Vperjoda«). Martinovljevu brošuru o dvjema diktaturama »Osvoboždenie« je pozdravilo (vidi bilješku u »Vperjodu« br. 9). Najzad, zakašnjele žalbe Starovera povodom stare parole »Iskre«: »prvo se razgraničiti, pa onda ujediniti« naišle su na naročite simpatije kod »Osvoboždenija«.

našim masovnim skupovima! Ili možda radnici nisu narod? A seljaci? Kod njih ima, po riječima g. Struvea, »naivnog republikanstva« (»otjerati cara«), — ali liberalna buržoazija vjeruje u to da na smjenu *naivnom* republikanstvu neće doći svjesno republikanstvo, nego svjesni monarhizam! Ça dépend, g. Struve, to još zavisi od prilika. I carizam i buržoazija moraju se protiviti radikalnom poboljšanju položaja seljaka na račun spahijske zemlje, a radnička klasa mora pomagati u tome seljaštvu.

Drugo, g. Struve uvjerava da će u »građanskom ratu napadač uvijek ispasti krivac«. Ta ideja dodiruje se s naprijed pokazanim tendencijama novoiskrovstva. Mi nećemo reći, naravno, da je u građanskom ratu *uvijek* korisno napadati; ne, neki put je defanzivna taktika *za neko vrijeme* obavezna. Ali iznositi na vidjelo takvu tezu, koju je dao g. Struve, u primjeni na Rusiju 1905. godine — znači baš pokazivati komadićak »radikalne šablone« (»buržoazija se plaši i prodaje stvar slobode«). Ko neće da sad napada na samodržavlje, na reakciju, ko se ne priprema za taj napad, ko ga ne propovijeda — taj se uzalud naziva pristalicom revolucije.

G. Struve osuđuje parole: »konspiracija« i »bunt« (taj »ustanak u minijaturi«). G. Struve prezire i jedno i drugo — s gledišta »prilaženja masama«! Mi bismo zapitali g. Struvea: može li on pokazati propagiranje bunta u takvom, na primjer, djelu krajnjeg, po njegovom mišljenju, revolucionarista, kao što je »Što da se radi?« A što se tiče »konspiracije« — da li je velika razlika, na primjer, između nas i g. Struvea? Zar obojica ne radimo u »ilegalnim novinama« koje se »konspirativno« ubacuju u Rusiju i koje služe »tajnim« grupama »Saveza oslobođenja« ili SDRPR? Naši radnički masovni skupovi često su »konspirativni« — postoji taj grijeh. A skupštine gospode osvoboždenaca? Imate li čim da se razmećete, g. Struve, pred prezrenim pristalicama prezrene konspiracije?

Istina, dostavljanje oružja radnicima zahtijeva naročitu konspiraciju. Tu već g. Struve istupa direktnije. Čujte: »Što se tiče oružanog ustanka ili revolucije u tehničkom smislu, samo masovna propaganda demokratskog programa može stvoriti socijalno-psihičke uslove općeg oružanog ustanka. Prema tome, čak s tog, ne i mojeg, gledišta koje oružani

ustanak smatra *neizbježnim* završetkom sadašnje borbe za oslobođenje — prožimanje masa idejama demokratskog preobražaja je najosnovniji, najpotrebniji posao.«

G. Struve se trudi da izbjegne pitanje. On govori o neizbježnosti ustanka umjesto da govori o njegovoj nužnosti za pobjedu revolucije. Ustanak, nepripremljen, spontan, rascjepkan, već je počeo. Bezuvjetno jamčiti da će se on razviti do potpunog i integralnog oružanog narodnog ustanka ne može niko, jer to zavisi i od stanja revolucionarnih snaga (koje se mogu potpuno izmjeriti jedino u samoj borbi), i od držanja vlade i buržoazije, i od niza drugih okolnosti koje se ne mogu tačno izračunati. O neizbježnosti, u smislu one apsolutne sigurnosti u nastupanje konkretnog događaja na koju skreće razgovor g. Struve, ne vrijedi ni govoriti. Govoriti treba, ako želite da budete pristalica revolucije, o tome da li je ustanak *nužan za pobjedu* revolucije, da li je nužno njega aktivno isticati, propagirati, pripremati odmah i energično. G. Struve ne može da ne shvaća tu razliku: on, na primjer, ne zaklanja neosporno za demokrata pitanje nužnosti općeg izbornog prava spornim i za političara nebitnim pitanjem o neizbježnosti njegovog zadobijanja u toku dane revolucije. Izbjegavajući pitanje nužnosti ustanka, g. Struve izražava time vrlo duboku podlogu političkog stava liberalne buržoazije. Buržoazija, prvo, više voli da se pogodi sa samodržavljem nego da ga zgazi; buržoazija u svakom slučaju svaljuje borbu s oružjem u ruci na radnike (to je drugo). Eto kakvo *realno* značenje ima izbjegavanje g. Struvea. Eto zašto on *uzmiče* od pitanja nužnosti ustanka pitanju njegovih »socijalno-psihičkih« uslova, prethodne »propagande«. Tačno onako kao što su se buržoaski brbljivci u Frankfurtskom parlamentu 1848. godine bavili sastavljanjem rezolucija, deklaracija, odluka, »masovnom propagandom« i pripremanjem »socijalno-psihičkih uslova« onda kad se radilo o otporu oružanoj snazi vlade, kad je pokret »doveo do nužnosti« oružane borbe, kad se utjecanje samo riječju (stostruko potrebno u pripremnom periodu) pretvorilo u ordinarnu, buržoasku neaktivnost i kukavičluk — tačno onako i g. Struve bježi od pitanja ustanka, skrivajući se iza *fraza*. G. Struve nam očevidno pokazuje ono što uporno neće da vide mnogi socijaldemokrati, naime: revolucionarni

moment se po tome i razlikuje od običnih, svakodnevnih, pripremnih istorijskih momenata što se raspoloženje, uzbuđenje i uvjerenje masa moraju ispoljavati i ispoljavaju se u *akciji*.

Vulgarni revolucionarizam ne shvaća to da je riječ također djelo; ta postavka je neosporna u svojoj primjeni na istoriju *uopće* ili na one epohe istorije kad otvorene političke akcije masa nema, a nju nikakvi pučevi neće zamijeniti ni umjetno izazvati. Prirepaštvo revolucionara ne shvaća to da onda kad je počeo revolucionarni moment, kad je stara »nadgradnja« prsla po svim šavovima, kad je otvorena politička akcija klasa i masa, koje stvaraju sebi novu nadgradnju, postala činjenica, kad je građanski rat počeo — ograničavati se onda *kao i u ranije vrijeme* »na riječ«, ne dajući *direktnu parolu* da se pređe na »djelo«, izvlačiti se onda od djela pozivanjem na »psihičke uslove« i na »propagandu« uopće — jeste beživotnost, mrtvilo, rezonerstvo ili pak izdaja i iznevjeravanje revolucije. Frankfurtski brbljivci demokratske buržoazije su nezaboravan istorijski primjer takve izdaje ili takve rezonerske tupoglavosti.

Hoćete li da vam objasnimo ovu razliku između vulgarnog revolucionarizma i prirepaštva revolucionarâ na istoriji socijaldemokratskog pokreta u Rusiji? Objasnićemo vam je. Sjetite se godine 1901. i 1902, koje su tako bliska prošlost, a koje nam već sada izgledaju kao neko daleko predanje. Počele su demonstracije. Vulgarni revolucionarizam razgalamio se o »jurišu« (»Rabočee Delo«), izdavani su »krvavi leci« (berlinskog, ako me pamćenje ne vara, porijekla), napadala se »literaturština« i kabinetski karakter ideje sveruske agitacije putem lista (Nadeždin). Prirepaštvo revolucionarâ, naprotiv, istupalo je tada s propovijeđu da je »ekonomska borba *najbolje* sredstvo za političku agitaciju«. Kako se držala revolucionarna socijaldemokratija? Ona je napala obje ove struje. Ona je osuđivala pučizam i galamu o jurišu, jer su svi jasno vidjeli ili je trebalo da vide da je otvorena masovna akcija stvar sutrašnjeg dana. Ona je osuđivala prirepaštvo i otvoreno je isticala parolu *čak* svenarodnog oružanog ustanka, ne u smislu direktnog pozivanja (pozivanja na »bunt« ne bi našao kod nas g. Struve u ono vrijeme), nego u smislu *nužnog* zaključka, u smislu »propagande«

(koje se g. Struve tek sad sjetio — on uvijek zakašnjava za nekoliko godina, naš poštovani g. Struve), u smislu pripremanja baš onih »socijalno-psihičkih uslova« o kojima sad predstavnici zbunjene, kramarske buržoazije govore »tužno i u nevrijeme«. *Onda* je propagandu i agitaciju, agitaciju i propagandu stvarno izdizalo objektivno stanje stvari na prvi plan. *Onda* se kao probni kamen rada na pripremanju ustanka morao isticati (i isticao se u »Što da se radi?«) rad na općeruskom političkom listu, čije je nedjeljno izdavanje predstavljalo ideal. *Onda* su parole: masovna agitacija *umjesto* neposrednih oružanih akcija; pripremanje socijalno-psihičkih uslova ustanka *umjesto* pučizma — bile jedino pravilne parole revolucionarne socijaldemokratije. *Sad* su te parole događaji premašili, pokret je otišao naprijed, one su postale starež, prnje koje su pogodne samo za prikrivanje ossvoboždenskog licemjerstva i novoiskrovskog pripapaštva!

Ili se možda ja varam? Možda revolucija još nije počela? Moment otvorene političke akcije klasa još nije došao? Građanskog rata još nema, i kritika oružjem ne treba sad da bude *neophodan* i obavezan nastavljač, nasljednik, izvršilac testamenta, dovršivač oružja kritike?

Pogledajte oko sebe, promolite glavu iz kabineta na ulicu, da biste odgovorili na to pitanje. Zar sama vlada nije već počela građanski rat ubijajući svuda, u masama, mirne i goloruke građane? Zar ne istupaju naoružane crne stotine kao »argument« samodržavlja? Zar buržoazija — čak buržoazija — nije svjesna potrebe građanske milicije? Zar onaj isti g. Struve, idealno umjereni i akuratni g. Struve, ne govori (avaj, samo govori da bi se izvukao!) o tome da je »otvoreni karakter revolucionarnih akcija« (eto dokle smo došli!) »danas jedan od najvažnijih uslova odgojnog utjecaja na narodne mase«?

Ko ima oči da vidi, taj ne može da posumnja u to kako pristalice revolucije treba sad da postave pitanje oružanog ustanka. Pogledajte *tri* načina na koja se to pitanje postavlja u organima slobodne štampe koji koliko-toliko mogu utjecati na *mase*.

Prvi način postavljanja pitanja. Rezolucija III kongresa Socijaldemokratske radničke partije Rusije.[24] Priznato je i jasno i glasno rečeno da je općedemokratski revolucionarni pokret *već doveo do nužnosti* oružanog ustanka. Organiziranje proletarijata za ustanak postavljeno je na dnevni red kao jedan od bitnih, glavnih i neophodnih zadataka partije. Dat je nalog da se poduzmu *najenergičnije* mjere za naoružanje proletarijata i osiguranje mogućnosti neposrednog rukovođenja ustankom.

Drugi način postavljanja pitanja. Principijelni članak u »Osvoboždeniju« »vođe ruskih konstitucionalista« (tako je nedavno nazvao g. Struvea tako utjecajni organ evropske buržoazije kao što su »Frankfurtske novine«) ili vođe ruske progresivne buržoazije. On ne dijeli mišljenje da je ustanak neizbježan. Konspiracija i bunt su specifični metodi nerazumne revolucionarnosti. Republikanstvo je metod zaglušivanja. Oružani ustanak je, zapravo, samo tehničko pitanje, dok je »najosnovniji, najpotrebniji posao« — masovna propaganda i pripremanje socijalno-psihičkih uslova.

Treći način postavljanja pitanja. Rezolucija novoiskrovske konferencije. Naš zadatak je — pripremati ustanak. Mogućnost planskog ustanka isključuje se. Povoljne uslove za ustanak stvaraju vladina dezorganiziranost, naša agitacija,

---

[24] Evo njen potpuni tekst:

»Uzimajući u obzir:

1) da je proletarijat, budući po svom položaju najnaprednija i jedina dosljedno revolucionarna klasa, tim samim pozvan da odigra rukovodeću ulogu u općedemokratskom revolucionarnom pokretu u Rusiji;

2) da je taj pokret u ovom momentu već doveo do neophodnosti oružanog ustanka;

3) da će proletarijat neizbježno uzeti u tom ustanku najenergičnije učešće, koje će odrediti sudbinu revolucije u Rusiji;

4) da rukovodeću ulogu u toj revoluciji proletarijat može odigrati samo ako je zbijen u jedinstvenu i samostalnu političku snagu pod zastavom socijaldemokratske radničke partije, koja rukovodi ne samo idejno nego i praktično njegovom borbom;

5) da samo vršenje takve uloge može osigurati proletarijatu najpovoljnije uslove borbe za socijalizam protiv imućnih klasa buržoaskodemokratske Rusije, —

Treći kongres SDRPR smatra da je zadatak organiziranja proletarijata za neposrednu borbu protiv samodržavlja putem

naša organiziranost. Tek tada »mogu dobiti više ili manje ozbiljno značenje tehničko-borbene pripreme«.

I to je sve? Da li je ustanak postao neophodan, to novoiskrovski rukovodioci proletarijata još ne znajù. Da li je zadatak organiziranja proletarijata za neposrednu borbu neodložan — njima još nije jasno. Nije potrebno pozivati na poduzimanje najenergičnijih mjera, mnogo je važnije (1905, a ne 1902. godine) objasniti u općim crtama pod kojim uslovima te mjere »mogu« dobiti »više ili manje« ozbiljno značenje...

Vidite li vi sad, drugovi novoiskrovci, kamo vas je doveo vaš zaokret k martinovštini? Shvaćate li vi da je vaša politička filozofija ispala prepjev osvoboždenske filozofije? — da ste se vi našli (protiv vaše volje i mimo vaše svijesti) na repu monarhističke buržoazije? Da li vam je sad jasno da ste, ponavljajući općepoznate stvari i usavršavajući se u rezonerstvu, izgubili iz vida okolnost da je — govoreći nezaboravnim riječima nezaboravnog članka Petra Struvea — »otvoreni karakter revolucionarnih *akcija* danas jedan od najvažnijih uslova odgojnog utjecaja na narodne mase«?

9. ŠTA ZNAČI BITI PARTIJA KRAJNJE OPOZICIJE U VRIJEME REVOLUCIJE?

Vratimo se na rezoluciju o privremenoj vladi. Mi smo pokazali da taktika novoiskrovaca ne kreće revoluciju naprijed — tu mogućnost oni su htjeli da osiguraju svojom rezo-

---

oružanog ustanka jedan od najglavnijih i neodložnih zadataka partije u sadašnjem revolucionarnom momentu.

Zato kongres nalaže svim partijskim organizacijama:

a) da objašnjavaju proletarijatu putem propagande i agitacije ne samo političko značenje nego i praktičnoorganizacionu stranu predstojećeg oružanog ustanka,

b) da objašnjavaju pri toj propagandi i agitaciji ulogu masovnih političkih štrajkova, koji mogu imati veliko značenje u početku i u samom toku ustanka,

c) da poduzmu najenergičnije mjere za naoružanje proletarijata, a tako isto za izradu plana oružanog ustanka i neposrednog rukovođenja ustankom, stvarajući za to, prema potrebi, specijalne grupe od partijskih radnika.« (Piščeva napomena u izdanju 1907. godine. *Prev.)*

lucijom — nego nazad. Mi smo pokazali da baš ta taktika *vezuje ruke* socijaldemokratiji u borbi s nedosljednom buržoazijom i ne štiti je od rasplinjavanja u buržoaskoj demokratiji. Jasno je da se iz pogrešnih premisa rezolucije dobiva pogrešan zaključak: »Zato socijaldemokratija ne smije postavljati sebi cilj uzimanje u svoje ruke ili podjelu vlasti u privremenoj vladi, nego mora ostati partija krajnje revolucionarne opozicije.« Pogledajte prvu polovinu tog zaključka, koja se tiče postavljanja ciljeva. Da li novoiskrovci postavljaju kao cilj socijaldemokratske djelatnosti odlučnu pobjedu revolucije nad carizmom? — Postavljaju. Oni ne umiju da pravilno formuliraju uvjete odlučne pobjede i skreću na »osvoboždensku« formulaciju, ali spomenuti cilj oni postavljaju. Dalje, da li oni povezuju privremenu vladu s ustankom? — Da, direktno povezuju kad kažu da privremena vlada »izlazi iz pobjedonosnog narodog ustanka«. Najzad, postavljaju li oni sebi cilj rukovođenje ustankom? — Da, oni izbjegavaju, kao g. Struve, da priznaju da je ustanak neophodan i neodložan, ali oni u isto vrijeme govore za razliku od g. Struvea, da »socijaldemokratija ide za tim da ga *podvrgne* (ustanak) svom utjecaju i *rukovođenju* i da ga iskoristi u interesu radničke klase«.

Kako to ispada logično, zar ne? Mi postavljamo sebi *cilj* da podvrgnemo ustanak i proleterskih i *neproleterskih* masa našem utjecaju, našem rukovođenju, da ga iskoristimo u našem interesu. Mi postavljamo sebi cilj, prema tome, da rukovodimo u ustanku i proletarijatom i revolucionarnom buržoazijom i sitnom buržoazijom (»neproleterske grupe«), tj da »*podijelimo*« rukovođenje ustankom između socijaldemokratije i revolucionarne buržoazije. Mi postavljamo sebi cilj *pobjedu* ustanka, koja treba da dovede do stvaranja privremene vlade (»koja je izišla iz pobjedonosnog narodnog ustanka«). *Zato*... zato ne smijemo postavljati sebi cilj uzimanje u svoje ruke ili podjelu vlasti u privremenoj revolucionarnoj vladi!!

Naši prijatelji nikako ne mogu da povežu kraj s krajem. Oni se kolebaju između gledišta g. Struvea, koji se izvlači od ustanka, i gledišta revolucionarne socijaldemokratije, koja poziva da se latimo tog neodložnog zadatka. Oni se kolebaju između anarhizma, koji principijelno osuđuje kao izdaju pro-

letarijata svako učešće u privremenoj revolucionarnoj vladi, i marksizma, koji zahtijeva to učešće pod uvjetom da socijaldemokratija ima rukovodeći utjecaj na ustanak.[25] Oni nemaju nikakav samostalan stav: ni stav g. Struvea, koji želi da se pogodi s carizmom i zato mora da izbjegava i izvrdava pitanje ustanka; — ni stav anarhistâ koji osuđuju svaku akciju »odozgo« i svako učešće u buržoaskoj revoluciji. Novoiskrovci miješaju pogodbu s carizmom i pobjedu nad carizmom. Oni hoće da učestvuju u buržoaskoj revoluciji. Oni su otišli malo dalje od »Dviju diktatura« Martinova. Oni pristaju čak da rukovode ustankom naroda — s tim da se odreknu tog rukovođenja odmah poslije pobjede (ili, može biti, neposredno pred pobjedu?), to jest s tim *da se ne koriste plodovima pobjede,* nego da predaju *sve* plodove *buržoaziji.* To oni zovu »iskoristiti ustanak u interesu radničke klase...«

Zadržavati se duže na toj zbrci nije potrebno. Korisnije je razmotriti *porijeklo* te zbrke u onoj njenoj formulaciji koja glasi: »ostati partija krajnje revolucionarne opozicije«.

Pred nama je jedna od poznatih postavki međunarodne revolucionarne socijaldemokratije. To je potpuno pravilna postavka. Ona je postala opće mjesto za sve protivnike revizionizma ili oportunizma u parlamentarnim zemljama. Ona je stekla pravo građanstva kao zakonit i nužan otpor »parlamentarnom kretenizmu«, mileranizmu, bernštajnijanstvu, talijanskom reformizmu u duhu Turatija. Naši dobri novoiskrovci naučili su napamet tu lijepu postavku i revnosno je primjenjuju... *potpuno neumjesno.* Kategorije parlamentarne borbe stavljaju se u rezolucije koje su pisane za takve uslove kad nikakvog parlamenta nema. Pojam »opozicija«, koji je odraz i izraz takve političke situacije kad o *ustanku* niko ozbiljno ne govori — besmisleno se prenosi na situaciju kad je ustanak *počeo* i kad o rukovođenju njime misle i govore sve pristalice revolucije. Želja *»da se ostane«* pri onom što je bilo ranije, tj. pri akciji samo »odozdo«, izgovara se uz bubnjeve i talambase *baš onda* kad je revolucija postavila pitanje neophodnosti, u slučaju pobjede ustanka, akcije *odozgo.*

---

[25] »Proletarij« br. 3. »O privremenoj revolucionarnoj vladi«, drugi članak.

Ne, naši novoiskrovci baš nemaju sreće! Čak ni onda kad formuliraju pravilnu socijaldemokratsku postavku, oni ne umiju da je pravilno primijene. Oni nisu razmislili kako se pojmovi i termini parlamentarne borbe u epohi počete revolucije, kad nema parlamenta, kad postoji građanski rat, kad postoje erupcije ustanka, preobražavaju i pretvaraju u svoju suprotnost. Njima nije palo na pamet da se u uslovima o kojima je riječ izmjene i dopune predlažu putem uličnih demonstracija, interpelacije podnose putem ofanzivnih akcija naoružanih građana, opozicija vladi ostvaruje putem nasilnog zbacivanja vlade.

Kao što je poznati junak naše narodne priče ponavljao dobre savjete baš onda kad su oni neumjesni, tako i naši poklonici Martinova ponavljaju pouke mirnodopskog parlamentarizma baš onda kad sami konstatiraju početak otvorenih ratnih operacija. Ništa nije smješnije od tog isticanja, s ozbiljnim izrazom lica, parole: »krajnja opozicija« — u rezoluciji koja počinje ukazivanjem na »odlučnu pobjedu revolucije«, na »narodni ustanak«! Razmislite, gospodo, šta znači biti »krajnja opozicija« u epohi ustanka? Da li to znači raskrinkavati vladu ili je obarati? Da li to znači glasati protiv vlade ili zadavati poraz njenim vojnim snagama u otvorenoj bici? Da li to znači ne dati vladi da popunjava svoju kasu, ili to znači revolucionarno oduzimanje te kase u cilju njenog stavljanja u službu potrebama ustanka, za naoružanje radnika i seljaka, za sazivanje ustavotvorne skupštine? Zar vi ne počinjete shvaćati, gospodo, da pojam »krajnja opozicija« izražava samo negativne akcije — raskrinkavati, glasati protiv, ne dati? Zašto? Zato što taj pojam vrijedi samo za parlamentarnu borbu, i to u takvoj epohi kad kao neposredan cilj borbe niko ne postavlja »odlučnu pobjedu«. Zar vi ne počinjete shvaćati da se stvar u tom pogledu kardinalno mijenja od onog trenutka kad počinje odlučna navala politički ugnjetenog naroda na čitavoj liniji u cilju ogorčene borbe za pobjedu?

Radnici nas pitaju: treba li se energično prihvatiti neodložne stvari ustanka? Kako učiniti da ustanak koji je počeo bude pobjedonosan? Kako se koristiti pobjedom? Kakav se program može i mora tada ostvariti? Novoiskrovci, koji pro-

dubljuju marksizam, odgovaraju: ostati partija krajnje revolucionarne opozicije... Pa zar nismo imali pravo kad smo te vitezove nazvali virtuozima filistarstva?

10. »REVOLUCIONARNE KOMUNE« I REVOLUCIONARNODEMOKRATSKA DIKTATURA PROLETARIJATA I SELJAŠTVA

Konferencija novoiskrovaca nije ostala pri anarhističkom stavu do kojega je došla nova »Iskra« (samo »odozdo«, a ne »odozdo i odozgo«). Apsurdnost dopuštanja ustanka i nedopuštanja pobjede i učešća u privremenoj revolucionarnoj vladi odveć je udarala u oči. Zato je rezolucija unijela ograde i ograničenja u Martinovljevo i Martovljevo rješenje pitanja. Da vidimo te ograde, izložene u slijedećem dijelu rezolucije.

»Ta taktika (»ostati partija krajnje revolucionarne opozicije«), naravno, niukoliko ne isključuje svrsishodnost djelimičnog, epizodičnog uzimanja vlasti i stvaranja revolucionarnih komuna u ovom ili onom gradu, u ovoj ili onoj oblasti, isključivo u interesu pomaganja širenja ustanka i dezorganiziranja vlade.«

Kad je tako, znači da se u načelu dopušta akcija ne samo odozdo nego i odozgo. Znači, postavka koju je L. Martov iznio u poznatom feljtonu u »Iskri« (br. 93) odbacuje se, i priznaje se kao pravilna taktika lista »Vperjod«: ne samo »odozdo« nego i »odozgo«.

Dalje, uzimanje vlasti (makar i djelomično, epizodično itd.), očigledno, pretpostavlja učešće ne samo socijaldemokratije i ne samo proletarijata. To proizlazi iz toga što proletarijat nije jedini koji je zainteresiran i koji aktivno učestvuje u demokratskoj revoluciji. To proizlazi iz toga što je ustanak »narodni«, kako se kaže u početku analizirane rezolucije, što u njemu učestvuju i »neproleterske grupe« (izraz rezolucije konferenata o ustanku), tj. i buržoazija. Znači, princip da je svako učešće socijalista zajedno sa sitnom buržoazijom u privremenoj revolucionarnoj vladi izdaja radničke klase — *konferencija je sasvim odbacila,* kako je to tražio »Vperjod«. »Izdaja« ne prestaje biti izdaja zbog toga

što je djelo koje čini njen sadržaj djelimično, epizodično, oblasno itd. Znači, izjednačavanje učešća u privremenoj revolucionarnoj vladi s vulgarnim žoresizmom konferencija je *sasvim odbacila,* kako je to tražio »Vperjod«. Vlada ne prestaje biti vlada zbog toga što se njena vlast proteže ne na mnogo gradova, nego na jedan grad, ne na mnogo oblasti, nego na jednu oblast, a tako isto ni zbog toga što se ta vlada zove ovako ili onako. Na taj način, *principijelno postavljanje pitanja* koje je pokušavala da dâ nova »Iskra« *konferencija je napustila.*

Da vidimo da li su razumna ona ograničenja koja postavlja konferencija sad već principijelno dopuštenom formiranju revolucionarnih vlada i učešća u njima. U čemu se razlikuje pojam »epizodičan« od pojma »privremen« — ne znamo. Bojimo se da se ovdje stranom i »novom« riječju ne prikriva sàmo odsustvo jasne misli. To *izgleda* »dublje«, a u stvari je samo nejasnije i zamršenije. Čime se razlikuje »svrsishodnost« djelimičnog »uzimanja vlasti« u gradu ili u oblasti od učešća u privremenoj revolucionarnoj vladi čitave države? Zar među »gradovima« nema grada kao Petrograd, u kome se odigrao 9-ti januar? Zar među oblastima nema Kavkaza, koji je veći od mnogih država? Zar zadaci (koji su nekad bacali u brigu novu »Iskru«) rukovanja sa zatvorima, policijom, državnom kasom itd., itd. ne iskrsavaju pred nama pri »uzimanju vlasti« čak u jednom gradu, da o oblasti i ne govorimo? Naravno, niko neće poricati da su onda kad snage nisu dovoljne, kad uspjeh ustanka nije potpun, kad njegova pobjeda nije odlučna, moguće djelimične, gradske i ostale privremene revolucionarne vlade. Ali zar je o tome riječ, gospodo? Zar vi sami ne govorite o početku rezolucije o »odlučnoj pobjedi revolucije«, o »pobjedonosnom narodnom ustanku«?? Otkad to socijaldemokrati uzimaju na sebe posao anarhista: sjeckati pažnju i ciljeve proletarijata? koncentrirati je na »djelimično«, a ne na opće, jedinstveno, cijelo i potpuno? Pretpostavljajući »uzimanje vlasti« u gradu, vi sami govorite o »širenju ustanka« — na drugi grad, ako smijemo misliti? na sve gradove, ako se smijemo nadati? Vaši su zaključci, gospodo, isto toliko nesigurni i slučajni, protivrječni i konfuzni kao i vaše premise. Treći kongres SDRPR

dao je iscrpan i jasan odgovor na pitanje o privremenoj revolucionarnoj vladi uopće. Taj odgovor obuhvaća i sve djelimične privremene vlade. A odgovor konferencije, umjetno i proizvoljno izdvajajući *dio* pitanja, samo *se izvlači* (ali bez uspjeha) od pitanja u cjelini i unosi zbrku.

Šta znači »revolucionarne komune«? Da li se taj pojam razlikuje od »privremene revolucionarne vlade«, i ako se razlikuje, po čemu? To gospoda konferenti ni sami ne znaju. Konfuznost revolucionarne misli vodi kod njih, kao što to redovno biva, do *revolucionarne fraze*. Da, upotreba riječi »revolucionarna komuna« u rezoluciji predstavnikâ socijaldemokratije je revolucionarna fraza, i samo fraza. Marks je često osuđivao takvu frazu kad »čaroban« termin *preživjele prošlosti* služi za sakrivanje zadataka budućnosti. Čarobnost termina koji je odigrao ulogu u istoriji pretvara se u takvim slučajevima u prazne i štetne titrenke, u zvečku. Mi treba da radnicima i čitavom narodu damo jasan i nedvosmislen pojam o tome *zašto* hoćemo stvaranje privremene revolucionarne vlade? *kakve* ćemo *preobražaje* ostvariti mi, ako budemo odlučno utjecali na vlast, odmah sutradan, u slučaju pobjedonosnog ishoda već početog narodnog ustanka? To su pitanja koja stoje pred političkim rukovodiocima.

Treći kongres SDRPR odgovara na ta pitanja potpuno jasno, dajući potpun program tih preobražaja: minimalni program naše partije. A riječ »komuna« ne daje nikakav odgovor i samo puni glave nekakvom dalekom jekom... ili praznom zvekom. Ukoliko nam je draža, recimo, Pariska komuna od 1871, utoliko nam je manje dopušteno izvlačiti se pozivanjem na nju bez analize njenih grešaka i njenih specijalnih uslova. Činiti to — značilo bi ponavljati apsurdan primjer blankistâ, koje je ismijao Engels, koji su se klanjali (1874. godine, u svom »manifestu«) svakom aktu Komune. Šta će reći konferent radnika kad ga ovaj upita *o ovoj* »revolucionarnoj komuni« koja se spominje u rezoluciji? On će moći da rekne samo to da je u istoriji pod tim imenom poznata radnička vlada koja onda nije znala ni mogla da razlikuje elemente demokratskog i socijalističkog prevrata, koja je miješala zadatke borbe za republiku sa zadacima borbe za socijalizam, koja nije umjela da riješi zadatak energične vojne ofanzive na Versaj, koja pogreškom nije uzela

u svoje ruke Francusku banku itd. Jednom riječju — pozvali se vi u svom odgovoru na Parisku komunu ili na neku drugu komunu, vaš će odgovor biti: to je bila vlada *kakva naša ne smije biti.* Lijep odgovor, nema šta! Kad se praktični program partije obilazi šutnjom i u rezoluciji neumjesno počinje da predaje istorija — zar to ne svjedoči o rezonerstvu doktrinara i bespomoćnosti revolucionara? Zar to ne pokazuje baš onu grešku u kojoj su bez uspjeha pokušavali da uhvate nas: miješanje demokratskog prevrata i socijalističkog prevrata, koje nijedna od »komuna« nije razlikovala?

Kao cilj privremene vlade (tako neumjesno nazvane komunom) postavlja se »isključivo« širenje ustanka i dezorganiziranje vlade. Ovo »isključivo«, uzeto u doslovnom smislu riječi, odstranjuje sve druge zadatke, predstavljajući odjek apsurdne teorije »samo odozdo«. Takvo odstranjivanje drugih zadataka — opet je kratkovidnost i nepromišljenost. »Revolucionarna komuna«, tj. revolucionarna vlast makar u jednom gradu neizbježno će morati da vrši (makar privremeno, »djelimično, epizodično«) *sve* državne poslove, i turati ovdje glavu u pijesak — vrhunac je nerazumnosti. Ta vlast moraće ozakoniti i 8-satni radni dan, i zavesti radničku inspekciju u tvornicama, i organizirati besplatnu opću nastavu, i uvesti izbornost sudaca, i stvoriti seljačke komitete itd., — jednom riječju, ona će svakako morati da provede niz reforama. Svoditi te reforme na pojam »pomaganje širenju ustanka« značilo bi igrati se riječima i namjerno povećavati nejasnoću ondje gdje je potrebna potpuna jasnoća.

Završni dio novoiskrovske rezolucije ne daje novog materijala za kritiku principijelnih tendencija uskrslog »ekonomizma« u našoj partiji, ali ilustrira s nešto druge strane ono što je gore rečeno.

Evo tog dijela:

»Samo u jednom slučaju bi socijaldemokratija iz vlastite inicijative morala usmjeriti svoje napore na to da osvoji vlast i da je, po mogućnosti, što duže zadrži u svojim rukama — naime u slučaju ako bi se revolucija prebacila u razvijene zemlje zapadne Evrope, u kojima su uslovi za ostvarenje socijalizma već dostigli izvjesnu (?) zrelost. U

tom slučaju ograničene istorijske granice ruske revolucije mogu se znatno razmaći, i ukazaće se mogućnost da se pođe putem socijalističkih preobražaja.

Gradeći svoju taktiku na ideji da će socijaldemokratska partija u toku čitavog revolucionarnog perioda zadržati položaj krajnje revolucionarne opozicije prema svim vladama koje se smjenjuju u toku revolucije, socijaldemokratija se može najbolje pripremiti i za iskorišćavanje državne vlasti, ako joj ona padne (??) u ruke.«

Osnovna je misao ovdje ona misao koju je više puta formulirao »Vperjod«, koji je govorio da se mi ne smijemo bojati (kao što se boji Martinov) potpune pobjede socijaldemokratije u demokratskoj revoluciji, tj. revolucionarne demokratske diktature proletarijata i seljaštva, jer će nam takva pobjeda pružiti mogućnost da dignemo Evropu, a evropski socijalistički proletarijat, zbacivši sa sebe jaram buržoazije, pomoći će nam sa svoje strane da izvršimo socijalistički prevrat. Ali pogledajte koliko je ta misao pogoršana u izlaganju novoiskrovaca. Mi se nećemo zadržavati na detaljima — na besmislici da tobože vlast može »pasti« u ruke svjesne partije koja uzimanje vlasti smatra za štetnu taktiku — na tome da su u Evropi uslovi za socijalizam dostigli ne izvjesnu zrelost, nego zrelost uopće — na tome da naš partijski program ne zna ni za kakve socijalističke preobražaje, nego zna samo za socijalistički prevrat. Uzećemo glavnu i osnovnu razliku između misli »Vperjoda« i rezolucije. »Vperjod« je pokazivao revolucionarnom proletarijatu Rusije aktivni zadatak: pobijediti u borbi za demokratiju i iskoristiti tu pobjedu za prenošenje revolucije u Evropu. Rezolucija ne shvaća ovu vezu između naše »odlučne pobjede« (ne u novoiskrovskom smislu) i revolucije u Evropi i zato govori ne o zadacima proletarijata, ne o perspektivama *njegove* pobjede, nego o jednoj od mogućnosti uopće: »ako bi se revolucija prebacila...« »Vperjod« je pokazivao direktno i određeno — i ta pokazivanja ušla su u rezoluciju III kongresa SDRPR — kako se upravo može i mora »iskoristiti državna vlast« u interesu proletarijata, vodeći računa o tome šta se može ostvariti odmah na danom stupnju društvenog razvitka i šta je prijeko potrebno ostvariti najprije, kao de-

mokratski preduvjet borbe za socijalizam. Rezolucija se i tu beznadno vuče na repu, govoreći: »može se pripremiti za iskorišćavanje« ali ne umijući da kaže: *kako* se može, *kako* se pripremiti, za *kakvo* iskorišćavanje. Mi ne sumnjamo, na primjer, da se novoiskrovci »mogu pripremiti za iskorišćavanje« rukovodećeg položaja u partiji, ali stvar je u tome što dosad njihovo iskustvo tog iskorišćavanja i njihovo pripremanje ne ulijevaju nadu što se tiče pretvaranja mogućnosti u stvarnost.

»Vperjod« je tačno rekao u čemu se upravo sastoji realna »mogućnost da se zadrži vlast u svojim rukama« — u revolucionarnoj demokratskoj diktaturi proletarijata i seljaštva, u njihovoj zajedničkoj masovnoj snazi, koja može nadjačati sve snage kontrarevolucije, u neizbježnom podudaranju njihovih interesa što se tiče *demokratskih* preobražaja. Rezolucija konferencije ni ovdje ne daje ništa pozitivno, ona se samo izvlači od pitanja. Jer mogućnost da se zadrži vlast u Rusiji mora se uslovljavati sastavom socijalnih snaga baš Rusije, uslovima demokratskog prevrata koji se kod nas sad vrši. Jer pobjeda proletarijata u Evropi (a od prenošenja revolucije u Evropu do pobjede proletarijata postoji još izvjesna distanca) izazvaće očajnu kontrarevolucionarnu borbu ruske buržoazije — rezolucija novoiskrovaca ne govori ni riječi o toj kontrarevolucionarnoj snazi, čije je značenje ocijenjeno u rezoluciji III kongresa SDRPR. Kad se mi u borbi za republiku i demokratiju ne bismo mogli osloniti pored proletarijata i na seljaštvo, onda bi stvar »zadržavanja vlasti« bila beznadna. Ako ta stvar nije beznadna, ako »odlučna pobjeda revolucije nad carizmom« otvara takvu mogućnost — onda mi moramo ukazivati na nju, aktivno pozivati na njeno pretvaranje u stvarnost, davati praktične parole ne samo *za slučaj* prenošenja revolucije u Evropu nego i *radi* takvog prenošenja. Kod prirepaša socijaldemokratije pozivanje na »ograničene istorijske granice ruske revolucije« prikriva samo ograničenost shvaćanja zadataka te demokratske revolucije i vodeće uloge proletarijata u toj revoluciji.

Jedan od prigovora paroli: »revolucionarnodemokratska diktatura proletarijata i seljaštva« sastoji se u tome što

diktatura pretpostavlja »jedinstvenu volju« (»Iskra« br. 95), a jedinstvene volje proletarijata i sitne buržoazije ne može biti. Taj prigovor je neodrživ, jer se bazira na apstraktnom, »metafizičkom« tumačenju pojma »jedinstvena volja«. Ima volje koja je jedinstvena u jednom pogledu i nejedinstvena u drugom. Odsustvo jedinstva u pitanjima socijalizma i u borbi za socijalizam ne isključuje jedinstvo volje u pitanjima demokratizma i u borbi za republiku. Zaboravljati to — značilo bi zaboravljati logičku i istorijsku razliku između demokratskog i socijalističkog prevrata. Zaboravljati to — značilo bi zaboravljati *općenarodni* karakter demokratskog prevrata: ako je on »općenarodni«, onda, znači, *postoji* »jedinstvo volje« baš utoliko ukoliko taj prevrat ostvaruje općenarodne nužde i potrebe. Izvan granica demokratizma ne može biti ni govora o jedinstvu volje između proletarijata i seljačke buržoazije. Klasna borba među njima je neizbježna, ali na bazi demokratske republike ta borba će i biti najdublja i najšira narodna borba *za socijalizam*. Revolucionarno-demokratska diktatura proletarijata i seljaštva ima, kao i sve na svijetu, prošlost i budućnost. Njena prošlost je — samodržavlje, feudalizam, monarhija, privilegije. U borbi protiv te prošlosti, u borbi protiv kontrarevolucije moguće je »jedinstvo volje« proletarijata i seljaštva, jer postoji jedinstvo interesâ.

Njena budućnost je — borba protiv privatnog vlasništva, borba najamnog radnika protiv poslodavca, borba za socijalizam. Tu jedinstvo volje nije moguće.[26] Tu nije pred nama put od samodržavlja k republici, nego put od sitnoburžoaske demokratske republike k socijalizmu.

Naravno, u konkretnoj istorijskoj situaciji prepliću se elementi prošlosti i budućnosti, miješa se jedan i drugi put. Najamni rad i njegova borba protiv privatnog vlasništva postoji i pod samodržavljem, on se zameće još pod feudalizmom. Ali to nam nimalo ne smeta da logički i istorijski odvajamo krupne periode razvitka. Mi svi suprotstavljamo buržoasku revoluciju i socijalističku revoluciju, mi svi bez-

[26] Razvitak kapitalizma, još širi i brži u slobodi, neizbježno će učiniti brz kraj jedinstvu volje — utoliko brži ukoliko brže bude zgažena kontrarevolucija i reakcija.

uvjetno insistiramo na potrebi najstrožeg razlikovanja tih revolucija, a zar je moguće poricati da se u istoriji pojedini, *posebni* elementi jednog i drugog prevrata prepliću! Zar epoha demokratskih revolucija u Evropi ne zna za niz socijalističkih pokreta i socijalističkih pokušaja? I zar budućoj socijalističkoj revoluciji u Evropi nije još mnogo i mnogo štošta ostalo da dovrši u smislu demokratizma?

Socijaldemokrat nikad i ni za trenutak ne smije zaboravljati na neizbježnu klasnu borbu proletarijata za socijalizam protiv najdemokratskije i republikanske buržoazije i sitne buržoazije. To je nesumnjivo. Iz toga proizlazi bezuvjetna obaveznost zasebne i samostalne strogo klasne partije socijaldemokratije. Iz toga proizlazi privremeni karakter našeg »zajedno tući« s buržoazijom, dužnost da strogo nadziremo »saveznika, kao neprijatelja« itd. Sve je to također izvan svake sumnje. Ali bilo bi smiješno i reakcionarno izvoditi iz toga potrebu zaboravljanja, ignoriranja ili zanemarivanja najprećih, što se tiče sadašnjice, iako prolaznih i privremenih zadataka. Borba protiv samodržavlja je privremen i prolazan zadatak socijalista, ali svako ignoriranje ili zanemarivanje tog zadatka isto je što i izdaja socijalizma i služenje reakciji. Revolucionarnodemokratska diktatura proletarijata i seljaštva bezuvjetno je samo prolazan, privremen zadatak socijalistâ, ali ignoriranje tog zadatka u epohi demokratske revolucije direktno je reakcionarno.

Konkretne političke zadatke treba postavljati u konkretnoj situaciji. Sve je relativno, sve teče, sve se mijenja. Njemačka socijaldemokratija ne stavlja u program zahtjev republike. Tamo je situacija takva da se to pitanje teško može u praksi odvojiti od pitanja socijalizma (iako je što se tiče Njemačke Engels u napomenama uz nacrt Erfurtskog programa 1891. godine upozoravao na opasnost potcjenjivanja značenja republike i borbe za republiku!). U socijaldemokratiji Rusije nije se čak ni pojavljivalo pitanje eliminiranja zahtjeva republike iz programa i iz agitacije, jer kod nas ne može biti ni govora o nerazdvojnoj vezi između pitanja republike i pitanja socijalizma. Njemački socijaldemokrat iz 1898. godine koji ne stavlja na prvi plan pitanje specijalno republike jeste pojava prirodna, koja ne izaziva ni čuđenje

ni osudu. Njemački socijaldemokrat koji bi 1848. godine ostavio u sjeni pitanja republike bio bi direktno izdajnik revolucije. Apstraktne istine nema. Istina je uvijek konkretna.

Doći će dan — svršiće se borba protiv ruskog samodržavlja — proći će za Rusiju epoha demokratske revolucije — onda će biti smiješno i govoriti o »jedinstvu volje« proletarijata i seljaštva, o demokratskoj diktaturi itd. Onda ćemo porazmisliti neposredno o socijalističkoj diktaturi proletarijata i detaljnije porazgovarati o njoj. Sada pak partija napredne klase mora najenergičnije težiti za odlučnom pobjedom demokratske revolucije nad carizmom. A odlučna pobjeda i nije ništa drugo nego revolucionarnodemokratska diktatura proletarijata i seljaštva.

Napomena

1) Podsjetićemo čitaoca da se u polemici između »Iskre« i »Vperjoda« prva pozivala, između ostalog, na Engelsovo pismo Turatiju, u kome je Engles upozoravao (budućeg) vođu talijanskih reformista da ne miješa demokratsku i socijalističku revoluciju. Predstojeća revolucija u Italiji — pisao je Engels povodom političke situacije u Italiji 1894. godine — biće sitnoburžoaska, demokratska, a ne socijalistička. »Iskra« je predbacivala »Vperjodu« da odstupa od principa koji je postavio Engels. To predbacivanje je neopravdano, jer je »Vperjod« (br. 14) potpuno priznavao, uopće uzevši, pravilnost Marksove teorije o razlikovanju triju glavnih snaga revolucija XIX vijeka. Po toj teoriji, protiv starog poretka, samodržavlja, feudalizma, kmetstva istupa: 1) liberalna krupna buržoazija; 2) radikalna sitna buržoazija; 3) proletarijat. Prva se bori samo za ustavnu monarhiju; druga — za demokratsku republiku; treća — za socijalistički prevrat. Miješanje sitnoburžoaske borbe za potpun demokratski prevrat s proleterskom borbom za socijalističku revoluciju prijeti socijalistu političkim bankrotstvom. Ovo Marksovo upozoravanje potpuno je pravilno. Ali baš iz tog razloga je i pogrešna parola »revolucionarne komune«, jer u istoriji poznate komune baš su miješale demokratsk i

socijalistički prevrat. Naprotiv, naša parola: revolucionarna demokratska diktatura proletarijata i seljaštva potpuno zaštićuje od te pogreške. Bezuvjetno priznajući buržoaski karakter revolucije koja ne može *neposredno* preći okvire čisto demokratskog prevrata, naša parola *gura naprijed* taj, dani, prevrat — teži da tom prevratu dâ za proletarijat najkorisnije oblike; — teži, dakle, najboljem iskorišćavanju demokratskog prevrata u cilju što uspješnije dalje borbe proletarijata za socijalizam.

11. LETIMIČNO POREĐENJE NEKIH REZOLUCIJA III KONGRESA SDRPR I »KONFERENCIJE«

Pitanje privremene revolucionarne vlade predstavlja u ovom momentu centralnu tačku taktičkih pitanja socijaldemokratije. Zadržavati se isto toliko detaljno na ostalim rezolucijama konferencije mi nemamo ni mogućnosti ni potrebe. Ograničićemo se samo na to da ukratko ukažemo na nekoliko tačaka koje potvrđuju gore analiziranu prinicipijelnu razliku u taktičkom pravcu rezolucija III kongresa SDRPR i rezolucija konferencije.

Uzmite pitanje stava prema vladinoj taktici uoči prevrata. Vi ćete opet potpun odgovor na to pitanje naći u rezoluciji III kongresa SDRPR. Ta rezolucija uzima u obzir sve raznolike uslove i zadatke specijalnog momenta: i raskrinkavanje licemjerstva vladinih ustupaka, i iskorišćavanje »karikaturnih oblika narodnog predstavništva«, i revolucionarno ostvarenje najprečih zahtijeva radničke klase (osamsatni radni dan na čelu tih zahtjeva) i, najzad, otpor crnim stotinama. U rezolucijama konferencije pitanje je razbacano po raznim odsjecima: »otpor mračnim silama reakcije« spomenut je samo u obrazloženju rezolucije o stavu prema drugim partijama. Učešće u izborima za predstavničke ustanove razmatra se odvojeno od »kompromisâ« carizma s buržoazijom. Umjesto da poziva na ostvarenje revolucionarnim putem osmosatnog radnog dana, posebna rezolucija s gromkim naslovom »o ekonomskoj borbi« samo ponavlja (poslije zvučnih i jako glupih riječi o »centralnom mjestu koje radničko

pitanje zauzima u ruskom javnom životu«) staru parolu agitacije za »zakonodavno ustanovljenje osmosatnog radnog dana«. Nedovoljnost i zastarjelost te parole u ovom momentu toliko su jasne da bi bilo izlišno zadržavati se na njihovom dokazivanju.

Pitanje otvorenog političkog istupanja. III kongres uzima u obzir predstojeću *radikalnu* promjenu našeg rada. Nikako se ne smije zanemarivati konspirativni rad i razvijanje konspirativnog aparata; to bi išlo naruku policiji i bilo bi nevjerovatno korisno vladi. Ali sad se već mora misliti i o otvorenom istupanju. Treba odmah *pripremati* svrsishodne oblike takvog istupanja i, prema tome, specijalni aparat — manje konspirativan — za taj cilj. Treba iskorišćavati legalna i polulegalna udruženja, da bismo ih pretvarali, prema mogućnosti, u uporišta buduće legalne socijaldemokratske radničke partije u Rusiji.

Konferencija i tu cjepka pitanje, ne dajući nikakvih potpunih parola. Naročito se ističe komično nalaganje Organizacionoj komisiji da se pobrine za »smještanje« legalnih publicista. Sasvim je apsurdna odluka o »podvrgavanju svome utjecaju onih demokratskih listova koji postavljaju sebi cilj pružanje pomoći radničkom pokretu«. Taj cilj postavljaju sebi svi naši legalni liberalni listovi, koji su gotovo svi »osvoboždenski« po smjeru. Zašto redakcija »Iskre« i sama ne počne da izvršuje svoj savjet i ne pruži nam primjer kako treba socijaldemokratskom utjecaju podvrgavati »Osvoboždenie«? Umjesto parole iskorišćavanja legalnih saveza za stvaranje uporišta *partije*, daje nam se, prvo, poseban savjet samo o »strukovnim« savezima (obavezno učešće članova partije u njima) i, drugo, savjet da rukovodimo »revolucionarnim organizacijama radnika« = »neoformljenim organizacijama« = »revolucionarnim radničkim klubovima«. Kako su »klubovi« dospjeli u neoformljene organizacije, kakvi su to »klubovi« — bog bi ga znao. Umjesto preciznih i jasnih direktiva najvišeg partijskog foruma, pred nama su nekakve idejne skice i nabacane bilješke publicista. Mi ne dobivamo nikakvu cjelovitu sliku o početku prelaženja partije na potpuno drugu bazu čitavog njenog rada.

»Seljačko pitanje« su kongres partije i konferencija postavili sasvim različito. Kongres je izradio rezoluciju o »sta-

vu prema seljačkom pokretu. Konferencija — o »radu među seljacima«. U prvom slučaju su na prvi plan istaknuti zadaci rukovođenja, u općenacionalnom interesu borbe protiv carizma, čitavim širokim revolucionarnodemokratskim pokretom. U drugom slučaju stvar se svodi samo na »rad« među posebnim slojem. U prvom slučaju ističe se centralna praktična agitaciona parola — neodložno organiziranje revolucionarnih seljačkih komiteta za provođenje svih demokratskih preobražaja. U drugom — »zahtjev da se stvaraju komiteti« — treba da bude podnesen ustavotvornoj skupštini. Zašto treba da pošto-poto čekamo tu ustavotvornu skupštinu? da li će ona postati faktički ustavotvorna? da li će ona biti čvrsta bez prethodnog i istovremenog stvaranja revolucionarnih seljačkih komiteta? — sva ta pitanja konferencija je izgubila iz vida. Na svima njenim rješenjima ogleda se opća misao koju smo pratili: mi treba da u buržoaskoj revoluciji radimo samo svoj specijalni posao, ne postavljajući kao cilj rukovođenje čitavim demokratskim pokretom i samostalno provođenje tog rukovođenja. Kao što su ekonomisti stalno skretali na misao: socijaldemokratima — ekonomska borba, ali liberalima — politička, tako i novoiskrovci skreću u čitavom toku svojih rasuđivanja na misao: nama — što skromniji kutić po strani od buržoaske revolucije, a buržoaziji — aktivno provođenje revolucije.

Najzad, ne možemo da ne istaknemo i rezoluciju o stavu prema drugim partijama. Rezolucija III kongresa SDRPR govori o raskrinkavanju svake ograničenosti i nedovoljnosti oslobodilačkog pokreta buržoazije, ne noseći se naivnom mišlju da od kongresa do kongresa pobroji sve moguće slučajeve te ograničenosti i da povuče crtu koja dijeli zle buržuje od dobrih buržuja. Konferencija, ponavljajući Staroverovu pogrešku, uporno traži tu crtu, razvija čuvenu teoriju »lakmusovog papira«. Starover je polazio od vrlo dobre ideje: postaviti buržoaziji uvjete što strože. On je samo zaboravljao da svaki pokušaj da se buržoaski demokrati koji zaslužuju pohvalu, odobravanje itd. unaprijed odijele od onih koji ne zaslužuju — vodi do »formule« koju razvitak događaja odmah odbacuje i koja unosi pometnju u proletersku klasnu svijest. Težište se s realnog jedinstva u borbi prenosi na deklaracije, obećanja, parole. Starover je smatrao za ta-

kvu fundamentalnu parolu »opć. jednako, neposredno i tajno pravo glasa«. Nisu prošle n dvije godine, a »lakmusov papir« je dokazao svoju neupotrebljivost, parolu općeg prava glasa uzeli su osvoboždenci, ne samo ne približavajući se zato socijaldemokratiji, nego naprotiv — pokušavajući baš pomoću te parole da dovedu u zabludu radnike i da ih odvuku od socijalizma.

Sad novoiskrovci postavljaju »uvjete« još »strože«, »zahtijevaju« od neprijatelja carizma »energičnu i nedvosmislenu (!?) podršku svake odlučne akcije organizovanog proletarijata« itd. sve do »aktivnog učešća u narodnom samonaoružanju«. Crta je povučena znatno dalje — a ipak je ta crta *već opet zastarjela,* ipak se odmah pokazala neupotrebljivom. Zašto, na primjer, nema parole republike? Kako to da u interesu »nemilosrdnog revolucionarnog rata protiv svih temelja staleškomonarhijskog poretka« socijaldemokrati »zahtijevaju« od buržoaskih demokrata sve šta hoćete, samo ne borbu za republiku?

Da ovo pitanje nije traženje neke začkoljice, da pogreška novoiskrovaca ima izvanredno važno političko značenje — dokaz za to je »Ruski oslobodilački savez« (vidi br. 4. »Proletarija«).[27] Ti »neprijatelji carizma« potpuno će odgovoriti svim »zahtjevima« novoiskrovaca. A međutim mi smo pokazali da u programu (ili u besprogramnosti) toga »Ruskog oslobodilačkog saveza« vlada osvoboždenski duh, i da osvoboždenci lako mogu »Ruski oslobodilački savez« zakačiti za svoju lađu. Konferencija veli na kraju rezolucije da će »socijaldemokratija istupati i dalje kao protiv *licemjernih prijatelja naroda* protiv svih onih političkih partija koje se, ističući liberalnu i demokratsku zastavu, odriču od stvarne podrške revolucionarne borbe proletarijata«. »Ruski oslobo-

[27] U br. 4. »Proletarija«, koji je izišao 4. juna 1905, štampan je opširan članak: »Nov revolucionarni radnički savez«. U članku se daje sadržaj proglasâ tog saveza, koji je uzeo ime »Ruski oslobodilački savez« i koji je kao svoj cilj postavio sazivanje ustavotvorne skupštine putem oružanog ustanka. Dalje, u članku se određuje stav socijaldemokratije prema takvim izvanpartijskim savezima. Koliko je taj savez bio realan i šta se s njim dogodilo u revoluciji, nama je potpuno nepoznato. (Piščeva napomena u izdanju 1907. godine. *Prev.)*

dilački savez« ne samo što se ne odriče te podrške nego je usrdno nudi. Da li je to garancija da njegove vođe nisu »licemjerni prijatelji naroda«, mada su osvoboždenci?

Kao što vidite: izmišljajući unaprijed »uvjete« i postavljajući »zahtjeve« koji su komični po svojoj strašnoj nemoći, novoiskrovci odmah dovode sebe u smiješan položaj. Njihovi uvjeti i zahtjevi odmah ispadaju nedovoljni za prosuđivanje žive stvarnosti. Njihova trka za formulama je beznadna, jer nema takve formule koja će uhvatiti sve moguće manifestacije licemjerstva, nedosljednosti i ograničenosti buržoaske demokratije. Stvar nije u »lakmusovom papiru«, nije u formulama, nije u napisanim i odštampanim zahtjevima, nije u unaprijed izvršenom razgraničavanju licemjernih i nelicemjernih »prijatelja naroda«, nego u realnom jedinstvu borbe, u neprestanoj kritici od strane socijaldemokratâ svakog »neodlučnog« koraka buržoaske demokratije. Za »stvarno okupljanje svih na demokratskom preuređenju interesiranih društvenih snaga« potrebne su ne »tačke«, na kojima je tako revnosno i tako uzaludno radila konferencija, nego znanje da se postave stvarno revolucionarne parole. Za to su potrebne parole koje revolucionarnu i republikansku buržoaziju uzdižu na nivo proletarijata, a ne koje zadatke proletarijata srozavaju na nivo monarhističke buržoazije. Za to je potrebno najenergičnije učešće u ustanku, a ne rezonersko izvlačenje od neodložnog zadatka oružanog ustanka.

12. DA LI ĆE OSLABITI RAZMAH DEMOKRATSKE REVOLUCIJE AKO SE OD NJE POVUČE BURŽOAZIJA?

Prethodni reci već su bili napisani kad smo dobili rezolucije kavkaske konferencije novoiskrovaca koje je izdala »Iskra«. Pour la bonne bouche (za zasladu) mi bolji materijal ne bismo mogli ni izmisliti.

Redakcija »Iskre« s pravom primjećuje: »U osnovnom pitanju taktike kavkaska konferencija također je došla do rješenja *analognog«* (tačno!) onome koje je usvojeno na općeruskoj (tj. novoiskrovskoj) konferenciji«. »Pitanje stava socijaldemokratije prema privremenoj revolucionarnoj vladi kavkaski drugovi su riješili u smislu najnegativnijeg stava

prema novom metodu koji propagiraju grupa »Vperjod« i delegati takozvanog kongresa koji su pristali uz nju«. »Za formulaciju taktike proleterske partije u buržoaskoj revoluciji koju je dala konferencija treba reći da je *veoma uspjela.*«

Šta je istina, istina je. »Uspjeliju« formulaciju osnovne pogreške novoiskrovaca ne bi mogao niko dati. Navešćemo tu formulaciju u potpunosti, ističući u zagradama prvo cvjetove, a zatim i na kraju servirane plodove.

Rezolucija kavkaske konferencije novoiskrovaca o privremenoj vladi:

»Smatrajući svojim zadatkom iskorišćavanje revolucionarnog momenta za produbljivanje« (pa naravno! Trebalo bi dodati: za martinovljevsko produbljivanje!) »socijaldemokratske svijesti proletarijata« (samo za produbljivanje svijesti, a ne za izvojevanje republike? »Dubokog« li shvaćanja revolucije!), »konferencija se, u cilju osiguranja partiji najpunije slobode kritike buržoaskodržavnog sistema koji se rađa« (osiguravati republiku nije naš posao! Naš posao je samo da osiguramo slobodu kritike. Anarhističke ideje rađaju i anarhistički jezik: »buržoaskodržavni« sistem!), »izjašnjava protiv formiranja socijaldemokratske privremene vlade i ulaženja u nju« (sjetite se rezolucije bakunjinovaca koju citira Engels, 10 mjeseci prije španske revolucije: vidi »Proletarij« br. 3), »a smatra najsvrsishodnijim vršenje pritiska spolja« (odozdo, a ne odozgo) »na buržoasku privremenu vladu radi snagama odgovarajuće (?!) demokratizacije državnog sistema. Konferencija smatra da bi formiranje privremene vlade od strane socijaldemokrata ili ulaženje u nju dovelo, s jedne strane, do otpadanja od socijaldemokratske partije širokih masa proletarijata, koje bi se razočarale u nju, jer socijaldemokratija, bez obzira na uzimanje vlasti, neće moći zadovoljiti nasušne potrebe radničke klase sve dotle dok se ne ostvari socijalizam« (republika nije nasušna potreba! Pisci, u svojoj nevinosti, ne opažaju da govore čisto anarhističkim jezikom, kao da su oni negirali učešće u buržoaskim revolucijama!), »a s druge — *natjeraće buržoaske klase da se povuku od stvari revolucije i time će oslabiti njen razmah.*«

Eto, gdje leži zec. Eto gdje se anarhističke ideje prepliću (kao što to stalno biva i kod zapadnoevropskih bernštajnovaca) s najčistijim oportunizmom. Razmislite malo: ne ulaziti u privremenu vladu zato što će to natjerati buržoaziju da se povuče od stvari revolucije i time oslabiti razmah revolucije! Ovdje je već pred nama, u čistom i dosljednom obliku, sva ona novoiskrovska filozofija prema kojoj se mi, jer je revolucija buržoaska, moramo klanjati pred buržoaskom banalnošću i sklanjati joj se s puta. Ako se mi rukovodimo, makar i unekoliko, makar i za trenutak, mišlju da naše učešće može natjerati buržoaziju da se povuče, mi time potpuno ustupamo vodeću ulogu u revoluciji buržoaskim klasama. Mi time potpuno predajemo proletarijat pod starateljstvo buržoazije (ostajući pri punoj »slobodi kritike«!!), tjerajući proletarijat da bude umjeren i krotak, da se buržoazija ne bi povukla. Mi kastriramo najnasušnije potrebe proletarijata, naime političke potrebe njegove, koje ekonomisti i njihovi epigoni nikad nisu dobro shvatili, kastriramo radi toga da se buržoazija ne bi povukla. Mi potpuno prelazimo s terena revolucionarne borbe za ostvarenje demokratizma u granicama koje su potrebne proletarijatu na teren cjenkanja s buržoazijom, kupujući svojom izdajom principâ, izdajom revolucije njen, buržoazijin, dobrovoljni pristanak (»da se ne bi povukla«).

U dva mala retka kavkaski novoiskrovci su uspjeli da izraze svu suštinu taktike izdaje revolucije, pretvaranja proletarijata u kukavan prirepak buržoaskih klasa. Ono što smo iz pogrešaka novoiskrovstva izveli gore kao tendenciju, stoji sad pred nama kao jasan i određen princip: na repu monarhističke buržoazije. Budući da bi ostvarenje republike natjeralo (i već tjera — primjer g. Struvea) buržoaziju da se povuče, zato — dolje borba za republiku. Budući da buržoaziju uvijek i u cijelom svijetu svaki energičan i dosljedno demokratski zahtjev proletarijata tjera da se povuče, zato — skrivajte se u rupe, drugovi radnici, utječite samo spolja, ne pomišljajte da se u cilju revolucije koristite oruđima i sredstvima »buržoaskodržavnog« sistema i rezervirajte sebi »slobodu kritike«.

Osnovna pogreška u samom shvaćanju termina »buržoaska revolucija« ovdje je izbila na vidjelo. Martinovljevsko ili novoiskrovsko »shvaćanje« njegovo vodi direktno predaji stvari proletarijata u ruke buržoazije.

Ko je zaboravio stari ekonomizam, ko ga ne proučava, ko se njega ne sjeća, taj će teško razumjeti i sadašnji izdanak ekonomizma. Sjetite se bernštajnovskog »Creda«. Iz »čisto proleterskih« pogledâ i programa ljudi su izvodili zaključak: nama, socijaldemokratima, ekonomika, prava radnička stvar, sloboda kritike svakog politikanstva, pravo produbljivanja socijaldemokratskog rada. Njima, liberalima, politika. Ne dao bog da padamo u »revolucionarnost«: to će natjerati buržoaziju da se povuče. Ko pročita cio »Credo« ili poseban Prilog broja 9. »Rabočej Mysli« (septembar 1899), vidjeće cio taj tok rasuđivanja.

Sad imamo to isto, samo u krupnim razmjerima, u primjeni na ocjenu čitave »velike« ruske revolucije — koju, avaj, već unaprijed vulgariziraju i svode na karikaturu teoretičari ortodoksnog filistarstva! Nama, socijaldemokratima, sloboda kritike, produbljivanje svijesti, utjecanje spolja. Njima, buržoaskim klasama, sloboda rada, sloboda poprišta za revolucionarno (čitaj: liberalsko) rukovođenje, sloboda provođenja »reforama« odozgo.

Ti vulgarizatori marksizma se nikad nisu zamislili nad Marksovim riječima o potrebi da se oružje kritike zamijeni kritikom oružjem. Uzalud uzimajući Marksovo ime, oni faktički pišu taktičke rezolucije potpuno u duhu frankfurtskih buržoaskih brbljivaca, koji su slobodno kritizirali apsolutizam, produbljivali demokratsku svijest i koji nisu shvaćali da je vrijeme revolucije vrijeme akcije, akcije i odozgo i odozdo. Pretvorivši marksizam u rezonerstvo, oni su iz ideologije najnaprednije, najodlučnije i najenergičnije revolucionarne klase učinili ideologiju najnerazvijenijih slojeva njezinih, koji se kriju od teških revolucionarnodemokratskih zadataka i koji te demokratske zadatke prepuštaju gospodi Struveima.

Ako se buržoaske klase povuku, zbog ulaženja socijaldemokratije u revolucionarnu vladu, od stvari revolucije, one će time »oslabiti njen razmah«.

Čujte, ruski radnici: razmah revolucije biće jači ako je provedu od socijaldemokrata nezaplašivana gospoda Struvei, koja ne žele pobjedu nad carizmom, nego pogodbu s njim. Razmah revolucije biće jači ako se od dva moguća njena ishoda, koje smo gore ocrtali, ostvari prvi, tj. ako se monarhistička buržoazija pogodi sa samodržavljem na »ustavu« kao što je Šipovljev!

Socijaldemokrati koji u rezolucijama namijenjenim rukovođenju čitavom partijom pišu takve sramne stvari, ili koji odobravaju te »uspjele« rezolucije, toliko su zaslijepljeni rezonerstvom, koje je iskorijenilo sav živi duh iz marksizma, da ne opažaju kako te rezolucije pretvaraju u frazu sve ostale njihove lijepe riječi. Ako uzmete ma koji njihov članak iz »Iskre«, ako uzmete čak famoznu brošuru našeg čuvenog Martinova, vi ćete čuti riječi o *narodnom* ustanku, o dovođenju revolucije *do kraja*, o težnji za oslanjanjem na *duboke slojeve naroda* u borbi s nedosljednom buržoazijom. Ali sve te dobre stvari pretvaraju se odmah u mizernu frazu čim vi usvajate ili odobravate misao o »slabljenju«, zbog udaljavanja buržoazije, »razmaha revolucije«. Jedno od dvoga gospodo: ili mi zajedno s narodom moramo nastojati da provedemo revoluciju, održavši potpunu pobjedu nad carizmom, *uprkos* nedosljednoj, egoističnoj i kukavičkoj buržoaziji; — ili mi ne dopuštamo taj »uprkos«, bojimo se da se, sačuvaj bože, ne »povuče« buržoazija, i onda mi izdajemo proletarijat i narod buržoaziji, nedosljednoj, egoističnoj i kukavičkoj buržoaziji.

Nemojte nikako da drukčije tumačite moje riječi. Ne vičite da vas optužuju za svjesno izdajstvo. Ne, vi ste isto onako kao i stari ekonomisti sve vrijeme nesvjesno išli i sada zašli u močvaru, vučeni neodoljivo i bespovratno niz strmu ravan »produbljivanja« marksizma do antirevolucionarnog, bezdušnog i beživotnog »mudrovanja«.

Od kojih realnih društvenih snaga zavisi »razmah revolucije« — da li ste o tom razmišljali, gospodo? Ostavimo na stranu snage vanjske politike, međunarodnih kombinacija koje su sad ispale vrlo povoljno po nas, ali koje mi svi isključujemo iz razmatranja, i s pravom isključujemo, ukoliko se radi o unutrašnjim snagama Rusije. Pogledajte te unutrašnje društvene snage. Protiv revolucije stoji samodržav-

lje, dvor, policija, činovništvo, vojska, šačica aristokratije. Ukoliko je vrenje u narodu dublje, utoliko vojska postaje nesigurnija, utoliko ima više kolebanja u činovništvu. Dalje, buržoazija, uopće uzevši, sad je za revoluciju, revnosno držeći govore o slobodi, sve češće i češće počinjući da govori u ime naroda i čak u ime revolucije.[28] Ali mi svi, marksisti, znamo iz teorije i gledamo svaki dan i svaki sat na primjeru naših liberala, zemaca i osvoboždenaca da je buržoazija na strani revolucije nedosljedno, egoistički, kukavički. Buržoazija će neizbježno okrenuti, u svojoj ogromnoj većini, na stranu kontrarevolucije, na stranu samodržavlja protiv revolucije, protiv naroda, čim se zadovolje njeni uski, egoistični interesi, čim se ona »povuče« od dosljednog demokratizma (*a ona se već sad povlači od njega!*). Ostaje »narod«, to jest proletarijat i seljaštvo: samo je proletarijat sposoban da sigurno ide do kraja, jer on ide mnogo dalje od demokratskog prevrata. Zato se proletarijat i bori za republiku u prvim redovima, s prezirom odbacujući glupe i njega nedostojne savjete da vodi računa o tome da se buržoazija ne povuče. Seljaštvo obuhvaća masu poluproleterskih elemenata naporedo sa sitnoburžoaskim. To čini i njega nepostojanim, primoravajući proletarijat da se organizira u strogo klasnu partiju. Ali nepostojanost seljaštva iz osnova se razlikuje od nepostojanosti buržoazije, jer je seljaštvo u danom momentu zainteresirano ne toliko za bezuvjetnu zaštitu privatnog vlasništva koliko za oduzimanje spahijske zemlje, jednog od glavnih oblika tog vlasništva. Ne postajući zbog toga socijalističko, ne prestajući biti sitnoburžoasko, seljaštvo je sposobno da postane potpun i vrlo radikalan pristalica demokratske revolucije. Seljaštvo će neizbježno postati takvim ako samo tok revolucionarnih događaja koji ga prosvjećuje ne bude odveć rano prekinut izdajstvom buržoazije i porazom proletarijata. Seljaštvo će neizbježno postati, uz spomenuti uvjet, uporište revolucije i republike, jer samo će revolucija koja je potpuno pobijedila moći da dâ seljaštvu *sve* u oblasti zemljišnih reformi, *sve ono* što seljaštvo želi, o čemu ono sanja, što mu je stvarno potrebno (ne radi uni-

---

[28] Interesantno je u tom pogledu otvoreno pismo g. Struvea Jaurèsu, koje je nedavno objavio Jaurès u listu »L'Humanité«, a g. Struve u br. 72. »Osvoboždenija«.

štenja kapitalizma, kako misle »socijalisti-revolucionari«, nego) radi toga da bi izišlo iz gliba polufeudalizma, iz mraka ugnjetenosti i ropstva, da bi poboljšalo svoje uslove života onoliko koliko je to moguće u granicama robne privrede.

Štaviše: ne samo radikalan agrarni preobražaj nego i svi opći i stalni interesi seljaštva vezuju seljaštvo za revoluciju. Čak u borbi protiv proletarijata seljaštvu je potrebna demokratija, jer samo demokratsko uređenje može tačno izraziti njegove interese i dati nadmoćnost njemu, kao masi, kao većini. Ukoliko seljaštvo bude prosvjećenije (a od rata s Japanom ono se prosvjećuje takvom brzinom o kojoj i ne slute mnogi koji su se navikli da mjere prosvjećivanje samo školskim mjerilom), utoliko će ono dosljednije i odlučnije biti na strani potpunog demokratskog prevrata, jer seljaštvo ne hvata strah od suvereniteta naroda, kao što hvata buržoaziju, nego od njega ima koristi. Demokratska republika postaće njegov ideal čim se ono počne oslobađati od naivnog monarhizma, jer svjesni monarhizam mešetarske buržoazije (s gornjim domom itd.) znači za seljaštvo istu bespravnost, istu ugnjetenost i neprosvijećenost, samo malo premazanu evropskim ustavnim lakom.

Eto zašto buržoazija, kao klasa, prirodno i neizostavno teži da dođe pod okrilje liberalnomonarhističke partije, a seljaštvo, kao masa — pod rukovodstvo revolucionarne i republikanske partije. Eto zašto buržoazija nije sposobna da dovede demokratsku revoluciju do kraja, a zašto je seljaštvo sposobno da revoluciju dovede do kraja. I mi mu moramo svim silama pomoći u tome.

Neko će da mi odgovori: to ne treba dokazivati, to je abeceda, to svi socijaldemokrati vrlo dobro razumiju. Ne, to ne razumiju oni koji su sposobni da govore o »slabljenju razmaha« revolucije zbog otpadanja buržoazije od nje. Takvi ljudi ponavljaju napamet naučene riječi našeg agrarnog programa, ali ne razumiju njihovo značenje, jer inače se ne bi bojali pojma revolucionarnodemokratska diktatura proletarijata i seljaštva, koji neizbježno proizlazi iz čitavog marksističkog pogleda na svijet i iz našeg programa, inače oni ne bi ograničavali razmah velike ruske revolucije na razmah

buržoazije. Takvi ljudi pobijaju svoje apstraktne marksističke revolucionarne fraze svojim konkretnim antimarksističkim i antirevolucionarnim rezolucijama.

Ko stvarno razumije ulogu seljaštva u pobjedonosnoj ruskoj revoluciji, taj ne bi mogao da kaže da će razmah revolucije oslabiti kad se buržoazija povuče. Jer u stvari tek onda će početi pravi razmah ruske revolucije, tek onda će to biti stvarno najveći revolucionarni razmah koji je moguć u epohi buržoaskodemokratskog prevrata, kad se buržoazija povuče i kad kao aktivni revolucionar istupi masa seljaštva zajedno s proletarijatom. Da bi bila dosljedno dovedena do kraja, naša demokratska revolucija treba da se osloni na snage koje su sposobne paralizirati neizbježnu nedosljednost buržoazije (tj. sposobne baš »natjerati je da se povuče«, čega se boje, iz gluposti, kavkaske pristalice »Iskre«).

Proletarijat mora izvesti do kraja demokratski prevrat, pridružujući sebi masu seljaštva, da bi silom skršio otpor samodržavlja i paralizirao nepostojanost buržoazije. Proletarijat mora izvršiti socijalistički prevrat, pridružujući sebi masu poluproleterskih elemenata stanovništva, da bi silom slomio otpor buržoazije i paralizirao nepostojanost seljaštva i sitne buržoazije. To su zadaci proletarijata, koje tako usko predstavljaju novoiskrovci u svim svojim rasuđivanjima i rezolucijama o razmahu revolucije.

Samo ne treba zaboravljati jednu okolnost, koja se često gubi iz vida kad se govori o tom »razmahu«. Ne treba zaboravljati da ovdje nije riječ o teškoćama zadatka, već o tome na kojem putu da tražimo i nalazimo njegovo rješenje. Nije riječ o tome da li je lako ili teško razmah revolucije učiniti snažnim i nepobjedivim, već o tome kako treba postupati da se taj razmah pojača. Razmimoilaženje se tiče baš osnovnog karaktera aktivnosti, samog njenog pravca. Mi to podvlačimo zato što nepažljivi i nesavjesni ljudi odveć često miješaju dva različita pitanja: pitanje pravca puta, tj. izbora jednog od dva različita puta, i pitanje lakoće ostvarenja cilja ili bliskosti njegovog ostvarenja na danom putu.

Ovog posljednjeg pitanja mi se apsolutno nismo doticali u ranijem izlaganju, jer ovo pitanje nije kod nas izazivalo neslaganja i razmimoilaženje u partiji. Ali, razumije se, samo

po sebi ovo pitanje je vanredno važno i zaslužuje najozbiljniju pažnju svih socijaldemokrata. Bio bi nedopušten optimizam zaboravljati na teškoće koje su vezane s uvlačenjem u pokret mase ne samo radničke klase nego i seljaštva. Baš o te teškoće razbijali su se ne jedanput napori da se demokratska revolucija dovede do kraja, pri čemu je trijumfirala najnedosljednija i najegoističnija buržoazija, koja je i »stjecala kapital« monarhističke obrane od naroda i »čuvala nevinost« liberalizma... ili »osvoboždenstva«. Ali teškoća nije isto što i neizvodljivost. Važna je uvjerenost u pravilan izbor puta, i ta uvjerenost stostruko pojačava revolucionarnu energiju i revolucionarni entuzijazam, koji mogu da čine čuda.

Koliko je duboko razmimoilaženje između današnjih socijaldemokrata u pitanju izbora puta, vidi se odmah iz poređenja kavkaske rezolucije novoiskrovaca i rezolucije III kongresa Socijaldemokratske radničke partije Rusije. Rezolucija kongresa veli: buržoazija je nedosljedna, ona će neminovno nastojati da nam otme tekovine revolucije. Zato se energičnije spremajte za borbu, drugovi radnici, naoružavajte se, privlačite na svoju stranu seljaštvo. Mi nećemo dati egoističnoj buržoaziji naše revolucionarne tekovine bez borbe. Rezolucija kavkaskih novoiskrovaca veli: buržoazija je nedosljedna, ona može da se povuče od revolucije. Zato, drugovi radnici, ne pomišljajte, molim vas, na učešće u privremenoj vladi, jer će se u tom slučaju buržoazija sigurno povući i razmah revolucije biće zbog toga slabiji!

Jedni vele: krećite revoluciju naprijed, do kraja, uprkos otporu ili pasivnosti nedosljedne buržoazije.

Drugi vele: ne pomišljajte na samostalno provođenje revolucije do kraja, jer će se od nje u tom slučaju povući nedosljedna buržoazija.

Zar nisu pred nama dva dijametralno suprotna puta? Zar nije očigledno da jedna taktika apsolutno isključuje drugu? Da je prva taktika jedino pravilna taktika revolucionarne socijaldemokratije, a druga, u stvari, taktika čisto osvoboždenska?

13. ZAKLJUČAK. SMIJEMO LI MI POBIJEDITI?

Ljudi koji su površno upoznati sa stanjem stvari u socijaldemokratiji Rusije ili koji sude sa strane, ne poznavajući istoriju čitave naše unutarpartijske borbe od vremena ekonomizma, vrlo često se izvlače i od taktičkih neslaganja koja su se iskristalizirala sada, naročito poslije III kongresa, prostim pozivanjem na dvije prirodne, neizbježne, potpuno izmirljive tendencije svakog socijaldemokratskog pokreta. S jedne strane, vele, pojačano podvlačenje običnog, tekućeg, svakodnevnog rada, potrebe razvijanja propagande i agitacije, pripremanja snaga, produbljivanja pokreta itd. S druge strane, podvlačenje borbenih općepolitičkih, revolucionarnih zadataka pokreta, ukazivanje na neophodnost oružanog ustanka, isticanje parola: revolucionarnodemokratska diktatura, privremena revolucionarna vlada. Ni jednu ni drugu stranu ne treba preuveličavati, ni ondje ni ovdje (kao i uopće nigdje na svijetu) krajnosti ne valjaju itd., itd.

Jeftine istine životne (i »političke« u navodnicima) mudrosti, kojih, nesumnjivo, ima u takvim rasuđivanjima odveć često prikrivaju, međutim, neshvaćanje nasušnih, gorućih potreba partije. Uzmite sadašnja taktička neslaganja među ruskim socijaldemokratima. Razumije se, pojačano podvlačenje svakodnevne, obične strane rada, koje vidimo u novoiskrovskim rasuđivanjima o taktici, ne bi samo po sebi moglo još da predstavlja ništa opasno i ne bi moglo da izazove nikakvo razmimoilaženje u taktičkim parolama. Ali dovoljno je uporediti rezolucije III kongresa Socijaldemokratske radničke partije Rusije s rezolucijama konferencije, pa da to razmimoilaženje udari u oči.

U čemu je stvar? Pa u tome, prvo, što nije dovoljno samo opće, apstraktno ukazivanje na dvije struje u pokretu i na štetnost krajnosti. Treba znati konkretno od čega boluje dani pokret u danom momentu, u čemu se sad sastoji realna politička opasnost za partiju. Drugo, treba znati kojim realnim političkim snagama navrću vodu na vodenicu ove ili one taktičke parole — možda, ovo ili ono odsustvo parola. Slušajte novoiskrovce — i vi ćete doći do zaključka da partiji socijaldemokratije prijeti opasnost da sasvim odbaci propagandu i agitaciju, ekonomsku borbu i kritiku buržoas-

ke demokratije, da se pretjerano zanese vojnim pripremama, oružanim napadima, osvajanjem vlasti itd. A u stvari realna opasnost prijeti partiji sasvim s druge strane. Ko iole izbliže poznaje stanje pokreta, ko ga pažljivo i s razumijevanjem prati, taj ne može a da ne vidi smiješnu stranu novoiskrovskih bojazni. Cio rad Socijaldemokratske radničke partije Rusije već se potpuno odlio u čvrste, stalne okvire, koji apsolutno osiguravaju usredotočenje težišta na propagandu i agitaciju, leteće zborove i masovne skupove, širenje letaka i brošura, pomaganje ekonomske borbe i prihvaćanje njenih parola. Nema nijednog komiteta partije, nijednog rajonskog komiteta, nijednog centralnog skupa, nijedne tvorničke grupe u kojoj se devedeset devet od sto pažnje, snaga i vremena ne bi poklanjalo uvijek i stalno svim tim funkcijama, koje su se ustalile još od druge polovine devedesetih godina prošlog vijeka. To ne znaju samo ljudi koji uopće ne poznaju pokret. Ozbiljno uzimati novoiskrovsko ponavljanje davno poznatih stvari, kad se pri tom ponavljanju pravi naročito važno lice, mogu samo vrlo naivni ili neupućeni ljudi.

Taj fakat da kod nas ne samo što nema pretjeranog zanošenja zadacima ustanka, općepolitičkim parolama, rukovođenjem čitave narodne revolucije, nego što, naprotiv, *zaostalost* baš u tom pogledu udara u oči, jeste najbolnije mjesto, predstavlja realnu opasnost za pokret, koji se može izroditi i ovdje-ondje se izrođava iz revolucionarnog na djelu u revolucionarni na riječima. Među mnogim i mnogim stotinama organizacija, grupa i kružoka koji obavljaju partijski rad vi nećete naći nijedan u kojem se od samog njegovog nastanka ne bi vršio onaj svakodnevni rad o kojem, s takvim licem kao da su otkrili nove istine, pričaju mudraci iz nove »Iskre«. I obrnuto, vi ćete naći ništavni procenat grupa i kružoka koji su svjesni zadataka oružanog ustanka, koji su pristupili njihovom izvršavanju, koji su shvatili potrebu rukovođenja čitavom narodnom revolucijom protiv carizma, potrebu isticanja u tom cilju baš takvih, a ne drugih naprednih parola.

Mi smo nevjerovatno zaostali za naprednim i stvarno revolucionarnim zadacima, mi ih još u masi slučajeva nismo svjesni, mi smo svuda previdjeli jačanje revolucionarne buržoaske demokratije na račun naše zaostalosti u tom po-

gledu. A pisci iz nove »Iskre«, okrenuvši leđa toku događaja i zahtjevima vremena, ponavljaju uporno: ne zaboravljajte na staro! ne zanosite se novim! To je stalni lajtmotiv svih glavnih rezolucija konferencije, dok u rezolucijama kongresa vi tako isto neprestano čitate: potvrđujući staro (i ne zaustavljajući se na njegovom preživakavanju baš zato što je staro, već riješeno i fiksirano literaturom, rezolucijama i iskustvom), ističimo nov zadatak, skrećimo pažnju na nj, postavljajmo novu parolu, zahtijevajmo od stvarno revolucionarnih socijaldemokrata hitan rad na njenom provođenju u život.

Eto kako stoji u stvari pitanje dviju struja u taktici socijaldemokratije. Revolucionarna epoha istakla je nove zadatke koje ne vide samo potpuni slijepci. I te zadatke jedni socijaldemokrati odlučno priznaju i stavljaju na dnevni red: oružani ustanak je neodložan, pripremajte se za nj odmah i energično, ne zaboravljajte da je on neophodan za odlučnu pobjedu, postavljajte parole republike, privremene vlade, revolucionarnodemokratske diktature proletarijata i seljaštva. A drugi uzmiču, tapkaju na mjestu, umjesto parola daju predgovore, umjesto pokazivanja novog istovremeno s potvrđivanjem starog preživakavaju naširoko i dosadno to starô, izmišljajući izgovore da bi izbjegli novô, ne umijući da odrede uslove odlučne pobjede, ne umijući da postave parole koje jedino odgovaraju težnji da se izvojuje potpuna pobjeda.

Politički rezultat tog prirepaštva je očigledan. Bajka o zbližavanju »većine« Socijaldemokratske radničke partije Rusije s revolucionarnom buržoaskom demokratijom ostaje bajka koju ne potvrđuje nijedna politička činjenica, nijedna autoritativna rezolucija »boljševika«, nijedan akt III kongresa Socijaldemokratske radničke partije Rusije. Međutim, oportunistička, monarhistička buržoazija u licu »Osvoboždenija« odavno *pozdravlja* »principijelne« tendencije novoiskrovstva, a sad već direktno njihovom vodom tjera svoju vodenicu, uzima sve njihove riječce i »idejice« protiv »konspiracije«, i »bunta«, protiv preuveličavanja »tehničke« strane revolucije, protiv direktnog isticanja parole oružanog ustanka, protiv »revolucionarstva« ekstremnih zahtjeva itd., itd. Rezolucija čitave konferencije socijaldemokrata-»menjševika«

na Kavkazu i odobravanje te rezolucije od strane redakcije nove »Iskre« izvlači nedvosmislen politički zaključak iz svega toga: da se, sačuvaj bože, buržoazija ne povuče u slučaju učešća proletarijata u revolucionarnodemokratskoj diktaturi! Time je sve rečeno. Time je definitivno fiksirano pretvaranje proletarijata u prirepak monarhističke buržoazije. Time je dokazano na djelu, ne slučajnom izjavom jedne osobe nego rezolucijom koju je specijalno odobrio cio pravac, dokazano *političko značenje* novoiskrovskog prirepaštva.

Ko bude razmislio o tim činjenicama, taj će shvatiti stvarno značenje uobičajenih ukazivanja na dvije strane i dvije tendencije socijaldemokratskog pokreta. Uzmite bernštajnijadu, da biste na krupnim razmjerima proučili te tendencije. Bernštajnovci su sasvim isto sve vrijeme govorili i govore da baš oni razumiju istinske potrebe proletarijata, zadatke razvijanja njegovih snaga, produbljavanja čitavog rada, pripremanja elemenata novog društva, propagande i agitacije. Mi zahtijevamo otvoreno priznanje onog što jest! — veli Bernštajn, osvještavajući tim »pokret« *bez* »krajnjeg cilja«, posvećujući samo defanzivnu taktiku, propovijedajući taktiku bojazni »da se, sačuvaj bože, ne povuče buržoazija«. I bernštajnovci su vikali o »jakobinstvu« revolucionarnih socijaldemokrata, o »literatima« koji ne shvaćaju »radničku inicijativu« itd., itd. Faktički, kao što svi znaju, revolucionarnim socijaldemokratima nije bilo ni na kraj pameti da zanemaruju svakodnevni i sitni rad pripremanje snaga itd., itd. Oni su samo zahtijevali jasnu spoznaju krajnjeg cilja, jasno postavljanje revolucionarnih zadataka, oni su htjeli da uzdižu poluproleterske slojeve do revolucionarnosti proletarijata, a ne da srozavaju tu revolucionarnost do oportunističkih misli »da se, sačuvaj bože, ne povuče buržoazija«. Gotovo najreljefniji izraz te razlike između inteligentsko-oportunističkog i proleterskorevolucionarnog krila partije bilo je pitanje: dürfen wir siegen: »smijemo li mi pobijediti?« je li dopušteno da mi pobijedimo? nije li opasno da mi pobijedimo? treba li da mi pobjeđujemo? Čudnovatô na prvi pogled, to pitanje je ipak bilo postavljeno i moralo je biti postavljeno, jer su se oportunisti bojali pobjede, plašili proletarijat njome, proricali nesreću od nje, ismijavali parole koje direktno pozivaju na nju.

Ista osnovna podjela na inteligentskooportunističku i proleterskorevolucionarnu tendenciju postoji kod nas, samo s tom, veoma bitnom, razlikom što se radi ne o socijalističkom, nego o demokratskom prevratu. I kod nas je postavljeno na prvi pogled apsurdno pitanje: »smijemo li mi pobijediti?«. Njega je postavio Martinov u svojim »Dvjema diktaturama«, koje su proricale nesreću od toga ako se vrlo dobro pripremimo i potpuno uspješno izvedemo ustanak. Njega je postavila sva literatura novoiskrovaca o pitanju privremene revolucionarne vlade, pri čemu se sve vrijeme revnosno, ali bezuspješno pokušavalo miješati učešće Millerana u buržoaskooportunističkoj vladi s učešćem Varlena u sitnoburžoaskoj revolucionarnoj vladi. Njega je fiksirala rezolucija »da se, sačuvaj bože, ne povuče buržoazija«. I mada Kautski, na primjer, pokušava sad da ironizira, govoreći da su naše diskusije o privremenoj revolucionarnoj vladi nalik na dijeljenje kože medvjeda koji još nije ubijen, ta ironija pokazuje samo kako čak i pametni revolucionarni socijaldemokrati dolaze u nezgodan položaj kad govore o onom što im je poznato samo po čuvenju. Njemačka socijaldemokratija još nije suviše blizu tome da ubije medvjeda (da izvrši socijalistički prevrat), ali diskusija o tome »smijemo» li ga mi ubijati imala je ogromno principijelno i praktičnopolitičko značenje. Ruski socijaldemokrati nisu još suviše blizu tome da bi mogli »ubiti svog medvjeda«) (izvršiti demokratski prevrat), ali pitanje: »smijemo« li ga mi ubijati? — ima za cijelu budućnost Rusije i za budućnost ruske socijaldemokratije izvanredno ozbiljno značenje. Ne može biti ni govora o energičnom, uspješnom kupljenju vojske i rukovođenju njome bez uvjerenosti u to da »smijemo« pobijediti.

Uzmite naše stare ekonomiste. I oni su vikali da su njihovi protivnici — zavjerenici, jakobinci (vidi »Rabočee Delo«, naročito br. 10, i Martinovljev govor u diskusiji o programu na II kongresu), da se oni odvajaju od mase bacajući se na politiku, da oni zaboravljaju osnove radničkog pokreta, ne računaju s radničkom inicijativom itd., itd. A u stvari su te pristalice »radničke inicijative« bili inteligenti-oportunisti, koji su radnicima nametnuli svoje usko i filistarsko shvaćanje zadataka proletarijata. U stvari, protivnici ekono-

mizma, kao što svako može vidjeti po staroj »Iskri«, nisu zanemarili i nisu gurnuli u pozadinu ni jednu stranu socijaldemokratskog rada, niukoliko nisu zaboravili ekonomsku borbu, umijući u isto vrijeme da postave u svoj širini aktuelne i neposredne političke zadatke, boreći se protiv pretvaranja radničke partije u »ekonomski« privjesak liberalne buržoazije.

Ekonomisti su naučili napamet da se politika bazira na ekonomici, i »razumjeli su« to tako da političku borbu treba snižavati do ekonomske. Novoiskrovci su naučili napamet da demokratski prevrat ima kao ekonomsku bazu buržoasku revoluciju, i »razumjeli su« to tako da demokratske zadatke proletarijata treba snižavati do nivoa buržoaske umjerenosti, do one granice iza koje će »buržoazija da se povuče«. Ekonomisti su pod izgovorom produbljivanja rada, pod izgovorom radničke inicijative i čisto klasne politike, u stvari predavali radničku klasu u ruke liberalnoburžoaskih političara, tj. vodili su partiju putem čije je objektivno značenje bilo baš to. Novoiskrovci, pod tim istim izgovorima, u stvari izdaju buržoaziji interese proletarijata u demokratskoj revoluciji, tj. vode partiju putem čije je objektivno značenje baš to. Ekonomisti su mislili da hegemonija u političkoj borbi nije stvar socijaldemokrata, nego zapravo stvar liberala. Novoiskrovci misle da aktivno provođenje demokratske revolucije nije stvar socijaldemokrata, nego zapravo stvar demokratske buržoazije, jer će rukovodstvo i prvenstveno učešće proletarijata »oslabiti razmah« revolucije.

Jednom riječju, novoiskrovci su epigoni ekonomizma ne samo po svome postanku na Drugom kongresu partije nego i po svom sadašnjem postavljanju taktičkih zadataka proletarijata u demokratskoj revoluciji. I to je — inteligentsko-oportunističko krilo partije. U organizaciji je to krilo debitiralo anarhističkim individualizmom inteligenata, a završilo »dezorganizacijom-procesom«, zapečativši u »statutu« koji je usvojila konferencija: odvojenost literature od partijske organizacije, posredne, gotovo četverostepene, izbore, sistem bonapartističkih plebiscita umjesto demokratskog predstavništva, najzad, princip »sporazuma« između dijela i cjeline. U partijskoj taktici oni su se kotrljali niz takvu istu strmu ravan. U »planu zemske kampanje« oni su istupanje

pred zemcima proglasili za »viši tip demonstracije«, nalazeći na političkoj sceni samo dvije aktivne snage (uoči 9. januara!) — vladu i buržoasku demokratiju. Aktuelni zadatak naoružanja oni su »produbljivali«, zamjenjujući direktnu praktičnu parolu pozivanjem na naoružanje vrućom željom za samonaoružanjem. Zadatke oružanog ustanka privremene vlade i revolucionarnodemokratske diktature oni su sad izvitoperili i otupili im oštricu u svojim oficijelnim rezolucijama. »Da se buržoazija, sačuvaj bože, ne povuče« — taj završni akord njihove posljednje rezolucije baca punu svjetlost na pitanje o tome kuda vodi partiju njihov put.

Demokratski prevrat u Rusiji je revolucija, po svojoj društveno-ekonomskoj suštini — buržoaska revolucija. Tu pravilnu marksističku postavku nije dovoljno samo ponavljati. Nju treba znati razumjeti i znati primjenjivati na političke parole. Sva politička sloboda uopće, na bazi modernih, tj. kapitalističkih, produkcionih odnosa jeste buržoaska sloboda. Zahtjev slobode izražava prije svega interese buržoazije. Njeni predstavnici su prvi istakli taj zahtjev. Njene pristalice koristile su se svuda, kao gospodari, dobivenom slobodom, svodeći je na umjerenu i akuratnu buržoasku mjeru, spajajući s najrafiniranijim u vrijeme mira i zvjerski surovim u vrijeme bure ugušivanjem revolucionarnog proletarijata.

Ali izvoditi iz toga da borbu za slobodu treba negirati ili bagatelizirati mogli su samo buntari-narodnjaci, anarhisti i »ekonomisti«. Ta inteligentsko-filistarska učenja mogla su se nametnuti proletarijatu uvijek samo privremeno, samo uprkos njegovom protivljenju. Proletarijat je instinktivno osjećao da mu je politička sloboda potrebna, da je najpotrebnija njemu, i pored toga što će ona neposredno ojačati i organizirati buržoaziju. Proletarijat ne očekuje svoj spas od izbjegavanja klasne borbe, nego od njenog razvijanja, od povećanja njene širine, svjesnosti, organiziranosti, odlučnosti. Ko bagatelizira zadatke političke borbe, taj pretvara socijaldemokrata iz narodnog tribuna u sekretara tredjuniona. Ko bagatelizira proleterske zadatke u demokratskoj buržoaskoj revoluciji, taj pretvara socijaldemokrata od vođe narodne revolucije u lidera slobodnog radničkog saveza.

Da, *narodne* revolucije. Socijaldemokratija se borila i bori se punim pravom protiv buržoaskodemokratske zloupotrebe riječi naroda. Ona zahtijeva da se tom riječi ne prikriva nerazumijevanje klasnih antagonizama unutar naroda. Ona bezuvjetno insistira na potrebi potpune klasne samostalnosti partije proletarijata. Ali ona dijeli »narod« na »klase« ne zato da bi se napredna klasa zatvarala u sebe, ograničavala uskim mjerilom, kastrirala svoju aktivnost razmišljanjima da se, sačuvaj bože, ne povuku ekonomski gospodari svijeta, nego zato da se napredna klasa, ne pateći od polovičnosti, kolebljivosti, neodlučnosti međuklasa, sa sve većom energijom, sa sve većim entuzijazmom bori za stvar čitavog naroda, na čelu čitavog naroda.

Eto šta tako često ne razumiju današnji novoiskrovci, koji isticanje aktivnih političkih parola u demokratskoj revoluciji zamjenjuju golim rezonerskim ponavljanjem riječi: »klasni« u svim rodovima i u svim padežima!

Demokratski prevrat je buržoaski. Parola crne podjele ili zemlje i slobode — ta najrasprostranjenija parola seljačke mase, potlačene i neprosvijećene, ali strastveno željne svjetlosti i sreće — buržoaska je. A mi marksisti moramo znati da nema i da ne može biti drugog puta pravoj slobodi proletarijata i seljaštva osim puta buržoaske slobode i buržoaskog napretka. Mi ne smijemo zaboravljati da danas nema i da ne može biti drugog sredstva da se približi socijalizam osim pune političke slobode, osim demokratske republike, osim revolucionarnodemokratske diktature proletarijata i seljaštva. Kao predstavnici napredne i jedino revolucionarne — bez rezervi, bez sumnja i bez osvrtanja nazad revolucionarne klase, mi moramo što šire, smjelije, inicijativnije postavljati pred cio narod zadatke demokratskog prevrata. Bagateliziranje tih zadataka teoretski je karikiranje marksizma i filistarsko izopačavanje njegovo, a praktičnopolitički je predaja stvari revolucije u ruke buržoazije, koja će se neizbježno povući od dosljednog provođenja revolucije. Teškoće koje stoje na putu potpune pobjede revolucije vrlo su velike. Niko neće moći da osudi predstavnike proletarijata ako oni učine sve što je u njihovoj moći i ako se svi njihovi napori razbiju o otpor reakcije, o izdajstvo buržoazije, o neprosvijećenost mase. Ali svi će i svako će — i prije svega

svjesni proletarijat — osuditi socijaldemokratiju ako ona bude slabila revolucionarnu energiju demokratskog prevrata, slabila revolucionarni entuzijazam strahom od pobjede, mislima o tome da se, sačuvaj bože, ne povuče buržoazija.

Revolucije su lokomotive istorije — rekao je Marks. Revolucije su praznik ugnjetenih i eksploatiranih. Nikad narodna masa ne može da bude aktivan tvorac novog društvenog poretka kao za vrijeme revolucije. U takvo vrijeme narod može učiniti čuda, s gledišta uskog, ćiftinskog mjerila evolucionističkog napretka. Ali treba da i rukovodioci revolucionarnih partija šire i smjelije postavljaju svoje zadatke u takvo vrijeme, kako bi njihove parole išle uvijek ispred revolucionarne inicijative mase, služeći joj kao svjetionik, pokazujući naš demokratski i socijalistički ideal u svoj njegovoj veličini i u svoj njegovoj ljepoti, pokazujući najbliži, najdirektniji put potpunoj, bezuvjetnoj, odlučnoj pobjedi. Ostavimo oportunistima »osvoboždenske« buržoazije da izmišljaju, iz straha pred revolucijom i iz straha pred direktnim putem, zaobilazne, okolišne, kompromisne puteve. Ako budemo silom natjerani da se vučemo takvim putevima, mi ćemo znati izvršiti svoju dužnost i na sitnom svakodnevnom radu. Ali najprije neka nemilosrdna borba riješi pitanje o izboru puta. Mi ćemo biti izdajnici revolucije ako ne iskoristimo tu prazničnu energiju masa i njihov revolucionarni entuzijazam za nemilosrdnu i požrtvovanu borbu za direktan i odlučan put. Neka oportunisti buržoazije kukavički razmišljaju o budućoj reakciji. Radnike neće prestrašiti ni misao o tome da se reakcija sprema da bude strašna, niti o tome da se buržoazija sprema da se povuče. Radnici ne čekaju kompromise, ne mole milostinju, oni hoće da nemilosrdno satru reakcionarne snage tj. hoće *revolucionarnodemokratsku diktaturu proletarijata i seljaštva.*

Nema zbora, u burno vrijeme našem partijskom brodu prijete veće opasnosti nego pri mirnoj »plovidbi« liberalnog napretka, koji znači jezivo polagano cijeđenje sokova iz radničke klase od strane eksploatatora. Nema zbora, zadaci revolucionarnodemokratske diktature su hiljadu puta teži i složeniji nego zadaci »krajnje opozicije« i isključivo parlamentarne borbe. Ali ko u sadašnjem revolucionarnom mo-

mentu svjesno može dati prednost mirnoj plovidbi i putu bezopasne »opozicije« — taj neka radije napusti za neko vrijeme socijaldemokratski rad, neka sačeka kraj revolucije, neka sačeka dok prođe praznik, dok opet počnu obični dani, kad njegovo na obične dane ograničeno mjerilo neće predstavljati tako odvratnu disonancu, tako nakaradno izopačavanje zadataka napredne klase.

Na čelu čitavog naroda i naročito seljaštva — za potpunu slobodu, za dosljedni demokratski prevrat, za republiku! Na čelu svih trudbenika i eksploatiranih — za socijalizam! Takva mora biti na djelu politika revolucionarnog proletarijata, takva je klasna parola koja mora prožimati i određivati rješenje svakog taktičkog pitanja, svaki praktički korak radničke partije za vrijeme revolucije.

POGOVOR

JOŠ JEDANPUT OSVOBOŽDENSTVO, JOŠ JEDANPUT NOVOISKROVSTVO

Brojevi 71—72. »Osvoboždenija« i 102—103. »Iskre« dali su nov, izvanredno bogat materijal u pitanju kome smo posvetili § 8. naše brošure. Nemajući nikakve mogućnosti da ovdje iskoristimo sav taj bogati materijal, mi ćemo se zadržati samo na najglavnijem: prvo, na tome koje vrste »realizam« u socijaldemokratiji hvali »Osvoboždenie« i zašto ga ono mora hvaliti; drugo, na odnosu pojmova: revolucija i diktatura.

I. ZA ŠTA HVALE BURŽOASKOLIBERALNI REALISTI SOCIJALDEMOKRATSKE »REALISTE«?

Članci: »Rascjep u ruskoj socijaldemokratiji« i »Pobjeda zdravog razuma« (br. 72. »Osvoboždenija«) predstavljaju za svjesne proletere izvanredno dragocjen sud predstavnika liberalne buržoazije o socijaldemokratiji. Ne može se dovoljno preporučiti svakom socijaldemokratu da se upozna s tim člancima u cjelini i da *razmisli* o svakoj rečenici u njima. Mi ćemo reproducirati prije svega glavne postavke oba članka:

»Promatraču sa strane — veli »Osvoboždenie« — dosta je teško uhvatiti realni politički smisao neslaganja, koje je podijelilo socijaldemokratsku partiju na dvije frakcije. Definiranje frakcije »većine« kao radikalne i više pravolinijske za razliku od »manjine« koja u interesu stvari dopušta izvjesne kompromise nije potpuno tačno i, u svakom slučaju, ne predstavlja iscrpnu karakteristiku. U najmanju ruku, tradicionalne dogme marksističke ortodoksije frakcija manjine čuva možda

s još većom revnošću nego Lenjinova frakcija. Nama se čini tačnijom slijedeća karakteristika. Osnovno političko nastrojenje »većine« je apstraktno revolucionarstvo, buntarstvo, težnja da se kojim bilo sredstvima digne ustanak u narodnoj masi i u njeno ime odmah uzme u ruke vlast; ovo do izvjesne mjere zbližava »lenjince« sa socijalistima-revolucionarima i zaklanja u njihovoj svijesti ideju klasne borbe idejom svenarodne ruske revolucije; odričući se u praksi mnogih uskosti socijaldemokratske doktrine, »lenjinci« su, s druge strane, skroz prožeti uskošću revolucionarstva, odriču se svakog drugog praktičnog rada osim pripremanja neodložnog ustanka, principijelno ignoriraju sve oblike legalne i polulegalne agitacije i sve vrste praktično korisnih kompromisa s drugim opozicionim strujama. Naprotiv, manjina, čvrsto se držeći dogme marksizma, u isto vrijeme čuva i realističke elemente marksističkog pogleda na svijet. Osnovna ideja te frakcije jeste suprotstavljanje interesa »proletarijata« interesima buržoazije. Ali, s druge strane, borba proletarijata zamišlja se — naravno, u izvjesnim granicama koje su diktirane nepokolbeljivim dogmama socijaldemokratije — realistički trezveno, s jasnim shvaćanjem svih konkretnih uslova i zadataka te borbe. Ni jedna ni druga frakcija ne provodi svoje osnovno gledište potpuno dosljedno, jer su one u svom ideološko-političkom stvaralačkom radu vezane strogim formulama socijaldemokratskog katekizma koje smetaju »lenjincima« da postanu pravolinijski buntari, po primjeru bar nekih socijalista-revolucionara, a »iskrovcima« — praktični rukovodioci realnog političkog pokreta radničke klase«.

I, navodeći zatim sadržaj glavnih rezolucija, pisac »Osvoboždenija« objašnjava s nekoliko konkretnih napomena uz rezolucije svoje opće »misli«. U poređenju s III kongresom, veli on, »konferencija manjine odnosi se prema oružanom ustanku potpuno drukčije«. Razlika između rezolucija o privremenoj vladi »u vezi je s odnosom prema oružanom ustanku«. »Takvo isto neslaganje ispoljava se i u odnosu prema radničkim strukovnim savezima. »Lenjinci« u svojim rezolucijama nisu čak nigdje ni spomenuli tu veoma važnu polaznu tačku političkog odgajanja i organiziranja radničke klase. Naprotiv, manjina je izradila vrlo ozbiljnu rezoluciju.« U odnosu prema liberalima obje su frakcije, veli, jednodušne, ali III kongres »gotovo doslovno ponavlja Plehanovljevu rezoluciju o odnosu prema liberalima, usvojenu na II kongresu, i odbacuje usvojenu od tog istog kongresa, liberalima naklonjenu, Starovernovu rezoluciju«. Pored opće sličnosti rezolucija kongresa i konferencije o seljačkom pokretu, »većina« više ističe ideju revolucionarne konfiskacije spahijske itd. zemlje, dok »manjina« hoće da bazom svoje agitacije učini zahtjeve demokratskih državnih i administrativnih reformi.«

Naposljetku, »Osvoboždenie« citira iz br. 100 »Iskre« jednu

menjševičku rezoluciju, čija glavna tačka glasi: »Zbog toga što danas isključivo ilegalni rad ne osigurava masi dovoljno učešće u partijskom životu i što on donekle vodi do suprotstavljanja mase kao takve partiji kao ilegalnoj organizaciji, potrebno je da ova posljednja uzme u svoje ruke vođenje strukovne borbe radnika na legalnoj bazi, strogo povezujući tu borbu sa socijaldemokratskim zadacima.« Povodom te rezolucije »Osvoboždenie« kliče: »Mi toplo pozdravljamo tu rezoluciju kao pobjedu zdravog razuma, kao taktičko prosvjetljenje izvjesnog dijela socijaldemokratske partije.«

Sad čitalac ima pred sobom sve glavne sudove »Osvoboždenija«. Bila bi najveća pogreška, razumije se, smatrati te sudove pravilnim u smislu njihovog slaganja s objektivnom istinom. Pogreške u njima lako će otkriti na svakom koraku svaki socijaldemokrat. Bila bi naivnost zaboravljati da su svi ti sudovi skroz prožeti interesima i gledištem liberalne buržoazije, da su oni u tom smislu skroz pristrani i tendenciozni. Oni odražavaju poglede socijaldemokratije onako kao što konkavno ili konveksno ogledalo odražava predmete. Ali još veća pogreška bi bila zaboravljanje toga da ti buržoaski iskrivljeni sudovi odražavaju, u krajnjoj liniji, stvarne interese buržoazije, koja, kao klasa, nesumnjivo dobro shvaća koje su tendencije unutar socijaldemokratije njoj, buržoaziji, korisne, bliske, srodne, simpatične, a koje su štetne, daleke, tuđe, antipatične. Buržoaski filozof ili buržoaski publicist nikad neće shvatiti socijaldemokratiju pravilno, ni menjševičku ni boljševičku socijaldemokratiju. Ali ako je to bar donekle inteligentan publicist, njega njegov klasni instinkt neće prevariti, i značenje koje za buržoaziju ima ova ili ona struja u samoj socijaldemokratiji on će uvijek uhvatiti u suštini pravilno, iako će ga prikazati naopako. Zato klasni instinkt našeg neprijatelja, klasni sud njegov uvijek zaslužuje najozbiljniju pažnju svakog svjesnog proletera.

A šta nam govori, na usta osvoboždenaca, klasni instinkt ruske buržoazije?

On potpuno određeno izražava svoje zadovoljstvo povodom tendencija novoiskrovstva, hvaleći ga za realizam, trezvenost, pobjedu zdravog razuma, ozbiljnost rezolucija, taktičko prosvjetljenje, praktičnost itd., — i nezadovoljstvo povodom tendencija III kongresa, kudeći ga za uskost, revolucionarstvo, buntarstvo, odricanje praktično korisnih

kompromisa itd. Klasni instinkt buržoazije došaptava joj baš ono što je najtačnijim podacima mnogo puta dokazano u našoj literaturi, naime: da su novoiskrovci oportunističko, a njihovi protivnici — revolucionarno krilo današnje ruske socijaldemokratije. Liberali ne mogu da ne sampatiziraju s tendencijama prvog, ne mogu da ne budu tendencije drugog. Liberali, kao ideolozi buržoazije, vrlo dobro shvaćaju da je za buržoaziju korisna »praktičnost, trezvenost, ozbiljnost« radničke klase, tj. faktičko ograničavanje polja njene djelatnosti na okvire kapitalizma, reforama, strukovne borbe itd. Za buržoaziju je opasna i strašna »revolucionistička uskost« proletarijata i njegova težnja da u ime svojih klasnih zadataka zadobije rukovodeću ulogu u općenarodnoj ruskoj revoluciji.

Da je smisao riječi »realizam«, u njenom osvoboždenskom značenju, stvarno takav, vidi se između ostalog iz ranije upotrebe te riječi od strane »Osvoboždenija« i g. Struvea. Sama »Iskra« morala je priznati *takvo* značenje osvoboždenskog »realizma«. Sjetite se, na primjer, članka »Vrijeme je!« u prilogu br. 73—74. »Iskre«. Pisac tog članka (dosljedni tumač pogledâ »močvare« na Drugom kongresu Socijaldemokratske radničke partije Rusije) otvoreno je iskazao svoje mišljenje da je »Akimov na kongresu odigrao prije ulogu bauka oportunizma nego njegovog stvarnog predstavnika«. I redakcija »Iskre« je odmah bila prinuđena da ispravi pisca članka »Vrijeme je!« rekavši u napomeni:

»S tim mišljenjem se ne možemo složiti. Programski pogledi druga Akimova nose otvoren pečat oportunizma, što priznaje i kritičar »Osvoboždenija« — u jednom od njegovih posljednjih brojeva, ističući da drug Akimov pripada »realističkom« — čitaj revizionističkom pravcu.«

Dakle, »Iskra« i sama vrlo dobro zna da je osvoboždenski »realizam« baš oportunizam, i ništa drugo. Kad danas, napadajući »liberalski realizam« (br. 102. »Iskre«), »Iskra« šuti o tome kako su *nju liberali pohvalili* za realizam, ta šutnja se objašnjava time što su takve pohvale gore od ikakvog kuđenja. Takve pohvale (ne slučajno i ne prvi put izgovorene od strane »Osvoboždenija«) taktički dokazuju srodnost liberalskog realizma i onih tendencija socijaldemokrat-

skog »realizma« (čitaj: oportunizma) koje izbijaju iz svake rezolucije novoiskrovaca, zahvaljujući pogrešnosti čitavog njihovog taktičkog stava.

Ruska buržoazija je već potpuno pokazala svoju nedosljednost i egoističnost u »općenarodnoj« revoluciji — pokazala i rasuđivanjima gospodina Struvea, i čitavim tonom i sadržajem mase liberalnih listova, i karakterom političkih istupanja mase zemaca, mase inteligenata, uopće svakojakih pristalica gospode Trubeckog, Petrunkeviča, Rodičeva i K°. Buržoazija, naravno, uvijek jasno ne razumije, ali ona, uopće uzevši, odlično osjeća klasnim instinktom da je, s jedne strane, proletarijat i »narod« koristan za *njenu* revoluciju kao topovsko meso, kao »ovan« protiv samodržavlja, ali da su, s druge strane, proletarijat i revolucionarno seljaštvo strašno opasni za nju u slučaju ako održe »odlučnu pobjedu nad carizmom« i dovedu do kraja demokratsku revoluciju. Zato buržoazija svim silama ide za tim da se proletarijat zadovolji »skromnom« ulogom u revoluciji, da on bude trezveniji, praktičniji, realističniji, da njegovu aktivnost određuje princip: »da se, sačuvaj bože, ne povuče buržoazija«.

Obrazovani buržuji vrlo dobro znaju da se oni ne mogu osloboditi radničkog pokreta. Zato oni uopće ne istupaju protiv radničkog pokreta, uopće ne istupaju protiv klasne borbe proletarijata — ne, oni čak na sve načine pozdravljaju slobodu štrajka, kulturnu klasnu borbu, shvaćajući radnički pokret i klasnu borbu u brentanovskom ili hirš-dunkerovskom smislu. Drugim riječima, oni su potpuno spremni da »ustupe« radnicima (faktički već gotovo izvojevanu od samih radnika) slobodu štrajkova i udruživanja, samo neka se radnici odreknu »buntarstva«, »uskog revolucionarstva«, neprijateljstva prema »praktično korisnim kompromisima«, pretenzija i težnji da na »svenarodnu rusku revoluciju« udare pečat *svoje* klasne borbe, pečat proleterske dosljednosti, proleterske odlučnosti, »plebejskog jakobinstva«. Zato se obrazovani buržuji u cijeloj Rusiji na hiljade načina i puteva — knjigama,[29] predavanjima, govorima, diskusijama itd. itd. — iz sve snage trude da radnicima sugeriraju ideje (buržo-

[29] Upor.: *Prokopovič:* »Rabočij vopros v Rossii«.

aske) trezvenosti, (liberalne) praktičnosti, (oportunističkog) realizma, (brentanovske) klasne borbe, (hirš-dunkerovskih) strukovnih saveza itd. Posljednje dvije parole naročito su zgodne za buržuje »konstitucionalno-demokratske« ili »osvoboždenske« partije, jer se one po spoljašnjosti poklapaju s marksističkima, jer se uz malo prešutkivanje i sitno izvrtanje lako mogu pomiješati sa socijaldemokratskima, neki put čak izdavati za socijaldemokratske. Na primjer, legalni liberalni list »Rassvet« (mi ćemo se potruditi da o njemu jednom prilikom detaljnije porazgovaramo s čitaocima »Proletarija«) često govori tako »smjele« stvari o klasnoj borbi, o mogućnoj prevari proletarijata od strane buržoazije, o radničkom pokretu, o inicijativi proletarijata itd., itd., da će nepažljiv čitalac i nerazvijen radnik njegov »socijaldemokratizam« lako uzeti za gotovo. A u stvari je to buržoaska imitacija socijaldemokratizma, oportunističko izopačavanje i unakažavanje pojma klasne borbe.

U osnovi cijelog tog ogromnog (po širini utjecanja na mase) buržoaskog podmetanja leži tendencija da se radnički pokret svede poglavito na strukovni pokret, da se on zadrži dalje od samostalne (tj. revolucionarne i k demokratskoj diktaturi usmjerene) politike, »da se u njihovoj, radničkoj, svijesti ideja svenarodne ruske revolucije zakloni idejom klasne borbe«.

Kao što čitalac vidi, mi smo formulaciju »Osvoboždenija« okrenuli na glavu. To je odlučna formulacija, koja vrlo dobro izražava dva pogleda na ulogu proletarijata u demokratskoj revoluciji, pogled buržoaski i pogled socijaldemokratski. Buržoazija hoće da proletarijat svede na isključivo strukovni pokret i time »zakloni u njegovoj svijesti ideju svenarodne ruske revolucije idejom *(brentanovskom)* klasne borbe«, potpuno u duhu bernštajnijanskih pisaca »Creda« koji su zaklanjali u svijesti radnika ideju političke borbe idejom »čisto radničkog« pokreta. A socijaldemokratija hoće, naprotiv, da klasnu borbu proletarijata razvije u njegovo rukovodeće učešće u svenarodnoj ruskoj revoluciji, tj. da tu revoluciju dovede do demokratske diktature proletarijata i seljaštva.

Revolucija je kod nas svenarodna — veli buržoazija proletarijatu. — Zato se ti, kao posebna klasa, moraš ograničiti

na svoju klasnu borbu — moraš, u ime »zdravog razuma«, koncentrirati glavnu pažnju na strukovne saveze i njihovu legalizaciju — moraš baš te strukovne saveze smatrati za »najvažniju polaznu tačku svog političkog odgoja i organiziranja« — moraš u revolucionarnom momentu poglavito izrađivati »ozbiljne« rezolucije kao što je novoiskrovska — moraš se pažljivo odnositi prema rezolucijama koje su »naklonjene liberalima« — moraš davati prednost rukovodiocima koji imaju tendenciju da postanu »praktični rukovodioci realnog političkog pokreta radničke klase« — moraš »čuvati realističke elemente marksističkog pogleda na svijet« (kad si se već zarazio, na žalost, »strogim formulama« tog »nenaučnog« katekizma).

Revolucija je kod nas svenarodna — veli socijaldemokratija proletarijatu. — Zato ti moraš, kao najnaprednija i jedina do kraja revolucionarna klasa, težiti ne samo najenergičnijem nego i rukovodećem učešću u njoj. Zato ti moraš ne zatvarati se u usko shvaćene okvire klasne borbe, poglavito u smislu strukovnog pokreta, nego, naprotiv, težiti da proširiš okvire i sadržaj svoje klasne borbe *do obuhvaćanja* tim okvirima ne samo *svih* zadataka sadašnje, demokratske, svenarodne ruske revolucije nego i zadataka dalje, socijalističke revolucije. Zato, ne ignorirajući strukovni pokret, ne odričući se iskorišćavanja i najmanjeg prostora legalnosti, ti moraš u epohi revolucije na prvi plan istaći zadatke oružanog ustanka, stvaranja revolucionarne vojske i revolucionarne vlade, kao jedinih puteva k potpunoj pobjedi naroda nad carizmom, k izvojevanju demokratske republike i prave političke slobode.

Suvišno je govoriti o tome kakav su polovičan, nedosljedan i, prirodno, buržoaziji simpatičan stav zauzele u tom pitanju, zahvaljujući svojoj pogrešnoj »liniji«, novoiskrovske rezolucije.

II. NOVO »PRODUBLJIVANJE« PITANJA OD STRANE DRUGA MARTINOVA

Pređimo na Martinovljeve članke u brojevima 102. i 103. »Iskre«. Samo se po sebi razumije da mi nećemo odgovarati na pokušaje Martinova da dokaže netačnost našeg i pravil-

nost svog tumačenja niza citata iz Engelsa i Marksa. Ti pokušaji su toliko neozbiljni, smicalice Martinova tako očigledne, pitanje tako jasno, da bi bilo neinteresantno na njemu se još jedanput zadržavati. Svaki čitalac koji misli sam će se lako snaći u nekompliciranim lukavstvima Martinovljeva uzmaka na čitavoj liniji, naročito kad iziđu potpuni prevodi Engelsove brošure: »Bakunjinovci na poslu« i Marksove brošure: »Adresa Centralne uprave Saveza komunista« od marta 1850, koje priprema grupa saradnika »Proletarija«. Dovoljan je jedan citat iz članka Martinova da bismo njegov uzmak učinili čitaocu očiglednim.

»Iskra« »priznaje« — veli Martinov u br. 103 — »stvaranje privremene vlade kao jedan od mogućih i svrsishodnih puteva razvijanja revolucije, a poriče svrsishodnost učešća socijaldemokrata *u buržoaskoj* privremenoj vladi, baš u interesu potpunog ovlađivanja u budućnosti državnom mašinom radi socijalističkog prevrata«. Drugim riječima: »Iskra« je sad priznala apsurdnost svih svojih strahovanja u pogledu odgovornosti revolucionarne vlade za državnu kasu i banke, u pogledu opasnosti i nemogućnosti uzimanja u svoje ruke »zatvora« itd. Samo što »Iskra« zamršuje stvari, kao i ranije, miješajući demokratsku i socijalističku diktaturu. Zamršivanje je neizbježno kao prikrivanje uzmaka.

Ali među zamršivačima nove »Iskre« Martinov se ističe kao zamršivač prvog reda, kao zamršivač, ako se tako može reći, talentiran. Zamršujući pitanje svojim upinjanjima da ga »produbi«, on gotovo uvijek »dolazi« pri tome do novih formulacija, koje odlično osvjetljavaju svu pogrešnost stava koji je zauzeo. Sjetite se kako je on u epohi ekonomizma »produbljivao« Plehanova i stvaralački načinio formulu: »ekonomska borba protiv poslodavaca i protiv vlade«. Teško bi bilo u čitavoj literaturi ekonomista navesti uspjeliji izraz sve pogrešnosti tog pravca. Tako i sad. Martinov usrdno služi novoj »Iskri« i gotovo svaki put kad uzima riječ daje nam nov i sjajan materijal za ocjenu pogrešnog novoiskrovskog stava. U br. 102. on veli da je Lenjin »na neprimjetan način zamijenio pojmove revolucija i diktatura« str. 3, stupac 2).

Na tu optužbu svode se, u suštini, sve optužbe novoiskrovaca protiv nas. Kako smo zahvalni Martinovu za tu optuž-

bu! Kakvu nam neocjenjivu uslugu ukazuje on u borbi protiv novoiskrovstva dajući takvu formulaciju optužbe? Stvarno, mi treba da redakciju »Iskre« molimo da ona što češće pušta protiv nas Martinova radi »produbljivanja« napadâ na »Proletarij« i radi »istinski principijelne« formulacije tih napada. Jer ukoliko se Martinov više upinje da govori principijelnije, utoliko manje mu to polazi za rukom i utoliko on reljefnije pokazuje rupe novoiskrovstva, utoliko sretnije vrši sam nad sobom i nad svojim prijateljima korisnu pedagošku operaciju: reductio ad absurdum (dovođenja do apsurda principâ nove »Iskre«).

»Vperjod« i »Proletarij« »zamjenjuju« pojmove revolucija i diktatura. »Iskra« neće takvu »zamjenu«. Tako je, vrlo poštovani druže Martinove! Vi ste nehotice rekli veliku istinu. Vi ste *novom* formulacijom potvrdili našu tezu da se »Iskra« vuče na repu revolucije, da skreće na osvoboždensku formulaciju svojih zadataka, a da »Vperjod« i »Proletarij« daju parole koje demokratsku revoluciju vode naprijed.

Vama je to nerazumljivo, druže Martinove? Zbog važnosti pitanja potrudićemo se da vam damo detaljno objašnjenje.

Buržoaski karakter demokratske revolucije manifestira se, između ostalog, u tome što cio niz društvenih klasa, grupa i slojeva koji stoje potpuno na tlu priznavanja privatnog vlasništva i robne privrede, koji ne mogu da pređu te okvire, dolazi silom prilika do toga da uviđa potpunu nepodesnost samodržavlja i čitavog feudalnog poretka uopće, pridružuje se zahtjevu slobode. Pri tome buržoaski karakter *te* slobode koju traži »društvo«, koju brani bujica riječi (i samo riječi!) spahija i kapitalista, izbija na vidjelo sve jasnije i jasnije. U isto vrijeme postaje sve očiglednija i osnovna razlika između radničke i buržoaske borbe za slobodu, između proleterskog i liberalnog demokratizma. Radnička klasa i njeni svjesni predstavnici idu naprijed i guraju naprijed tu borbu, ne samo ne bojeći se da je dovedu do kraja nego i težeći mnogo dalje od najdaljeg kraja demokratske revolucije. Buržoazija je nedosljedna i egoistična, ona prihvaća parole slobode samo nepotpuno i licemjerno. Svi pokušaji da se odrede posebnom crtom, posebno izrađenim »tačkama« (poput tačaka rezolucije Starovera ili konferenata) granice iza kojih počinje to licemjerstvo buržoaskih prijatelja

slobode, ili, ako hoćete, ta izdaja slobode od strane njenih buržoaskih prijatelja, neminovno su osuđeni na neuspjeh, jer buržoazija, postavljena između dvije vatre (samodržavlje i proletarijat), kadra je da hiljadama puteva i sredstava mijenja svoj stav i parole, prilagođavajući se malčice ulijevo i malčice udesno, stalno se cjenkajući i mešetareći. Zadatak proleterskog demokratizma sastoji se ne u izmišljanju takvih jalovih »tačaka«, nego u neprestanoj kritici političke situacije koja se razvija, u razgolićavanju sve novih i novih, unaprijed nepredvidivih, nedosljednosti i izdajstava buržoazije.

Sjetite se istorije političkih istupanja g. Struvea u ilegalnoj literaturi, istorije rata socijaldemokratije s njime, i vi ćete jasno vidjeti ostvarivanje tih zadataka od strane socijaldemokratije, pobornika proleterskog demokratizma. G. Struve je počeo s parolom, čisto šipovskom: »prava i autoritativno zemstvo« (vidi moj članak u »Zarji«: »Gonitelji zemstva i Hanibali liberalizma«). Socijaldemokratija ga je raskrinkavala i poticala na određeno konstitucionalistički program. Kad su ti »poticaji« imali efekta, zahvaljujući naročito brzom toku revolucionarnih događaja, borba se prenijela na *slijedeće* pitanje demokratizma: ne samo ustav uopće nego pošto-poto opće, neposredno i jednako izborno pravo s tajnim glasanjem. Kad smo »osvojili« od »neprijatelja« i tu novu poziciju (usvajanje općeg izbornog prava od strane »Saveza oslobođenja«), počeli smo navaljivati dalje, pokazujući licemjerstvo i laž dvodomnog sistema, nepotpuno priznavanje općeg izbornog prava od strane osvoboždenaca, pokazujući na njihovom *monarhizmu* mešetarski karakter njihovog demokratizma ili, drugim riječima, *trgovanje* tih osvoboždenskih junaka novčane kese interesima velike ruske revolucije.

Najzad, divlja upornost samodržavlja, gigantsko napredovanje građanskog rata, bezizlaznost situacije u koju su Rusiju doveli monarhisti, počeli su dopirati do najtromijih mozgova. Revolucija je postala *činjenica*. Za priznavanje revolucije nije više bilo potrebno biti revolucionar. Apsolutistička vlada faktički se raspadala i raspada naočigled svih. Kao što je tačno rekao jedan liberal u legalnoj štampi (g. Gredeskul), stvorilo se faktičko nepokoravanje toj vladi. Pored sve svoje prividne snage, samodržavlje se pokazalo

nemoćno, događaji revolucije koja se razvija počeli su prosto uklanjati u stranu taj parazitski organizam koji se živ raspada. Prinuđeni da zasnivaju svoju aktivnost (ili, tačnije rečeno, svoje političke gešefte) na bazi danih, faktički nastalih odnosa, liberalni buržuji *su počeli dolaziti do toga da treba priznati revoluciju.* Oni to rade ne zato što su revolucionari, nego uprkos tome što nisu revolucionari. Oni to rade od nevolje i protiv volje, s mržnjom gledajući uspjehe revolucije, optužujući za revolucionarnost samodržavlje, koje neće pogodbu, već hoće borbu na život i smrt. Budući rođeni trgovci, oni mrze borbu i revoluciju, ali ih prilike primoravaju da stanu na tlo revolucije, jer drugog tla pod nogama nema.

Mi smo svjedoci visoko poučnog i visoko komičnog prizora. Prostitutke buržoaskog liberalizma pokušavaju da navuku na sebe togu revolucionarnosti. Osvoboždenci — risum teneatis, amici[30] — osvoboždenci počinju da govore u ime revolucije! Osvoboždenci počinju da uvjeravaju da se oni »ne plaše revolucije« (g. Struve u br. 72 »Osvoboždenija«)!!! Osvoboždenci pretendiraju na to da »stanu na čelo revolucije«!!!

To je izvanredno značajna pojava, koja karakterizira ne samo napredak buržoaskog liberalizma nego još više napredak realnih uspjeha revolucionarnog pokreta, koji je *iznudio* svoje priznanje. Čak buržoazija počinje osjećati da je korisnije stati na tlo revolucije — toliko je samodržavlje poljuljano. Ali s druge strane, ta pojava, koja svjedoči o usponu čitavog pokreta na nov, viši stupanj, stavlja pred nas također nove i također više zadatke. Priznavanje revolucije od strane buržoazije ne može biti iskreno, bez obzira na lično poštenje ovog ili onog ideologa buržoazije. Buržoazija ne može da ne donese sa sobom sebičnost i nedosljednost, kramarski duh i sitne reakcionarne trikove i na taj viši stadij pokreta. Mi moramo sad *drukčije* formulirati najbliže *konkretne* zadatke revolucije u ime našeg programa i razvijajući naš program. Ono što je bilo dovoljno jučer, *nije dovoljno danas.* Jučer je, može biti, bio dovoljan, kao napredna demokratska parola, zahtjev da se prizna revolucija. Sad

---

[30] — ne smijte se još, gospodo!

je to malo. Revolucija je natjerala čak gospodina Struvea da je prizna. Sad se od napredne klase traži da tačno odredi *sam sadržaj* aktuelnih i neodložnih zadataka te revolucije. Priznajući revoluciju, gospoda Struvei i opet odmah pomaljaju svoje magareće uši, pjevajući opet staru pjesmu o mogućnosti mirnog ishoda, o *Nikolajevom* pozivanju gospode osvoboždenaca na vlast, itd., itd. Gospoda osvoboždenci priznaju revoluciju, da bi utoliko sigurnije po sebe eskamotirali tu revoluciju, izdali je. Naša stvar je sad — pokazati proletarijatu i cijelom narodu nedovoljnost parole: revolucija, pokazati potrebu jasnog i nedvosmislenog, dosljednog i odlučnog određivanja *samog sadržaja* revolucije. A takvo određivanje baš predstavlja parola koja jedino može pravilno izraziti »odlučnu pobjedu« revolucije, parola: revolucionarna demokratska diktatura proletarijata i seljaštva.

Zloupotreba riječi — najobičnija je pojava u politici. »Socijalistima« su se, na primjer, često nazivale i pristalice engleskog buržoaskog liberalizma (»svi smo mi sad socijalisti« — »We all are socialists now«, rekao je Harkort) i pristalice Bizmarka i prijatelji pape Lava XIII. I riječ »revolucija« je potpuno prikladna za zloupotrebu, a na izvjesnom stadiju razvitka pokreta takva zloupotreba je neizbježna. Kad je g. Struve počeo da govori u ime revolucije, mi smo se nehotice sjetili Tjera. Nekoliko dana prije februarske revolucije taj monstruozni patuljak, taj idealni predstavnik političke potkupljivosti buržoazije, osjetio je približavanje narodne bure. I on je izjavio s parlamentarne tribine da *pripada partiji revolucije!* (Vidi Marksov »Građanski rat u Francuskoj«.) Političko značenje osvoboždenskog prelaza partiji revolucije *potpuno je istovetno* s tim Tjerovim »prelazom«. Kad su ruski Tjeriji počeli da govore o svom pripadanju partiji revolucije, to znači da je parola revolucije postala nedovoljna, da ona ništa ne govori, nikakve zadatke ne određuje, jer revolucija je postala činjenica, na njenu stranu su nagrnuli najraznorodniji elementi.

Što je revolucija s marksističkog gledišta? Nasilno razbijanje zastarjele političke nadgradnje, čija je protivrječnost novim produkcionim odnosima izazvala u izvjesnom momentu njen slom. Protivrječnost samodržavlja čitavom sistemu kapitalističke Rusije, svim potrebama njenog buržoasko-

demokratskog razvitka izazvala je sad utoliko jači slom ukoliko se duže ta protivrječnost umjetno održavala. Nadgradnja puca po svim šavovima, popušta pod pritiskom, slabi. Narod mora sam, u licu predstavnikâ najrazličitijih klasa i grupa, stvarati sebi novu nadgradnju. U izvjesnom momentu razvitka nepodesnost stare nadgradnje postaje svima jasna. Revoluciju priznaju svi. Sad je zadatak u tome da se odredi *koje* upravo klase i *kako upravo* treba da izgrade novu nadgradnju. Bez takvog određivanja parola revolucija u danom momentu je prazna i besadržajna, jer slabost samodržavlja čini »revolucionarima« i velike knezove i »Moskovskie Vedomosti«. Bez takvog određivanja ne može biti ni govora o naprednim demokratskim zadacima napredne klase. A to određivanje baš predstavlja parola: demokratska diktatura proletarijata i seljaštva. Ta parola određuje i klase na koje se novi »graditelji« nove nadgradnje mogu i moraju osloniti i njen karakter (»demokratska« diktatura za razliku od socijalističke) i način građenja (diktatura, tj. nasilno ugušivanje nasilnog otpora, naoružanje revolucionarnih klasa naroda). Ko sad ne priznaje tu parolu revolucionarnodemokratske diktature, parolu revolucionarne vojske, revolucionarne vlade, revolucionarnih seljačkih komiteta, taj ili beznadno ne shvaća zadatke revolucije, ne umije da odredi njene nove i više zadatke koje ističe sadašnji momenat, ili pak obmanjuje narod, izdaje revoluciju, zloupotrebljavajući parolu »revolucija«.

Prvi slučaj — drug Martinov i njegovi prijatelji. Drugi slučaj — g. Struve i čitava »konstitucionalnodemokratska« zemska partija.

Drug Martinov bio je tako dosjetljiv i oštrouman da je digao optužbu o »zamjenjivanju« pojmova revolucija i diktatura baš onda kad je razvitak revolucije zahtijevao određivanje njenih zadataka parolom diktature! Drug Martinov je faktički opet imao nesreću da ostane na repu, da zapne na pretposljednjoj stepenici, *da se nađe na nivou osvoboždenstva,* jer baš osvoboždenskoj političkoj poziciji, tj. interesima liberalne monarhističke buržoazije, odgovara sad priznavanje »revolucije« (na riječima) i odbijanje priznavanja demokratske diktature proletarijata i seljaštva (tj. revolucije

na djelu). Liberalna buržoazija izjašnjava se sad, na usta g. Struvea, za revoluciju. Svjesni proletarijat zahtijeva, na usta revolucionarnih socijaldemokrata, diktatutru proletarijata i seljaštva. I tu se upliće u spor mudrac iz nove »Iskre« vičući: ne usuđujte se »zamjenjivati« pojmove revolucija i diktatura! Pa zar nije istina da pogrešnost stava novoiskrovaca osuđuje njih same na to da se stalno vuku na repu osvoboždenstva?

Pokazali smo da se osvoboždenci uspinju (ne bez utjecaja ohrabrujućih impulsa koje im daje socijaldemokratija) sa stepenice na stepenicu naviše u stvari priznavanja demokratizma. Najprije je pitanje u našem sporu s njima stajalo ovako: šipovština (prava i autoritatativno zemstvo) ili konstitucionalizam? Zatim, ograničeni izbori ili opće izborno pravo? Dalje: priznavanje revolucije ili mešetarska pogodba sa samodržavljem? Naposljetku, sad: priznavanje revolucije bez diktature proletarijata i seljaštva ili priznavanje zahtjeva diktature tih klasa u demokratskoj revoluciji? Moguće je i vjerovatno da će se gospoda osvoboždenci (svejedno da li ovi današnji ili njihovi nasljednici na lijevom krilu buržoaske demokratije) uspeti još za jednu stepenicu, tj. priznati s vremenom (može biti onda kad se još za jednu stepenicu uspne drug Martinov) i parolu diktature. To će čak neizbježno biti tako ako ruska revolucija uspješno pođe naprijed i dođe do odlučne pobjede. Kakav će tada biti stav socijaldemokratije? Potpuna pobjeda sadašnje revolucije biće kraj demokratskog prevrata i početak odlučne borbe za socijalistički prevrat. Ostvarenje zahtjevâ današnjeg seljaštva, potpuno uništenje reakcije, izvojevanje demokratske republike biće potpun kraj revolucionarnosti buržoazije i čak sitne buržoazije — biće početak prave borbe proletarijata za socijalizam. Ukoliko demokratski prevrat bude potpuniji, utoliko će se ta nova borba razviti brže, šire, čistije, odlučnije. Parola »demokratske« diktature i izražava istorijski ograničen karakter sadašnje revolucije i nužnost nove borbe na bazi novog poretka za potpuno oslobođenje radničke klase od svakog ugnjetavanja i svake eksploatacije. Drugim riječima: kad se demokratska buržoazija ili sitna buržoazija uspne još za jednu stepenicu, kad činjenicom bude bila ne samo revolucija nego i potpuna pobjeda revolucije — tada

ćemo mi »zamijeniti« (može biti uz strašan jauk novih budućih Martinova) parolu demokratske diktature parolom socijalističke diktature proletarijata, tj. potpunog socijalističkog prevrata.

III. VULGARNOBURŽOASKO PRIKAZIVANJE DIKTATURE I MARKSOV POGLED NA NJU

Mering priča u napomenama svog izdanja Marksovih članaka iz »Novih rajnskih novina« u 1848. godini da je buržoaska literatura, između ostalog, prekoravala te novine da su one tobože zahtijevale »neposredno uvođenje diktature kao jedino sredstvo za ostvarenje demokratije (Marx' Nachlass, sv. III, str. 53). S vulgarnoburžoaskog gledišta, pojam diktatura i pojam demokratija se isključuju. Ne shvaćajući teoriju klasne borbe, navikavši da na političkoj areni gleda sitnu svađu raznih kružoka i koterija buržoazije, buržuj razumije pod diktaturom ukidanje svih sloboda i garancija demokratije, svakojaku samovolju, svakojaku zloupotrebu vlasti u interesu ličnosti diktatora. U suštini, baš to vulgarnoburžoasko gledište izbija i kod našeg Martinova, koji na završetku svog »novog ratnog pohoda« u novoj »Iskri« objašnjava osobitu ljubav »Vperjoda« i »Proletarija« prema paroli diktatura time što Lenjin »strasno želi pokušati sreću« (»Iskra« br. 103, str. 3, stupac 2). Da bismo Martinovu objasnili pojam diktature klase za razliku od diktature ličnosti i zadatke demokratske diktature za razliku od socijalističke, neće biti zgoreg da se zadržimo na pogledima »Novih rajnskih novina«.

»Svako privremeno državno uređenje — pisale su »Nove rajnske novine« od 14. septembra 1848 — zahtijeva poslije revolucije diktaturu, i to energičnu diktaturu. Mi smo od samog početka prekoravali Kamphauzena (ministra predsjednika poslije 18. marta 1848) što nije istupio diktatorski, što nije odmah razbio i udaljio ostatke starih institucija. I dok se g. Kamphauzen uljuljkivao ustavnim iluzijama, potučena partija (tj. partija reakcije) jačala je svoje pozicije u birokratiji i u vojsci, usuđivala se čak da čas ovdje, čas ondje stupa u otvorenu borbu.«

U tim riječima — s pravom veli Mering — rezimirano je u nekoliko teza ono što su »Nove rajnske novine« detaljno razvijale u drugim člancima o Komphauzenovoj vladi. Šta nam govore te Marksove riječi? Da privremena revolucionarna vlada *mora* istupati diktatorski (teza koju nikako nije mogla da shvati »Iskra«, koja je zazirala od parole: diktatura); — da je zadatak te diktature uništenje ostataka starih institucija (baš ono što je jasno istaknuto u rezoluciji III kongresa SDRPR o borbi protiv kontrarevolucije, i što je propušteno u rezoluciji konferencije, kao što smo pokazali gore). Najzad, treće, iz tih riječi prizlazi da je Marks šibao buržoaske demokrate zbog »ustavnih iluzija« u epohi revolucije i otvorenog građanskog rata. Koji je smisao tih riječi vidi se naročito jasno iz članka »Novih rajnskih novina« od 6. juna 1848. »Ustavotvorna nacionalna skupština — pisao je Marks — mora biti prije svega aktivna, revolucionarno aktivna skupština. A skupština u Frankfurtu bavi se školskim vježbama iz parlamentarizma i pušta vladu da radi. Uzmimo da je tom učenom skupu pošlo za rukom da poslije zrelog razmišljanja izradi najbolji dnevni red i najbolji ustav. Koja korist od najbolje dnevnog reda i od najboljeg ustava ako su njemačke vlade za to vrijeme stavile na dnevni red bajonet?«

Eto koji smisao ima parola: diktatura. Odavde se može vidjeti kako bi se Marks odnosio prema rezolucijama koje »odluku da se organizira ustavotvorna skupština« nazivaju odlučnom pobjedom ili koje pozivaju »da se ostane partija krajnje revolucionarne opozicije«!

Velika pitanja u životu narodâ rješavaju se samo silom. Najreakcionarnije klase obično prve pribjegavaju nasilju, građanskom ratu, »stavljaju na dnevni red bajonet«, kao što je uradilo rusko samodržavlje i radi i dalje sistematski i stalno, svuda i na svakom mjestu, počevši od 9. januara. A kad je takva situacija stvorena, kad je bajonet stvarno stao na prvo mjesto političkog dnevnog reda, kad se ustanak pokazao nužnim i neodložnim — tada ustavne iluzije i školske vježbe iz parlamentarizma postaju samo prikrivanje buržoaske izdaje revolucije, prikrivanje toga kako se buržoazija »povlači« od revolucije. Stvarno revolucionarna klasa mora tada istaći baš parolu diktature.

O pitanju zadataka te diktature Marks je pisao još u »Novim rajnskim novinama«: »Nacionalna skupština morala bi istupiti diktatorski protiv reakcionarnih pretenzija preživjelih vlada, i onda bi ona izvojevala sebi takvu snagu u narodnom mnjenju o koju bi se slomili svi bajoneti... A ta skupština zamara njemački narod dosadnim riječima, umjesto da ga oduševi ili da budu njime oduševljena.« Nacionalna skupština morala bi, po Marksovu mišljenju, »udaljiti iz faktički postojećeg poretka Njemačke sve što protivrječi principu narodnog suvereniteta«, zatim »učvrstiti revolucionarno tlo na kome ona stoji, osigurati tekovinu revolucije, narodni suverenitet, od svih napada«.

Prema tome, po svome sadržaju, ti zadaci koje je Marks 1848. godine postavljao revolucionarnoj vladi ili diktaturi svodili su se prije svega na *demokratski* prevrat: odbrana od kontrarevolucije i faktičko odstranjenje svega što protivrječi narodnom suverenitetu. To i nije drugo do revolucionarnodemokratska diktatura.

Onda dalje: koje klase su mogle i morale, po Marksovu mišljenju, ostvariti taj zadatak (faktički provesti do kraja princip narodnog suvereniteta i odbiti napade kontrarevolucije)? Marks govori o »narodu«. Ali mi znamo da se on uvijek nemilosrdno borio protiv sitnoburžoaskih iluzija o jedinstvu »naroda«, o nepostojanju klasne borbe unutar naroda. Upotrebljavajući riječ: »narod«, Marks tom riječju nije zataškavao klasne razlike, nego je ujedinjavao određene elemente koji su sposobni da revoluciju dovedu do kraja.

Poslije pobjede berlinskog proletarijata 18. marta — pisale su »Nove rajnske novine« — pokazali su se dvojaki rezultati revolucije: »Na jednoj strani, narodno naoružanje, pravo udruživanja, faktično izvojevani narodni suverenitet; na drugoj — zadržavanje monarhije i vlada Kamphauzen — Hanzeman, tj. vlada predstavnika krupne buržoazije. Revolucija je dakle imala dvije vrste rezultata, koji su se nužno morali razmimoići. Narod je pobijedio, on je izvojevao slobode odlučno demokratske prirode, ali neposredna vladavina nije prešla u njegove ruke, nego u ruke krupne buržoazije. Jednom riječju, revolucija nije bila dovršena. Narod je dopustio da se sastavi vlada od krupnih buržuja, a krupni

buržuji odmah su dokazali svoje tendencije time što su ponudili savez staropruskom plemstvu i birokratiji. Arnim, Kanic i Šverin ušli su u vladu.

Krupna buržoazija, antirevolucionarna od samog početka, sklopila je iz straha pred narodom, to jest pred radnicima i demokratskom buržoazijom, defanzivni i ofanzivni savez s reakcijom (kurziv je moj).

Dakle, ne samo da »odluka da se organizira ustavotvorna skupština« još nije dovoljna za odlučnu pobjedu revolucije, nije dovoljno čak ni stvarno njeno sazivanje! Čak poslije djelimične pobjede u oružanoj borbi (pobjeda berlinskih radnika nad vojskom 18. marta 1848) moguća je »nedovršena«, »ne dovedena do kraja« revolucija. A od čega zavisi njeno dovođenje do kraja? Od toga u čije ruke prelazi neposredna vladavina: da li u ruke Petrunkeviča i Rodičevâ, to jest Kamphauzenâ i Hanzemanâ, ili u ruke *naroda,* tj. radnika i demokratske buržoazije. U prvom slučaju buržoazija će imati vlast, a proletarijat — »slobodu kritike«, slobodu »da ostane partija krajnje revolucionarne opozicije«. Buržoazija će odmah poslije pobjede sklopiti savez s reakcijom (to bi se neizbježno dogodilo i u Rusiji kad bi, na primjer, petrogradski radnici održali samo djelimičnu pobjedu u uličnoj borbi s trupama i prepustili sastavljanje vlade gospodi Petrunkevičima K°.). U drugom slučaju bila bi moguća revolucionarno-demokratska diktatura, tj. potpuna pobjeda revolucije.

Ostaje da se tačnije odredi šta je zapravo razumijevao Marks pod »demokratskom buržoazijom« (demokratische Bürgerschaft), koju je zajedno s radnicima nazivao narodom nasuprot krupnoj buržoaziji?

Jasan odgovor na to pitanje daje ovo mjesto iz članka »Novih rajnskih novina« od 29. jula 1848: »...Njemačka revolucija od 1848. samo je parodija francuske revolucije od 1789.

4. augusta 1789, tri nedjelje poslije zauzeća Bastilje, francuski narod je u jednom danu svršio s feudalnim teretima.

11. jula 1848, četiri mjeseca poslije martovskih barikada, feudalni tereti su svršili s njemačkim narodom. Teste Gierke cum Hansemanno.[31]

---

[31] »Svjedoci: g. Girke s g. Hanzemanom«. Hanzeman — mi-

Francuska buržoazija od 1789. nije ni za trenutak ostavljala na cjedilu svoje saveznike, seljake. Ona je znala da je osnova njene vladavine bilo uništenje feudalizma na selu, stvaranje slobodne zemljoposjedničke (grundbesitzenden) seljačke klase.

Njemačka buržoazija od 1848. izdaje bez ikakvog ustručavanja te seljake, koji su njeni najprirodniji saveznici, koji su krv njene krvi i bez kojih je ona nemoćna protiv plemstva.

Dalje postojanje, sankcioniranje feudalnih prava u obliku (iluzornog) otkupa — to je rezultat njemačke revolucije od 1848. »Mnogo meljave, a malo brašna.«

Ovo je vrlo poučno mjesto, koje nam daje četiri važne teze: 1) Nedovršena njemačka revolucija razlikuje se od dovršene francuske time što je buržoazija izdala ne samo demokratizam uopće nego i seljaštvo napose. 2) Osnova potpunog ostvarenja demokratskog prevrata jeste stvaranje slobodne klase seljaštva. 3) Stvaranje takve klase jeste uništenje feudalnih tereta, rušenje feudalizma, ali nikako još nije socijalistički prevrat. 4) Seljaci su »najprirodniji« saveznici buržoazije, to jest demokratske buržoazije, bez kojih je ona »nemoćna« protiv reakcije.

S odgovarajućim izmjenama konkretnih nacionalnih osobenosti, sa stavljanjem »krepostničestva« na mjesto feudalizma, sve ove teze potpuno se mogu primijeniti i na Rusiju iz 1905. godine. Nesumnjivo je da mi, izvlačeći pouke iz iskustva Njemačke koje je osvijetlio Marks, ne možemo doći ni do kakve druge parole odlučne pobjede revolucije osim: revolucionarnodemokratska diktatura proletarijata i seljaštva. Nesumnjivo je da su glavni sastavni dijelovi onog »naroda« koji je Marks 1848. godine stavljao nasuprot reakciji koja je pružala otpor i izdajničkoj buržoaziji — proletarijat

---

nistar partije krupne buržoazije (ruski: Trubeckoj ili Rodičev itd.). Girke — ministar poljoprivrede u Hanzemanovoj vladi — izradio je nacrt, »smjeli« nacrt tobože »bezodštetnog« »uništenja feudalnih tereta«, a faktički uništenja sitnih i nevažnih, ali održanja ili otkupa glavnih tereta. G. Girke je nešto nalik na rusku gospodu Kablukove, Manuilove, Hercenštajne i slične buržoaskoliberalne prijatelje mužika, koji bi htjeli »proširenje seljačkog zemljoposjeda«, ali ne bi htjeli da učine krivo spahijama.

i seljaštvo. Nesumnjivo je da i kod nas u Rusiji liberalna buržoazija i gospoda osvoboždenci izdaju i da će izdati seljaštvo, tj. ograničiti se na pseudoreformu, stati na stranu spahija u odlučnoj borbi između njih i seljaštva. Samo proletarijat može podržati seljaštvo do kraja u toj borbi. Nesumnjivo je, najzad, da će i kod nas u Rusiji uspjeh seljačke borbe, tj. prelaženje sve zemlje u ruke seljaštva, značiti potpun demokratski prevrat, predstavljajući socijalni oslonac do kraja dovedene revolucije, a nikako ne socijalistički prevrat i ne »socijalizaciju«, o kojoj govore ideolozi sitne buržoazije, socijalisti,revolucionari. Uspjeh seljačkog ustanka, pobjeda demokratske revolucije samo će raskrčiti put stvarnoj i odlučnoj borbi za socijalizam na tlu demokratske republike. Seljaštvo, kao zemljoposjednička klasa, odigraće u toj borbi onu istu izdajničku, kolebljivu ulogu koju sad igra buržoazija u borbi za demokratiju. Zaboravljati to — znači zaboravljati socijalizam, obmanjivati sebe i druge u pogledu istinskih interesa i zadataka proletarijata.

Da ne bi ostalo praznina u iznošenju Marksovih pogleda iz 1848. godine, potrebno je istaći jednu bitnu razliku između ondašnje njemačke socijaldemokratije (ili komunističke partije proletarijata, govoreći ondašnjim jezikom) i današnje ruske socijaldemokratije. Dajmo riječ Meringu:

»Nove rajnske novine« stupile su na političku pozornicu kao »organ demokratije«. Nemoguće je ne vidjeti crvenu nit koja se provlači kroz sve njihove članke. Ali, neposredno, one su više zastupale interese buržoaske revolucije protiv apsolutizma i feudalizma nego interese proletarijata protiv interesâ buržoazije. O posebnom radničkom pokretu revolucionarnih godina naći ćete malo materijala u njihovim stupcima, pri čemu ne treba predvidjeti da je pored njih pod vodstvom Mola i Šapera izlazio dva puta nedjeljno posebni organ Kelnskog radničkog saveza. U svakom slučaju današnjem čitaocu pada u oči koliko su malo pažnje »Nove rajnske novine« poklanjale ondašnjem njemačkom radničkom pokretu, iako je njegova najsposobnija glava, Štefan Born, učio kod Marksa i Engelsa u Parizu i Briselu i 1848. godine slao iz Berlina dopise za njihove novine. Born priča u svojim »Uspomenama« da mu Marks i Engels nikad nisu ni jednom riječju spomenuli da ne odobravaju njegovu rad-

ničku agitaciju. Ali kasnije Engelsove izjave čine vjerovatnom pretpostavku da su oni u najmanju ruku bili nezadovoljni načinom te agitacije. Njihovo nezadovoljstvo bilo je opravdano utoliko što je Born morao da čini mnogo ustupaka još potpuno nerazvijenoj, u većem dijelu Njemačke, klasnoj svijesti proletarijata, ustupaka koji ne mogu izdržati kritiku s gledišta »Komunističkog manifesta«. Njihovo nezadovoljstvo nije bilo opravdano utoliko što je Born ipak umio da agitaciju kojom je rukovodio održava na relativno znatnoj visini... Bez sumnje, Marks i Engels bili su istorijski i politički u pravu kad su najvažniji interes radničke klase gledali prije svega u što većem guranju buržoaske revolucije naprijed... Uprkos tome, značajan dokaz za to kako elementarni instinkt radničkog pokreta umije da ispravlja koncepcije najgenijalnijih mislilaca jeste činjenica da su se oni u aprilu 1849. godine izjasnili za specifičnu radničku organizaciju i odlučili da učestvuju na radničkom kongresu koji je pripremao naročito istočnolapski (istočna Pruska) proletarijat.«

Dakle, tek u aprilu 1849, poslije gotovo godinu dana izdavanja revolucionarnih listova (»Nove rajnske novine« počele su izlaziti 1. juna 1848), Marks i Engels su se izjasnili za posebnu radničku organizaciju! Dotada su oni vodili naprosto »organ demokratije«, koji nije bio vezan nikakvim organizacionim vezama sa samostalnom radničkom partijom! Ta činjenica — čudovišna i nevjerovatna s našeg današnjeg gledišta — jasno nam pokazuje ogromnu razliku koja postoji između tadašnje njemačke i sadašnje ruske socijaldemokratske radničke partije. Ta nam činjenica pokazuje koliko su se manje održavale na njemačkoj demokratskoj revoluciji (zahvaljujući zaostalosti Njemačke 1848. godine i u ekonomskom i u političkom pogledu — državna rascjepkanost) proleterske crte pokreta, proleterska struja u njemu. Ovo se ne smije zaboravljati (kao što zaboravlja, na primjer, Plehanov) pri ocjenijvanju više puta ponovljenih izjava Marksovih, iz ove i iz nešto kasnije epohe, o neophodnosti samostalne organizacije partije proletarijata. Marks je praktično izveo taj zaključak tek iz iskustva demokratske revolucije, gotovo godinu dana kasnije; toliko je malograđanska, sitnoburžoaska onda bila čitava atmosfera u Njemačkoj. Za nas je

taj zaključak već davna i čvrsta tekovina poluvjekovnog iskustva međunarodne socijaldemokratije — tekovina s kojom smo mi *počinjali* organiziranje Socijaldemokratske radničke partije Rusije. Kod nas ne može biti, na primjer, ni govora o tome da revolucionarni listovi proletarijata stoje izvan socijaldemokratske partije proletarijata, da oni mogu ma i za trenutak istupati naprosto kao »organi demokratije«.

Ali ona suprotnost koja se između Marksa i Štefana Borna tek počela ispoljavati postoji kod nas u obliku koji je utoliko razvijeniji ukoliko proleterska struja u demokratskoj rijeci naše revolucije istupa snažnije. Govoreći o vjerovatnom nezadovoljstvu Marksa i Engelsa agitacijom Štefana Borna, Mering se izražava odveć blago i uvijeno. Evo šta je pisao Engels o Bornu 1885. godine (u predgovoru »Enthüllungen über den Komunistenprozess zu Köln«. Zürich, 1885):

Članovi »Saveza komunista« svuda su stajali na čelu ekstremno demokratskog pokreta, dokazujući time da je Savez bio odlična škola revolucionarne aktivnosti. »Slagač Štefan Born, bivši aktivni član Saveza u Briselu i Parizu, osnovao je u Berlinu »radničko bratstvo« (»Arbeiterverbrüderung«), koje se prilično proširilo i koje je postojalo do 1850. godine. Born, vrlo talentiran mlad čovjek, kome se, međutim, nešto odveć žurilo da se pretvori u političku veličinu, »zbratimio« se s vrlo šarenim društvom (Kreti und Pleti), samo da bi skupio oko sebe gomilu. On uopće nije bio od onih ljudi koji mogu unijeti jedinstvo u oprečne tendencije, svjetlosti u kaos. Zato u službenim publikacijama njegovog bratstva stalno nailazimo na zbrku i miješanje pogledâ »Komunističkog manifesta« sa cehovskim uspomenama i željama, s fragmentima pogleda Luja Blana i Prudona, s obranom protekcionizma itd.; jednom riječju, ti ljudi su htjeli da ugode svima (Allen alles sein). *Specijalno su se oni bavili organiziranjem štrajkova, strukovnih saveza, proizvođačkih zadruga, zaboravljajući da se prije svega radilo o tome da se putem političke pobjede izvojuje najprije poprište* na kojem su se takve stvari jedino i mogle čvrsto, sigurno ostvariti (kurziv je moj). Kad su zatim pobjede reakcije učinile da rukovodioci toga bratstva osjete potrebu direktnog učešća u revolucionarnoj borbi — tada ih je, razumije se, nerazvijena masa koju su oko sebe okupili ostavila na cjedilu. Born

je učestvovao u drezdenskom ustanku maja 1849. i spasio se sretnim slučajem. A radničko bratstvo održalo se po strani od velikog političkog pokreta proletarijata kao separatan savez, koji je postojao većinom na papiru i igrao toliko podređenu ulogu da je reakcija našla za potrebno da ga raspusti tek 1850, a njegove ogranke koji su i dalje postojali — tek nekoliko godina kasnije. Born, koji se u stvari zove Butermilh (mlaćenica),[32] nije postao politička veličina, nego mali švajcarski profesor, koji više ne prevodi Marksa na cehovski jezik, nego blagog Renana na svoj sladunjavi njemački jezik.«

Eto kako je Engels ocjenjivao dvije taktike socijaldemokratije u demokratskoj revoluciji!

I naši novoiskrovci naginju »ekonomizmu« s tako nerazumnom revnošću da zaslužuju pohvale monarhističke buržoazije za svoje »prosvjetljenje«. I oni okupljaju oko sebe šarenu publiku, laskajući »ekonomistima«, demagoški privlačeći nerazvijenu masu parolama »inicijative«, »demokratizma«, »autonomije« itd., itd. I njihovi radnički savezi postoje često samo na stranicama hlestakovske nove »Iskre«. Njihove parole i rezolucije pokazuju takvo isto neshvaćanje zadataka »velikog političkog pokreta proletarijata«.

Napisano juna — jula 1905.
Štampano kao zasebna knjiga
u julu 1905. u Ženevi.

---

[32] Prevodeći Engelsa, ovdje sam u prvom izdanju pogriješio, uzevši riječ Butermilh ne za vlastito ime, nego za zajedničku imenicu. Ta je pogreška pričinila, naravno, neobično mnogo zadovoljstva menjševicima. Koljcov je pisao da sam »produbio Engelsa« (preštampano u zborniku »U dvije godine«), Plehanov i sad spominje tu pogrešku u »Tovarišču«, — jednom riječju, našla se *odlična prilika da se zataška pitanje dviju tendencija u radničkom pokretu* 1848. godine u Njemačkoj, tendencije Bornove (rod s našim ekonomistima) i tendencije marksističke. Iskoristiti oponentovu grešku, makar i u pitanju prezimena Bornova, više je nego prirodno. Ali zataškati putem ispravljanja prevoda suštinu pitanja o dvije taktike — znači položiti oružje što se tiče suštine spora. (Piščeva napomena u izdanju 1907. godine. *Prev.)*

REVOLUCIJA UČI

Neslaganje unutar političkih partija i među političkim partijama obično se rješavaju ne samo principijelnom polemikom nego i razvitkom samog političkog života. Naročito neslaganja koja se tiču taktike partije, tj. njenog političkog držanja, iscrpljuju se često faktičkim prelaskom onih koji rasuđuju nepravilno na pravilan put borbe, pod pritiskom samog toka događaja koji pogrešna rasuđivanja prosto-naprosto odmiče u stranu, čini ih lišenim svakog sadržaja i ni za koga interesantnim. To ne znači, razumije se, da principijelna neslaganja u pitanjima taktike nisu zahtijevala principijelna razjašnjavanja, koja jedino mogu da održe partiju na visini njenih teoretskih ubjeđenja. Ne. To samo znači da na osnovi novih političkih događaja treba što češće *provjeravati* donesene taktičke odluke. Takvo provjeravanje je potrebno i teoretski i praktički: teoretski da bismo se na djelu ubijedili u to jesu li donesene odluke pravilne, na kakve nas ispravke u tim odlukama prinuđuju politički događaji koji su se zbili poslije njihova donošenja; — praktički, da bismo valjano naučili rukovoditi se tim odlukama, naučili gledati u njima direktive koje se moraju neposredno primijeniti na djelu.

Revolucionarna epoha više nego ma koja druga daje materijala za takvo provjeravanje, zahvaljujući ogromnoj brzini političkog razvitka i oštrini političkih sudara. Stara »nadgradnja« u revolucionarnoj epohi puca, a nova se stvara pred očima svih aktivnošću najrazličitijih socijalnih snaga koje na djelu pokazuju svoju istinsku prirodu.

Tako nam i ruska revolucija daje gotovo svake nedjelje izvanredno bogat politički materijal za provjeravanje taktičkih odluka koje smo ranije izradili i za najpoučnije lek-

cije u pogledu čitave praktične djelatnosti. Uzmite događaje u Odesi. Jedan od pokušaja ustanka završio se s neuspjehom. Gorak neuspjeh težak poraz. Ali kakva provalija odvaja taj neuspjeh u borbi od onih neuspjeha u cjenjkanju koji pljušte po gospodi Šipovima, Trubeckima, Petrunkevičima, Struveima i čitavoj toj buržoaskoj carevoj čeljadi! Engels je jednom rekao: tučene armije odlično uče. Ove divne riječi primjenljive su još neuporedivo više na revolucionarne armije, koje se popunjavaju predstavnicima naprednih klasa. Dok nije uklonjena stara, istrula nadgradnja, koja kuži cio narod svojim truljenjem, dotle će svaki nov poraz dizati sve nove i nove armije boraca. Naravno, postoji još mnogo šire kolektivno iskustvo čovječanstva, koje se utisnulo u istoriju međunarodne demokratije i međunarodne socijaldemokratije i koje su fiksirali vodeći predstavnici revolucionarne misli. Iz tog iskustva crpe naša partija materijal za svakodnevnu propagandu i agitaciju. Ali dok je društvo izgrađeno na ugnjetavanju i eksploataciji miliona trudbenika, samo malo njih može da uči neposredno iz tog iskustva. Mase moraju da uče najviše na svom sopstvenom iskustvu, plaćajući teške žrtve za svaku lekciju. Teška je bila lekcija 9. januar, ali je ona revolucionisala raspoloženje čitavog proletarijata čitave Rusije. Teška je lekcija odeskog ustanka, ali na osnovi već revolucionisanog raspoloženja ona će sada naučiti revolucionarni proletarijat ne samo da se bori nego i da pobjeđuje. Povodom događaja u Odesi reći ćemo: revolucionarna armija je tučena — da živi revolucionarna armija!

U broju 7. našeg lista[1] već smo govorili o tome kako je odeski ustanak bacio novu svjetlost na naše parole: revolucionarna armija i revolucionarna vlada. U prethodnom broju govorili smo (članak druga V. S) o vojnim poukama ustanka. U ovom broju se zaustavljamo još jedanput na nekim njegovim političkim poukama (članak: »Gradska revolucija«). Sad još treba da se zaustavimo na provjeravanju naših nedavnih tatkičkih odluka u onom dvostrukom pogledu, u pogledu teoretske tačnosti i praktične cjelishodnosti, o kome je bilo riječi gore.

[1] Vidi Lenjinov članak: »Revolucionarna armija i revolucionarna vlada«. *Prev.*

Goruća politička pitanja sadašnjeg momenta jesu ustanak i revolucionarna vlada. O tim pitanjima najviše su govorili i diskutovali među sobom socijaldemokrati. Tim pitanjima su posvećene glavne rezolucije III kongresa SDRPR i konferencije otcijepljenog dijela partije. Pita se sad: u kakvoj se svjetlosti predstavljaju ova neslaganja *poslije* odeskog ustanka? Svako ko se bude potrudio da sad ponovo pročita, s jedne strane, odzive i članke povodom tog ustanka, a, s druge strane — četiri rezolucije koje su kongres partije i konferencija novoiskrovaca posvetili pitanjima ustanka i privremene vlade, odmah će vidjeti kako su novoiskrovci pod utjecajem događaja *faktički* počeli da prelaze na stranu svojih oponenata, tj. da postupaju ne prema svojim rezolucijama, nego prema rezolucijama III kongresa. Nema boljeg kritičara pogrešne doktrine nego što je tok revolucionarnih događaja.

Pod utjecajem tih događaja redakcija »Iskre« je izdala letak pod naslovom: »Prva pobjeda revolucije«, upućen »građanima Rusije, radnicima i seljacima«. Evo najbitnijeg dijela tog letka:

»Došlo je vrijeme da postupamo smjelo i da svim silama podržimo smjeli ustanak vojnika. Sad će pobijediti smjelost! Sazivajte odmah javne skupštine naroda i nosite mu vijest o slomu vojnog oslonca carizma! Gdje god je moguće, osvajate gradske ustanove i činite ih osloncem revolucionarnog samoupravljanja naroda! Gonite carske činovnike i određujte svenarodne izbore u ustanove revolucionarnog samoupravljanja kojima ćete povjeriti privremeno vođenje javnih poslova do konačne pobjede nad carskom vladom i uspostavljanja novog državnog uređenja. Osvajajte filijale državne banke i skladišta oružja i naoružavajte cio narod! Uspostavljajte vezu među gradovima, među gradom i selom, i neka naoružani građani hitaju u pomoć jedan drugome svuda gdje je pomoć potrebna! Zauzimajte tamnice i oslobađajte u njih zatvorene borce za našu stvar: njima ćete pojačati svoje redove! Proglašavajte svuda zbacivanje carske monarhije i njeno zamjenjivanje slobodnom demokratskom republikom! Ustajte, građani! Došao je čas oslobođenja! Živjela revolucija! Živjela demokratska republika! Živjela revolucionarna vojska! Dolje samodržavlje!«

Na taj način, pred nama je odlučan, otvoren i jasan poziv na oružani svenarodni ustanak. Pred nama je isto tako

odlučan, iako, na žalost, prikriven i nedorečen, poziv na obrazovanje privremene revolucionarne vlade. Razmotrimo najprije pitanje ustanka.

Postoji li principijelna razlika između rješenja tog pitanja na III kongresu i na konferenciji? Nesumnjivo postoji. Mi smo o tome već govorili u br. 6. lista »Proletarij« (»Treći korak nazad«) i sad ćemo se pozvati još na poučno svjedočanstvo »Osvoboždenija«. U njegovom 72. br. čitamo da »većina« pada u »apstraktni revolucionarizam«, buntarstvo, težnju da se kojim mu drago sredstvima digne ustanak u narodnoj masi i da se u njeno ime odmah osvoji vlast«. »Naprotiv, manjina, čvrsto se držeći dogme marksizma, u isti mah čuva i realističke elemente marksističkog pogleda na svijet. Ovaj sud liberala, koji su izučili pripremnu školu marksizma i bernštajnovstvo, izvanredno je dragocjeno. Liberalni buržuji uvijek su prekoravali revolucionarno krilo socijaldemokratije za »apstraktni revolucionarizam i buntarstvo«, uvijek su hvalili oportunističko krilo za »realizam« njihovog postavljanja pitanja. Sama »Iskra« je morala priznati (vidi br. 73. primjedba povodom Struveove pohvale »realizma« brošure druga Akimova) da u ustima osvoboždenaca »realistički« znači *»oportunistički«*. Gospoda osvoboždenci ne poznaju drugi realizam osim onog koji puzi: njima je sasvim tuđa revolucionarna dijalektika marksističkog realizma koji podvlači borbene zadatke napredne klase, koji u postojećem otkriva elemente njegove propasti. Zato karakteristika dviju struja u socijaldemokratiji koju je dalo »Osvoboždenije« još jedanput potvrđuje činjenicu, dokazanu u našoj literaturi, da je »većina« revolucionarno, a »manjina« oportunističko krilo ruske socijaldemokratije.

»Osvoboždenije« odlučno izjavljuje da se, u poređenju sa kongresom, konferencija manjine »potpuno drukčije odnosi prema oružanom ustanku«. I doista, rezolucija konferencije, prvo, pobija samu sebe, čas negirajući mogućnost planskog ustanka (tačka 1), čas priznajući je (tačka d), a drugo, ograničava se samo na pobrojavanje *opštih* uslova »pripremanja ustanka«, kao što su: a) proširenje agitacije, b) učvršćenje veze s pokretom masa, c) razvijanje revolucionarne svijesti, d) uspostavljanje veze među raznim mjestima, e) privlačenje neproleterskih grupa ka podršci proleta-

rijata. Naprotiv, rezolucija kongresa direktno ističe pozitivne parole, priznajući da je pokret *već doveo* do nužnosti ustanka, pozivajući da se proletarijat organizuje za neposrednu borbu, da se preduzmu najenergičnije mjere za njegovo naoružanje, da se u propagandi iagitaciji objašnjava »ne samo politički značaj« ustanka (na ovo se, u suštini, ograničava rezolucija konferencije) nego i njegova praktično-organizaciona strana.

Da bismo razliku između jednog i drugog rješenja pitanja prikazali jasnije, sjetimo se razvitka socijaldemokratskih pogleda u pitanju ustanka od vremena nastanka masovnog radničkog pokreta. Prvi stepen. Godina 1897. u Lenjinovim »Zadacima ruskih socijaldemokrata« kaže se da »rješavati sad pitanje kojem će sredstvu pribjeći socijaldemokratija radi neposrednog svrgnuća samodržavlja, da li će ona izabrati ustanak ili širok politički štrajk ili drugi način atake, bilo bi nalik na to kao kad bi generali, ne skupivši armiju, sazvali ratno vijeće (str. 18). Ovdje, kao što vidimo, nema čak ni govora o pripremanju ustanka, nego samo o skupljanju armije, tj. o propagandi, agitaciji, organizaciji uopšte.

Drugi stepen. Godina 1902. U Lenjinovom »Šta da se radi?« čitamo:

...»Zamislite narodni ustanak. Danas će (februar 1902), vjerovatno, svi priznati da mi moramo misliti o njemu i spremati se za nj. Ali *kako* da se spremmamo? Neće valjda Centralni komitet odrediti agente u svim mjestima za pripremanje ustanka? Kad bismo i imali CK, on tim određivanjem ne bi apsolutno ništa postigao u današnjim ruskim uslovima. Naprotiv, mreža agenata koja bi se sama od sebe formirala na radu oko reorganizovanja i rasturanja opšteg lista ne bi smjela »sjedjeti i čekati« parolu za ustanak, nego bi radila onaj redovni posao koji bi joj garantovao najveću vjerovatnost uspjeha u slučaju ustanka. Baš takav posao učvršćivao bi veze i s najširim masama radnika i sa svim slojevima koji su nezadovoljni samodržavljem, što je tako važno za ustanak. Baš na takvom poslu izgrađivala bi se sposobnost tačnog procjenjivanja opće političke situacije i, prema tome, sposobnost izbora povoljnog momenta za ustanak. Baš takav posao navikavao bi *sve* mjesne organizacije da istovremeno reaguju na jedna ista politička pitanja,

slučajeve i događaje koji živo interesuju svu Rusiju, da odgovaraju na te »događaje« što energičnije, što jednoobraznije i cjelishodnije — tà ustanak i jeste, u suštini, najenergičniji, najjednoobrazniji i najcjelishodniji »odogovor« cijelog naroda vladi. Baš takav posao, naposljetku, navikavao bi sve revolucionarne organizacije u svim krajevima Rusije da održavaju najčvršće i u isto vrijeme najkonspirativnije veze, koje stvaraju *faktičko* jedinstvo partije — a bez takvih veza nemoguće je kolektivno pretresti plan ustanka i preduzeti one nužne pripremne mjere uoči ustanka koje moraju ostati u najvećoj tajnosti.« (Str. 136—137).

Kakve teze u pitanju ustanka postavlja ovo rasuđivanje? 1) Apsurdnost ideje »pripremanja« ustanka u smislu određivanja posebnih agenata koji bi »sjedjeli i čekali« parolu. 2) Nužnost veze *koja se formira na zajedničkom radu* među ljudima i organizacijama koji rade redovan posao. 3) Nužnost da se na takvom poslu učvrste veze među proleterskim (radnici) i neproleterskim (svi nezadovoljni) slojevima. 4) Nužnost zajedničkog izgrađivanja sposobnosti da se tačno ocjenjuje politička situacija i da se cjelishodnije »reaguje« na političke događaje. 5) Nužnost faktičkog ujedinjenja svih lokalnih revolucionarnih organizacija.

Pred nama je, prema tome, jasno postavljena već parola *pripremanja ustanka,* ali još nema direktnog pozivanja na ustanak, još nema priznanja da je pokret »već doveo« do njegove nužnosti, da je neophodno odmah se naoružavati, organizovati se u borbene grupe itd. Pred nama je analiza baš onih uslova pripremanja ustanka koji su *maltene bukvalno ponovljeni* u rezoluciji konferencije (1905. godine!!).

Treći stepen. Godina 1905. U listu »Vperjod« i zatim u rezoluciji III kongresa pravi se dalji korak naprijed: *osim* općepolitičkog pripremanja ustanka postavlja se *direktna parola:* odmah se organizovati i naoružavati za ustanak, organizovati posebne (borbene grupe jer je pokret »već doveo do nužnosti oružanog ustanka« (tačka 2. Rezolucije kongresa).

Ova mala istorijska informacija dovodi do tri nesumnjiva zaključka: 1) Direktnu laž predstavlja tvrđenje liberalnih buržuja, osvoboždenaca, da mi padamo u »*apstraktni* revo-

lucionarizam, buntarstvo«. Mi postavljamo i uvijek smo postavljali to pitanje upravo ne »apstraktno«, nego *na konkretno tle,* različito ga rješavajući 1897, 1902. i 1905. godine. Optuživanje za buntarstvo je oportunistička fraza gospode liberalnih buržuja, koji se spremaju da izdaju interese revolucije i da je iznevjere u periodu odlučne borbe protiv samodržavlja. 2) Konferencija novoiskrovaca se zaustavila na drugom stepenu razvitka pitanja ustanka. Godine 1905. ona je ponovila jedino to što je bilo dovoljno samo 1902. Ona je oko tri godine *zaostala* za revolucionarnim pokretom. 3) Pod utjecajem lekcija *života,* naime odeskog ustanka, novoiskrovci su faktički priznali potrebu da postupaju ne po smjernicama svoje, nego po smjernicama kongresne rezolucije, tj. priznali su zadatak ustanka i naoružanja bezuslovno potrebnim.

Zaostalu socijaldemokratsku doktrinu odmah je odstranila revolucija. Nestala je još jedna prepreka praktičnom ujedinjenju s novoiskrovcima na zajedničkom radu, pri čemu ovo, razumije se, još ne znači potpuno uklanjanje principijelnih neslaganja. Mi se ne možemo zadovoljiti time da se naše taktičke parole gegaju za događajima, prilagođavajući im se onda kad su se oni već zbili. Mi moramo težiti tome da nas te parole vode naprijed, da nam osvjetljavaju naš dalji put, da nas dižu iznad neposrednih zadataka trenutka. Da bi vodila dosljednu i principijelnu borbu, partija proletarijata ne može da određuje svoju taktiku od slučaja do slučaja. Ona mora u svojim taktičkim odlukama spajati vjernost principima marksizma sa tačnim ocjenjivanjem zadataka revolucionarne klase.

Uzmite drugo goruće političko pitanje — pitanje privremene revolucionarne vlade. Ovdje možda još jasnije vidimo da redakcija »Iskre« u svom letku faktički kida s parolama konferencije i prihvata taktičke parole III kongresa. Apsurdna teorija »ne postavljati sebi cilj osvajanje« (u svrhu demokratske revolucije) »ili podjelu vlasti u privremenoj vladi« odbačena je, jer letak direktno poziva »da se osvajaju gradske ustanove« i da se organizuje »privremeno rukovođenje javnim poslovima«. Apsurdna parola »ostati partija krajnje revolucionarne opozicije« (apsurdna u epohi revo-

lucije, iako je veoma pravilna za epohu samo parlamentarne borbe) faktički je stavljena ad akta, jer su događaji u Odesi natjerali »Iskru« da shvati da je u vrijeme ustanka smiješno ograničavati se na tu parolu, da treba aktivno zvati na ustanak, na najenergičnije njegovo sprovođenje i na korišćenje revolucionarne vlasti. Apsurdna parola »revolucionarne komune« takođe je odbačena, jer su događaji u Odesi natjerali »Iskru« da shvati da ta parola samo olakšava brkanje demokratske i socijalističke revolucije. A brkati te vrlo različite stvari bio bi samo avanturizam koji svjedoči o potpunoj nejasnoći teoretske misli i koji može da oteža ostvarenje prijeko potrebnih praktičkih mjera, koje olakšavaju radničkoj klasi borbu za socijalizam u demokratskoj republici.

Sjetite se polemike nove »Iskre« sa listom »Vperjod«, njene taktike »samo odozdo« nasuprot vperjodovskoj i »odozdo i odozgo« — i vidjećete da je »Iskra« prihvatila naše rješenje pitanja, i sama pozivajući sad direktno na akciju odozgo. Sjetite se strahovanja »Iskre« da se ne bismo kompromitirali odgovornošću za državnu kasu, finansije itd., — i vidjećete da ukoliko »Iskru« nisu ubijedili naši argumenti, utoliko su je ubijedili u tačnost tih argumenata sami događaji, jer »Iskra« u navedenom letku direktno preporučuje »da se osvajaju filijale državne banke«. Apsurdnu teoriju da je revolucionarnodemokratska diktatura proletarijata i seljaštva, njihovo zajedničko učešće u privremenoj revolucionarnoj vladi »izdaja proletarijata« ili »vulgarni žoresizam« (mileranizam)« — naprosto su zaboravili novoiskrovci, koji se sad i sami obraćaju upravo radnicima i seljacima s pozivom da osvajaju gradske ustanove, filijale državne banke, skladišta oružja, da »naoružavaju cio narod« (očigledno, sad već naoružavaju *oružjem*, a ne samo »vatrenom potrebom samonaoružanja«), da proglašavaju zbacivanje carske monarhije itd. — jednom riječi, da u svemu postupaju po programu koji je dat u rezoluciji III kongresa, da postupaju upravo onako kako pokazuje parola revolucionarnodemokratske diktature i privremene revolucionarne vlade.

Doduše, ni jednu ni drugu parolu »Iskra« u svom letku ne pominje. Ona nabraja i opisuje sve postupke čija je ukupnost karakteristična za privremenu revolucionarnu vladu,

ali izbjegava tu riječ. U tome ona griješi. Faktički ona prihvata tu parolu. A nepostojanje jasnog termina može samo posijati kolebanja, neodlučnost, zbrku u glavama boraca. Bojazan od *riječi:* »revolucionarna vlada«, »revolucionarna vlast« čisto je anarhistička i marksista nedostojna bojazan. Da bi se »osvojile« ustanove i banke, »odredili izbori«, povjerilo »privremeno vođenje poslova«, »proglasilo zbacivanje monarhije« — za to je bezuslovno potrebno ostvariti i proglasiti najprije privremenu revolucionarnu vladu, koja bi ujedinila i usmjerila ka jednom cilju svu vojnu i političku aktivnost revolucionarnog naroda. Bez takvog ujedinjenja, bez opšteg priznanja privremene vlade od strane revolucionarnog naroda, bez prelaska sve vlasti revolucionarnom narodu, svako »osvajanje« ustanova, svako »proglašenje« republike ostaće prost i prazan buntarski ispad. Ako je revolucionarna vlada ne bude koncentrisala, revolucionarna energija naroda samo će se poslije prvog uspjeha ustanka razdrobiti, raspršiti na sitnice, izgubiće općenacionalni elan, neće savladati zadatak da se zadrži osvojeno i ostvari proglašeno.

Ponavljamo: faktički, na djelu, socijaldemokrate koji ne priznanju odluke III kongresa SDRPR prinudio je tok događaja da postupaju upravo po parolama koje je on dao, odbacivši parole konferencije. Revolucija uči. Naša je stvar da do posljednje kapi iskorištavamo njene pouke da naše taktičke parole dovedemo u sklad s našim držanjem i našim najbližim zadacima, da u masi proširimo pravilno shvatanje tih najbližih zadataka, da pristupimo na najširi način organizovanju radnika svuda i na svakom mjestu radi borbenih ciljeva ustanka, radi stvaranja revolucionarne armije i obrazovanja privremene revolucionarne vlade!

»Proletarij«, br. 9.
26 (13) jula 1905.

ODNOS SOCIJALDEMOKRATIJE PREMA SELJAČKOM POKRETU

Ogroman značaj seljačkog pokreta u demokratskoj revoluciji koji preživljuje Rusija već je mnogo i mnogo puta objašnjavala sva socijaldemokratska štampa. Treći kongres SDRPR donio je, kao što je poznato, posebnu rezoluciju o tom pitanju, da bi tačnije odredio i ujedinio rad čitave partije svjesnog proletarijata upravo što se tiče sadašnjeg pokreta seljaštva. Uprkos tome što je ta rezolucija bila unaprijed pripremljena (prvi nacrt je objavljen u br. 11. lista »Vperjod«, 10 (23) marta o. g.), uprkos tome što je bila brižljivo izredigovana na kongresu partije, koji je nastojao da formuliše već iskristalisane poglede cijele socijaldemokratije Rusije, uprkos tome, rezolucija je izazvala zabunu kod izvjesnog broja drugova koji rade u Rusiji. Saratovski komitet je jednodušno proglasio tu rezoluciju za neprihvatljivu (vidi br. 10. lista »Proletarij«). Na žalost, želja, koju smo mi još onda izrazili, da dobijemo objašnjenje te osude ostala je dosad neispunjena. Mi znamo samo da je Saratovski komitet proglasio kao neprihvatljivu takođe i agrarnu rezoluciju novoiskrovske konferencije — dakle, njega nije zadovoljilo ni ono što je zajedničko objema rezolucijama, niti ono u čemu se one razlikuju jedna od druge.

Nov materijal o tom pitanju predstavlja dostavljeno nam pismo (izdano u obliku hektografisanog letka) moskovskog druga. Donosimo to pismo u cjelini:

OTVORENO PISMO CENTRALNOM KOMITETU I DRUGOVIMA KOJI RADE NA SELU

Drugovi! Okružna organizacija Moskovskog komiteta ozbiljno je pristupila radu među seljaštvom. Nedostatak iskustva u orga-

nizaciji rada te vrste, naročiti uslovi našeg sela u centralnoj oblasti, a tako isto nedovoljna jasnoća direktiva rezolucija III kongresa o tome pitanju i gotovo potpuno odsustvo literature, kako u povremenoj, tako i u opštoj štampi, o radu među seljaštvom primoravaju nas da se obratimo CK s molbom da nam pošalje detaljne direktive, kako principijelnog, tako i praktičnog karaktera, a vas, drugove po radu, molimo da nas upoznate s onim praktičnim materijalom koje vam je dalo vaše iskustvo.

Smatramo za potrebno da vas obavijestimo o sumnjama koje su se pojavile kod nas prilikom čitanja rezolucije III kongresa »o odnosu prema seljačkom pokretu«, i o organizacionom planu koji mi već počinjemo primjenjivati kod nas na selu.

»§ a) Propagirati među širokim slojevima naroda da socijaldemokratija postavlja kao svoj zadatak najenergičnije pomaganje svih revolucionarnih mjera seljaštva koje mogu da poboljšaju njegov položaj, sve do konfiskacije spahijske, državne, crkvene, manastirske i krunske zemlje.« (Iz rezolucije III kongresa SDRPR).

U tom paragrafu prije svega nije jasno na koji će način partijske organizacije voditi i morati da vode propagandu. Propaganda zahtijeva prije svega organizaciju koja stoji sasvim blizu onima koje želimo da ubijedimo propagandom. Da li će takva organizacija biti komiteti seoskog proletarijata ili su mogući i drugi organizacioni putevi, kako za usmenu, tako i za pismenu propagandu — to je otvoreno pitanje.

Isto to može se reći i o obećanju energičnog pomaganja. Pomagati, i to još energično, može se opet samo kad postoje mjesne organizacije. Pitanje »energičnog pomaganja« nama uopće izgleda vrlo nejasno. Može li socijaldemokratija pomagati eksproprijaciju one spahijske zemlje koja se obrađuje na najintenzivniji način uz primjenjivanje mašina, viših kultura itd.? Prelaz takve zemlje u ruke sitnoburžoaskih vlasnika, ma koliko da je važno da se poboljša njihov položaj, jeste korak nazad u smislu kapitalističkog razvitka datog gazdinstva. I mi, ostajući socijaldemokrati, morali bismo, po našem mišljenju, učiniti u toj tački o »pomaganju« ogradu: »ako eksproprijacija te zemlje i njen prelaz u seljačku (sitnoburžoasku) svojinu bude viši oblik razvitka datog gazdinstva na datoj zemlji«.

Zatim dalje:

»§ g) Težiti samostalnoj organizaciji seoskog proletarijata, njegovom spajanju s gradskim proletarijatom pod zastavom socijaldemokratske partije i uključivanju njegovih predstavnika u seljačke komitete.«

Sumnje se pojavljuju u pogledu posljednjeg dijela tog paragrafa. Stvar je u tome što buržoaskodemokratske organizacije, kao što je »Seljački savez«, i reakcionarnoutopističke, kao što su socijalisti-revolucionari, organizuju pod svojom zastavom kako buržoaske elemente seljaštva, tako i proleterske. Uvodeći svoje

predstavnike iz organizacija seoskog proletarijata u takve »seljačke« komitete, mi ćemo protivrječiti sami sebi, našim pogledima na blok itd.

I ovdje su, izgleda nam, potrebne korekture, i to vrlo solidne korekture.

Eto nekoliko opštih napomena uz rezoluciju III kongresa. Bilo bi poželjno da one budu pretresane što prije i što detaljnije.

Što se pak tiče plana »seoske« organizacije u našoj okružnoj organizaciji, mi moramo raditi u uslovima o kojima rezolucije III kongresa ne govore baš ni riječi. Prije svega treba istaći da je područje našeg rada — Moskovska gubernija i srezovi susjednih gubernija koji se s njom graniče — pretežno industrijska oblast s relativno slabo razvijenom kućnom industrijom i s vrlo neznatnim dijelom stanovništva koje se bavi *isključivo* poljoprivredom. Ogromne manufakture sa 10 do 15 hiljada radnika izmiješane su s malim fabrikama od 500 do 1000 radnika, razbacanim po zabačenim selima i zaseocima. Čovjek bi rekao da će socijaldemokratija u takvim uslovima naći ovdje za sebe vrlo povoljan teren, ali stvarnost je pokazala da takve pretpostavke s ptičje perspektive ne mogu izdržati kritiku. Naš se »proletarijat« u ogromnoj većini još i dan-danas, uprkos tome što neke fabrike postoje po 40—50 godina, nije rastao od zemlje. »Selo« se tako čvrsto pripilo uza nj, da se svi oni psihološki i drugi preduslovi koji se stvaraju u procesu kolektivnog rada kod »čistog« proletarijata — kod našeg proletarijata ne razvijaju. Poljoprivredno gazdinstvo naših »proletera« predstavlja nekakve polutanske forme. Fabrički tkač unajmljuje slugu za obrađivanje svog parčeta zemlje. Na tom istom parčetu zemlje radi njegova žena (ako ne radi u fabrici), djeca, starci, invalidi, radiće na njoj i on sam kad ostari, postane invalid, ili bude izbačen zbog buntovnog i sumnjivog vladanja. Takve »proletere« teško je nazvati proleterima. Po svom ekonomskom položaju — to su pauperi. Po svojoj ideologiji — sitni buržuji. Oni su neuki i konzervativni. Od njih se vrbuju »crnostotinaški« elementi. Ali i kod njih se u posljednje vrijeme svijest počinje buditi. Preko »čistog« proletarijata, koji služi kao spona, mi budimo tu neuku masu iz vjekovnog sna, i budimo je uspješno. Spona biva sve više, one ovdje-ondje jačaju, pauperi se potčinjavaju našem utjecaju, usvajaju našu ideologiju, kako u fabrici, tako i na selu. I mi mislimo da osnivanje organizacija u ne »čisto« proleterskoj sredini neće biti neortodoksno. Kod nas druge sredine nema, i ako mi budemo insistirali na ortodoksnosti, ako budemo organizovali samo seoski »proletarijat«, onda ćemo morati raspustiti našu organizaciju i organizacije u našem susjedstvu. Mi znamo da će nam biti teško da se borimo protiv žudnje za eksproprijacijom ziratne i druge zemlje koju je spahija zapustio ili zemlje na kojoj oci u kamilavkama i mantijama nisu umjeli da organizuju ekonomiju kako valja. Mi znamo da će se buržoaska demokratija, počev od »demokratskomonarhističke« frakcije (takva postoji u Ruskom

srezu) pa do »seljačkog« saveza, boriti s nama za utjecaj na »paupere«, ali mi ćemo naoružati posljednje protiv prvih. Mi ćemo iskoristiti sve socijaldemokratske snage u okrugu, kako inteligentske, tako i proletersko-radničke, da organizujemo i učvrstimo naše socijaldemokratske komitete sastavljene od »paupera«. A to ćemo uraditi po ovom planu. U svakom sreskom gradu ili većem industrijskom centru stvorićemo sreske komitete grupa okružne organizacije. Sreski komitet organizuje, osim fabrika i zavoda na svom području, »seljačke« komitete. Iz konspirativnih razloga ti komiteti ne smiju biti mnogobrojni, i u njih će ući najrevolucionarnije raspoloženi i najsposobniji seljaci-pauperi. Ondje gdje postoje i fabrike i seljaci, treba ih organizovati u jedan komitet podgrupe.

Prije svega, takav komitet treba da se jasno i sigurno snalazi u mjesnim uslovima: A) Agrarni odnosi: 1) seljački nadjeli, zakup, forma posjeda (obščinska, lična itd.). 2) Zemlja unaokolo: a) kome pripada; b) koliko zemlje; c) kakav je odnos seljaka prema toj zemlji; d) uz kakve uslove se iskorišćava ta zemlja: 1) odrada, 2) pretjerana zakupnina za »odreske« itd.; e) zaduženost kod kulaka, spahija itd. B) Glavarina, porezi, visina oporezovanosti seljačke i spahijske zemlje. C) Pečalbarenje i kućna industrija, pasoši, postoji li unajmljivanje zimi itd. D) Mjesne fabrike i zavodi: uslovi rada u njima: 1) nadnica, 2) radni dan, 3) postupak direkcije, 4) stambene prilike itd. E) Uprava: zemski načelnici, seoski starješina, pisar, općinske sudije, panduri, pop. F) Zemstvo: seljački odbornici, zemski službenici: učitelj, ljekar, biblioteke, škole, čanjdžinice. G) Općinske skupštine: njihov sastav i vođenje poslova. H) Organizacije: »Seljački savez«, socijalisti-revolucionari, socijaldemokrati.

Upoznavši se s tim materijalom, seljački socijaldemokratski komitet dužan je da na skupštinama osigura usvajanje ovih odluka koje će proizlaziti iz ovog ili onog nenormalnog stanja stvari. Istovremeno takav komitet vodi i intenzivnu propagandu i agitaciju ideja socijaldemokratije u masi, organizuje kružoke, leteće zborove, mitinge, rastura letke i literaturu, skuplja novac u partijsku kasu i preko sreske grupe održava veze s okružnom organizacijom.

Ako nam pođe za rukom da organiziramo cio niz takvih komiteta, uspjeh socijaldemokratije biće osiguran.

Okružni organizator

Samo se po sebi razumije da mi nećemo uzeti na sebe zadatak izrade detaljnih praktičnih direktiva o kojima govori drug: to je stvar mjesnih rukovodilaca i ruskog centra koji rukovodi praktičnim radom. Mi bismo htjeli da sadržajno pismo moskovskog druga iskoristimo za razjašnjenje rezolucije III kongresa i aktuelnih zadataka partije uopće. Iz pisma se vidi da nesporazumi koje je izazvala rezolucija

III kongresa samo donekle izviru iz teoretskih sumnji. Drugi njihov izvor je *novo* pitanje, koje se ranije nije pojavljivalo, pitanje odnosa između »revolucionarnih seljačkih komiteta« i *»socijalnodemokratskih komiteta«* koji rade među seljaštvom. Već samo postavljanje tog posljednjeg pitanja svjedoči da je socijaldemokratski rad među seljaštvom učinio veliki korak naprijed. Na dnevni red već dolaze pitanja koja su relativno detaljna, izazvana praktičnim potrebama »seoske« agitacije, koja je počela hvatati korijena i poprimati čvrste, stalne forme. I autor pisma često zaboravlja da on, prekoravajući rezoluciju kongresa zbog nejasnoće, u stvari traži odgovor na pitanje koje kongres partije nije postavljao i nije mogao da postavlja.

Tako, na primjer, nije sasvim pravilno piščevo mišljenje da su i propaganda naših ideja i pomaganje seljačkog pokreta mogući »samo« ako postoje mjesne organizacije. Razumije se, takve su organizacije poželjne i, kad se rad razvija, neophodne, ali pomenuti rad je moguć i neophodan čak i ondje gdje takvih organizacija nema. U cijelom svom radu, čak i među samim gradskim proletarijatom, mi ne smijemo gubiti iz vida seljačko pitanje i moramo širiti izjavu koju je dala *čitava partija svjesnog proletarijata,* u licu III kongresa: mi pomažemo seljački ustanak. Seljaci moraju to znati — preko literature, preko radnika, preko posebnih organizacija itd. Seljaci moraju znati da se socijaldemokratski proletarijat u tom pomaganju *neće zaustaviti* ni pred kakvom konfiskacijom zemlje (tj. eksproprijacijom bez plaćanja odštete vlasnicima).

Autor pisma pokreće ovdje jedno teoretsko pitanje: da li treba jednom posebnom ogradom ograničiti eksproprijaciju krupnih imanja u korist »seljačke sitnoburžoaske svojine«. Ali, predlažući tu ogradu, pisac je proizvoljno suzio smisao rezolucije III kongresa. U rezoluciji se *ni riječ ne govori* o tome da se socijaldemokratska partija obavezuje da će pomoći prelaženje konfiskovane zemlje baš u ruke sitnoburžoaskih vlasnika. Rezolucija kaže: mi pomažemo »sve konfiskacije«, tj. sve do oduzimanja bez odštete, ali pitanje kome da se preda oduzeto — rezolucija uopće ne rješava. Ostavljanje tog pitanja otvorenim nije slučajno:

Iz članaka lista »Vperjod«. (brojevi 11, 12. i 15) vidi se da se smatralo za nerazumno da se to pitanje rješava unaprijed. U njima se isticalo, na primjer, da se u demokratskoj republici socijaldemokratija ne može zaricati i vezivati sebi ruke što se tiče nacionalizacije zemlje.

Jer, za razliku od sitnoburžoaskih socijalista-revolucionara, težište je za nas *sada* — revolucionarnodemokratska strana seljačkih ustanaka i posebna organizacija seoskog proletarijata u klasnu partiju. Nije sad suština pitanja u projektima »crne podjele« ili nacionalizacije, nego u tome da seljaštvo shvati i ostvari *revolucionarno* razbijanje starog poretka. Zato socijalisti-revolucionari insistiraju na »socijalizaciji« itd., a mi na *revolucionarnim seljačkim komitetima:* bez njih, velimo mi, sve reforme ne znače ništa. S njima i oslanjajući se na njih moguća je *pobjeda seljačkog ustanka.*

Seljačkom ustanku mi moramo pomagati na sve moguće načine sve do konfiskacije zemlje — *ali nikako ne sve do svakojakih sitnoburžoaskih projekata.* Mi podržavamo seljački pokret ukoliko je on revolucionarnodemokratski. Mi se spremamo (odmah, bez odlaganja se spremamo) na borbu protiv njega ukoliko on istupi kao reakcionarni antiproleterski pokret. Sva suština marksizma je u tom dvojakom zadatku, koji mogu uprošćavati i stezati u jedinstven i prost zadatak samo ljudi koji ne shvataju marksizam.

Uzmimo konkretan primjer. Recimo da je seljački ustanak pobijedio. Revolucionarni seljački komiteti i privremena revolucionarna vlada (koja se oslanja, djelimično, baš na te komitete) mogu izvršiti svaku konfiskaciju krupnog vlasništva. Mi smo za konfiskaciju, mi smo to već izjavili. Ali šta ćemo mi savjetovati — kome da se preda konfiskovana zemlja? Tu mi nismo sebi vezali ruke, niti ćemo ih ikad vezati, izjavama kao što su one koje neoprezno predlaže autor pisma. Autor je zaboravio da se u istoj toj rezoluciji III kongresa govori o *»čišćenju revolucionarnodemokratske sadržine seljačkog pokreta od svakojakih reakcionarnih primjesa«,* to je prvo, a drugo: o neophodnosti *»u svim slučajevima i u svim okolnostima samostalne organizacije seoskog proletarijata«.* To su naše direktive. U seljačkom pokretu uvijek će

biti reakcionarnih primjesa, i mi im unaprijed objavljujemo rat. Klasni antagonizam između seoskog proletarijata i seljačke buržoazije neizbježan je, i mi ga unaprijed pokazujemo, objašnjavamo, *spremamo se za borbu na bazi tog antagonizma.* Jedan od povoda za takvu borbu lako može biti pitanje: kome i kako predati konfiskovanu zemlju? I mi ne zataškavamo to pitanje, ne obećavamo podjednaku podjelu, »socijalizaciju« itd., nego kažemo: mi ćemo još da se borimo, ponovo da se borimo, da se borimo na novom poprištu i s drugim saveznicima: onda ćemo mi bezuslovno biti sa seoskim proletarijatom, sa cijelom radničkom klasom *protiv* seljačke buržoazije. Praktično, to može značiti i prelaženje zemlje klasi sitnih posjednika-seljaka, ondje gdje preovlađuje na polukmetstvu zasnovana, feudalna krupna svojina, gdje još nema materijalnih uslova za krupnu socijalističku proizvodnju, i nacionalizaciju, u slučaju potpune pobjede demokratske revolucije, i predaju krupnih kapitalističkih imanja *radničkim asocijacijama,* jer ćemo od demokratske revolucije odmah početi da prelazimo i baš prema našoj snazi, snazi svjesnog i organiziranog proletarijata, početi da prelazimo na socijalističku revoluciju. Mi smo za neprekidnu revoluciju. Mi se nećemo zaustaviti na pola puta. Ako mi ne obećavamo odmah i smjesta svakojake »socijalizacije«, ne obećavamo ih upravo zato što mi znamo stvarne uslove toga zadatka i ne zataškavamo, nego otkrivamo novu klasnu borbu koja sazrijeva u krilu seljaštva.

Mi najprije podržavamo dokraja, svim mjerama, do konfiskacije, seljaka uopće protiv spahija, a zatim (i čak ne zatim, nego u isto vrijeme) podržavamo proletarijat protiv seljaka uopće. Htjeti *sad odmah* izračunati kakva će biti kombinacija snaga u samom seljaštvu »sutradan« poslije revolucije (demokratske) — prazna je utopija. Ne padajući u avanturizam, ne izdajući svoju naučnu savjest, ne trčeći za jevtinom popularnošću, mi možemo reći i kažemo *samo jedno:* mi ćemo svim snagama pomoći cijelom seljaštvu da izvrši demokratsku revoluciju, *da bi utoliko lakše* bilo nama, partiji proletarijata, da pređemo što prije na nov i viši zadatak — na socijalističku revoluciju. Mi ne obećavamo nikakvu harmoniju, nikakvu izjednačenost, nikakvu »socija-

lizaciju« od pobjede *sadašnjeg* seljačkog ustanka — naprotiv, mi »obećavamo« novu borbu, novu nejednakost, novu revoluciju, kojoj mi i težimo. Naše učenje nije tako »slatko« kao priče socijalista-revolucionara, ali ko hoće da bude napajan samo slatkim stvarima, taj neka i ide socijalistima-revolucionarima; takvim ljudima mi ćemo reći: srećan vam put.

Ovo marksističko gledište rješava, po našem mišljenju, i pitanje o komitetima. *Socijaldemokratskih seljačkih komiteta*, po našem mišljenju, *ne treba da bude:* ako je komitet socijaldemokratski, znači nije samo seljački; ako je seljački, znači nije čisto proleterski, nije socijaldemokratski. Ima masa ljudi koji vole da brkaju to dvoje, ali mi nismo od tih. Svuda gdje je moguće mi ćemo nastojati da organiziramo *svoje* komitete, komitete *socijaldemokratske radničke partije*. U njih će ući i seljaci, i pauperi, i inteligenti, i prostitutke (nedavno nas je pitao jedan radnik u pismu zašto da se ne agituje među prostitutkama), i vojnici, i učitelji i radnici — jednom riječi — *svi socijaldemokrati i niko osim socijaldemokrata*. Ti će komiteti voditi sav socijaldemokratski rad, u svoj njegovoj širini, nastojeći, međutim, da organizuju specijalno i posebno seoski proletarijat, jer socijaldemokratija je klasna partija proletarijata. Smatrati za »neortodoksan« posao organiziranje proletarijata koji se nije još potpuno očistio od ostataka starine — *najveća je zabluda*, i mi vjerujemo da se ona mjesta u pismu koja se odnose na to osnivaju na prostom nesporazumu. Gradski i industrijski proletarijat neizbježno će biti osnovno jezgro naše socijaldemokratske radničke partije, ali privlačiti k njoj, prosvjećivati, organizirati mi moramo sve trudbenike i sve eksploatisane, kao što kaže i naš program, sve bez izuzetka: i kustare, i paupere, i prosjake, i sluge, i skitnice, i prostitutke — razumije se, pod neophodnim i obaveznim uslovom da oni pristaju uz socijaldemokratiju, a ne socijaldemokratija uz njih, da oni prelaze na gledište proletarijata, a ne proletarijat na njihovo gledište.

A šta će tu onda revolucionarni seljački komiteti? — upitaće čitalac. Znači oni nisu potrebni? Ne, potrebni su. Naš je ideal: svugdje u selima čisto socijaldemokratski ko-

miteti, a onda njihov sporazum sa *svim* revolucionarnodemokratskim elementima, grupama, kružocima seljaštva radi stvaranja revolucionarnih komiteta. Tu imamo potpunu analogiju sa samostalnošću socijaldemokratske radničke partije u gradu i njenim savezom sa svim revolucionarnim demokratima u cilju ustanka. Mi smo za ustanak seljaštva. Mi smo apsolutno protiv miješanja i spajanja raznorodnih klasnih elemenata i raznorodnih partija. Mi smo za to da socijaldemokratija u cilju ustanka podstiče *čitavu* revolucionarnu demokratiju, da pomaže *čitavoj* revolucionarnoj demokratiji da se organizira, da *ide rame uz rame* s njome, ali ne spajajući se s njom, na barikade u gradovima — protiv spahija i policije u selima.

Živio gradski i seoski ustanak protiv samodržavlja! Živjela revolucionarna socijaldemokratija, avangarda čitave revolucionarne demokratije u sadašnjoj revoluciji!

»Proletarij« br. 16,
14 (1) septembra 1905.

SITNOBURŽOASKI I PROLETERSKI SOCIJALIZAM

U Evropi je među različitim socijalističkim učenjima danas potpuno zavladao marksizam, a borba za ostvarenje socijalističkog uređenja vodi se gotovo isključivo kao borba radničke klase, kojom rukovode socijalističke partije. Ali ta potpuna vladavina proleterskog socijalizma, koji se zasniva na marksističkom učenju, nije se učvrstila odjednom, nego tek poslije duge borbe sa svakojakim zaostalim učenjima, sa sitnoburžoaskim socijalizmom, s anarhizmom, itd. Prije nekih trideset godina marksizam još nije bio vladajući čak ni u Njemačkoj, gdje su prevladavala, tačno uzevši, mješovita, eklektička, prelazna shvaćanja između sitnoburžoaskog i proleterskog socijalizma. A u romanskim zemljama, u Francuskoj, Španiji, Belgiji, najrasprostranjenija učenja među naprednim radnicima bila su prudonizam, blankizam i anarhizam, koji su očito izražavali gledište sitnog buržuja a ne proletera.

Koji je uzrok izazvao tu brzu i potpunu pobjedu marksizma upravo u posljednjim decenijima? Čitav razvitak savremenih društava, kako u ekonomskom, tako i u političkom pogledu, čitavo iskustvo revolucionarnog pokreta i borbe ugnjetenih klasa sve više i više su potvrđivali ispravnost marksističkih pogleda. Propadanje sitne buržoazije neminovno je povlačilo za sobom, prije ili kasnije, odumiranje svakojakih sitnoburžoaskih predrasuda, a rastenje kapitalizma i zaoštravanje klasne borbe unutar kapitalističkog društva služili su kao najbolja agitacija za ideje proleterskog socijalizma.

Zaostalost Rusije prirodno objašnjava veliku žilavost različitih zaostalih socijalističkih učenja u našoj zemlji. Sva istorija ruske revolucionarne misli za posljednju četvrtinu stoljeća jeste istorija borbe marksizma protiv sitnoburžoaskog narodnjačkog socijalizma. I dok su brzo rastenje i zapanjujući uspjesi ruskog radničkog pokreta već donijeli marksizmu pobjedu i u Rusiji, dotle je, s druge strane, razvitak nesumnjivo revolucionarnog seljačkog pokreta — naročito poslije čuvenih seljačkih ustanaka u Malorusiji 1902. godine — izazvao izvjesno oživljenje staračkí oslabljelog narodnjaštva. Starinsko narodnjaštvo, reparirano pomodnim evropskim oportunizmom (revizionizam, bernštajnovstvo, kritika Marksa), sačinjava čitav originalni idejni bagaž takozvanih socijalista-revolucionara. Stoga seljačko pitanje zauzima centralno mjesto u sporovima marksista kako sa čistim narodnjacima, tako i sa socijalistima-revolucionarima.

Narodnjaštvo je bilo do izvjesne mjere cjelovito i dosljedno učenje. Negirala se vladavina kapitalizma u Rusiji; negirala se uloga tvorničkih radnika kao boraca u prvim redovima čitavog proletarijata; negiralo se značenje političke revolucije i buržoaske političke slobode; propagirao se odmah socijalistički prevrat koji polazi od seljačke obščine s njenim sitnim seoskim gazdinstvom. Od tog cjelovitog učenja ostali su sad samo ulomci, ali da bismo se svjesno orijentirali u sadašnjim sporovima, da ne bismo dopuštali da se ti sporovi srozavaju do međusobnih grdnja, potrebno je uvijek imati u vidu opće i glavne narodnjačke *osnove* zabluda naših socijalista-revolucionara.

Čovjek budućnosti u Rusiji je mužik, mislili su narodnjaci, a taj pogled proizlazio je neizbježno iz vjere u socijalističnost obščine, iz nevjerovanja u sudbinu kapitalizma. Čovjek budućnosti u Rusiji je radnik, mislili su marksisti, i razvitak ruskog kapitalizma, kako u poljoprivredi, tako i u industriji, sve više i više potvrđuje njihove poglede. Radnički pokret u Rusiji sam je sada primorao da ga priznaju, a što se tiče seljačkog pokreta, sva provalija između narodnjaštva i marksizma pokazuje se do danas u različitom *shvaćanju* tog pokreta. Za narodnjake seljački pokret upravo i opovrgava marksizam; on baš jeste pokret u korist neposrednog socijalističkog prevrata; on baš ne priznaje nika-

kvu buržoasku političku slobodu; on baš polazi ne od krupnog nego od sitnog gazdinstva. Jednom riječi, za narodnjake seljački pokret i jeste pravi, istinski socijalistički i neposredno socijalistički pokret. Narodnjačka vjera u seljačku obščinu i narodnjački anarhizam potpuno objašnjavaju neizbježnost takvih zaključaka.

Za marksista seljački pokret upravo nije socijalistički, nego je demokratski pokret. On je i u Rusiji, kao što je bivalo i u drugim zemljama, saputnik demokratske revolucije, buržoaske po svom društveno-ekonomskom sadržaju. On nije nimalo uperen protiv osnova buržoaskog poretka, protiv robne privrede, protiv kapitala. Naprotiv, on je uperen protiv starih, feudalnih, pretkapitalističkih odnosa na selu i protiv spahijskog zemljoposjeda kao glavnog oslonca svih ostataka feudalizma. Stoga potpuna pobjeda ovog seljačkog pokreta neće odstraniti kapitalizam, nego će, naprotiv, stvoriti širu bazu za njegov razvitak, ubrzaće i pojačaće čisto kapitalistički razvitak. Potpuna pobjeda seljačkog ustanka može samo da stvori uporište demokratske buržoaske republike, u kojoj će se prvi put u svoj čistoći razviti borba proletarijata protiv buržoazije.

To su, dakle, dva suprotna pogleda, koja treba da jasno shvati svaki onaj ko želi da se snađe u principijelnoj provaliji između socijalista-revolucionara i socijaldemokrata. Po jednom pogledu, seljački pokret je socijalistički, po drugom — demokratskoburžoaski pokret. Otud se može vidjeti kakvo neznanje pokazuju naši socijalisti-revolucionari kad ponavljaju po stoti put (uporedi, na primjer, br. 75. lista »Revoljucionnaja Rossija«) da su ortodoksni marksisti nekad »ignorirali« (nisu htjeli da znaju za) seljačko pitanje. Protiv takvog totalnog neznanja moguće je boriti se samo na jedan način: ponavljanjem abecede, izlaganjem starih dosljedno narodnjačkih pogleda, ukazivanjem po stoti i hiljaditi put na to da se stvarna razlika ne sastoji u želji ili nemanju želje da se vodi računa o seljačkom pitanju, u priznavanju ili ignoriranju tog pitanja, nego u *različitoj ocjeni* sadašnjeg seljačkog pokreta i sadašnjeg seljačkog pitanja u Rusiji. Onaj ko govori da marksisti »ignoriraju« seljačko pitanje u Rusiji jeste, prvo, totalna neznalica, jer sva glavna djela ruskih marksista, počevši od Plehanovljevih »Naših neslaga-

nja« (koja su izašla prije više od dvadeset godina), uglavnom su bila posvećena objašnjavanju pogrešnih narodnjačkih pogleda na seljačko pitanje. Drugo, onaj ko priča da marksisti »ignoriraju« seljačko pitanje dokazuje time svoju težnju da se izvuče od potpune ocjene stvarno principijelnog neslaganja: da li je sadašnji seljački pokret demokratskoburžoaski ili nije, da li je on uperen, po svom objektivnom značenju, protiv ostataka feudalizma ili nije?

Socijalisti-revolucionari nikad nisu davali i nikad ne mogu da dadu jasan i tačan odgovor na to pitanje, jer se beznadno pletu između starog narodnjačkog i sadašnjeg marksističkog gledanja na seljački pokret u Rusiji. Marksisti upravo zato i kažu da socijalisti-revolucionari stoje na gledištu sitne buržoazije (da su ideolozi sitne buržoazije) što ovi ne mogu da se otarase sitnoburžoaskih iluzija, narodnjačkih fantazija u ocjeni seljačkog pokreta.

I zato opet moramo ponavljati: a-be-ce. Čemu teži sadašnji seljački pokret u Rusiji? Zemlji i slobodi. — Kakvo će značenje imati potpuna pobjeda tog pokreta? Došavši do slobode, on će odstraniti vladavinu spahija i birokrata u upravljanju državom. Došavši do zemlje, on će predati spahijsku zemlju seljacima. — Da li će najpotpunija sloboda i najpotpunija eksproprijacija spahija (oduzimanje zemlje spahijama) odstraniti robnu privredu? Ne, neće je odstraniti. — Da li će najpotpunija sloboda i najpotpunija eksproprijacija spahija odstraniti individualni način privređivanja seljačkog domaćinstva na obščinskoj zemlji ili na »socijaliziranoj« zemlji? Ne, neće ga odstraniti. — Da li će najpotpunija sloboda i najpotpunija eksproprijacija spahija odstraniti duboku provaliju između bogatog seljaka, s mnogo konja i s mnogo krava, i poljoprivrednog radnika, nadničara, tj. između seljačke buržoazije i seoskog proletarijata? Ne, neće je odstraniti. Naprotiv, što će poraz i uništenje višeg *staleža* (spahijskog) biti potpuniji, to će *klasna* razlika između buržoazije i proletarijata biti dublja. — Kakvo će objektivno značenje imati potpuna pobjeda seljačkog ustanka? Ta pobjeda će dokraja uništiti sve ostatke feudalizma, ali nikako neće uništiti buržoaski način privređivanja, neće uništiti podjelu društva na klase, na bogate i siromašne, na buržoaziju i proletarijat. — Zbog čega je sadašnji seljački pokret de-

mokratskoburžoaski pokret? Zbog toga što on, uništavajući vlast birokrata i spahija, stvara demokratsko uređenje društva, ne mijenjajući buržoaski temelj tog demokratskog društva, ne uništavajući vladavinu kapitala. — Kako mora da se svjesni radnik, socijalist, odnosi prema sadašnjem seljačkom pokretu? On mora podržavati taj pokret, pomagati seljacima najenergičnije, dokraja im pomagati da sasvim zbace i vlast birokrata i vlast spahija. Ali u isto vrijeme on mora objašnjavati seljacima da zbaciti vlast birokrata i spahija još nije dovoljno. Zbacujući tu vlast, treba se u isto vrijeme pripremati za uništenje vlasti kapitala, vlasti buržoazije, a za ovo treba odmah propagirati u potpunosti socijalističko, tj. marksističko, učenje i ujedinjavati, okupljati, organizirati seoske proletere za borbu sa seljačkom buržoazijom i sa čitavom buržoazijom Rusije. — Može li svjestan radnik da zaboravi demokratsku borbu zbog socijalističke ili socijalističku zbog demokratske? Ne, svjestan radnik naziva sebe socijaldemokratom upravo zato što je shvatio odnos između jedne i druge borbe. On zna da nema drugog puta u socijalizam osim preko demokratizma, preko političkih sloboda. Stoga on teži potpunom i dosljednom ostvarenju demokratizma radi postignuća konačnog cilja, socijalizma. — Zbog čega uslovi demokratske borbe i socijalističke borbe nisu jednaki? Zbog toga što će radnici neminovno imati razne saveznike u jednoj i u drugoj borbi. Demokratsku borbu radnici vode zajedno s jednim dijelom buržoazije, naročito sitne buržoazije. Socijalističku borbu radnici vode protiv čitave buržoazije. Borba protiv birokrata i spahija može se i mora voditi zajedno sa svim seljacima, čak bogatima i srednjima. A borba protiv buržoazije, što znači i borba protiv bogatih seljaka, može se dobro voditi samo zajedno sa seoskim proletarijatom.

Ako se prisjetimo svih onih elementarnih istina marksizma, analizu kojih socijalisti-revolucionari uvijek najvećma vole da izbjegavaju, lako ćemo moći da ocijenimo slijedeće njihove »najnovije« prigovore marksizmu.

»Zašto bi trebalo — uzvikuje »Revoljucionnaja Rossija« (br. 75) — prvo podržavati seljake uopće protiv spahija, pa onda (tj. u isto vrijeme) podržavati proletarijat protiv

seljaka uopće, umjesto da se odmah podržava proletarijat protiv spahija, i šta će tu marksizam — sam Alah zna.«

To je gledište najprimitivnijeg, djetinjski naivnog anarhizma. O uništenju »odmah« svake eksploatacije već davno, mnogo stoljeća, čak mnogo tisućljeća mašta čovječanstvo. Ali ta maštanja ostajala su maštanja dotle dok se milioni eksploatiranih nisu počeli da ujedinjuju u cijelom svijetu radi dosljedne, istrajne, svestrane borbe za mijenjanje kapitalističkog društva u pravcu vlastitog razvitka tog društva. Socijalistička maštanja pretvorila su se u socijalističku borbu miliona ljudi tek tada kad je Marksov naučni socijalizam povezao težnje za preobražajem s borbom određene klase. Izvan klasne borbe socijalizam je prazna fraza ili naivno maštanje. A kod nas u Rusiji pred našim očima se vode dvije različite borbe dviju različitih socijalnih snaga. Proletarijat se bori protiv buržoazije svuda gdje postoje kapitalistički produkcioni odnosi (a oni postoje čak — na znanje našim socijalistima-revolucionarima — unutar seljačke obščine), tj. na najpotpunije »socijaliziranoj«, s njihova gledišta, zemlji. Seljaštvo, kao sloj sitnih zemljoposjednika, sitnih buržuja, bori se protiv svih ostataka feudalizma, protiv birokrata i spahija. Ne vidjeti ova dva različita, raznorodna socijalna rata mogu samo ljudi koji su sasvim neupoznati s političkom ekonomijom i s istorijom revolucija u cijelom svijetu. Zatvarati oči pred raznorodnošću tih ratova pomoću riječi »odmah« znači turati glavu u pijesak i odricati se svake analize stvarnosti.

Izgubivši cjelovitost pogleda starog narodnjaštva, socijalisti-revolucionari zaboravili su čak mnogo od učenja samih narodnjaka. »Pomažući seljaštvu da eksproprira spahije — piše na istom mjestu »Revoljucionnaja Rossija« — g. Lenjin nesvjesno pomaže uvođenje sitnoburžoaskog gazdinstva na ruševinama već više ili manje razvijenih forma kapitalističke poljoprivrede. Nije li to korak nazad s gledišta ortodoksnog marksizma?«

Stidite se, gospodo! Tä vi ste zaboravili svog g. V. V-a! Prelistajte njegovu »Sudbinu kapitalizma«, »Studije« g. Nikolaja —ona i druge izvore vaše mudrosti. Vi ćete se tada podsjetiti da spahijsko gazdinstvo u Rusiji sjedinjuje u sebi kapitalističke i feudalne crte. Vi ćete tada doznati da postoji

sistem gazdinstva na bazi odrade, taj direktni ostatak tlake. Ako povrh toga zavirite u takvu ortodoksno marksističku knjigu kao što je treći tom Marksova »Kapitala«, vi ćete iz nje doznati da se drukčije nego posredstvom sitnoburžoaskog seljačkog gazdinstva nigdje nije razvijalo, a nije ni moglo da se razvija, gazdinstvo na bazi tlake niti se ono moglo da pretvori u kapitalističko. Da biste smlavili marksizam, vi postupate na odveć jednostavan, odveć davno raskrinkan način: vi pripisujete marksizmu karikirano uprošćen pogled na direktno smjenjivanje krupnog gazdinstva na bazi tlake kapitalističkim gazdinstvom! Vi rasuđujete: spahijski prinosi su veći od seljačkih, znači — eksproprijacija spahija je korak nazad. Ovo rasuđivanje dostojno je gimnazijalca iz četvrtog razreda. Razmislite, gospodo, da li je odvajanje maloprinosne seljačke zemlje od visokoprinosne spahijske u vrijeme pada kmetstva bilo »korak nazad«?

Sadašnje kapitalističko gazdinstvo sjedinjuje u sebi kapitalističke i feudalne crte. Sadašnja borba seljaka protiv spahija je, po svom objektivnom značenju, borba protiv ostataka feudalizma. Ali pokušavati da se pobroje svi pojedini slučajevi i da se odredi s tačnošću apotekarske vage gdje upravo završava feudalizam a počinje čisti kapitalizam — znači pripisivati marksistima svoj vlastiti pedantizam. Mi ne možemo izračunati koji dio cijene namirnica kupljenih kod sitnog trgovca sačinjava radna vrijednost a koji dio kaišarenje itd. Znači li to, gospodo, da teoriju radne vrijednosti treba odbaciti?

Sadašnje spahijsko gazdinstvo u Rusiji sjedinjuje u sebi kapitalističke i feudalne crte. Otud samo pedanti mogu izvlačiti zaključak da je naša dužnost odvagnuti, sračunati i registrirati svaku crticu u svakom pojedinom slučaju po ovom ili onom njenom socijalnom karakteru. Otud samo utopisti mogu izvlačiti zaključak da mi nemamo »zbog čega« razlikovati dva raznorodna socijalna rata. Otud slijedi u stvari taj i samo taj zaključak da mi moramo i u svom programu i u svojoj taktici sjedinjavati čisto proletersku borbu protiv kapitalizma s općedemokratskom (i općeseljačkom) borbom protiv feudalizma.

Što su kapitalističke crte jače razvijene u sadašnjem spahijskom polufeudalnom gazdinstvu, to je preča potreba da

se već sada samostalno organizira seoski proletarijat, jer će utoliko prije kod svake konfiskacije stupiti na scenu čisto kapitalistički ili čisto proleterski antagonizam. Ukoliko su kapitalističke crte u spahijskom gazdinstvu jače, utoliko brže će demokratska konfiskacija gurnuti u pravu borbu za socijalizam — i prema tome, utoliko je opasnija lažna idealizacija demokratskog prevrata koja se izvodi pomoću riječi »socijalizacija«. Eto kakav zaključak proizlazi iz izmiješanosti kapitalizma i feudalizma u spahijskom gazdinstvu.

Dakle, sjedinjavati čisto proletersku borbu s općeseljačkom, ali ih ne brkati. Podržavati općedemokratsku i općeseljačku borbu, nikako se ne spajajući s tom neklasnom borbom, nipošto je ne idealizirajući putem lažnih riječi kao što je socijalizacija, nipošto ne zaboravljajući ni za trenutak organiziranje i gradskog i *seoskog* proletarijata u potpuno samostalnu klasnu partiju socijaldemokratije. Podržavajući dokraja najodlučniji demokratizam, ta partija neće dopustiti da je s revolucionarnog puta odvuku reakcionarna maštanja i eksperimenti stvaranja »izjednačenosti« pri robnoj privredi. Borba seljaka protiv spahije sad je revolucionarna, konfiskacija spahijske zemlje u ovom momentu ekonomske i političke evolucije u svakom pogledu je revolucionarna, i mi ovu revolucionarnodemokratsku mjeru podržavamo. Ali nazivati tu mjeru »socijalizacijom«, obmanjivati sebe i narod u pogledu mogućnosti »izjednačenog« zemljoposjeda pri robnoj privredi, to je već reakcionarna sitnoburžoaska utopija, koju prepuštamo socijalistima-reakcionarima.

»Proletarij« br. 24,
7. novembra (25. oktobra) 1905.

DODATAK

PREDAVANJE O REVOLUCIJI OD 1905.

Mladi drugovi i drugarice!

Danas proslavljamo dvanaestu godišnjicu »krvave nedjelje«, koja se s pravom uzima kao početak ruske revolucije.

Hiljade radnika — i to ne socijaldemokrata nego religioznih ljudi i vjernih podanika — slivaju se, predvođeni svećenikom Gaponom, iz svih dijelova grada u centar prijestonice, na trg pred Zimskom palatom, da predadu caru peticiju. Radnici idu noseći ikone, a njihov tadašnji vođa Gapon pismeno je uvjeravao cara da jamči za neprikosnovenost njegove ličnosti i molio ga da se pojavi pred narodom.

Poziva se vojska. Ulani i kozaci bacaju se na gomilu isukanim sabljama, pucaju u goloruke radnike koji na koljenima mole kozake da ih puste caru. Prema policijskim saopćenjima, bilo je više od hiljadu mrtvih, više od dvije hiljade ranjenih. Ogorčenje radnika bilo je neopisivo.

To je opća slika 22. januara 1905, krvave nedjelje.

Da bih vam istorijsko značenje tog događaja učinio očiglednijim, pročitaću nekoliko mjesta iz radničke peticije. Peticija počinje ovako:

»Mi radnici, stanovnici Petrograda, došli smo k Tebi. Mi smo nesretni, ruglu izvrgnuti robovi, pritisnuti despotizmom i samovoljom. Kad se čaša strpljenja prelila, obustavili smo rad i zamolili naše gazde da nam dadu samo ono bez čega život nije drugo do živa muka. No sve je to bilo odbijeno, sve se fabrikantima učinilo nezakonitim. Mi ovdje, mnoge hiljade, kao i cijeli ruski narod, nemamo nikakvih ljudskih prava. Zahvaljujući tvojim činovnicima, postali smo robovi.«

Peticija nabraja slijedeće zahtjeve: amnestija, javne slobode, normalna nadnica, postepena predaja zemlje narodu, sazivanje ustavotvorne skupštine na osnovi općeg i jednakog prava glasa, i završava riječima:

»Gospodaru! Ne ostavljaj svoj narod bez pomoći! Sruši zid između Sebe i svoga naroda!... Zapovjedi i zakuni se, kako bi se naše molbe ispunile, i ti ćeš Rusiju učiniti sretnom; ako to ne učiniš, spremni smo da odmah ovdje umremo. Mi imamo samo dva puta: slobodu i sreću, ili grob.«

Čovjeka obuzima neko čudno osjećanje kad *sada* čita tu peticiju neobrazovanih, nepismenih radnika, koje predvodi jedan patrijarhalni svećenik. Nehotice se nameće paralela između ove naivne peticije i današnjih mirovnih rezolucija socijalpacifista, tj. ljudi koji bi htjeli da budu socijalisti, a u stvari su samo buržoaski frazeri. Neobrazovani radnici u predrevolucijskoj Rusiji nisu znali da je car glava *vladajuće klase,* naime krupnih zemljoposjednika koji su već hiljadama niti povezani s krupnom buržoazijom i koji su riješeni da svoje monopole, privilegije i profite brane svim sredstvima sile. Današnji socijalpacifisti, koji — šalu na stranu! — žele da važe kao »visokoobrazovani« ljudi, ne znaju da je očekivati »demokratski« mir od buržoaskih vlada, koje vode imperijalistički, pljačkaški rat, isto onako glupo kao što je glupo misliti da je mirnim peticijama moguće privoljeti krvavog cara na demokratske reforme.

No pri svemu tome ima ta velika razlika što su socijalpacifisti dobrim dijelom licemjeri koji hoće da blagim riječima odvrate narod od revolucionarne borbe, dok su neobrazovani radnici predrevolucijske Rusije svojim djelima dokazali da su iskreni ljudi koji su se prvi put probudili k političkoj svijesti.

I upravo u tom buđenju ogromnih narodnih masa k političkoj svijesti i k revolucionarnoj borbi sastoji se istorijski značaj 22. januara 1905.

»U Rusiji još nema revolucionarnog naroda« — tako je pisao *dva dana prije* »krvave nedjelje« tadašnji vođa ruskih liberala g. Petar Struve, koji je tada izdavao ilegalni, slobodni organ u inostranstvu. Toliko se tom »visokoobrazovanom« naduvenom i nadasve glupom vođi buržoaskih reformista činila apsurdnom ideja da nepismena seljačka zemlja

može roditi revolucionarni narod! Tako duboko su tadašnji — baš kao i sadašnji — reformisti bili uvjereni da stvarna revolucija nije moguća!

Prije 22 (po ruskom računanju vremena 9) januara 1905. revolucionarne partije Rusije sastojale su se od šake ljudi — tadašnji reformisti (baš kao i današnji) podrugljivo su nas zvali »sektom«. Nekoliko stotina revolucionarnih organizatora, nekoliko hiljada članova mjesnih organizacija, pola tuceta revolucionarnih listova koji nisu izlazili češće od jedanput mjesečno — izdavanih uglavnom u inostranstvu i krijumčarenih u Rusiju uz nevjerovatne teškoće i po cijenu mnogih žrtava — to su prije 22. januara 1905. bile revolucionarne partije Rusije, s revolucionarnom socijaldemokratijom na čelu. Ta okolnost davala je ograničenim i nadmenim reformistima formalno pravo da tvrde kako u Rusiji još nema revolucionarnog naroda.

No za nekoliko mjeseci slika se sasvim izmijenila! Stotine revolucionarnih socijaldemokrata »iznenada« su izrasle u hiljade, hiljade postadoše vođama 2—3 miliona proletera. Proleterska borba izazvala je veliko vrenje, djelimično i revolucionarni pokret u masi od 50 do 100 miliona seljaka, seljački pokret je probudio simpatije u vojsci i doveo do vojničkih ustanaka, do oružanih borba jednog dijela vojske protiv drugog dijela. Tako je ogromna zemlja sa 130 miliona stanovnika ušla u revoluciju, tako je od učmale Rusije nastala Rusija revolucionarnog proletarijata i revolucionarnog naroda.

Taj prelaz valja studirati, njegovu mogućnost, njegove, tako da kažem, metode ili puteve valja shvatiti.

Najvažnije sredstvo tog prelaza bio je *masovni štrajk*. Specifičnost ruske revolucije sastoji se u tome što je ona po svojoj socijalnoj sadržini bila *buržoaskodemokratska*, ali po sredstvima borbe *proleterska*. Ona je bila buržoaskodemokratska jer je cilj kojem je neposredno težila i koji je mogla postići neposredno, svojim vlastitim snagama, bila demokratska republika, osmosatni radni dan, konfiskacija ogromnog plemićkog krupnog zemljoposjeda — sve same takve mjere koje je najvećim dijelom ostvarila buržoaska revolucija u Francuskoj 1792. i 1793.

Ruska revolucija bila je u isti mah i proleterska, ne samo u tom smislu što je proletarijat bio vodeća snaga, avangarda pokreta, nego i u tom smislu što je specifično proletersko sredstvo borbe, naime *štrajk*, bilo glavno sredstvo razdrmavanja masa i najkarakterističnija pojava u valovitom toku odlučujućih događaja.

Ruska revolucija je u svjetskoj istoriji *prva* — ali zacijelo neće biti posljednja — velika revolucija u kojoj je masovni politički štrajk igrao neobično veliku ulogu. Pa ni sami događaji ruske revolucije i smjenjivanje njenih političkih formi ne mogu se razumjeti ako se *osnova* tih događaja i tog smjenjivanja ne traži u *statistici štrajkova*.

Ja vrlo dobro znam koliko su suhe statističke cifre nepodesne za jedno usmeno predavanje, koliko one mogu da odbiju slušaoce. Ali ipak ne mogu da vam ne navedem nekoliko zaokruženih cifara, da biste mogli ocijeniti stvarnu, objektivnu osnovu čitavog pokreta. Prosječni godišnji broj štrajkaša u Rusiji u toku *deset* godina prije revolucije bio je 43000. Dakle, ukupan broj štrajkaša u čitavom deceniju prije revolucije — 430000. U januaru 1905, u prvom mjesecu revolucije, broj štrajkaša je bio 440000. Dakle, u *jednom* jedinom mjesecu *više* nego u čitavom prethodnom deceniju!

Ni u jednoj kapitalističkoj zemlji svijeta — čak ni u najnaprednijim zemljama kao što su Engleska, Sjedinjene Američke Države, Njemačka — svijet nije vidio tako velikog štrajkaškog pokreta kao u Rusiji 1905. godine. Ukupan broj štrajkaša bio je 2 miliona 800 hiljada, što je gotovo dvaput više od ukupnog broja fabričkih radnika! To ne dokazuje, naravno, da su gradski fabrički radnici u Rusiji bili obrazovaniji ili jači ili sposobniji za borbu od svoje braće u zapadnoj Evropi. Istina je baš suprotno.

Ali to dokazuje koliko velika može biti neprobuđena energija proletarijata. To dokazuje da proletarijat u revolucionarnom periodu — ja to tvrdim bez ikakvog pretjerivanja, na temelju najtačnijih podataka ruske istorije — *može* razviti *sto puta* veću borbenu energiju nego u obično, mirno vrijeme. To dokazuje da čovječanstvo sve do 1905. godine još nije znalo kako ogromno, kako grandiozno može biti i biće naprezanje snaga proletarijata kad se radi o borbi za zaista velike ciljeve, o zaista revolucionarnoj borbi!

Istorija ruske revolucije pokazuje da je upravo avangarda, elita najamnog radništva vodila borbu s najvećom žilavošću i s najvećom požrtvovanošću. Ukoliko su fabrike bile veće, utoliko su štrajkovi bili uporniji, utoliko su slučajevi ponavljanja štrajkova u jednoj i istoj godini bili češći. Ukoliko su gradovi bili veći, utoliko je uloga proletarijata u borbi bila veća. Tri velika grada koji imaju najinteligentnije i najmnogobrojnije radništvo, naime Petrograd, Riga i Varšava, pokazuju neuporedivo veći broj štrajkaša u odnosu na ukupan broj radnika, nego svi drugi gradovi, a kamoli selo.

Metalski radnici daju u Rusiji — kao i u drugim kapitalističkim zemljama — avangardu proletarijata. I tu vidimo ovu poučnu činjenicu: svaka stotina fabričkih radnika u Rusiji uopće dala je 1905. godine 160 štrajkaša. Nasuprot tome, svaka stotina *metalskih* radnika dala je iste godine *320* štrajkaša! Izračunano je da je svaki ruski fabrički radnik 1905. godine uslijed štrajka gubio prosječno 10 rubalja — oko 26 franaka po predratnom kursu — žrtvovao ih, tako reći, za borbu. A ako uzmemo samo metalske radnike, dobivamo *triput toliku sumu!* Najbolji elementi radničke klase išli su na čelu, vodeći za sobom kolebljive, budeći dremljive i bodreći slabe.

Sasvim specifično bilo je preplitanje *ekonomskih* i političkih štrajkova za vrijeme revolucije. Nema sumnje da je tek najtješnja povezanost tih dviju forma štrajkova zagarantirala veliku snagu pokreta. Široka masa eksploatiranih ne bi nikad mogla biti uvučena u revolucionarni pokret kad ta masa ne bi svakodnevno vidjela pred sobom primjere kako su najamni radnici rajrazličitijih industrijskih grana prinuđivali kapitaliste da im neposredno, odmah, poboljšaju položaj. Novi duh ušao je s tom borbom u čitavu masu ruskog naroda. Tek sad su bile odbačene stare navike kmetske, trome, patrijarhalne, krotke i pokorne Rusije, tek sad je ruski narod dobio zaista demokratski, zaista revolucionarni odgoj. Kad buržoaska gospoda i njihovi nekritički oponašači, socijalistički reformisti, praveći se neobično važni, govore o »odgoju« masa, tada obično pod tim misle nešto školsko, pedantsko, nešto što demoralizira mase, što im ucjepljuje buržoaske predrasude.

Pravi odgoj masa nikad ne može biti odvojen od samostalne politike, i, naročito, od revolucionarne borbe same mase. Tek borba odgaja eksploatiranu klasu, tek borba joj pokazuje mjeru njenih snaga, širi njen horizont, povećava njenu sposobnost, bistri njen um, čeliči njenu volju. I zato su čak i reakcionari morali priznati da je godina 1905, godina borbe, »luda godina«, definitivno sahranila patrijarhalnu Rusiju.

Pogledajmo izbliže odnos između metalskih i tekstilnih radnika u Rusiji za vrijeme njihovih štrajkaških borba 1905. Metalski radnici su najbolje plaćeni, najinteligentniji, najkulturniji proleteri. Tekstilni radnici, kojih je u Rusiji 1905. bilo preko dva i po puta više od metalskih, jesu najzaostalija, najslabije plaćena masa, koja često još nije definitivno prekinula vezu sa svojom rodbinom na selu. I tu vidimo ovu veoma važnu činjenicu:

Štrajkovi metalskih radnika pokazuju nam u toku cijele 1905. godine prevagu političkih štrajkova nad ekonomskim, osobito na kraju godine. Kod tekstilnih radnika, naprotiv, vidimo na početku 1905. vrlo veliku prevagu *ekonomskih* štrajkova, koja se tek na kraju godine pretvara u prevagu političkih štrajkova. Jasno je, dakle, da samo ekonomska borba, samo borba za neodložno, neposredno poboljšanje svog položaja, može prodrmati najzaostalije slojeve eksploatirane mase, da im samo ona daje stvarni odgoj i formira od njih — u revolucionarnoj epohi — u toku nekoliko mjeseci trupu političkih boraca.

Naravno, za ovo je bilo potrebno da prethodnice radništva pod klasnom borbom ne razumijevaju borbu za interese malog gornjeg sloja — kao što su reformisti isuviše često nastojali da sugeriraju radnicima — nego da proleteri stvarno istupaju kao avangarda većine eksploatiranih, da tu većinu uvlače u borbu, kao što se to dogodilo 1905. u Rusiji i kao što će se to nesumnjivo dogoditi u budućnoj proleterskoj revoluciji u Evropi.

Početak 1905. godine donio je prvi veliki talas štrajkaškog pokreta u cijeloj zemlji. Već u proljeće te godine vidimo buđenje prvog velikog, ne samo ekonomskog nego i političkog, *seljačkog pokreta* u Rusiji. Koliko važno značenje ima taj pokret za istoriju, moći će da shvati samo onaj ko nije

zaboravio da se seljaštvo u Rusiji 1861. godine oslobodilo od najgore kmetske zavisnosti, da su seljaci u većini nepismeni, da se nalaze u strahovitoj bijedi, da ih ugnjetavaju spahije, zaglupljuju popovi, da su jedni od drugih izolirani ogromnim udaljenostima i gotovo potpunim bespućem.

Rusija je prvi put vidjela revolucionarni pokret protiv carizma godine 1825, i taj pokret bio je gotovo isključivo predstavljen plemićima. Otada pa sve do 1881. godine, kad su teroristi ubili Aleksandra II, na čelu pokreta su stajali intelektualci iz srednjeg staleža. Oni su pokazali najveće samopožrtvovanje i svojom junačkom terorističkom metodom borbe — zadivili su cijeli svijet. Zacijelo, žrtve nisu bile uzaludne, zacijelo su one — neposredno ili posredno — pridonijele kasnijem revolucionarnom odgoju ruskog naroda. Ali svoj neposredni cilj, buđenje narodne revolucije, one nisu postigle niti su mogle postići.

To je pošlo za rukom tek revolucionarnoj borbi proletarijata. Tek talasi masovnog štrajka, prelivši se po cijeloj zemlji, u vezi s jezovitim lekcijama imperijalističkog rusko-japanskog rata, probudili su široke mase seljaštva iz njihove letargije. Riječ »štrajkaš« dobila je kod seljaka nov smisao: ona je otprilike značila nešto kao buntovnik, revolucionar, što se prije izražavalo riječju »student«. Ali kako je »student« pripadao srednjem staležu, »učenim« ljudima, »gospodi«, on je bio tuđ narodu. »Štrajkaš« je, naprotiv, i sam dolazio od naroda, i sam je pripadao eksploatiranima; protjeran iz Petrograda, on je vrlo često dolazio na selo i pričao svojim seoskim drugovima o požaru koji je zahvatio gradove i koji se okretao protiv plemića i protiv kapitalista. U ruskom selu se pojavio nov tip, mladi seljak, takozvani »svjesni«. On je stajao u vezi sa »štrajkašima«, čitao novine, pričao seljacima o događajima u gradovima, objašnjavao seoskim drugovima značaj političkih zahtjeva, on ih je pozivao u borbu protiv krupnih zemljoposjednika-plemića, protiv popova i činovnika.

Seljaci su se sakupljali u grupe, raspravljali o svom položaju i malo-pomalo se laćali borbe: oni su u gomilama napadali na krupne zemljoposjednike, palili njihove palate i kuće na imanju, ili su pljačkali njihove zalihe, uzimali

žito i druge živežne namirnice, uklanjali policijske činovnike i zahtijevali da se zemlja, da se ogromne latifundije plemića predaju narodu.

U proljeće 1905. seljački pokret bio je tek u začetku, on je zahvatio tek manji dio kotarâ, otprilike samo jednu sedminu kotarâ.

Ali dovoljno je bilo da se proleterski masovni štrajk u gradovima spoji s pokretom na selu da bi se uzdrmao »najčvršći« i posljednji oslonac carizma. Imam u vidu *armiju*.

Započinju *vojnički ustanci* u mornarici i u vojsci. Svaki veliki talas štrajkaškog i seljačkog pokreta za vrijeme revolucije praćen je vojničkim ustancima u svim dijelovima Rusije. Najčuveniji od njih je ustanak na crnomorskoj oklopnjači »Knez Potemkin«, koja je, dospjevši u ruke ustanika, učestvovala u revoluciji u Odesi pa se poslije poraza te revolucije i neuspjelih pokušaja da osvoji druge luke (npr. Feodosiju na Krimu) predala rumunjskim vlastima u Konstanci.

Dopustite da vam iz te pobune crnomorske flote opširnije opišem jednu malu epizodu, da biste imali konkretnu sliku događaja na najvišoj tački njihova razvitka.

»Priređivali su se zborovi revolucionarnih radnika i mornara, oni su se održavali sve češće. Kako vojnike nisu puštali na radničke mitinge, radnici su u masama počeli posjećivati vojničke mitinge. Skupljalo se na hiljade vojnika i radnika. Ideja zajedničke akcije naišla je na oduševljen prijem. U svjesnijim četama birali su se delegati.

Tada su vojne vlasti odlučile da poduzmu mjere. Pokušaji pojedinih oficira da na mitinzima drže »patriotske« govore davali su veoma bijedne rezultate: mornari, navikli na diskusije, nagonili su svoje starješine na sramotan uzmak. Zbog tih neuspjeha bilo je odlučeno da se mitinzi uopće zabrane. Ujutro 24. novembra 1905. pred vratima mornaričkih kasarna postrojena je četa mornara u punoj ratnoj spremi. Kontraadmiral Pisarevski izdao je javno zapovijest: »Nikoga ne puštati iz kasarna! U slučaju nepokoravanja pucati!« Iz čete kojoj je bila dana ova zapovijest istupio je mornar Petrov, pred očima svih napunio pušku i jednim metkom ubio kapetana Štajna iz Belostočkog puka, a drugim ranio kontraadmirala Pisarevskog. Odjeknula je komanda oficira: »Uhapsite ga!« Ali se niko nije makao s mjesta. Petrov je bacio pušku na zemlju. »Šta stojite? Uhapsite me!« Uhapsiše ga. Mornari koji su povrvjeli sa svih strana burno su zahtijevali da se pusti na slobodu, izjavljujući da oni za njega garantuju. Uzbuđenje je dostiglo vrhunac.

— Je li, Petrove, puška je opalila slučajno? — upitao je oficir da bi našao neki izlaz iz nastale situacije.
— Kako slučajno! Istupio sam naprijed, napunio pušku i nanišanio. Zar je to slučajno?
— Oni traže da budeš pušten na slobodu...
I Petrov je bio pušten. Ali se mornari nisu time zadovoljili. Svi dežurni oficiri bili su pohapšeni, razoružani i odvedeni u kancelariju... Delegati mornara, njih oko 40, konferirali su cijelu noć. Odlučili su da se oficiri puste na slobodu, ali da se više ne puštaju u kasarne«...

Ova mala epizoda ilustrira vam kako su tekli događaji u većini vojničkih ustanaka. Revolucionarno vrenje u narodu nije moglo da ne zahvati i vojsku. Karakteristično je da su vođe pokreta davali *oni elementi* ratne mornarice i vojske koji su se regrutirali uglavnom iz redova industrijskih radnika i za koje se tražila najveća tehnička priprava, npr. *saperi*. Ali široke mase bile su još odveć naivne, odveć miroljubive, odveć dobroćudne, odveć kršćanski raspoložene. One su planule prilično lako, svaki slučaj nepravde, odveć grub postupak oficira, loša hrana itd. mogla je izazvati revolt. Ali nije bilo dovoljno izdržljivosti, nedostajala je jasna svijest o zadatku, nije se shvaćalo da je samo najenergičnije nastavljanje oružane borbe, samo pobjeda nad svim vojnim i civilnim vlastima, samo obaranje vlade i osvajanje vlasti u cijeloj državi jedina garancija uspjeha revolucije.

Široke mase mornara i vojnika lako su dizale bunu, ali su isto tako lako činile tu naivnu glupost da su puštale na slobodu pohapšene oficire, dale su se umirivati obećanjima i nagovaranjima starješina; starješine su na taj način dobivale dragocjeno vrijeme, pozivale pojačanje, cijepale ustaničke snage, i najzad je uvijek dolazilo najokrutnije ugušivanje i pogubljenje vođa.

Veoma je zanimljivo uporediti vojničke ustanke u Rusiji 1905. s vojničkim ustankom dekabrista 1825. godine. Tada su političkim pokretom rukovodili gotovo isključivo oficiri, i to oficiri-plemići koje je za vrijeme Napoleonovih ratova zarazio dodir s demokratskim idejama Evrope. Vojnička masa, koja se tada još sastojala od kmetova, držala se pasivno.

Istorija 1905. godine pokazuje nam sasvim suprotnu sliku. Oficiri, uz neznatne izuzetke, bili su nastrojeni ili liberalnoburžoaski, reformistički, ili direktno kontrarevolucio-

narno. Radnici i seljaci u vojničkoj uniformi bili su duša ustanka: pokret je postao narodnim, on je prvi put u istoriji Rusije zahvatio većinu eksploatiranih. Nedostajala je samo, s jedne strane, izdržljivost, odlučnost masa, koje su isuviše patile od bolesti povjerenja, a s druge strane — organizacija revolucionarnih socijaldemokratskih radnika u vojničkoj uniformi, koji nisu dovoljno umjeli da uzmu rukovodstvo u svoje ruke, da stanu na čelo revolucionarne vojske i pređu u ofanzivu protiv državne vlasti.

Uzgred rečeno, oba ova nedostatka biće — možda sporije nego što bismo htjeli, ali zato sigurno — uklonjena ne samo općim razvitkom kapitalizma nego i sadašnjim ratom...

U svakom slučaju, istorija ruske revolucije, kao i istorija Pariske komune 1871. godine, daje nam neospornu pouku da militarizam nikad i ni u kom slučaju ne može biti savladan i uklonjen na neki drugi način osim pobjedonosnom borbom jednog dijela narodne vojske protiv drugog dijela. Nije dovoljno samo kleti, proklinjati, »otklanjati« militarizam, argumentiranom kritikom dokazivati njegovu štetnost, glupo je mirno odbijati služenje u vojsci — potrebno je da se revolucionarna svijest proletarijata drži budnom, i to ne samo uopće nego da se njegovi najbolji elementi konkretno pripremaju za to da u momentu najjačeg vrenja u narodu stupe na čelo revolucionarne armije.

To isto nas uči i svakodnevno iskustvo ma koje kapitalističke države. Svaka »mala« kriza koju doživljuje jedna takva država pokazuje nam u malom opsegu elemente i klice borba koje će se u jednoj velikoj krizi neminovno morati da ponove u velikom opsegu. I šta je drugo, na primjer, svaki štrajk ako ne jedna mala kriza kapitalističkog društva? Zar pruski ministar unutrašnjih poslova, gospodin Putkamer, nije imao pravo kad je kazao čuvenu izreku: »U svakom štrajku vreba hidra revolucije»? Zar nam pozivanje vojske za vrijeme štrajkova u svim, čak — dopustite da se tako izrazim: u najmirnijim — i »najdemokratskijim« kapitalističkim zemljama ne pokazuje *kako* će izgledati u vremenima stvarno *velikih* kriza?

No moram da se vratim na istoriju ruske revolucije.

Pokušao sam ocrtati kako su proleterski štrajkovi prodrmali čitavu zemlju i najšire, najzaostalije slojeve eksploatiranih, kako je počeo seljački pokret i kako su ga pratili vojnički ustanci.

U jesen 1905. cijeli pokret je dostigao svoj vrhunac, 19. (6) augusta izašao je carski manifest o stvaranju predstavničkog tijela. Takozvana Buliginova duma trebalo je da ponikne na osnovi izbornog zakona koji je stvorio smiješno mali broj birača i koji tome originalnom »parlamentu« nije davao *nikakvu* zakonodavnu nego samo *savjetodavnu funkciju!!*

Buržoazija, liberali, oportunisti bili su spremni da objeručke prihvate taj »poklon« prestrašenog cara. Kao svi reformisti, i naši reformisti nisu mogli shvatiti 1905. godine da ima istorijskih situacija kad reforme, a naročito obećanja reforama, imaju za *isključivi* cilj da stišaju vrenje u narodu, da sklone revolucionarnu klasu na to da obustavi ili bar oslabi svoju borbu.

Revolucionarna socijaldemokratija Rusije dobro je shvatila pravi karakter tog oktroiranja, tog poklanjanja prividnog ustava u augustu 1905. I zato je, ni časa ne časeći, postavila parolu: Dolje »savjetodavna« duma! Bojkot dume! Dolje carska vlada! Nastavljanje revolucionarne borbe radi obaranja te vlade! Privremena revolucionarna vlada, a ne car, treba da sazove prvo, istinsko narodno predstavništvo u Rusiji!

Istorija je dala pravo revolucionarnim socijaldemokratima utoliko što *Buliginova duma* nije nikad bila sazvana. Revolucionarna bura odnijela ju je prije nego što je bila sazvana; ta bura je pritisla cara da izda nov izborni zakon, koji je znatno povećao broj birača, i da prizna zakonodavni karakter Dume.

Oktobar i decembar 1905. označavaju najvišu tačku uzlazne linije ruske revolucije. Svi izvori revolucionarne snage naroda otvorili su se još šire nego ranije. Broj štrajkaša, koji je u januaru 1905, kao što sam već rekao, iznosio 440000, premašio je u oktobru 1905. *pola miliona* (imajte na umu, u jednom jedinom mjesecu!). Ali tom broju, koji obu-

hvaća *samo* fabričke radnike, treba dodati još nekoliko stotina hiljada željezničara, poštanskih i telegrafskih službenika itd.

Ruski generalni štrajk željezničara zaustavio je željeznički saobraćaj i najjače paralizirao snagu vlade. Otvorila su se vrata univerziteta, i predavaonice, koje su u mirno vrijeme služile isključivo tome da se u njima mlade glave zaluđuju profesorskom katedarskom mudrošću i učine pitomim slugama buržoazije i carizma, služile su kad kao skupštinski lokali hiljadama i hiljadama radnika, zanatlija i službenika koji su otvoreno i slobodno pretresali politička pitanja.

Bila je izvojevana sloboda štampe. Cenzura je bila naprosto odstranjena. Nijedan izdavač nije se više usuđivao da dostavlja vlastima obavezne primjerke, a vlasti se nisu usuđivale da interveniraju. Prvi put u ruskoj istoriji slobodno su izlazile u Petrogradu i u drugim gradovima revolucionarne novine. Samo Petrograd imao je *tri* socijaldemokratska dnevnika, s tiražom od 50000 do 100000.

Proletarijat je stupao na čelo pokreta. On je sebi postavio zadatak da revolucionarnim putem osvoji osamsatni radni dan. Bojni poklič petrogradskog proletarijata bio je tada: *»osamsatni radni dan i oružje!«*. Naime, sve većem broju radnika postajalo je jasno da sudbinu revolucije može riješiti i da će riješiti samo oružana borba.

U vatri borbe stvorila se originalna masovna organizacija: čuveni *sovjeti radničkih delegata,* skupštine delegata iz svake fabrike. Ti *sovjeti radničkih delegata* uzimali su u nekoliko gradova Rusije sve više i više ulogu privremene revolucionarne vlade, ulogu organa i rukovodilaca ustanka. Činjeni su pokušaji da se organiziraju sovjeti vojničkih i mornarskih deputata i da se sjedine sa sovjetima radničkih deputata.

Neki gradovi u Rusiji doživjeli su u tim danima period raznih lokalnih i sasvim malih »republika«, kad je državna vlast bila zbačena i sovjet radničkih deputata stvarno funkcionirao kao nova državna vlast. Na žalost, ti periodi su bili odveć kratki, »pobjede« odveć slabe, odveć izolirane.

Seljački pokret uzeo je u jesen 1905. još veće razmjere: više od *trećine* kotara u cijeloj zemlji bilo je tada obuhvaćeno takozvanim »seljačkim nemirima« i direktnim seljač-

kim ustancima. Seljaci su spalili oko 2000 plemićkih dvorova i razdijelili između sebe živežne namirnice koje su plemićki razbojnici opljačkali od naroda.

Na žalost, taj posao nije bio dovoljno temeljit. Na žalost, seljaci su tada uništili samo *petnaesti* dio svih plemićkih dvorova, samo petnaesti dio onoga što su *morali* uništiti da bi s lica ruske zemlje potpuno zbrisali sramotu krupnog feudalnog zemljoposjeda. Na žalost, i seljaci su nastupali odveć nejedinstveno, neorganizirano, nedovoljno ofanzivno, i to je bio jedan od osnovnih uzroka poraza revolucije.

Među ugnjetenim narodima Rusije razbuktao se nacionalnooslobodilački pokret. U Rusiji je *više od polovine, gotovo tri petine* (tačno: 57%) stanovništva nacionalno ugnjeteno, ono čak nema slobode da se služi maternjim jezikom, njega nasilno »rusificiraju«. Na primjer muslimani, kojih ima u Rusiji nekoliko desetina miliona, neviđenom brzinom su tada organizirali — to je uopće bila epoha ogromnog porasta najraznovrsnijih organizacija — muslimanski savez.

Da bi skupu, a naročito omladini, predočio kako je u tadašnjoj Rusiji nacionalnooslobodilački pokret izrastao u vezi s radničkim pokretom, navešću jedan mali primjer.

U decembru 1905. poljska školska djeca su u stotinama škola spalila sve ruske knjige, slike i careve portrete, istukla i istjerala iz škola ruske učitelje i ruske kolege s uzvicima: »Nosite se u Rusiju!« Zahtjevi poljskih đaka u srednjim školama bili su pored ostalog ovi »1) sve srednje škole imaju biti potčinjene sovjetu radničkih deputata; 2) održavanje mješovitih đačkih i radničkih skupština u školskim prostorijama; 3) dozvola da se u gimnaziji nose crvene bluze kao znak pripadnosti budućoj proleterskoj republici« itd.

Što su se više dizali talasi pokreta, to se reakcija većom energijom i bezobzirnošću naoružavala za borbu protiv revolucije. U ruskoj revoluciji 1905. obistinilo se ono što je Karl Kautski pisao 1902. u svojoj knjizi »Socijalna revolucija« (uzgred rečeno, on je tada još bio revolucionarni marksist, a ne zaštitnik socijalpatriota i oportunista kao danas). On je, naime, pisao:

»... Revolucija koja dolazi ... manje će ličiti na iznenad-

ni bunt protiv vlade a više na dugotrajni *građanski rat*...«

Tako se i dogodilo! Sasvim je sigurno da će tako biti i u evropskoj revoluciji koja dolazi.

Mržnja carizma upravlja se naročito protiv Jevreja. S jedne strane, Jevreji su davali naročito visok procent (u odnosu na ukupan broj jevrejskog stanovništva) rukovodilaca revolucionarnog pokreta. I sad, uzgred budi rečeno, Jevreji imaju zaslugu što daju primjetno viši procent predstavnika internacionalističke struje nego druge nacije. S druge strane, carizam je odlično umio da iskoristi najgore predrasude najneobrazovanijih slojeva stanovništva protiv Jevreja. Tako je došlo do *pogroma*, koje policija najčešće podupire, ukoliko i direktno njima ne rukovodi. U 100 gradova bilo je za to vrijeme više od 4000 mrtvih, više od 10000 osakaćenih — do onih strahovitih masakriranja Jevreja, njihovih žena i djece koja su krvavi carizam učinila tako omraženim u cijelom civiliziranom svijetu. Mislim, naravno, omraženim kod stvarno demokratskih elemenata civiliziranog svijeta, a to je *isključivo* socijalističko radništvo, proleteri.

Buržoazija, čak u najslobodnijim, čak u republikanskim zemljama zapadne Evrope isuviše dobro umije da povezuje svoje licemjerne fraze o »ruskim zvjerstvima« s najbestidnijim novčanim poslovima, naročito s finansijskim podupiranjem carizma, i s imperijalističkom eksploatacijom Rusije putem izvoza kapitala itd.

Vrhunac revolucije 1905. bio je decembarski ustanak u Moskvi. Mali broj ustanika, naime organizovanih i naoružanih radnika — njih nije bilo više od *osam hiljada* — pružao je u toku devet dana otpor carskoj vladi, koja nije mogla da ima povjerenje u moskovski garnizon, nego ga je, naprotiv, morala da drži pod ključem, i koja je samo zahvaljujući dolasku Semjonovskog puka iz Petrograda bila u stanju da uguši ustanak.

Buržoazija voli da moskovski decembarski ustanak naziva nečim »umjetnim« i da ga ismijava. Na primjer, u njemačkoj takozvanoj naučnoj literaturi gospodin Maks Veber u jednom većem djelu o političkom razvitku Rusije nazvao je moskovski ustanak »pučem«. »Lenjinova grupa — piše taj »veleučeni« gospodin profesor — i dio socijalista-revolucionara odavno su *pripremali* taj *ludi* ustanak...«

Da bismo tu profesorsku mudrost kukavičke buržoazije ocijenili po zasluzi, dovoljno je da se sjetimo suhih cifara statistike štrajkova. U januaru 1905. bilo je u Rusiji samo 123000 čisto političkih štrajkaša, u oktobru 330000, u *decembru je dostignut maksimum*, naime *370000* čisto političkih štrajkaša u jednom jedinom mjesecu. Sjetimo se narastanja revolucije, seljačkih i vojničkih ustanaka, i odmah ćemo se uvjeriti da je sud buržoaske »nauke« o decembarskom ustanku ne samo smiješan nego je to zbunjeni izgovor predstavnika kukavičke buržoazije, koja u proletarijatu vidi svog najopasnijeg klasnog neprijatelja.

U stvari, cjelokupan razvitak ruske revolucije nužno je vodio odlučnoj oružanoj borbi između carske vlade i avangarde klasnosvjesnog proletarijata.

U dosadašnjem izlaganju već sam nagovijestio u čemu su bile slabosti ruske revolucije koje su dovele do njenog privremenog poraza.

S ugušivanjem decembarskog ustanka počinje silazna linija revolucije. I u tom periodu ima izvanredno interesantnih momenata, naročito dvokratni pokušaj najborbenijih elemenata radničke klase da prekinu opći uzmak revolucije i da pripreme novu ofanzivu.

Ali moje vrijeme već je gotovo iscrpeno — i ja neću da zloupotrebljavam strpljenje slušalaca. Najvažnije je razumijevanje ruske revolucije, njenog klasnog karaktera i njenih pokretačkih snaga, njenih sredstava borbe ja sam, mislim, pokazao, ukoliko se uopće tako ogromna tema može iscrpsti u jednom kratkom predavanju.

Samo još nekoliko kratkih napomena o svjetskoistorijskom značenju ruske revolucije.

Geografski, ekonomski i istorijski Rusija ne pripada samo Evropi nego i Aziji. I zato vidimo da je ruska revolucija postigla ne samo to da je potpuno probudila iz drijemeža najveću i najzaostaliju zemlju u Evropi i stvorila revolucionarni narod, predvođen revolucionarnim proletarijatom.

Ne samo to. Ruska revolucija je stavila u pokret cijelu Aziju. Revolucije u Turskoj, u Perziji, u Kini dokazuju da

je moćni ustanak 1905. godine ostavio duboke tragove i da su njegove posljedice u progresivnom kretanju *stotina i stotina miliona ljudi neizbrišive.*

Posrednim putem ruska revolucija je izvršila utjecaj i na zemlje koje leže na zapadu. Ne smije se zaboraviti da je 30. oktobra 1905, čim je u Beč stigao telegram o carevom ustavnom manifestu, ta vijest snažno pridonijela definitivnoj pobjedi općeg prava glasa u Austriji.

Kad je za vrijeme zasjedanja partijskog kongresa austrijske socijaldemokratije drug Elenbogen — tada on još nije bio socijalpatriot, tada je još bio drug — držao svoj referat o političkom štrajku, stavili su pred njega na sto taj telegram. Diskusija je bila odmah prekinuta. Naše je mjesto na ulici! — zaorilo je na skupštini delegata austrijske socijaldemokratije. A idućih dana imali smo najveće ulične demonstracije u Beču i barikade u Pragu. Pobjeda općeg prava glasa u Austriji bila je odlučena.

U zapadnoj Evropi mogu se vrlo često sresti ljudi koji o ruskoj revoluciji misle tako kao da događaji, odnosi i sredstva borbe u toj najzaostalijoj zemlji imaju vrlo malo sličnosti sa zapadnoevropskim odnosima i da zato jedva mogu da imaju bilo kakvo praktično značenje.

Ništa nije pogrešnije od takvog mišljenja.

Nesumnjivo je da će se forme i povodi budućih borbi u evropskoj revoluciji koja dolazi u mnogo čemu razlikovati od formi ruske revolucije.

No uprkos tome ruska revolucija — upravo zbog svog proleterskog karaktera u onom posebnom smislu te riječi o kome sam već govorio — ostaje *predigra* evropske revolucije koja dolazi. Neosporno je, naime, da revolucija koja dolazi može biti samo proleterska revolucija — i to u mnogo dubljem značenju te riječi: proleterska, socijalistička i po svom sadržaju. Ova revolucija koja dolazi pokazaće u još većoj mjeri, s jedne strane, da samo žestoke borbe, naime građanski ratovi, mogu osloboditi čovječanstvo od jarma kapitala, a, s druge strane — da samo klasnosvjesni proleteri mogu nastupiti i da će nastupiti kao vođe ogromne većine eksploatiranih.

Nas ne smije da zavara sadašnja grobna tišina u Evropi. Evropa je bremenita revolucijom. Užasi imperijalističkog

rata i strahote skupoće stvaraju svuda revolucionarno raspoloženje, a vladajuće klase, buržoazija i njihovi povjerenici — vlade, zalaze sve dublje i dublje u ćor-sokak iz kojega bez najtežih potresa uopće ne mogu da nađu izlaz.

Kao što je u Rusiji 1905. godine pod rukovodstvom proletarijata počeo narodni ustanak protiv carske vlade s ciljem da se izvojuje demokratska republika, tako će buduće godine upravo u vezi s ovim pljačkaškim ratom dovesti u Evropi do narodnih ustanaka pod rukovodstvom proletarijata protiv vlasti finansijskog kapitala, protiv krupnih banaka, protiv kapitalista, i ti potresi ne mogu da se završe drukčije nego eksproprijacijom buržoazije, pobjedom socijalizma.

Mi stari možda nećemo doživjeti odlučne bitke ove revolucije koja dolazi. Ali mislim da mogu s tvrdim uvjerenjem izraziti nadu da će omladina, koja tako odlično radi u socijalističkom pokretu Švicarske i cijelog svijeta, imati tu sreću da se ne samo bori nego i da pobijedi u proleterskoj revoluciji koja dolazi.

Napisano prije 9. (22) januara 1917.
na njemačkom jeziku.
Prvi put štampano 22. januara 1925.
u »Pravdi« br. 18.
Potpis: ***N. Lenjin***

SADRŽAJ

Strana

Čitaocu 5

DVIJE TAKTIKE

REVOLUCIONARNA DEMOKRATSKA DIKTATURA PROLETARIJATA I SELJAŠTVA 18

DVIJE TAKTIKE SOCIJALDEMOKRATIJE U DEMOKRATSKOJ REVOLUCIJI

Predgovor 29

1. Aktuelno političko pitanje 33
2. Šta nam daje rezolucija III kongresa SDRPR o privremenoj revolucionarnoj vladi 36
3. Šta je »odlučna pobjeda revolucije nad carizmom«? 42
4. Likvidacija monarhijskog uređenja i republika . 47
5. Kako treba »kretati revoluciju naprijed«? . . . 52
6. Odakle prijeti proletarijatu opasnost da se nađe vezanih ruku u borbi s nedosljednom buržoazijom? 55
7. Taktika »odstranjivanja konzervativaca od vlade« 68
8. Osvoboždenstvo i novoiskrovstvo 72
9. Šta znači biti partija krajnje opozicije u vrijeme revolucije 79
10. »Revolucionarne« komune i revolucionarno-demokratska diktatura proletarijata i seljaštva . . 83
11. Letimično poređenje nekih rezolucija III kongresa SDRPR i »konferencije« 92
12. Da li će oslabiti razmah demokratske revolucije ako se od nje povuče buržoazija 96
13. Zaključak. Smijemo li mi pobijediti? 105

Pogovor. Još jedanput osvoboždenstvo, još jedanput novoiskrovstvo 115

Strana

I. Za šta hvale buržoasko liberalni realisti socijaldemokratske »realiste« 115
II. Novo »produbljivanje« pitanja od strane druga Martinova 121
III. Vulgarnoburžoasko prikazivanje diktature i Marksov pogled na nju 129

REVOLUCIJA UČI 138

ODNOS SOCIJALDEMOKRATIJE PREMA SELJAČKOM POKRETU 147

SITNOBURŽOASKI I PROLETERSKI SOCIJALIZAM . . 156

DODATAK
PREDAVANJE O REVOLUCIJI OD 1905. 167